

C A P. XII.

Ostendit quale sit illud primum principium, quia affirmatum, & quod sit illud quod Deus est, seu Deus est Deus.

Nuntio igitur quodā primum principium complexum est in Deo, vel de coextensitate rerum quae sunt, quod est illud. Primo ergo quae-
rendum est, quale sit illud, utrum Affirmatum, vel potius negatum.
Quod autem non sit pure negatum, apparet, quia pura negatio nō
potest; Primum principium complexorum ponit, & causas omnia
vera complexa significat, sicut capitulum proximum demonstrans,
non est ergo pure, & totaliter negatum. Nec est negatum pre-
gnans, seu implicans, quia talis negativa virtute solius negationis peni-
tus nihil ponit, sed si forsitan quicquam ponat, hoc est virtute aliquius affirmativa priora
quam importat: ergo illa affirmativa per se ponit est primum principium complexorum.
Ipsa enim per se est causa veritatis in alijs, sed illa negativa non nisi per illam, ergo illa prior.
Sed nihil tale est primum verum complexum, & causa veritatis in alijs, quo est aliud verum
prius, & alia causa prior. Item sicut 2. capitulum ostendebat, omne quod est per accidens ali-
quale, reducitur ad aliquod prius, quod per se est tale: talis autem negativa implicativa seu
prægnans tantum per accidens ponit & causat in alijs veritatem: ergo reducitur ad aliquod
per se prius, cuius virtute hoc facit; illud ergo aliud prius, & magis causat veritatem in alijs;
Igitur illud est potius principium complexorum. Hoc etiam aliud est prius verum, & causa
veritatis hujus negativae, ergo illa non est primum verum, nec primum principium complexo-
rum. Item secundum Philosophum 1. Post. 17. Demonstratio affirmativa est dignior,
melior, & nobilior, prior & potior negativa, & propositio affirmativa propositione negativa
similiter, utibz dicit & probat. Omnis enim negativa per affirmativam probatur, & cognoscitur, non ē contra. Item sicut demonstratio affirmativa ad negativam, sic propositio affir-
mativa ad negativam; sed demonstratio affirmativa præcessit negativa in conditionibus supradictis; quare & propositio affirmativa præcessit similiiter negativa. Quod autem affirmativa
probet negativam & non ē contra, patet ex libro Priorum de omnibus syllogismis. Et
quod negativa cognoscitur per affirmativam, & non ē contra, sequitur ex ipso, & patet similiter;
quia priuario cognoscitur per habitum, & non ē contra, vt probat Philosophus 3. de
Anima 25. & patet similiter in Comment. Vnde & Aviceona 1. Meraph. 5. Este notius est
quam non esse; Este enim cognoscitur per se, non esse vero per esse. Quibus & consentit Au-
gustinus 12. de Civit. Dei 7. dicens tenebris & silentium esse nota, non sane in specie, sed in
specie priuatione: Affirmatio autem est esse quodammodo & habitus, vel hæc importat;
Negatio vero non esse atque priuationem. Item omnis negativa vera haberet affirmativam ve-
ritatem priorem, quæ sit causa illius, vt patet per Philosophum 2. peri hermenias vlt. sic di-
centem, Si quod bonum est, & bonum est, & malum non est; hoc quidem secundum se, scilicet est bonum, illud vero secundum accidens, scilicet non est malum: Accidit enim ei malum
non esse; magis hæc in unoquoque vera, quæ secundum se est, & erit falsa; ergo hæc bonum
est bonum, verior est & prior, quam ita, bonum non est malum. Est etiam causa illius,
quaenam bonum est bonum, id est non est malum, & non ē contra; quia non est malum, pen-
itus nihil ponit, & per consequens nihil causat. Primum ergo principium complexorum
nullatenus negativum, sed affirmativum similiiter arbitrandum. Ostendo igitur quale sit illud
principium, iam superest investigare utrum quod sit illud, Utrum videlicet sit Deum esse, an
Deum scire omnia vera, vel Deum velle omnia vera; quodlibet enim horum possit tale prin-
cipium estimari: Nam sicut ex 9. huius apparer, voluntas Dei est prima & summa causa om-
nium, quare & omnium veritatum; ergo Deum velle est primum principium complexorum.
Sed haec summa non est vera; illud enim non est primum verum quo est aliud verum prius; sed
Deum velle habet aliud verum naturaliter prius eo, scilicet Deum cognoscere, quoniam Deus
naturaliter prius cognoscit quodlibet voluntum quam velit illud. Omnis enim voluntus est ne-
cessario præcognitum, sicut tam Philosophus quam Theologis satis constat. Ideoque poterit ap-
parere Deum cognoscere sive scire, esse principium iam quæsumus. Sed apparentia ista fallit;
Est enim aliud verum naturaliter prius isto, scilicet Deum est; Deum esse cognitum, Deum
esse omnipotentem cum similibus suis, distinguendo & multiplicando ista in Deo, & secun-
dum

Aviceona
Augustinus

C A P. 10.

De Causa Domini

201

A dum prædictum est, non esset satis omnino sine realiter, sed inesse qualiter
autem imaginari, sicut tam Philosophi quam Theologi solent loqui, sicut ab Anthonio in De
Mundo hat superius allegationem. Et patet idem per eundem 12. Metaph. multis locis, & per
Aurelensem 1. volumen 37. hæc item placuisse declarantem quod erant doctri Piat. A-
urelensem, Agazet, & Anicebro testantur concorditer, sicut probant superioris allegata. Sic etiam
loquitur Apostolus ad Romanos 1. cum dicit, Invisibilis Dei à creatura mundi per ea
qua facta sunt, intellecta & conspicuntur; sed semper inter quoque eius virtus accidentes; & alibi
in facta Scriptura creberente, in iuriis quoque Augustinus de Trinitate, & alijs ac gatherorum
Sanctorum, omniumque Doctorum distinguuntur quodammodo, potentia, scitudo, & vo-
luntas. Multa enim potest, & sciit, quæ non potest, & scientia, & gratia, & misericordia, & multi similes, omnibus suis nota. ut item illud principium possit tacitus
inueniri, scindendum secundum ratiocinum 2. Meraphym. Quodque est ut deus & apud
naturam existat negativus, intellectus & rationis anima nostra, sic se habet ad eum, sicut oculi
B. Nycticorū adhuc dies, scilicet ipsum Solē; & hoc est equaliter ex immobilitate corpo-
ralis matris oculos anima obsumbrantes. Quamdui igitur, come quod corruptitur, ag-
granat animam, & terrena habitatio deprimit sensum plenius cognitum, nos potest homo
intelligere Deum perfectè sicut est ipso metu dicens. Mōs deprecanti. Non poteris videre
faciem meam, non enim videtur homo, & vides, Exod. 33. Quare secundum Philosophum
1. Physic. & alibi, Innata est nobis via innotescens nobis ad nos ipsa natura, quæ sunt sim-
pliciter notoria, a posterioribus scilicet ad priorē, & transire ad causas. Nominis igitur qui-
bus Deum cognoscimus, non significat ipsum per se essentialiter, & penitus absolute, quo-
rum nam à creaturis, & effectibus notioribus nobis transcurrent ad ipsum, ignorensem nobis, li-
cit simpliciter notorem. Ideoque dicit Philosophus in De Mondo vlc. Cumque sienus,
multicorius, & dominatus ab omnibus passionibus egas innovat; Vocatur enim Iupiter,
Zima, filius Sarai, Enicus, fulmineus, pluvialis, tonitrus, tempestuos, serenus, & in
C. summa loquendo, celestis & terrenis appellandus à qualibet natrū, & fortuna, vélut ens
ipse omnium causa, enī & concordare Hermes, atque Dionysius superioris recitati. Vnde &
Rabbi Mōs de duce dubiorum, 18. Omnia nomina Creatoris, quæ inueniuntur in libris
sunt sumptu ab operibus, præter unum nomen, quod est appropriatum, scilicet tetragrammaton, & idcirco vocatur nomen separatum; quia significat sapientiam. Creatoris significa-
tione para in quo neque patet passatio. Sicutur vt hic dicit, nomen domini tetragrammaton,
vel quodlibet aliud lignum Deum patet, subiectumque verbo seu predicato simpliciter
sue purissimo dicto de Deo, propositio sic affirmans est primum simpliciter ve-
rorum omnium complexorum, & principium primum intrinsecum totius generis com-
plexorum. Statim enī nomen creatum, nec aliud aliud ab unico Dei Verbo, quod
est eius imago perfecta, significet cum pure, quod sepius images probabile, ponatur quod
hoc nomen, Deus, quod est tetragrammaton, quatuor scilicet litteras, imponatur Deo
D. ab effigie eius pura, & significet cum purissime, quo potest comprehendendi ab aliqua crea-
tura, & propositio coniungens simpliciter & purissime verborum vel predicationis purissi-
mum cum isto subiecto, est principium iam quæsumus, Icilius Deus est, vel Deus est
Deus. Quod autem propriissimum & purissimum nomen Dei, ab eius pura essentia impo-
natur, patet, ipsomet docente Moysen, nam eius scire violentem, dicendo. Ego sum qui
sum, Exod. tertio: quam autoritatem tradens Rabbi Mōs, vbi prius tñ. vñli quod hoc no-
men magnissime competit ipsi Deo, & significat Necesse esse; & supra 8. dicit, Quod nomen
dei, ut patet, non est nisi deus, & significat forensis significare super ratione
nam, non est nisi deus, & significat sibi proprieatate covenire. Apparet igitur Deus est, vel Deus est, si primum principium complexorum, si
predicatum & verbum eius purissimum, & propriissimum correspondet significet vel subiec-
tum. Sunt autem vera duplia, superiora & inferiora; inferiora vera, sunt omnia
dicta de creaturis, vel creatura, & venientia, scilicet de quocunque quod non est Deus, vel
etiam de Deo per accidens, illud, vñli Deus est Dominus omnium, vel Creator. Vera superi-
ora sunt, que in Deo sunt, & sustinente, vt, Deus est potens, sapiens, & bonus. Horum
nomen hec quidem sunt, quæcumque modo postmoda naturaliter, nec prius. Poterit enim
est Deus velle, quam cognoscere & cognoscere, quam est. Et enim naturaliter hec pre-
cedit & valuerit omnia, & omnia. Quod hec de se fatus appareat, potest tandem per
similem fidem. Et enim in modis diversis crederi, procedit naturaliter, unde illi caro
determinatum ad certe velata, diversasque propositiones de causa. Primariorum cre-
antur enim, & non est ante ipsum causum aliquid, quare & simili sibi videtur. I. ab omni

A pia. Cetero. Item per superius habita. Primum principium complexorum est affirmatum, quod ergo posse aliud affirmare quam esse primum de ente primo, purum et unum de purissimo, & simplicissimum de implicitissimo, quicquid estiam affirmatio alia posterior entitatis. Videlicet utrum Deum esse, vel Deum esse Deum, esse simpliciter primum principium complexorum. Illud enim verum est principium entiarum, quod naturaliter in ea procedit. Vnde & Antelmus de veritate. *Omnia summa veritas debet ipsa vero nulli quicquam debet; nec nullaratione est quod est, nisi quicquam.* Hic forsitan aliquis sic opponet, Illud non est primum verum quo est aliud verum prius, sed Deum esse, habet aliud verum prius, scilicet Deum posse esse, sequitur enim de quo cumque, hoc est, ergo hoc potest esse, & non concurritur, ergo per illam definitionem prior non solum Deum, Deum posse esse, est prius naturaliter quam *hunc esse*. Hac autem arguta posset in materia: *Prius enim est Deum esse, quam posse esse, quod videtur mirabile, sed est velut in Cetero enim positione cui potentia est si alia potentia existente prior est tale; Deus autem non est potens esse per aliquam potentiam alienam.* Non enim indiget viro tali, nec per potentiam aliam praecedentem, cum nulla sit talis, est ergo Deus potens seu possibilis esse, per potentiam propriam sibi attributam inphantem. Potestia autem possibilis seu potestas est quantum attributum divinum, prius ergo naturaliter est illud cui attributur & inheret, scilicet essentia pura Dei; quare & Deum esse videtur prius naturaliter, quam Deum posse esse, sicut ibi potest prioritas signatur. Hoc autem ratione ex primo huius apparet. Causa autem quare magis appetat contrarium, est quia ita est in omnibus aliis circa Deum, a quibus sicut superioris dicebatur, assurgimus ad cognitionem Dei, iudicantes sic esse in omni Creatore, sicut est in omnibus creaturis. In his enim omnibus posse esse praecedit actualiter esse. Totus enim mundus prius potuit esse quam est, & cum non eius nullam potentiam haberet, mundus quando non fuit, non fuit possibilis esse per potentiam propriam, sed diuinam. Vnde Antelmus de Casu diaboli. *Quod nihil est omnino nihil habet, & ideo nullum habet potestum, & sine potestate omnino nihil potest, & mundus antequam fieret nihil erat, ergo omnino nullus antequam esset poterit; non potuit ergo esse, antequam esset; quare antequam esset possibile, & impossibile fuit eum esse; et quidem in cuius potestate non erat, ut esset, erat impossibile; sed Deo in cuius potestate erat, ut fieret possibile: quia ergo Deus prius potuit facere mundum, quam fieret, ideo est mundus, non quia mundus potuit prius esse.*

C A P. XIII.

Ex istis quasi Corollarie 12. partes insert.*X hoc autem multa quasi corollaria videntur inserti;**Quod actus est simpliciter prior potentia.*

Dicitur, actus esse simpliciter priorem potentiam in mobilibus & non mobilibus, temporalibus & aeternis. Hoc ex prioribus satis patet, loquendo de primo actu simpliciter, cui est purissima, abolutissima, & actualissima essentia summum Dei, ex qua est ex radice potestor, & nullus, & non propositus, omnino attributa divinitas, quibus mediatisbus ex sua secunditate in humana germinat ceteras creature. Quare & Aristoteles 9. Metaph. 13. & post diffuse probat quod actus in omni motu & immobilitate est prior potentia in aliis modis, scilicet ratione id est, actione, sapientia, id est, perfectione, & tempore, quodammodo, & quodammodo non, quodlibet enim indumentum generatum prius est in potentia quam in actu, siveque potentia prior est actu, sed illud & quo incivitum generatum est necessarij prior in actu, siveque actus praecedit potentiam tempore, docente Philosopho. Semper enim ex potestate entis fit actus eius, ab aliis ente, semper mouente aliquo primo: mouens autem aeternum est. Et infra 17. Palam quod prior est prius potentia, substantia, & tempore, semper enim ex potestate actus eius ante aliis, v. quae ad eum, qui est semper mouens primum. Alio pro & magis proprie, Nam semperna priora subiecta corruptibilius, vbi dicitur Averroes. *Aquis qui est motor, praecedit tempore, tempore, & ascendit hoc ad primum motum & primum motorem.* Declaratum est enim in

A Physicis, quod omnia mora reducuntur ad primum motorem, qui est actus in quo non est potentia omnino, feliciter ad mutabilitatem aliquin in seipso, vt 5um capitulo premodistauit. *Quod esse est prius simpliciter, quam non esse.*

Vnde & secundum monstratur quod d'esse prius est simpliciter quam non esse; esse scilicet prius naturaliter, sicut ex proximo satis patet. Vnde Averroes super 9. Meta. comment. 13. universaliter quia potentia est non esse, & actus esse, necesse est ut esse praecedat non esse. Rursum autem si hoc non est, verum est, & ita est, quod hoc non est, scilicet & secundum proximo huius premissa, aliqua veritate & entitate priore verum est, & ita est, quod hoc non est. Dicitque Philosophus 1. Post. 17. quod affirmativa prior est negativa, sicut esse prius est non esse.

Quod necessarium est prius possibili contradictionis.

Tertio quoque ex eodem colligitur, necessarium est prius possibili contradictionis, hoc enim evidenter apparet ex 17^a parte, & alijs primi huius. Necessarium etiam potest esse sine tali possibili, non est contra; Nam per secundum omne tale possibili necessarium conservatur a Deo. Item si necessarium non sit prius possibili contradictionis, est igitur compar, vel posteriorius, sed non est compar & coequalum cum eo, quia cum non sunt duo eque prima simpliciter, oportet illa duo reduci ad aliquod prius ambobus, tanquam ad primum principium & primam causam illis communem, sed nihil tale potest assignari; nec possibile contradictionis potest esse prius necessario, quia tunc potentia praecedet actum; & non esse, esse; quod est contra proximo nunc ostensa. Item si possibile contradictionis est prius necessario, cum tale possibile non de necessitate caset tale necessarium, posset esse sine illo, quod est contra secundum huius, sicut superioris est argumentum. Item quod non habet causam prius est eo quod habet causam; sed secundum Averroes 1. Metaph. 6. Necesse est per se non habet causam, & quod est possibile esse per se habet causam; Et infra eodem 8. Necesse est id quod per se ipsum est veritas, posse vero est esse per aliud a se; & cap. 6. probat, quod necesse est non habet veritas aliquid sibi coequalum, nec aliquid prius eo; sed ipsum per se ipsum est primum omnium aliorum.

Quod necessarium est prius impossibili.

Quarto vero ex hoc potest cognosci quod necessarium est prius impossibili: Possibile enim est prius impossibili sicut affirmatio negatione, habitus priuationis, & esse non esse; & necessarium est prius possibili; sicut nouissime probatur. Item necessarium est habet ad impossibile, sicut affirmatum ad negatum, habitus ad priuationem, & esse ad non esse; hac autem illa procedunt.

Quod pure necesse esse, seu pura necessitas est prius simpliciter quilibet alio, ac radix prius & fundamentum primarium omnium aliorum.

Quinto ex eodem colligitur, quod pure necesse est, seu pura necessitas est prius simpliciter quilibet alio, ac radix prima & fundamentum primarium omnium aliorum; hoc autem intellectus priorius faciliter cognoscetur. Potest tamen ex abundantia breviter sic ostendit; si non sit talis, aliquid aliud est prius naturaliter necessarij, vel coequalum cum eo; sed nullum non necessarium est prius eo, quia cum omne ens posterius constitutur in quolibet suo esse per ens primum, sequeretur quod necessarium constitutur in esse necessario prius non necessarium, sed possibile vel contingens, quod est impossibile manifestum, quia adhuc destruto possibili macteret necessarium per se ipsum, & quia nihil potest dare alteri firmius esse quam habet. Item si una pars contradictionis est possibilis, reliqua est possibilis, & si una est necessaria, reliqua est impossibilis; & si possibile constitutus necessarium ex posse non esse sequitur necessarium non esse, ergo ex possibili sequitur impossibile & ex vero falsum. Tunc etiam possibile vel contingens est prius necessario contra priora. Negaliquid non necessarij est coequalum cum necessario, secundum precedencia documenta, est ergo necesse esse principium omnibus aliis, & omnium prima causa. Opponet se forsitan aliquis contra ista, quia secundum priora Deum est 1um principium, & per consequens Deum simpliciter esse, prius est quam ipsum necessarij esse, seu esse necesse esse, & quia sicut pars praecedit totu, sic esse necesse est: Dicendum secundum priora; quod si Deus est, sit 1um principium, hoc nomen Deus significat 1um ens essentialissimum & propriissimum, square & similitudine maxime necesse esse, & predicatum seu verbum significabit quantum poterit correspondenter, sive Deum esse, si sit primum principium per se, & prius significat necesse esse sic esse. Et qualcumque esse, predicatum seu verbum significet, cum subiectum sit prius naturaliter praedicato & verbo, & ipsum ex se primo est, necesse est, adhuc necesse est praecedit aliud esse quodcumq;. Quod autem assumitur consequenter quod esse praecedit necesse esse, vt pars totum, non est verum: Nam necesse esse non habet aliquam partem priorem, nec aliiquid prius omnino quo constitutur in tali esse; sed ipsum per se & prius est simplicissime tale esse.

6. *Quod principium primum complexum summe & pure necessarium est & firmum.*

VNDE & pater indubie, quod principium primum complexum, summe & pure necessarium est & firmum: Hoc enim de summe & firmitate necessitate esse correspondenter cœuntat esse, sicut precedentia manifestant.

7. *Quod necessarium nequaquam recte per possibile vel per impossibile definitur.*

Soptimo concluditur manifeste, quod necessarium nequaquam recte per possibile, nec per impossibile definitur: Nihil enim recte definitur per aliquid posterius eo; sicut 2. Post. & 7. Metaph. demonstratur, sed vitrumque istorum est posterius necessario: Non ergo recte definitus necessarium per hoc quod non est possibile non esse, vel per hoc quod impossibile est non esse. Ideoque Aucten. 1. Metaph. 5. reprobat definitiones Antiquorum de necessario, possibili, & impossibili, eo quod definiebant illa per se inuicem circulando, ut pater de definitionibus quas ibi recitat ab Antiquis; dicitq; ex his tribus id quod dignius est intelligi est neesse esse, quoniam neesse esse significat vehementiam esseendi; esse vero notius est quam non esse; esse enim cognoscitur per se, non esse vero per esse.

8. *Quod neesse esse non potest simpliciter definiri.*

VNDE & octauo constare poterit evidenter, quod neesse esse, non potest simpliciter definiri: (Non enim habet aliquid simpliciter prius eo) Notificari tamen nobis & describi potest quodammodo per descriptionem a posterioribus, & ignotoribus, sed notioribus nobis sumptam, sicut in omnibus ferè sciencij cœberrime definitur.

9. *Quod affirmativa effector qualibet negativa, & quod qualibet negativa vera reducitur ad aliam affirmatiuam priorem et causam veritatis illius.*

HINC non similiiter patet, affirmativa esse priorem qualibet negativa, & omnem negatiuam veram reduci ad affirmatiuam priorem, que sit causa veritatis illius: Primum namque principium quod est affirmatiuum est prima causa cuiuslibet alterius veritatis, sicut prehabita manifestant. Item hoc est verum de negativa de qua minus videtur, de tali scilicet cuius vitrumque extremum est impossibile esse, ut Chimera non est Tragelaphus; Hæc enim est vera, ergo habet aliquam causam veritatis; sed illa non est soli termini, quia illi soli per se non magis reddeant propositionem veram quam falsam; iudicium nec veram, nec falsam: Nec illa causa potest esse Chimera, nec Tragelaphus; hæc enim nihil sunt & per consequens nihil causant; est ergo aliquid existens causa veritatis illius: Hic autem potest quis instare, Nam propositione immediata non habet aliquam Propositionem priorem, quia in causa veritatis illius, quoniam tunc per illam posset ostendere priori; sed aliqua est Propositione negativa immediata, ut patet in libro Post. quasi per totum. Dicendum quod Propositionem est immediatam potest esse duplamente, scilicet simpliciter, vel in aliquo determinato genere, seu triam per priuationem medijs simpliciter, vel in certo genere. Primo modo nulla propositione negativa est immediata, sicut ratio studere videtur; secundo modo est, scilicet non omnino & simpliciter sed in genere Propositionum negaturum, sicut per priuationem Propositionis negativæ prioris, per quam à priori valeat demonstrari, & sic potest intelligi dictus liber.

10. *Quod prima causa cuiuslibet negationis vera est in Deo.*

ET ex hoc videtur decimo, quod prima causa cuiuslibet negationis vera sit in Deo. Cuiuslibet affirmationis veræ aliqua affirmativa prior est causa, sicut proximo est ostensum, & cuiuslibet affirmativa veræ prima causa est primum principium complexum, scilicet Deum esse, sicut precedentia docuerunt.

11. *Quod Deus est prima Causa cuiuscunq; non esse.*

EX isto autem undecimo videtur inferri, Deum esse primam causam cuiuscunq; non esse: A qualibet enim non ente vere negatur esse; huius autem veritatis negatione Deus est prima causa, sicut ostensum est proximo; est ergo prima causa sic essendi, vel non essendi, sicut significatur per diuinum: Nam in eo quod res est vel non est, oratio vera vel falsa dicitur, ut predicationem Aristotelis docuerunt. Item Deus est prima causa cuiuslibet essentientis, & aliquod est, ut est est causa aliquius non esse vel non entis, ergo Deus est prima causa aliquius non esse, vel non entis, ergo & cuiuscunq; per similem rationem. Bonum enim non esse malum est quoddam nomine, & huius causa est bonum, sicut bene, ut homo non est animus, quia,

A quia est anima irrationalis seu homo. Et in partibus non entibus patet idem: Aliquod enim factibile non est factum, nec est, quia nullum faciens fecit illud: Species enim, vel res quæcumque factibilis a solo Deo, sicut alia stella in celo, vel alius angelus, idea non habet, nec erat, quia Deus non fecit, sicut iudicium naturæ non fuit, quia natura non affuit, sed absuit fortissimè occupatus, ut patet per Aristotelem, 5. Metaph. 2. & per Anselmum de Conceptu Virginis 1.

12. *Quod prima causa cuiuslibet impossibilitatis & repugnante est in Deo.*

DODECIMO proferunt ex isto, quod prima causa cuiuslibet impossibilitatis seu repugnante est in Deo: Si enim impossibilitas & repugnante capiantur negatiæ, patet per proximo nunc ostensa; si enim in Deo sit prima causa cuiuscunq; negationis vera, & non esse, ergo & negationis, & non esse cuiuslibet impossibilis & repugnantis, & quia qualibet negatione vera reducitur ad affirmatiuum priorem, & sic ad primum principium, scilicet Deum esse, sicut ex superioribus fatigat patet. Si vero affirmatiue & positive lumenatur, patet similiter, cum per capita proxima constet, Deum esse omnium talium causam primam. Item cuiuslibet impossibilitatis & repugnante est aliqua causa, & Deus est causarum omnium prima causa: Hoc etiam potest probari, sicut precedentia probabantur; verum est enim, quod hoc est impossibilis, quoconque impossibili demonstrato; huius autem veritatis, quare & sic essendi, prima causa est primum principium, scilicet Deum esse. Item verum est quod impossibile est Chimera esse Tragelaphus; heus autem veritatis causa non est soliter trivii, nec Chimera, aut Tragelaphus, nec aliquid non est; quia quod omnino non est, nihil omnino causare potest; aliquod ergo entium est causa illius, & Deus est omnium entium prima causa. Item omne quod est naturaliter & essentialiter prius alio, est aliqua causa eius; quia si non, tunc potest esse sine illo prior; quodlibet enim posterius potest esse sine quoconque priore, à quo causaliter non dependet in esse: Positis enim omnibus & solis illis prioribus, à quibus posterius causaliter dependet in esse, potest posterius illud ponis; quia si non, hoc esset proper defectum alicuius cause essentialis, quæ necessario præxigebatur ad causandum illud in esse; sed iam sunt posite omnes tales causa, nec potest singi, quod hoc sit propter defectum alicuius causa accidentalis, cum non repugnet tamen esse sine quoconque libi accidentaliter, ut patet per illam definitionem accidentis non inserviat superioris memoriam. Patet ergo quod si prius non sit causa posterioris, posterior potest esse sine illo priori; & si posterior aliquod potest esse sine priori signato, illud non est prius naturaliter & essentialiter illo posteriori, sed accidentaliter forsitan tantum quod destruit hypothesim præceptam. Imo prius videbitur quod illa sint coequali, vel secundum nullum ordinem essentiali connexa: Si enim illud prius non sit causa posterioris, vitrumque potest esse sine reliquo, ergo non sunt naturalius nec essentialius ad inuicem ordinata, quia in uirtutem Archimedie vel qualibet inconnexa, quod etiam falsaret hypothesim prius fixam. Hoc ergo supposita, arguitur isto modo: Omne quod est naturaliter & essentialiter prius alio est aliqua causa eius: sed alicuius est naturaliter & essentialiter prius impossibilis, sicut funeris est ostensum; ergo necessarium est aliqua causa impossibilitatis & repugnante cuiuscunq; & omne necessarium est primum necessarium, scilicet ipse Deus, vel causatum & dependens ab ipso, sicut precedentia docuerunt. Imaginor enim quod sicut secundum præhabita primum omnium sit pura necessitas, sicut purum neesse esse, stans omnino per se, non dependens ab alio, quodcumque modo; à quo sicut per eius similitudinem, & conformitatem, omne aliud necessarium vel possibile, est necessarium esse, vel possibile esse: sic per eiusdem dissimilitudinem, & contrarietatem seu oppositionem, omne impossibile est impossibile esse, purumque quod omne impossibile esse, id est impossibile, quia ipsum neesse esse necessario sibi repugnat, & sic immobiliter prohibet illud esse. Sed ne forsitan mihi dicatur, quod res non sequuntur imaginationem, sicut levius imaginationis image ad nullum redigatur, muniam eam aliqua ratione. Omne enim impossibile esse præterea est impossibile esse, quia necessario & firmiter repugnat sibi esse: sed in ipso impossibili esse, ut omnino non sit, non est aliquid; quare nec aliqua necessitas, firmitas, seu repugnante; illa ergo necessaria seu repugnante est in aliquo existente, ita quod impossibile est illud esse, quia aliquod existens per se & necessario sibi repugnat; illud vero impossibile repugnat huiusmodi existenti, non per se & primo, sed tanq; per repugnantiæ existentis, quia scilicet illud existens sibi repugnat, sicut est in relatione tertii modi, quæ dicuntur secundū mensurabile & mensuram, cuiusmodi sunt sensibile, scibile, & intelligibile, seu sentiendum, scitum, & intellectum cum suis correlative. Hæc enim dicuntur relatives, non quia per se, & essentialiter referuntur, sed quia accidere, quod alia, scilicet correlative per se & essentialiter referuntur ad illa, & mensurantur alicius, ut patet quinto Metaphysicorum 20. & similiter.

CONTRARIOVEVERA est impossibile esse, quia necessario & firmiter repugnat sibi esse: sed in ipso impossibili esse, ut omnino non sit, non est aliquid; quare nec aliqua necessitas, firmitas, seu repugnante; illa ergo necessaria seu repugnante est in aliquo existente, ita quod impossibile est illud esse, quia aliquod existens per se & necessario sibi repugnat; illud vero impossibile repugnat huiusmodi existenti, non per se & primo, sed tanq; per repugnantiæ existentis, quia scilicet illud existens sibi repugnat, sicut est in relatione tertii modi, quæ dicuntur secundū mensurabile & mensuram, cuiusmodi sunt sensibile, scibile, & intelligibile, seu sentiendum, scitum, & intellectum cum suis correlative. Hæc enim dicuntur relatives, non quia per se, & essentialiter referuntur, sed quia accidere, quod alia, scilicet correlative per se & essentialiter referuntur ad illa, & mensurantur alicius, ut patet quinto Metaphysicorum 20. & similiter.

ECONTRARIOVEVERA est impossibile esse, quia necessario & firmiter repugnat sibi esse: sed in ipso impossibili esse, ut omnino non sit, non est aliquid; quare nec aliqua necessitas, firmitas, seu repugnante; illa ergo necessaria seu repugnante est in aliquo existente, ita quod impossibile est illud esse, quia aliquod existens per se & necessario sibi repugnat; illud vero impossibile repugnat huiusmodi existenti, non per se & primo, sed tanq; per repugnantiæ existentis, quia scilicet illud existens sibi repugnat, sicut est in relatione tertii modi, quæ dicuntur secundū mensurabile & mensuram, cuiusmodi sunt sensibile, scibile, & intelligibile, seu sentiendum, scitum, & intellectum cum suis correlative. Hæc enim dicuntur relatives, non quia per se, & essentialiter referuntur, sed quia accidere, quod alia, scilicet correlative per se & essentialiter referuntur ad illa, & mensurantur alicius, ut patet quinto Metaphysicorum 20. & similiter.

Auctros.

biter in Commentariis. Videatur ergo, quod omne impossibile esse, ideo sit impossibile esse; quia A antiquod existens per se & primò non repugnat proprietatis illius esse; omne autem existens est plena & pura existens, seu necessariae, veritatis, etiam & dependens ab eo. Item impossibile & possibile dicantur ad inducēm relationē secundum priuationem, ut patet. Metaph. vbi prius; sed de impossibili cum sit purè non ens, nulla relatio per se & essentialiter potest configurari seu fundari, quia tunc duo purè non entia possent restringi ad inducēm per se & essentialiter, sive coexistētia alicuius existentis omnino: Ita ergo relatio per se & primò fundatur in extremo positivo; scilicet in possibili, & emanet ab eo, & sic attribuitur, & accidit quodammodo extremo alteri priuationi, sicut in relatiuis tertii modi proximo dicebatur. Possibile ergo causat istam relationem & impossibilitatem & necessitatem eius prius possibili esse; & causa illius, sicut superius est ostensum, & Deus est prima causa omnium possibilium & necessariorum, ac omnium causationum illorum. Item ideo impossibile est impossibile, quia repugnat possibili, in modo quia possibile sibi repugnat. Possibile ergo est prima causa huius repugnare & impossibilitatem, & Deus est prima causa omnis alterius causationis & causa: Istud potest confirmari per hoc quod omnia opposita reducantur ad prima opposita, quae sunt habitus & priuationes, ut patet. o. Metaph. 15. & 12. Metaph. 23. & ibi probatur, quod illa sunt in genere substantiae; habituā autem & positivū est naturaliter prius; alio: quare & aliqua causa eius sicut præcedēt manifestat. Primus ergo habitus in genere substantiae, scilicet Deus ipse, est prima causa cuiuslibet priuationis; quapropter & impossibilitatis & repugnancie, cuiuscunque. Item causa propinqua quare quicquam est possibile, est, quia Deus illud potest, sicut superius est ostensum. Ergo causa propinqua quare quicquam non est possibile, est quia Deus illud non potest; & quia Deus hoc non potest, non est propter defectum potentiae in eo, cum sit omnipotens. Vnde Averroës super 8. Phys. 4. Agens non posse facere aliquod impossibile, non est diminutio agentis; In modo propter abundantiam suæ potentiae infinitæ, ideoque potentissimum hoc non potest; hoc enim non potest, quia repugnat C natuæ potentiae infinitæ; In modo quia potentia infinita immobiliter sibi repugnat, siveque necessitatem prohibet illud esse. Et quia secundum prius ostensa, Actusenam in Deo præcedit potentiam, ideo sua potentia impossibili tali repugnat, quia sūus actus purissimis immobiliter & necessario sibi repugnat; & hoc est, quia est purum necessitatem, seu pure necessitas. Hoc enim est primum simpliciter omnium affirmationum & negationum, sicut superius est ostensum; & hec videtur totius impossibilitatis resolutio consummata. Hæc autem ratio fundatur in dicto Philosophi 1. Post. 12. vbi inquit medium negativum demonstrativum propinquum conclusionis negatur; ut quare partes non respirant offendens non posse dici quia non est Animal, quia tunc esse Animal est causa propinqua respirandi, & sic omne Animal respirare: Si enim negatio est causa ipsius non esse, affirmatio est causa esse; sicut esse sine mensura calidi & frigidū est causa non sanandi, sic esse cum mensura eorū est causa sanandi; & similiter, si affirmatio est causa esse, & negatio est causa non esse. Item quodcumque est impossibile, Deus illud non potest: Vero ergo illud est impossibile, quia Deus illud non potest, & sic habetur propositum; vel ideo Deus illud non potest, quia est impossibile; & sic secundum proximo allegata: Ideo Deus potest quodcumque possibile, quia illud est possibile; sic quoque possibile est possibile esse prius naturaliter, quam Deum illud posse, & causa prima, quare Deus hoc posset, quod præcedēt non permittunt, & tunc Deus recipere potentiā & perfectionem ab alio, nec sufficeret plenilime sibi ipso, nec esset omnium prima causa. Etiam si sic esset, aliqua creatura, in modo, quod videtur in dignitate, aliquid purè non ens, non creatuæ nec creabile prohibetur, impossibilitatur, & inveniatur necessitatem iuppōnēt omnipotētēm virtutis faciat; vel ne faciat hoc vel illud, & similiter cogeret intellectum diuinum ad intelligendum huiusmodi & sciendum, & eius voluntatem potentissimam atque libertimam ad voluntendum. Hæc autem sententiam tenerit Henticus de Gandaio 8. de quolibet quæst. 3. dicens quod non est verum dicere de aliquo impossibili simpliciter quod Deus non potest hoc facere, quia illud E non potest fieri: sed potius non potest fieri, quia Deus non potest illud fieri, & in affirmativa, non dicuntur Deum posse aliquod facere; quia illud potest fieri, sed non potest fieri. Hoc idem probat similiter Iohannes Scorus super 1. sentent. dist. 4. per rationem priorēm fundatam ex primo Post. & per aliam similiem, & hoc tunc sūus aliud dicit: ut quodcumque impossibile simpliciter, nisi quod includit contradictionem, & impossibilitatem, que ex rationibus suis formalibus sunt incompossibilitas, & ab eo sunt principia et incompossibilitas & quodcumque habent suas rationes formalib; scilicet ab intellectu diuino, & cognoscitur, & dicitur ex se. Obijicitur forsitan aliquis contra dicta per dictos Doctores: Ita, non potest teneri contrarium & de quilib; questione tertia manifeste, scilicet quod prima causa

Henticus de Gandaio.

Iohannes Scorus.

Henricus de Gandaio.

A quare aliquid est possibile, est ex Deo; sed prima causa, quare aliquid est impossibile est ex se & ex natura, communis tamen legendo de re, scilicet ut est communis ad omnia intelligibilia existentia vel non existentia; & ad hoc allegat Autenciam. Metaph. dicentes, quod ideo agens non potest, quia non est possibile in re. Idem quoque Iohannes probat contradictionem vbi prius, & arguit isto modo: Nihil est impossibile simpliciter nisi cui simpliciter repugnat esse; & hoc primò ex se, quia ex suis primis & per se rationibus formalibus, circumscribendo quodlibet aliud; in modo & si per impossibile Deus non esset, adhuc illud esset impossibile. Dicteque ibidem quod possibilis & impossibilis, possibilium & impossibilium reducuntur principiis ad intellectum diuinum, non ad eius omnipotentiam seu potentiam, quod redit præhabitus obviare. Ad hanc autem dico quod videtur mihi cum Iohanne praedito vbi prius, quod Henricus per dictum secundum dictum primum corrigit, securiactat. Posset tamen ipse Henricus, Autenciana, & Iohannes intelligere, quod nulla pura priuatione seu impossibilitas priuatione per se & priuam, que non dependeat ab aliquo positivo priori, est in Deo, que sit causa priuationis & impossibilitatis impossibilium, sicut aliquid positivum in eo per se & primò est causa cuiuslibet possibilis possibilium: sed impossibilitas ex parte ei impossibilis, id est, pura & prima necessitas non essendi rem impossibile esse, est causa quare Deus & quodcumque auctiuum non potest; hoc autem necessitas positiva secundum præhabita est in Deo. Sed ratio Iohannis non procedit; Impossibilis enim esse, non per se & primò repugnat esse, sed quia primum esse necessario sibi repugnat, sicut superioris erat dictum. Nec est hoc primo ex rationibus formalibus quas imaginatur; Si enim illæ rationes sint aliquo modo causa, reducuntur ad causam priorem, ad Deum scilicet caularum omnium causam ratiæ; & hoc patet per ipsummet ibi dicentes, quod talia sunt principia et incompossibilitas ab eo, a quo habent principiatus rationes suas formales, scilicet ab intellectu diuino. Quod autem dicit, & si Deus non esset, adhuc tale quid esset impossibile, si impossibile sumatur affirmatio, fallitur est; quia si ipse non esset, nihil positivum vel affirmativum esset; si autem sumatur purè negatio, scilicet pro non possibile esse, sic verum est. Ipse enim est prima & suorum potentiarum, quia quodlibet possibile necessario est possibile, ideoque ipso non ente, nihil esset possibile, sed ex hoc non sequitur quod volebat: Vel aliter & forte melius potest dici, quod Deum non esse, necessarij sicutem contradictione includit; quare & posito Deum non esse, sedum una pars contradictionis in multis & forte in omnibus, sed & altera necessarij consequetur. Potest quodlibet argui contra illum; Dicit enim quod intellectus diuinus est causa impossibilitatis in rebus. Licet enim Deus nihil intelligeret circa impossibile, quia secundum eum licet Deus non esset adhuc impossibile, esset impossibile; ergo per consequentiam propriam, intellectus diuinus non est causa impossibilitatis illius. Et quod dicit, quod possibilis & impossibilis redit principiis ad intellectum Dei, nou ad eius omnipotentiam seu potentiam, videatur mirabile, quoniam secundum modum suum imaginandi credetur, essentia diuina est D principium potentiae in Deo: cum actus præcedat potentiam in eo, & ipsa est aliquo modo priori actuali intellectione eius. Ex hoc enim videtur potentiam & perfectissimam intelligere vniuersa, quia habet potentiam intellectus perfectissimam & potentissimam. Videtur igitur essentia sive purum esse, principiū potentia sive posse, & hoc intellectus actualis; & quicquid est principiū principij, est principium principiati. Essentia ergo & potentia diuina sunt priora principia possibilis & impossibilis, quam intellectus diuinus. Probat autem hoc dictum suum sic: Per quodcumque in Deo possibile primum constituitur in esse intelligibili, illud est prima ratio possibilis; sed per omnipotentiam ut distinguitur contra intellectum, non constituitur creatura in esse intelligibili, sed per intellectum. Sed minor huius rationis videatur pectare; Sicut enim intellectus diuinus constituit aliquid in esse intelligibili, intelligendo illud; & cum constitueret aliquod constitutum in aliquo else, sit prius naturaliter quam illud constitutum esse; tale, videtur quod Deus prius naturaliter intelligat quodcumque intelligibile, quam illud sit intelligibile; quod tamen non appetit, in modo magis videtur contrarium. Videtur enim quod scibile in esse intelligibili, & scientiam, & intelligibile in esse intelligibili, intellectum. Videtur enim quod essentia diuina ex infinitate suæ potentie & virtutis, distinctissimè & quodammodo nominatum constituitur intellectus & conscientia, intelligibilia vniuersa, & eorum omnium primas, purissimas & propriissimas assertiones; & ha sunt ideas de quibus Philosophi & Theologoi rotulavit, sicut quodammodo presentes intellectum diuinum, offert ita sibi ut obiecta, & scipiente, sicut intelligit omnia & scipiente. Et hoc videtur Eustas testari 40. de Deo sic dicens. Omnes ex nomine vocat, per multitudinem fortitudinis & roboris, virtutisq; eius, neque vni relatu fuit; vbi glossa interlinearis, præmissa studine fortitudinis sic exponi, quia est omni-

potens ergo eius omnipotenta est causa sua intellectio, & prior ea, & hoc ex ea praedicto. Et hoc specialiter profer arguit contra Scotum. Si enim omnipotenta Dei sit causa sua intellectio, & sua intellectio sit causa constitutio intelligibilis in esse intelligibili, ergo & sua omnipotenta ista constitutio in hoc esse. Quicquid enim est causa causa est causa causati. Et hoc posset confirmari ex propriis dictis ibi. Probar enim quod omnipotenta Dei est prior creatura, secundum quodlibet suum esse, sicut existens, sicut intelligibile; per hoc, quod hanc omnipotentiam esse formaliter necessaria, creatura vero possibilis secundum quodlibet suum esse, & tale necessarium praeedit omne tale possibile, sic igitur sibi supponit, & ego superius ostendebam, est ergo causa illius sicut praecedentia sua sunt. Item contra rationem aliam dicit sui. Dicit enim quod Intellectus diuinus producit aliqua duo intelligibilia in esse intelligibili, & non per producta extantia suis formalibus, per se & primo repugnat, & non incorporeabilitate videtur quod eadem ratione debet consequenter hoc dicere, de compotibilibus, possibilibus, similibus, & equalibus, maioribus, minoribus, & vniuersaliter de omnibus politiis, scilicet quod acceptis rationibus suis formalibus per se & primo sunt talia per se ipsa, seu per rationes suas formales. Ratio namque formalis alibi tantum facit album esse, album, sicut non esse nigrum, immo prius & magis. Album enim per hoc quod est album non est aigatum, & vniuersaliter omnis negativa vera, reductum ad aliquam affirmativam veram priorem, ut patet per priora; et sic nullius politiui citra Deum, prima causa seu ratio est in Deo, cum tamen Deus sit omnium talium prima causa, & sicut ipse dicit, quod possibilis est cuiuslibet primaria ratio est in Deo.

C A P. X I V .

Quod diuina voluntas est causa cuiuslibet futuri atque praeteriti, quare ipsum est tunc.

Augustinus.

Anselmus.
Augustinus.

Tunc tractatus de causalitate voluntatis diuinæ finaliter compleatur, ostendendum existimo quod diuina voluntas est causa cuiuslibet futuri sive praeteriti, quare ipsum est tunc. Nam secundum Philosopham 2. Pof. 3. quæ verè est causa essendi, quodcumque, eadem est causa fieri, facti esse, & futuri esse, & secundum Lincolniacum, hacten conclusio 18. illius secundi: sed diuina voluntas est veræ causa essendi quodcumque, sicut capitulo nonnum probat. Vnde Augustinus 22. de Civit. Dei 2. Secundum illam voluntatem Dei, quæ cum eius praeterita vel potentia, sed etiam futura iam fecit. Verum antequam venire tempus quo voluntate fieri, quod ante tempora vniuersa praesciuit atque disposuit, dicimus. Ei si quando Deus voluerit: si autem non solum tempus quo futurum est, verum etiam utrum futurum sit, ignoramus, dicimus. Fieri si Deus voluerit, non quia Deus nouam voluntatem quam non habuit, nunc habebit; Sed quia id, quod ex aeternitate in eius immutabili preparatum est voluntate, tunc erit. Hoc idem patere videtur per Ansel. Mono. 18. & de Veritate 10. & per August. 1. Schol. 21. secundi eiusdem 20. & 26. Contra Faust. 2. Sicut vnde cum huius tangit, quod & magis apparet, si quis attenderat Augustinum ibidem contra Faustum, ne cum ponere causas rerum futurorum, praesentium, & praeteritorum in Deo, sed in voluntate diuina. Vnde sic ait, Quid de Heliastum sit necessitas, nesciunt, tamen de illo credimus, quod vera scriptura testatur; Illud sane scimus de eo factum, quod Dei voluntas habet, quod autem Dei voluntas non habet, fieri de quoconque omnino non posse. Proinde si simili dicatur, posse fieri ut caro, verbi gratia, huius vel illius dominis in corpus celestis mutetur; concedo fieri posse, sed utrum futurum sit, nescio; et ideo nescio quia quid habeat de hac re Dei voluntas, me lateri. Illud tamen me non latet, sine dubio futurum, si hoc Dei voluntas haberet. Erantra, tamen non possunt futura non fieri, quam non sufficiat praeterita, quoniam non est in Dei voluntate ut cohererit quicquam, quo verum est. Quapropter omnia quæ vere futura sunt, sive dubio praeterita sunt, ita futura & praeterita, nullum esse habent omnino, ergo ante aliud quodlibet non possunt, nec aliquid veritatis, quare cum veraci res se habent esse futuram, nec praeteritum. Habet ergo hoc prout aliquam aliam causam, & illa non potest esse pura non ens proprie idem; vel factum illa reducitur ad causam aliquam existentiam, & omnium causarum existen-

tium

C A P. IO.

De Causa Dei.

209

A Dei est causa, quare quodcumque futurum ad utrumque est futurum; ergo ex eadem ratione quodrumlibet aliorum. Antichristus enim ex se nullum esse habet omnino; ergo ex se non magis determinatur ad unam partem contradictionis, quam aliam; ergo de se tantum non est futurum, sed pure indifferens. Si ergo sit futurus, hoc est per aliquam causam determinantem; sed illa causa accessorio est diuina voluntas, vel ad illam reductio, ut ad primam & supremam causam determinationis illius. Item Antichristus futurus non magis ex se habet, unde sit futurus, quam Prochristus æqualiter possibilis futurus, sed nunquam vere futurus: sed iste non est ex se futurus, ergo nec ille, sed per aliquam aliam causam, quæ sine diuina voluntate causare non potest. Adhuc autem, aliquod non futurum possibile tamen fore, ut A potest Deus facere, fore, & esse futurum; quod si sit, voluntas diuina est causa quare A est futurum; quare & similiter de similibus vniuersis. Quapropter & Iohannes super i. Scritor. dat. 32. dicit, Quod nihil tale de futuro est verum ante determinationem voluntatis diuinae, sed illa determinatione præcedit naturaliter sicut causa. Item eadem est causa nunc quare futurum quodlibet est futurum, quæ fuit ante mundum: sed tunc voluntas diuina fuit causa omnium futurorum, ergo adhuc est; cum secundum quintum capitulum Deus sit immutabilis omni modo. Item magis est esse futurum, quam esse possibile; sed nullum futurum ex se habet esse possibile, ergo nec futurum: Omne enim possibile, aliqua potentia est; possibile; sed nullum futurum habet aliquid esse, ergo nec aliquam potentiam. Nullum ergo futurum est possibile esse nisi quia aliquid præsens potest facere illud esse: sed nullum præsens potest facere aliquid sine voluntate Dei coagente; nulla ergo possibilis, aut causa possibilis est in futuris, sed in presentibus, & prima & summa omnium causarum, & possibilium, seu potentiarum præsentium est in Deo. Eadem quoque est causa possibilis futurorum nunc, sicut ante mundum: sed tunc fuerat solus Deus, ut pater per venerabilem Anselmum, De casu diaboli, 12. manifestè secundum quod capitulum 12. allegavit. Item omne quod necesse est esse aliquale, aliqua necessitate necesse est esse tale; sed nullum præteritum habet aliquid esse, ergo nec aliquam necessitatem; & quodlibet tale necesse est esse præteritum; ergo hoc est per aliquam necessitatem præsentem, quæ necessariò est Deus, vel dependet ab eo, quare & à voluntate illius. Vnde & Anselmus 2. Cur Deus homo 17. Omnis necessitas aut impossibilitas Dei subiaceat voluntati; illius autem voluntatis nulli subditur necessitatibus aut impossibilitatibus; nisi enim est necessarium aut impossibile, nisi quia ipse sit vult. Item primum verum est causa cuiuslibet veri sequentis, quare & causa sic essendi realiter, sicut significat quodlibet verum sequens. Primum autem verum est in Deo, sicut cap. 1. cum 12. docuit: ergo in Deo est causa essendi verum, quodlibet verum de futuro, & sic essendi, sicut significatur per illud, & hoc non est sine voluntate præcedente, vel etiam concomitante. Item Deus cum voluntate sua præcedit naturaliter omne præteritum, & futurum, ergo est causa eorum, sicut capitulo proximo est ostensum. Hoc etiam tenet exp̄ Petrus Lombardus, 1. Serm. dñs. 55. 4. sic dicens: hęc itaque summe bona voluntas causa est omnium quæ naturaliter sunt, vel facta, sive futura sunt. Nonne & hoc est quod viginti quatuor Seniores concorditer attestantur, dicentes sedenti in thoro; Tu creasti omnia, & proper voluntatem tuam erant, & creata sunt, Apocal.

E 4. Erant, inquam, sicut exponunt Doctores prius in prædestinatione, in arte, in Sapientia Dei, & creata sunt posterius in opere, & effectu.

C O R O L L A R I V M .

Et habet corollarium: Si Deus esse desineret, nihil esset præteritum nec futurum, verum nec falsum, possibile vel impossibile, necessarium vel contingens, nec etiam posset esse: ex quo & oppositum sequitur evidenter, videlicet ipsum Deum, & sic aliquid præfuisse, esse, & fore. O quam necessarium est hunc esse, quam tam impossibile est desinere unquam esse, & quod Deum qualitercumque non esse, contradictionem necessariissime continet & importat; & quod necesse esse, videretur maxime proprium nomen Dei.

Vnde videretur corollarium mirum sequi, scilicet, si Deus esse desineret, nihil esset præteritum, nec futurum, verum, nec falsum, possibile vel impossibile, necessarium vel contingens, nec etiam posset esse: ex quo & oppositum sequitur evidenter, scilicet ipsum Deum, & sic aliquid præfuisse, esse, & fore, & similiiter alia posse esse per omnipotentiam Dei magnam. O quam necessarium est hunc esse, quem tam impossibile est desinere unquam esse, quem etiam

S. 3.

Anselmus.

Agostini.

qualitercumque non esse, contradictionem necessariam inveniatur & importat. Vnde dicitur A. Itan potest licet enigmatae circumspectio proprium nomen Dei, scilicet esse necessarium, tenuisse esse, quod debet intelligi de esse per se & de necessario summancessitate, includente videlicet repugnantiam contradictoriam non essendi. Quod autem si Deus esse desineret, nihil esset praeteritum nec futurum, ex isto capitulo patet, & quod nihil esset verum, neque vere esset aut non esset ex. 11° & 12°. cum nihil posset esse verum aut vere, sine primo vero quod est in Deo, ex quo consequitur quod nihil esset falsum, quia si vnum oppositorum esset falsum, reliquum esset verum, & quod nihil esset possibile vel impossibile, necessarium vel contingens patet per caput proximum. Omnia enim ista originantur a Deo. Et quod nullum horum etiam posset esse, patet, quia nullum istorum posset esse sine Deo; sed si Deus non esset, ipse non posset esse, quia si posset esse, esset sicut premissa in probatione prima. Suppositionis ostendunt. Reliqua vero partes vñque ad penultimam satis parent. Pro penultima vñque scindunt quod aliquid potest dici multipliciter non esse. Primo, ut futurum; secundo, ut præteritum; tertio, ut aliquid possibile esse, quod non erit, nec fuit; quartu, quod simili. Ceterum impossibile est esse, & contradictionem includens, sicut Chimara, vel commensurabilitas diametri quadrati & cõsider. Ponatur igitur cum Diagora, vel cum insipiente, tanquam absolute possibile, nec ullam contradictionem includens, Deum non esse: Si ergo Deus, non est, aliquo predicatorum modorum non est: Si primo modo, aliquando inciperet esse, & erit Deus nouus & recens; quare & erit Deus, erit ergo necesse esse & aeternus, sicut ostensione primæ Suppositionis ostendit; hic ergo contradictione implicatur. Sisecundo modo, Deus est præteritus & non præsens, & fuit Deus, fuit ergo necesse esse & aeternus, sicut probatio primæ Suppositionis monstrauit. Hic est ergo contradictione manifesta. Si tertio modo Deus non est & potest esse, ergo est & est necesse esse, sicut prædicta probatio plane probat; hic ergo contradictione importatur. Si quarto modo, quod potest esse non potest esse; est enim absolute possibile Deum esse, sicut premissa in ostensione primæ Suppositionis perspicue manifestant; immo & est necessarium simpliciter absolute, quod Deum esse si possibile simpliciter absolute, sicut præhabita in eadem ostensione demonstrant; hic ergo contradictionem includitur evidenter. Rursum Deum esse est necesse, ita quod ipsum non esse contradictionem includit; hoc enim evidenter ostendit probatio memorata: Dicatur enim possibile absolute quod necesse est absolute in consequentia formalis simpliciter contradictionis non includit; Impossibile vero & necessarium, seu necesse correspondenter sumuntur, &c. sicut ibi. Constat enim quod est possibile absolute esse aliquid tale necesse esse; quis enim hoc posito & admisso nequaquam faciliter ab omni se contradictione defendet. Amplius autem quam impossibile est aliquid, tam necessarium est aliquid, quam enim impossibile est contradictionis esse simul vera, tam necessarium est contradictionis non esse simul vera; & vniuersaliter quam impossibile est aliquid esse, tam necessarium est illud non esse; & quam impossibile est aliquid non esse, tam necessarium est illud esse, sicut posset faciliter demonstrari: sed neminem reputo hoc nescire. Est autem aliquid tam impossibile, quod ipsum esse verum contradictionem includit; est ergo & aliquid tam necessarium, quod ipsum esse falsum similiter contradictionem includit. Sed quid est magis necessarium quam Deum esse? quis audet dicere hoc vel illud, cum ipsum sit primum in genere necessariorum, & causa omnium necessariorum posteriorum; quare & maximè necessarium supra cuncta, sicut premissa capitula docuerunt. Hoc idem evidenter ostendunt multa corollaria 13° prælibata. Idem similiter potest ostendit per viam veri & falsi, quoniam quam falsum est aliquid, tam verum est aliquid; quam falsum enim est aliquid esse vel non esse, tam verum contra est illud non esse sen esse; sed aliquid est tam falsum, quod ipsum esse verum contradictionem includit, quare & aliquid est tam verum quod ipsum esse falsum contradictionem includit. Sed quid est verius primo vero, sicut ratio iam præmissa, & priora capita manifestant? quid autem est simpliciter & naturaliter primum verum? Nonne, Deus est, sicut duodecimum demonstravit. Praeterea, si Deus non est, vere Deus non est; aliqua ergo veritate Deus non est, est ergo aliqua veritas; quare & prima veritas, quae est Deus: Sicut etiam aliqua veritas, vel aliquid omnino est, Deus est, quia illa vel illud necessario est Deus vel a Deo, sicut secundum huius ostendit. Si insuper Deus non est, ita est quod Deus non est, quia verum est quod Deus non est, quia vere non est: per aliquid ergo esse ita est; quod Deus non est, omnem autem res est primum esse, quod est Deus, vel a primo esse, sicut secundum demonstrat, ergo Deus est. Hæc autem videatur propositio Augustinus in Solido suis, & Anselmi Monol. & de veritate 11° huius scripta. Et hæc videatur clare patere, quod qualibet negatio aliquam affirmationem implicat & includit. Nam qualibet negatio iunctio & includit, vere non esse, quod negat. Nonne etiam sequitur? A non

autem

A est B, ergo vere A non est B. De quibuscumque namque verum & necessarium esse videatur, vere hoc est illud, vel vere hoc non est illud; quare siue quicquam sit sue non sit, de necessitate Deus est, quia aliqua veritas. Adhuc autem si Deus non est, nihil vere est nec vere non est. Nihil vere est hoc vel tale, nec vere non est hoc vel tale, quia nulla veritate secundum præmissa; quare & quidlibet vere est & vere non est, & ille quidlibet vere est & vere non est quidlibet, [& qualelibet] omninoque. Amplius autem potest similiter argui per viam possibiliter, & necessariis; quoniam si Deus non est, possibile est ipsum esse, vel possibile est ipsum non esse; aliquam ergo potentiam est hoc possibile; aliqua ergo est potentia, & aliquod potens per illam, sic ex decimo quarto huius patet; aliquid ergo est, ergo & Deus. Si etiam Deus non est, necessere est ipsum non esse; falso est pro nunc, & necesse est ipsum non esse Deum; ergo aliqua necessitate aliquius necessarii existens, sicut eodem 14° est ostensum &c. sicut prius. Item si Deus non est, aliqua est causa posita illius non esse, & prior illo, sicut 13° huius monstrat, &c. sicut prius. Adhuc autem si Deus non est, nec creatura est, nec aliiquid penitus: est tamen ab soluto possibile creaturam esse & aliiquid esse; est enim in rei veritate nunc verum & possibile, & quod semel est, vel esse potest possibile ab soluto, semper necessario ab soluto est possibile ab soluto, accipiendo hos terminos sicut: *unus*, & sicut probatio prima. Suppositionis plenius hos exponit. Quod enim semel contradictionem formaliter, simpliciter non includit, nec vñquam; quia consequentia que aliquando de se & per se non est formalis simpliciter, neque vñquam; & quæcumque potest aliquando esse non formalis simpliciter, semper necessarii est non formalis simpliciter, sicut & quæcumque potest aliquando esse formalis simpliciter, semper necessario est formalis simpliciter, sicut nullus Logicorum ignorat. Quis enim ignorat consequentiam formalis simpliciter esse absolute necessarium consequendo? & cuius animus capiat necessarium absolute, posse fieri vel esse possibile secundum contradictionem ad esse & non esse, vel è contra? quis etiam dubitat quod C quicquid per se & essentialiter est aliquale, semper saltem dum est, necessario esse tale? Alias enim non esset tale per se, & essentialiter, sed per aliud, quod posset adeste & abesse ipso manente, & *accidentaliter*, cuius causa est, quia quicquid est quādū est, scipio, & tua essentia actualiter, carere non potest: Quamobrem & quicquid p[er] se, & de se essentialiter est aliquale, scipio dum est, necessario absolute est tale. Et hinc est ut puto, quod Philos. 1. Post. 4. dicit, quod per se impotens de omni & semper, sicut 2° huius plenius recitat. Deo ergo non ente creatura & aliiquid potest esse; quare & creator & Deus potest esse, & si potest esse, est, sicut premissa hic & primò huius ostendunt. Si etiam aliquid potest esse, vere aliquid potest esse; ergo aliqua veritate, & aliqua potentia alicuius poterit: nunc entis; est etiam necesse creaturam posse esse; ergo aliqua necessitate alicuius necessarii existens, &c. sicut supra. Si insuper aliquid potest esse, hoc est per actum priorem, & aliquis est a suis prior natura potentia, sicut primò pars 1° dicit, & per 3° partem huius, necessarium est prius possibili secundum contradictionem: Ille autem actus prior, & necessarii illud prius, necessarii est à Deo, vel Deus. Si etiam creatura non est, illo non esse, & illa negatione est aliquid esse prius, & aliqua affirmatio prior natura, & causa illius, sicut 2° pars, & 9° 13° ostendebant: illa necessario est à Deo, vel Deus: quod & evidenter confirmat 10° & 11° partes eius. Si ergo Deus non est, Deus est; & si Deus est, Deus est: Tu es ergo veracriter Deus meus, immo & nedum es, verum enim necessarii sim, es in tantum quod nihil aliud magis necessarii aut tam necessarii esse posset: Praeterea namque, qui solus vere es, vix illud est. Nihil enim aliud de se necessario est, aut ex se est, immo de se nihil est; sed ex te, per te, & in te, nec quippiam aliter esse potest. Nonne hoc vidit tuus secretarius Esaias, cum dixit, Quis mensus est pugillo aquas, & Cœlos Eſaias, palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis mōlem terræ, & libravit in pondere monies, & colles in statu? ecce Gentes quasi illa titule, & quasi momentum statu reputare sunt; omnes Gentes, quasi non sunt, sic sunt etiam eo, & quasi nihil sunt, & inane reputare sunt ei. E O Domine Deus meus, numquid hoc famulo tuo familiarissimo Moysi indicasti, quando ei nomen tuum querenti, tanquam pro nomine tibi propriō respondisti: Ego sum, qui sum, sic dices filii Israel, Qui es, misit me ad vos? O Domine Deus meus, quām admirabile nomen tuum; vere Domine admirabile quolibet nomen tuum, sed quām admirabile specialiter istud nomen? Hinc & aliud Moses sapiens, & Sapientes, quibus credita sunt eloqua Rabbi Mose tua, fecut, dicit quod omnia nomina tua transmutantur ab operibus, præter vnum quantum significare possunt, & inde recipiuntur. Greci dictum, quod ut dicit, significat substantiam tuam puram, non participando aliquid alienum, quod se deinceps nomen tuum separatum vocatur; quapropter & dignè reverenter tanta fuit, ut non nisi in Sanctuario dictum, & a Sacerdotibus tuis sanctis, & hoc in die tereti, in benedictione Sacerdotiali, a maximis

maximo Sacerdote. Nac docebat hoc nomen nisi discipulum ad hoc idoneum, & semel in septimana, non amplius. Dicitque hic Moses dux dubitatum, & tamen dubium in hac parte, & fortassis significat super ratione necesse esse quod & puto te, Domine, priori Moysi, licet sub nubilo ostendisse, quando dixisti, Ego sum, qui sum, sic dices filii Israel, Qui est, misit me ad vos. Hoc nomena mihi est in eternum, mihi inquis. Dicunt Grammatici tui, Domine, pronomen in oratione non debere causa discretionis, aut significandi facienda; Cum ergo dicis, Mihi, videris innuere hoc nomen discrete tibi competere, quia tibi soli per te solum, & non per aliud, quia tunc possum illius alterius nomen esset, & nulli alijs nisi per te; aliter enim ita esset nomen alterius sicut tuum: Quare & similiter ionius, vt opinor, tibi significanter competere nomen istud, excellens scilicet quam alteri cuiuscunq;. Dixisti similiter, Domine, quod istud nomen est tibi in eternum, non dixisti, est nunc, sicut prius, erit posterior, sed est in eternum; Est autem in eternum, sive fuisse, aut fore, & sic per se esse, quid melius significare videtur, quam stabilitatem, immutabilitatem, & firmissimam necessitatem essendi. De cuiuspiam etiam me Doctor dulcisime in capitulo precedenti, quod necesse esse praecedit quodammodo, sicut balbutiando vix possum exprimere, quodlibet alius tuum esse; vnde & sequi videtur ipsum esse primum, & summum tuorum nominum divinorum. O Domine, Pater meus, vt sis tuum puerulum [pauulum] coram te pueriliter ludere; Ecce video necesse esse, tua prudenter disponeas, ne dum in significacione nomini tuo magno tetragrammaton conuenire, verum & quodammodo in numero literarum. Habet enim tantum quatuor literas, quatuor species literarum. O necesse esse, propter nomen tuum sustentabilissimum meum esse. Super te totus temporis innitat, fulcit, te conforter, totis præcordiis tibi adhæreat, totis virtutibus tibi inhæream, tonus in te transformet, eternaliterque confirmet. Contra hanc autem fortassis obiectio: quisnam ita; Si voluntas diuina sit causa futuritionis in rebus, causat futuritionem in eis; aliquando ergo hanc causat. Prius ergo res aliqua non fuit futura, sed tunc incipit esse futura. Item si voluntas diuina esset causa futuritionis omnium futurorum, esset causa veritatis omnium Propositionum verarum, etiam contingentium de futuro; & cum voluntas diuina libere vellet ad extra, posset circa futura contingencia nibil vellet; quod si faceret omnes propositiones huiusmodi de futuro, omni veritate carerent; essentque ambo contradictionia in talibus simul falsa, quare & similiter simul vera. Sed haec argutie si procederent, etiam demonstrarent Deum de tua omnipotencia absoluta, non posse facere quicquam fore, seu quicquam esse futurum, cum tamē multa sit possibilia fieri immediate ab ipso solo, que nonquā habent ab eo, quæ si vellet fore, necessario forent & essent futura per se. & non nisi per voluntatem diuinam; Imo & secundum sp̄ientiam istam terrenam, Deus nullum futurum posset quomodo libet impediare, facere non fore, nisi per deductionem eius ad esse, facere scilicet ipsum nonquā fore, esse, aut fuisse. Sed quare non posset Deus omnipotens actum futurum impotentis hominis, & creaturæ alterius impeditre, & aliquem actum suum futurum non facere, contra primam Suppositionem, octavam partem, 32. & 34. Corollarij primi huius, & contra Prophetam dicentem, quod Deus libere egit, quare & agit, & agit simili libertate. Siquis tamē ista directere volueret solvere, respondendum quod Deus causatione æternæ, scilicet volitione æternæ immutabili, & infrastrabilis omnimodo facit futura esse futura. Quare & Aristoteles in Mundo 11. ostendit, quod omnia quæ sunt in Mundo, sunt verè opera Dei, subiungit, Ex quo; [id est Deo] secundum naturalem Empedoclem, omnia quæcunque sunt, & postmodum erunt, processerunt, quasi dicaret cum Propheta, vel Propheta cum eo, Qui fecit quæ ventura sunt, sicut & Pater causatione & generatione æternæ filium suum eternum causat & generat. Replicabis fortassis, quod esti secundum præmissa, res futura in nullo instanti, mensurae temporis incipit esse futura; in aliquo tamen instanti, vel mensura, vel ligno originis, ordinis, seu natura incipit esse futura, quod non magis videatur illius, quam de illis. Sed si ad vix verbaliter, etiam realiter obviat supradictis. Dicpit enim fortassis significatio verbi (Incepere) significans cum tempore, cum fluxu, & successione temporalis measuræ, & inceptionem tantummodo similem temporealem. Si autem ita tantum significet, obiectio non oblitus. Si vero verbum (Incepere) possit viciisque sine offensa locutionis communis, & Autorum transferri ad significandum præcessioneum, causationem, organizationem, & ordinem qualcumque, non temporis, sed naturæ non vigore cur non posset concedi, rem incepit esse futuram, habuisse videlicet causam sine futurionis, ipsam naturaliter, causat, & obviat præcedentem, sicut prehabita dicitur. Venit namen sic loquendo, non aliter incepit res esse futura, quam semper continue incipit esse futura, dum manet futura, sicut eterniter fuisse, & esse de pede puliere, & vestigio semper tenet, de Pato & filio temporis, quod Augustinus obstat ea originis a leuerat; si tamen

A tamen in illa ineffabilitate, his sic inceptionem qualiter affirmare, qualquam generatio filii videatur principari, seu initiari, quodammodo a Patre, tanquam a termino a quo procedit, & termino in filio velut in termino ad quem tendit. Quis enim regnauerit Patrem esse principium filii? Nec reputo quemquam tam proteruum, ut negetur omniro fatura aliquam "futuritionis" habere, dicatur quod sit. Tu cures, & quilibet præpositio vera de futuro sit primum principium & primum verum impliciter, aut ipsi capitulo seu compar in ordine venias, præmissis capitulis intellectis. Quis etiam negare præsumptam voluntatem diuinam est, aut esse posse causam prædestinationis, electionis, & salvationis sanctorum. Ad alteram autem argumentum quidam forsan responderent, quod Deus potest suspendere omnem suam voluntatem sua circa futura, & non futura quæcunque, & sic facere quodammodo nihil esse futurum, juare & facere quamlibet affirmationem huiusmodi esse falsam. Sed eti⁹ Deus possit facere nihil esse futurum, & nullam propositionem de futuro sit, sp̄ecie categoricam esse veram, non tamen potest facere, quin quilibet disuincta, inter se tamen affirmatiua, & suam oppositam negatiua sit vera. Nullius ergo disuinctus huiusmodi veritas, à diuina voluntate dependet, sed eam præcedit naturaliter & necessario ut videatur, quare & alterius partis veritas ut appareat. Ideo forsan dicetur, quod res futura, puta A, de se & per se non est futura, sed est non futura, & hoc antecedenter voluntati diuina: Nulla tamen res est futura, nisi antecedenter à voluntate diuina, nec hoc contradicitur includit. Sicut narrat, secundum Philosophum contradictione temporalis dicitur, esse pro eodem tempore, seu instanti, sic & contradictione naturalis pro eodem ordine, instanti, seu signo naturæ. Non ergo contradicuntur, quod A primo antecedenter voluntati diuina de se non sit futurum, & secundo subsequenter voluntati diuina, & per eam sit futurum, sicut nec ista; istud autem generatione seu creatione futurum non est, & nunc post est. At forsan melius dicitur, quod quilibet præpositio vera de futuro, tam negativa quam affirmativa contingens diuina subiecta voluntati, & ab ea originata, causat, utque dependet. Omnis namque talis præpositio libertatem quādam importat; Primum autem principium liberum est à voluntate diuina, sicut corollarium decimi huius monstra; ibi est ergo principium primum, & causa cuiuslibet alterius libertatis. Adhuc autem si pars huiusmodi negatiua nequam voluntati diuina subiecta causat, utque præcessit, ipsa est de se naturaliter determinata, & necessaria quodammodo, nisi quæcūq; impeditur fortassis a voluntate diuina. Quapropter in talibus negativa & affirmativa non cetera ex parte rei contingens ad vitumlibet, & aequaliter, neque tales affinitatiue, & negatiue conueterentur aequaliter per oppositas qualitates, quod nullus non negat, neque Philosophus I. Prior. Imo tales propositiones potius de contingentia, non de contingenti in pluribus vel in paucioribus, quam de contingenti ad vitumlibet sive aequaliter dicerentur. Infinita namque plures huiusmodi negatiua, quam affirmativa sunt vera, sicut infinita plura possibilia non futura, quam sit futura, sicut & sunt de se naturaliter non futura. Quod enim de se est indifferens ad ambo opposita, ad neutrum determinatur ex se solo; sed quodlibet possibile esse & non esse, seu fore & non fore, aut contingens ad vitumlibet, sive aequaliter ad haec & illa, vide utr̄ est huiusmodi: Potest enim esse & non esse, fore & non fore. Talis insuper negatiua contingens vera de futuro, puta B non erit, vel est per se vera, & res illa non futura sine alia causa sive non futurionis quacunque, vel per aliud, & per aliam causam primum: Spero, ergo semper & necessario ut videatur, per secundo huius præmissa. Secundum quoque, B non est, est primum principium complexum simpliciter, cœtra I. & II. huius præmissa. Si insuper illa negatio non haberet causam priorem, simili ratione nec illa ut videtur. Sed quodlibet ens vel non ens, quicquid non est, per se non per causam priorem illud non est, quod enim per se non est, per se non est substantia, quantum, nec quale contra proximum huius præmissa. Nonne & pars, 310. & I. proximus istud ignoramus, ut per nos Deus, nec aliqua creatura potest facere aliqui non esse futurum, nec qualiter non esse. Sed quis non videntur sic non esse? Quare & Augustinus 26. contra Faustum 3. Deus, inquit, quod facturus erat, vixit, fecerat, & ideo simul facturus illud futuri non fuisse, quod ne fieret facturus erat. Negationum quoque de quibus minus videatur, est alia causa prius, harum videlicet, Chimera non est. Tragelaphus & similius, sive proximum huius docet. Nonne huius secundum proximo huius scripta, si Deus vobis quicquam fore est causa futurionis, & Deum nolle quicquam fore est causa non futurionis illius? Erat quis dicit, in primis, quod B non est per se solum non futurum, sed per aliquam aliam, e.g. priorem, illud invenit, id est, Deo. vel reducitur ad aliquam causam, vel reducitur in eo, & illa causa in Deo, ut est diuina, est omnipotenta, vel intellectus voluntatis, utrad Dei, semper, vel est diuina voluntas. Si diuina est intenta, potentia, vel quicquid voluntatem eius vel

minime
scilicet
quoniam
liber

precedit, cum causa illa sit *merē necessaria* in essendo, & similiter in causando, sicut ex corollario decimotertio pater, *b* cuius *de necessitate non futuris*, contra hypothesis, sicut Chartula de *accidere non futuris*. *c* autem causa illa sic diuina voluntas, sicut diuina voluntas est causa futuriorum, *quaeruntur* contingenter, & libere futurorum, sicut non futuriorum similiter minime futurorum. Neque verum videtur, quod dicatur in primis, *Deum videlicet posse suspendere omnem actum voluntatis sive circa futurum*, & non futura quicunque, In modo necesse videtur quod circa quicunque futurum, vel non futurum, *imō & circa* quod *deinde obiectum* solubile vel nolabile habeat aliquem *actum distinctum* & proprium voluntatis. Nam quomodo aliter esset summus, seu summe actus actiosus aut etiam actualis, sicut prima Suppositio, & *tertius* corollarium prius docent. Nec hoc a voluntate diuina libere secundum contradictionem dependet, sicut nec in *tertia* summe actualiter immutabilem, & perfectum, sed est *necessarium* absolute, quare necesse est, quod *cuilibet contra dictio*nem huiusmodi velis specialiter unam partem alteram vero nolle. Quapropter & quod sic volendo verisimiliter quoniam inter partes contingentiales, Ne utram partem aliud *contradictionis huiusmodi* necesse est simpliciter Deum velle, nec etiam Deum nolle, sed quoniamlibet tamem partem potest libere secundum contradictionem velle & nolle: Vnde & evidenter apparet quod quoniam *differuntia huiusmodi* sit *necessariae implicitae* *absoluta*, & antecedente naturaliter voluntatem diuinam; ita videlicet quod *necessitas eius aut veritas diuina* non subiaceat voluntari, neque contradictione liberrati, aut huiusmodi libera potestati, utriusque tamen partis eius veritas aut falsitas sic eius subiicit voluntati causata, originat, & naturaliter, ipsa posterior ipsam sequens, sicut & Deus vult *necessarium* simpliciter hoc aut illud, *A & B* contradictionis contingentibus demonstratis, ne utram tamē horum vult *necessarium* sed maximē liberē maxima contradictione libertate. Adhuc forsitan sic inflatur; Si voluntas diuina sit causa futuriorum, & non futurio*ris* rerum, ipsa est causa veritatis huius disiuncti*ux*, hoc erit, vel hoc non erit, quae sit *A*; quare & naturaliter prior ipsa; In illo ergo instanti seu signo priori causa, originis, seu naturae, quod sit *B*, aut in instanti, seu signo priori *E* non est *A* verum, aut posset non esse verum, cum tamen sit *necessarium*, absolute. Sed haec argutia quem moueat aut concurbet: Nonne probaret similiter *B nullam causam* sive veritatis habere, nec Deum esse, aut aliquam aliam propositionem else naturaliter prius veram, sed ipsam else principium principium, aut ipsi eoz quale scire compat in ordine veritatis, quod *precedentia non permittunt*: Nonne & probaret similiter intellectionem aut verbum Dei nullam causam habere, aut posse non esse? Posunt autem & hic responsu*culæ* quedam singuli, quales secundo huius, tertio, arque quarto, & destrui sicut illæ, iuvante corollario non huius.

C A P. X V.

Quod res scitæ non sunt causæ Diuinae scientiae

Videtur autem ignorantie nebulis circa diuinam scientiam prius eius lumine dissipatis, nunc superest ostendere eodem lumine dirigente, quod res scitæ non sunt scientiae Dei cause. Scire namque est magna perfectionis in Deo: Si ergo scientia Dei causatur a scitæ, ipse recipit perfectionem ab alio, ergo non est ex se summe perfectus. Item, tunc non esset per se sufficientissimus; indigent enim scitæ quibus posset suffragia sua scientia mendicare: quo modo ergo erit incomparabiliter gloriosus, qui mendicans suffragia gloriorum, quod etiam destruit, pars corollarium, primi binariorum, & quedam præhabita quinto huius. Item si scitæ non sunt causa effectus diuinae scientiae, præcedet illa, tempore, & natura, sed quomodo, cum temporalia, hoc aeterno, hoc autem ratio parva apud Doctores, amplissimum est famosus. Si enarrata sit, & cur aliquo modo patetur ab eis, contra teorem partem corollariorum primi binariorum, quare scilicet nisi patetur effectus rationis illius. Quapropter & esse quoquomodo inferatur ignobilis nobis est sapientia, & intellectus diuinae scientiae, id est, Dei, neque cum ratione aliud sit nisi scientia eius. Quare & Ammonius

C A P. 15.

De causa Dei.

215

A tur & de terminatur per aliud, sicut nos est actus summus nec primus, quae omnia prima. Suppositio cum tercia parte corollariorum primi huius destruit & reficit. Ita autem videntur rationes Philosophi 12. Metaph. 51, ubi appetet probare Deum non intelligere aliquid aliud a seipso, non tamen hoc intendit probare, sed probare principiarum ibidem. Primum est quod Deus non intelligit in potentia, quemadmodum dormiens, quia tunc non est intelligentialis & in lignis. Secundum est quod ipse est sua intelligentia, id est, suus actus quo intelligit. Nam aliter esset in potentia, nec optima substantia; Per intelligere enim honorabilis, id est, per actum intelligendi, diversum ab eo, habet intelligentis honorem. Tertium est quod Deus non intelligit aliud a se, ita quod patitur & perficiatur ab eo, tanquam a causa, sicut Intellectus noster ut patet in principio capituli manifeste. Postquam enim prius ostendit primatem, immaterialitatem, perfectionem, & unitatem Dei, volens consequenter ostendere, quomodo Deus intelligit, subdit dicens, Quia autem circa Intellectum, habent quoddam dubitationes: Videtur quidem enim apprehensum diuinitatum; quomodo vero habens tunc est, utique habet qualiter difficultates. Vbi Averroes, quoniamodo &c. Quod non est in hoc, quod Deus debet esse perfectissimum, & nobilissimum omnium; sed quod non est, quoniamodo est hoc, quod est in fine perfectionis in se, secundum quod est talis dispositio scilicet Intellectus Igitur iuxta istud primum loquitur per r. unum capitulum, consequenter ostendens, quod Deus non intelligit aliud a se, ita quod Intellectus dicitur patitur ab eo, tanquam a causa, sicut Intellectus noster perficitur ab alio patiendo, sicut ex 3. de Anima patet. Vnde Averroes v. prius. Si intelligit aliud, tunc substantia eius non est actus eius, sed potentia, quia sit illa actio: quapropter perficitur necessaria per hanc actionem, sicut Intellectus perficitur in nobis per id quod intelligit. Non enim ergo substantia nobilissima omnium entium, quia nobilitas non est ei, nisi quia perficitur per aliud, quod aliud necesse est ut sit nobilis eo, quia intellectum est perfectio intelligentis. Et infra eodem, exponens illum extum suum: Et si alterius, quid est illud quod est unum, & non aliud, sic dicit: Et si intelligat aliud, quid est illud quod semper est suum esse, & unum sine alio; hoc enim non est, quia est scilicet intelligentia per se alterius est contrario illi quod possum est de primo principio, scilicet quod semper est, sine hoc, quod indiger altero. Et cito post ista, impossibile est ut Intellectus eius perficiatur, per quodcumque sit: Aliud enim quod intelligit quodcumque intellectus eius consequitur illud, & est sub eo in ordine; sed Intellectus dicitur est valde nobilis & perfectus. Et subdit Aristoteles consequenter: Palam ergo quod diuinitatum, & honoratissimum intelligit, & non transmutatur, scilicet per aliud de potentia ad actum, sicut Intellectus noster, quod dupliciter probat statim: Primo sic, Intellectus cum transmutatio non omnis transmutatio in quocunque est in indignius, sed triplex solo de necessitate sit esse, quoniam in eaque dignum, vel dignius transmutari non posset, cum nec sit, nec esse potest quicquam tale: Idem secundio sic probat: Et natus quidem iam D' tale, scilicet transmutatio de potentia ad actum; fed ostensum est prius supra 38. & alijs locis multis, ipsius est immobilem omni modo. Vbi Averroes, Cuius Intellectus est exiens de potentia in actum, scit est de nostro Intellectu, Intellectus eius est motus, & omnis motus est a motori: quapropter primum patitur, & mouetur ab alio; quod reputat impassibile manifestum. Et hinc eodem, deducit ad hoc impossibile: quod perficiatur per vilium se, & subdit: Manifestum est quod principium nobilissimum non acquirit nobilitatem nisi per suam actionem, quia etiam aliud in eius intelligentia non acquirunt nobilitatem nisi per actionem intelligentis. Sicut primum intellectus vilis, ut scilicet quod perficiatur ab eis, continetur ut sua nobilitas sit intelligentia viva, ut scilicet quod acquirat nobilitatem ab eis: Quapropter & illa actio est vilissima actionum: Vilis enim est caro nobilis Principi nobilitatem suam ab ignobilibus subditis medicare. Erat autem quodlibet vise in nobilitate est vilis, in ipso est vilissimum, cum si nobilissimus omnis & honorabilis vnueris. Quare & Commentator in nro exco meo, sic dicit: Hoc nomen (scientia) a quoque dicitur scientia sua & nostra; sua enim scientia in causa eius, eni autem nostra scientia: Patet igitur ex predictis, quod ignorantia & Averroes est, Denim non intelligere aliud a se quo patitur, vel quod sit causa intelligentis diuinae, quod & expositiones aliorum similiter attestantur: Nullus igitur alius tantum Philosophus, in tum foliis in trinitate tam nuptiis delirasse, & vel intercedere Deum non omnino cognoscere, nisi tam in modo semicupsum. Dicit enim Averroes in principio illius commentarii, Ita quod est non nobilissima omnia que sunt de Deo, scilicet scientia, quid intelligit, & est de fiducia ab omnibus deinde. Amplius autem Intellectus scientiae: Aliud enim est scientia, & anima, & tunc quod, Estantib[us] tripli sunt quantum scientias, id est, Dei, neque cum ratione aliud sit nisi scientia eius. Quare & Ammonius super

Dionysius.

Ecclesiastici.
25Alio trans-
lano. Non
igitur pre-
pariam ha-
bet, &c.

Algazel.

Aureliana:
Iohannes.
Scotus.Iulianus.
Amorius.

Iulianus.

Iulianus.

Iulianus.

super i. per nomenias vlt. dicit, quod Du. habeatur in illam contingendum, velut omnia. A. que in Mundo, producuntur, & cause aut concavas omnium existentes. Et infra; Cognoscere, inquit, contingentia, ipsorum natura est, propriet quod huc quidem in determinata tradentia naturam, prout quae est suorum, & non eueniunt; illos autem velut modo nobiliori, quam sit ipsorum natura cognitio, illorum praaccipientes determinant & huc scire. Etenim res partibus impingebiliter, & indistincte cognoscere ipsos est necessaria. & plurificata veitio, & temporalia & mortaliter, & generabilia in generabiliter cognitionem, inquam, illorum praaccipientes, ex prioribus, scilicet causis & principijs, videlicet, ex se ipso, non ex rebus posterioribus quibuscumque. Cuius & concordanter tam in sententia, quam in modo loquendi Dicayus de Diuinis nominibus septima, Diuinus animus omnia continet, omnibus remota scientia, iuxta omnia causam in seculo, omniu[m] scientiam prazambians, priusquam Angeli fuerint, sciens, & adducens Angelos & omnia alia ab inuis, & ab eo, vt sic dicam, principio sciens, & in essentiam ducens. Et hoc arbitriu[m] tradere eloquum, cum sit, Sciens omnia ante generationem eorum. Non enim ex existentibus existentia dulcens nouit Diuinus animus, sed ex ic & in seculo, & in aliis translatiis, & cognitionem, & essentiam praesent, & ante eti ambiuit, vbi alia translatio, probabet, & prazcipie. Et sequitur, Non secundum specie n singulari contemplans, sed secundum unam cause circumstantiam omnia sciens & contineat, sicut & lux secundum causam in seculo cognitionem tenetrum prazambuit, vbi alia translatio, nezcepit: Et sequitur, Non aliud videt in tenebris quam in lumine. Semper igitur diuina scientia cognoscens, cognoscit & omnia, immaterialiter materialia, & non paritate parita, & multa vnuersaliter vbi alia translatio, & indubibiliter divisibilia, & multa vnitate: Et sequitur, Ipso uno omnia & cognoscens, & adducens. Etenim si secundum unam causam Deus, omnibus existentibus esse tradit, secundum eandem vnitam causam scit omnia, vt ex ipso existentia, & in ipso ante subtilitate, & non existentibus accipiet eorum scientiam, sed & ipsi singulis scientiam eorum erit largitor, C non videntis Deus propriam habet sibi scientiam, alteram autem communem existentia omnia comprehendens: Ipsi enim seipsum omni modo cognoscens colloquio vbi corum que ab ipso sunt, & quorum est causa ignorante. Hacigitur Deus existentia cognoscit, non scientia existentium, sed ipsa sua, vbi alia translatio ita habet; Ipsa omnium causa seipsum cognoscens vacat alicubi, si ei quae sunt ab ipsa, & quorum est causa, ignorauerit. Hoc idem ostendit Algazel 3. Metaph. sententia septima, & tunc multa sic dicit; In necesse esse nihil est in potentia. Restat igitur, vt dicamus quod cum praescire ordinem vniuersitatis, est causa fluendi ordinem vniuersitatis ab eo. Autem quaque 8. Metaph. 6. & 7. probat idem. Item Iohannes super 1. Sentent. dist. 39. Quasi. 2. adhuc ratione Averrois praetext, dicit quod vera non moueat intellectum diuinum ad apprehendendum talen veritatem, quia tunc intellectus diuinus vilesceret, quia patueretur ab alio ab essentia sua. Amplius autem Deus omnia facta facit, tertio huius teste, & non sine scientia propria precedente, per quin- tum istius; Illa autem scientia Dei precedens, & terrenaque precedens, a posterioribus & temporalibus rebus factis fieri nolquam potest. Item praeterita & futura omnino non sunt, ergo omnino nullus causavit in scientia Dei. Ergo, nec praesentia, quia non aliter ex parte Dei cognoscuntur ab eo quanto sunt praesentia, quam quando erant futura, vel etiam praeterita, cum Deus sit immutabilis omni modo, sicut capitulum quintum docet. Item tunc pure non enia non cognoscere, cum benitus nihil causent. Item tunc Deus pateretur a rebus necessario, quia necessario scit omnia, quod videatur eius summa liberatem etiam terum vilissimum subiecte seruiti. Item tunc a refutandi & perfectioni magis pateretur, & magis illam cognoscere, & cum res quando haberet esse praefacta habeat esse perfecta, quam quando haberet esse tantum potencia & futuram, sequitur quod Deus non magis cognoscet. Petrum, quam ab initio cognoscet, & si quid crederet, vel decrecerat aliquam entitatem, crescere similiter vel decreceret in cognitione diuina, quod eius immutabilitas non permittit. Item E tunc Deus non est primus in genere cause efficientis, quoniam nihil efficit nisi per cognitionem. Sibi namq; P sal. 103. ita psallit, Omnia in sapientia fecisti; cognitionis autem eius principium effectuum est res cognita, ergo naturaliter est prior tali cognitione, ergo & omnis operatione procedente ab illa. Item sic ad idem. In omni ordine mouentis mouens non in modo prius est mouente moto, vt patet ex parte proposito. Philos. 3. de Anima 54. & per Aver. similiter in Com: se res cognita est mouens intellectum diuinum non est, sed intellectus vero videntis mouens & motus: ergo res cognita est primum efficientis & primum mouens simpliciter, & non Deus. Item autem Deus non est omnium prima causa, non enim causa est ex parte causa nisi sapientia disponente, & huius est causa prior, scilicet ipsum scientiam, quod magis patet de

Autoris: A ente iste non est causa praeexistens Dei, & Deus non est causa praeexistens A. & sciu- rum, quia non potest ignorare causam. Tunc A. tunc interum, etiam philosophus prima causa: imo & cum praeexistens Dei sit sic est effectus, quod nullo modo causa, causatur ab alia causa priori que non est Deus, quae omnia ab omnibus Philosophis, & Theologis ve- numittere condemnantur. Item contingentia ad vitrumlibet non sunt de se, ut regis determinata ad vitrum partem quam ad aliam, quia tunc non essent ad vitrumlibet: ergo non possunt de se determinatae causae in Deo cognitionem vniuersitatis, nec alterius, ergo illa non sunt causa diuina Scientia vlo modo. Item si sic, Deus non est causa efficientis seu mouens in illa motione qua mouetur a scibili, contra tertium huius & quartum. Item tunc res habet hoc, quod non sit motio Dei a se sola, non a Deo; Deus enim non causat aliquid nisi scientia praeexistente, nec Deus est causa talis scientiae. Hoc est motuum, seu mouentis, quae repugnat prahabitus; 2. 3. & 4. manifeste. Item si res cognita est causa cognitionis diuina, causaret eam secundum modum suum effendi; quia secundum Philosophum 1. Metaph. V. ouiquod Philosofus. que sic habet: vt sit, ita ad veritatem, quare & ita ad cognitionem causatur ab eo. Ergo res causa est mensura scientiae Dei naturae prior eo: Huius enim est mensura prima alterius, secundum quod alia primaria mensuratur. Quod etiam patet per Philosophum, 10. Metaph. 5. dicentem, quod Scientia & sensus magis mensurantur a rebus scibiliibus & sensibiliibus, quam eas mensurant: quia secundum Auctorem ibi, scientia & sensus sequuntur entia, non est contra. Et est hoc verum communiter de omni scientia, quae causatur a se ipsis. Non enim eo quod scitur aliquid tali scientia, sic est ex parte tui, sed est contra. Et hoc patet in expozitione illius loci secundum 8^m. Thomam; vidi & sic addic: Si qua vero scientia est, quae est causa rei sciti, oportet quod scientia mensura, vt scientia artificis est mensura artificiari, quia vnuinq[ue]dque artificatum mensuratur secundum h[oc], quod perfectum est ad similitudinem artis, & hoc modo se habet scientia Dei respectu omnium. Hoc etiam sedis potest probari ex 11^m processu Philosophi, quo nam sit in omni alio genere est, vna mensura prima naturaliter omnium in tali genere contentorum, ita est in genere scibiliuum; sed talis mensura praefer digitum scientiam nulla poterat signari: Apud quem enim melius ponetur mensura scibiliuum, quam apud illum qui per suam sapientiam, cuius non est numerus, nec mensura, omnia in mensura, & numero, & ponderi disponet, Sapient. 1. Vide & Esaias 40. Sapient. 11. Esaias 40. C. Sicut mensura pugillo aquas, & ccelos palmo ponderavit: quis appendit tribus digitis molle terrae, & librauit in pondere montes, & colles in statua? Videatur namque numeri indecens & indignum, vt artificatum mensuram daret artifici, & creature metas ponet. Creatori. Vnde Boetius 3. de Consolatione Philosophiae, prosa 1. dicit; Indignum esse, si scientia Dei causa futura nostra praestare dicatur. Hac enim scientia vis praesentaria notio ne cuncta complectens, rebus modis omnibus ipsa constituit: quod & statim probat per aliam rationem: Nihil vero, inquit, posterioribus debet, quam a geerissimo modo; Omnis tra- bens bonum ab aliquo primo, debet ubi aliquid, vt gratiam vel amorem: sed Deus n[on] debet posterioribus, ergo nullum bonum habet ab eis. Vnde Apostolus ad Rom. 11. Quis prior dedit illi, & retribueretur ei. Et ex hoc verbo, posterioribus, posse est aliud argumentum; quod res scientia causa diuinae scientie, cum causa sit prior naturaliter causata; res scientia est priores naturaliter scientia Dei, quod videtur absurdum, cum ipse sit primus, & nouissimus, principium & finis. Hoc idem probat supra codem, prosa 3. pulchre & diffusè: dicitque: Neque illam probo (id est, approbo) rationem, quae se quidam credunt, hunc questionis nodum posse dissolvi. Aliunt enim, non ideo quid esse scientiarum, quoniam illud prouidentia futura esse prospexit, sed & contrario potius, quoniam quid futurum est, id diuinam prouidentiam latere non posse, cum rationem ponit, dicens: Quoniam praeposterum est ut arteria praefacta calium rerum cauientis causa esse dicatur, quia causa prior naturaliter est causa facta? Ponitque statim aliam rationem ad idem, cum dicit: Quid autem est aliud arbitrii, ideo dicam tunc, quoniam illa non cuncta, promovet, quam putare, quia omnia accidetur, causa summi illius esse prouidentia. Dicique Petrus Lombardus, 1. Sentent. dist. 45. t. quod Lumbardus. illius cunctetate non est item praedestination est eterna, ergo nulla est causa generationis illius, ergo figura non sunt causa illius. Adhuc autem ad idem. Si scita est esse diuina scientia, potius in illius adiudicent enim in legendendo, & darent ibi consilium, & ostenderent illi agendam, & si quis homo, vel animal, & se adiutor necessarius, consiliarius, & doctor sapiensissimi Dei nostri, quod omnes auctores Catholicos rati pupillar vel audire. Tunc quoque quod hoc plane determinat, ita dicens: Quis adiuvat spiritum Domini, aut quis consilium eius currit, & ostendit illi, quo in consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam ihu,

*line. & eruditum cum scientiam & viam prudentie ostendit illi? Quem sequens Apolos
ius ad Romanos vndeceim. ha. quæcumque. quis conaturus eius fut: aut quis prior deducit illi
& terribilitur ei? Hoc etiam probat Anselmus de Concordia, Ixto, per rationem sumpta-
tam a prioritate causationis prius factam: cui & concordat Hugo De Sacramentis
libro primo part. quarta, capite primo. Item Augustinus: de Causâ Dei. decimator. Ad
omnia quippe scienda quæ sit: sufficit illi la perfectio: inuenias autem creaturas suas,
spirituales & corporales, non quia sunt, ideo nouit, sed ideo sunt, quia nouit. Non enim
nesciunt, quæ sunt creaturas. & supra o. capi. vii. ita dicit, Cum decadant & succedant
tempora, non decedit aliquid vel succedit scientia Dei. Non enim haec quæ citata sunt, ideo
sciuntur a Deo, quia facta sunt, ac non potius ideo facta sunt, vel mirabilia, quia imputabili-
ter ab eo sciuntur. Item 13. Confess. vi. sermonem dispensans dicit; Nos ea, quæ fecisti, vi-
deras, quia sunt, tu autem quia yides, ea sunt; & supra 7.4. ~~Quod~~ propositum tibi, qui nosci
omnia & nalla natura est, nisi quia nosci cam.*

C A P. XVI.

*Contra quosdam dicentes, quod res scitæ sunt causa, fine
qua non diuinæ scientiæ, sed non causa.*

Philosophy

Vit autem quidam claudicantes in duas partes, dicentes scitam esse causam sine qua non diuinæ scientiæ, sed non causam, qui talem rationem alignant: Deus non scit sine scitis, ergo scita sunt causa sine qua non sunt scientiæ; & haec videtur sententia Petri Lombardi i. sentent. suarum, diff. 38. & quidam alii hanc sequuntur. Sed hi claudicant a semitiis veritatis. Cum enim dicunt, quod scitum est causa sine qua non diuinæ scientiæ, vel intelligentiæ ibi per hoc nomen, Causa, sicut nomen significat apud Philosophos, Theologos, & omnes literatos, vel etiam idicas qui loquuntur de Causa, scilicet illud quod aliquo modo causat, sicut est causa partialis & concausa; vel non sic intelligunt, sed aliquo alio modo habentus inaudito, vocando forsitan causam alicuius sine qua non, omnia sine quo non est illud, sive causer illud, sive causeatur ab eo, sive fit sibi imperficiens omni modo. Si primo modo intelligant, cum omnia causa partialis vel concusa cuiuscunq[ue], sit aliqua causa eius, alias enim Pater non est causa filii, quia homo generat hominem, & Sol, nec ligna vel lapides causa domini sequitur quod scitum sit aliqua causa diuinæ scientiæ, quod ibi negant. Item i ecclitudin Philosopherum 2. Phys. & 5. Metaph. quatuor sunt principalia genera causarum, & multo plures modi causarum; sed qualibet modus cuiuscunq[ue] causa reducitur ad aliquod principale genus causa: Si ergo loquantur de causa, sicut ipse, sequitur quod iste modus causa sine qua non, ad aliquod hincum generum reducatur. Est ergo scitum causa efficientis, materialis, formalis, vel finalis diuinæ scientiæ: Habet ergo simpliciter concedere, quod est causa. Si autem concedant quod scitum est causa partialis, vel cōcausa, & si aliquo modo causa diuinæ scientiæ, redeunt contra eos omnes tationes capituli precedentis. Item tunc habent concedere, quod scitum est causa humanae scientiæ, sic diuinæ; Scitum enim non est nisi causa partialis & cōcausa humanae scientiæ, non principalis. Sentimus enim exteriores, & interiores, & intellectus noster possibilis, & intellectus agens sunt causa principales illius; quod tamen non concedit, sed negat Philosopherum & Theologorum sententia superius allegata. Item tunc scita est causa talis, scientiæ approbationis, seu approbatio Dei, que ultra simplicem notitiam addit beneplacitum voluntatis, & cum illas est causa recta, sicut capitulum non probat, idem respectu eiusdem, eodem genere causa, scilicet efficientis, est causa & causatum, & prius & posterius naturaliter eadem specie prioritatis respectu eiusdem. Item secundum eundem Petrum ibidem, scientia Dei, que est simplex notitia, est talium causa sine qua non scitorum, scitaque similius causa eius; ergo idem eodem modo causa & causatum respectu eiusdem. Si autem secundo modo intelligant, habent dicere consequenter, quod omne voluntatis est causa voluntatis diuinæ, & tunc ap-probatur illius, cum tamen est contrarium si dicendum, sicut per capitulum opus patet: & per Petrum ubi prius, & diff. 45. sequente. Item contra rationem communem vel intelligentiæ sic quod hoc non est sine illo, sed necessario sunt coniuncta. Si detur prima, nunc habent dicere,

A. dicere, quod latratus canis, vel sonus ratio ignorantis est, hunc modi causa eclipsis & Dei similem & verum. Saliter, quod quilibet est talis causa cuiuslibet & causarum, haec enim omnia coexistunt. Si defur secundum, tunc filius Dei est causa patris, & divinitatis essentiae, & sapientiae genita causa quare pater lapit, & sic pater sapit sapientia genitrix, & quilibet attributum, & quicquid necessarium est in Deo, est etiam cuiuslibet horum causarum; quia nullus Theologus dubitat esse fallax. Et si pes necessarius semper steriles in paluere, vestigium fuisset causa pedis eternae; & idem est desplendore causato ab igne, & imagine causita in speculo ab obiecto, temporibus vel eternis; & vniuersaliter de omni causa sua causa, necesse fari comitante, sicut passio necessaria sequitur actionem, effectus efficiens, & omnis causationis vniuersaliter suam causans; que omnia omnibus sunt absurdorum.

CAP. XVII

Distinguit seita diuina, quia quædam præcedunt quodammodo eius scientiam, & quædam sequuntur; ostenditq; hæc esse causam quoquo modo diuinae scientiæ, illa nusquam.

NEtiamen istud generaliter, nimirum intelligat, huiusmodi scitorum à Deo est, quædam distinctio aduentenda: quædam enim horum scientiam Dei precedunt quædammodo, & alia subsequuntur. Precedunt ipsam diuinam ¹ *essentia omnipotens, diuinus Intellectus, & his similia (Prie-* "Scientia.
us enim naturaliter Deus est, & habet omnipotentiam, & intellectum, quam intelligit quid vel sciatur) Alia vero haec sequuntur. Illa agitur iusta quæ precedunt naturalem diuinam scientiam, sunt causa illius; Omne enim quod est prius natura sicut aliò, est aliquis eius causa, sicut

13ma praeostendit. Item omne necessarium presuppositum ad quodcumque videtur esse aliqua eius causa: si enim non esset aliqua eius causa, cur non posset existere sine illo? preserum presupposito, priusquam necessarium requiritur? De necessario tamen sequitur quodcumque alter sentendum, sicut effectus sequitur necessarium effectorem, licet non sit causa illius: Sed Deus esse, habere potentiam, & intellectu[m], necessarij presupponuntur ad eius scientiam, ergo sunt aliqua causa eius. Item potest intellectum, sive intellectus produci, sicut causa effectus; omnemque suam intellectu[m], & quemlibet suum actum; ergo Intellexus diuinus est causa cuiuslibet sive intellectus, & scientie cuiuscunq[ue]. Sic enim Deus producit & causat aeternitas suum verbum, & Pater filium suum in eternum, & causa eius eterna, sicut causa eius est. Propter hanc rationem, & quoniam vero intelligibilis causa non possit nisi Deus habent secundum

Dec secundo huius appetit: *Res quae velut intelliguntur, que non sunt Deus, nescientia, reuelatio-*
Patrum sententiam, duplex esse, scilicet intelligibile, & existentia, seu realis, id est, sunt in-
tellegibilia priusquam existant in acto completo. Primum esse istorum praecedit quodam mo-
dò intellectionem diuinam; Prius enim quodammodo sunt intelligibilia, non intelligan-
tur a Deo, non per se (cum enim nihil sit omnino, nullam aptitudinem seu potentiam per ex-
se habent, ut confit ex assertibus) sed per Deum, & sic quodammodo sunt causa intellecio-
nis diuinæ, non autem vere ipsa (cum nihil sit omnino) sed ideo essentia diuina, ex ipso primo
omniatur intelligibilium deis & rationibus propriis eruditæ & secunda prævenit intellectum
diuinum, huc omnia ei clarissime, distinctissime. & quasi nominatisimè offerendo, quam &
que mutens intelligi vniuersi sicut 7um & 13um suadebant. Videatur enim mihi quod essentia
diuina sit velut quoddam speculum intelligibile, clarissimum, in hoc tamen, nihil ab obiectis pati-
ens, recipiens, qui reflectens, sed actus est sua in spiritu sua claritate, distincte non confuse

E vulnus protens & ideas omnium intelligibilium electorum, in quod ipsorum occurserunt, intellectus diuinus prospiciens, haec omnia speculatur. Non autem opinor quod rationes, iususmodi seu ideas in diuina essentia ab ipsa essentia distinguantur, sicut verba Patrum videntur sonare in auribus aliquorum, sed quod haec omnes sint realiter idem, quod diuinus esse, immo quod haec essentia uniusimae, & simplicissima ex se sola sic omnia intelligibilia representant, sicut ex uno modo & in multis partibus. Vide & August. 6 de Trinitate, ut loquens de Arte omnipotenti Dei, prius conatur rationem, & Omnes, inquit, vnum in ea. Qui & de gaudiosis suorum & peccatis malorum, sicut descripti sunt in libro Proverbiorum. Omnia Dei vnum sunt in Deo, excepto quod ad relationem pertinet. Nam sapientia Dei & veritas, & eternitas, non sunt diversa iusta se, sed vnum sunt, sicut etiam omnia. Sapientia Dei non magis sapientia

est quam veritas, & non magis veritas quam scientia. Et non magis veritas quam scientia, quam carcer ipsi omnia. Num enim sunt nisi & non magis, solum hanc scientiam in Deo, sed non aliud sunt quam ipse Deus, & mundus erat in Deo antequam in se ipso erat, non Mundus sed Deus. Cui, & concordanter Angelus Monol. 33, docebat quod Deus uno, eodemque verbo dicit seipsum, &c. & infra 34. Opus quod si secundum aliquam rationem non est, quando sit verum etiam & antequam sit, & postquam dissoluitur, semper est in ipsa arte, non aliud quam quod est alii, &c. Idcirco cum ipse summus spiritus dicit seipsum, dicit omnia quae facta sunt. Nam & antequam fierent, & cum iam facta sunt, & cum corrupti sunt, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in ipsis, sed quod est idem ipse. Etenim in ipsis sunt essentia mutabilis secundum immutabilem rationem creata, in ipso vero sunt ipsa prima essentia, & prima existendi veritas. Est vero existentia & completum cuiuslibet creature non praecedit intellectionem diuinam, nec est causa illius, sed subsequitur eam, & causatur ab ea. Non enim insipienter, sed per suam sapientiam B. quando preparabat Coelos, aderam; quando certa lege & gyro vallabat Abyssos, quando æthera firmabat sursum, & libravat fontes aquarum; quando circundabat mari terminum suum, quando legem ponebat aquis, ne transirent terminos suos, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo etiam cuncta componens Parab. 18. & Psal. 103. Omnia in sapientia fecisti. Illa igitur haec precedit ut principale & instrumentale efficiens sua facta. Nec ista repugnant in aliquo duobus capitulis nunc praemissis: Illa enim loquitur de scitis posterioribus diuina scientia in esse existere, & de scitis que tantum sunt intelligentia, prout contra rationes & ideas essentiae diuinae predicas imaginare distinguuntur, quae secundum illa esse non sunt aliquiliter scientiae Dei causa.

C O R O L L A R I V . M.

Et habet Corollarium, quod diuina scientia, que est notitia eius simplex, est vera causa cuiuslibet rei factæ, non solum causa sine qua non. C.

Vnde constare poterit evidenter quod diuina scientia quæ est notitia eius simplex, est vera causa cuiuslibet rei factæ, non solum causa sine qua non, ut dicit Petrus Lombardus dist. 38, in suis sententiis vbi prius. Hæc satius testantur Autoritates hic & 15. allegatae, & hoc probant similiter proximitates rationes: Hæc enim scientia Dei præcedit naturaliter quodlibet eius factum, & necessario præsupponitur ad quodcumque. Item intellectio & cognitione actualis mouet voluntatem, & est causa voluntatis illius; ut posset probari per eadem argumenta, & per Philosophum 3. de Anima 54. & ante, & post, diuina voluntas actualis est causa cuiuslibet rei factæ, sicut caput nomen probat, & quicquid est causa causa, est causa causati. Sic enim & Filius est causa Spiritus Sancti, sicut & Pater Filiij, sicut superius tangebatur.

C A P . XVIII.

Distinguit diuinitam scientiam incompleam quodammodo & complexam: distinguit similiter sciencia complexa in priora quodammodo & posteriora voluntate diuina: & ostendit quod priora sunt causa quoquomodo diuinae scientiae complexæ, posteriora vero nequam, sed quod Deus per voluntatem suam scit illa.

S T. aurem pro maiori notitia diuinae scientie viterius aduenendum, quod secundum Philosophum 3. de Anima, tres sunt operationes intellectus humani, scilicet simplicium apprehensio, composite & discursus; quarum tercia Deo non conuenit, quia non est ibi agnitorum, nec potest perficere nostram scientiam adquirendo, & quia operatio sue potentie & imperfectione esse non potest. Sed prima & secunda tibi conuenient modo suo. Omnia enim, & complexa & simplicia comprehendit, & omnia complexa composta, vel dimidiat quodammodo compone & dividit, affirmat & negat. Vocatur igitur prima ista scientia suæ notitia

A. nonna incompleta, seu simpliciter apprehensio, & invenientia, vel simpliciter aut intuitio: secundumvero vocatur complexa, composite, vel divisionis, affirmatio, vel negatio, sive adhesio: nonne in proprio & distincte, sed similitudinari balbutiendo vix tenus possum vel scio ignorans communio, exulta scientie Dei mirabilis resonare: Confortata est enim, & non possem a deo. Ostendo igitur quod Deus sit omnia sciencia incompleta, non per seca potest, sed per suam claram essentiam, sibi omnia distinctissime presentantem, nunc rebus consequenter ostendere quomodo Deus sit omnia sciencia complexa: Pro quo est primò secundum, quod sciencia complexa & vera sunt duplicita: quedam enim naturaliter præducunt voluntatem diuinam, & quedam eam naturaliter subsequuntur. Præcedit tam naturaliter Deum esse, Deum esse exterum, Deum esse omnipotentem, & similia: Non enim quia Deus vult sic esse, ideo sic est, sed potius e contrario. Sequuntur autem eam mundum esse, B. quamlibet creaturam esse, & vniuersaliter omnia illa vera complexa, quorum veritas causatur & pendet ab ipsa. Illa igitur vera complexa quæ voluntatem diuinam præcedunt, sicut Deus per suam solam essentiam, sicut alia vera incompleta, sicut potest cognosci ex proximo bus scriptis: Illa vero quæ voluntatem eius sequuntur, non scit Deus per illa complexa, neque per aliquid aliud voluntate eius semota, sed per suam voluntatem, vel per suam substantiam cum sua voluntate, ita quod ad scientiam eius complexam est sua voluntas necessaria, prius sum naturaliter requirita. Prima pars huius, videatur Deus non scire complexè vera complexa posteriora per ipsa, potest ostendri, sicut ostensum est supra, ipsum non scire incompleta aliqua posteriora per illa. Secunda vero potest sic ostendit; Deus præscit vera de futuro, & non per alias propositiones habitus auctoratus existentes in eo realiter diuinos ab eo, p. 26. partem corollarii primi huius. Per quid ergo nisi per suam propriam voluntatem? Nec potest quis dicere Deum præscire complexè Antichristum fore, p. 25. summet Antichristum, propter capitulo predictum, cum etiam Antichristus in se nihil sit, nihil per se agit aut causat; Antichristus quoque non est de se determinatus ad fore, sicut 14. docuit. Quomodo ergo per se facit determinatè hoc sciri? Nec etiam potest dici, quod Deus præscit futura per futuritatem eorum; Tunc etenim, ut videtur, res futurae essent causa, seu causa diuinae scientie contra præmissa. Illa infuper futuritio, si nihil est, penitus nihil causat; si autem sit aliquid reale diversum a Deo arguitur, sicut prius. Illa infuper futuritio est aut fuit aliquando causata a Deo secundum prius: Quomodo ergo prius scivit Deus illam esse futuram? quomodo etiam prius scivit illa futura esse futura, aut illud futurum esse futurum? Adiuv autem illa futuritio vel facit rem esse futuram contingenter & indeterminatè, vel necessariè & determinatè; si contingenter & indeterminatè, quomodo scit Deus per illam determinatè & certè rem fore? Nonne etiam illa futuritio nunc determinatè & certè existit, & ex illa determinatè & necessario sequitur, quod res est? quomodo ergo virabitur, quoniam omnia quæ exstant, de necessitate D. te exstant, & nihil per se contingenter? Si vero illa futuritio ponatur esse in Deo, maximè videtur quod sit potest in voluntate diuina, cum hæc sit causa determinationis & futuritatis omnium futurorum. 14. huius teste, siue fundatur intentio principialis. Nec adiuc 5. Opinio rationabiliter opinandum, quod Deus sciat futura per se, ut suam essentiam, eius voluntate remota: Ipsa enim de se sola indifferens est qualiter & indeterminata ad representandum diuino intellectu Antichristum fore, & Antichristum non fore, sicut vitiumque equaliter potest fore & non fore a Deo. Neutrum igitur ex se sola sine determinatione aliqua prævia representat. Neque similiter arbitrandum, quod Deus sciat futura per intellectum eius solus, aut 6. Opinio, quod ipse determinat diuinitam essentiam ad quendam hoc futurum vel illud, cum ipse de se sit indifferens ad virumque oppositum contingentium, sicut & essentia ipsa Dei, cum etiam intellectus solus non sit practicus isto modo voluntate [eius] remota, sicut ex 8° & 9°. huius appetat; cum insuper intellectus voluntate semota sit principium necessarium, sicut constat, & per corollarium secundum huius patet, quod illæ futuri non necessariè, esse futurum, & præscitum à Deo, seque contingens & qualiter deperiret. Nec potest determinari ut quidam, 7. Opinio, volunt per infinitatem seu immensitatem sua scientie, quia prævia immensitate sua scientie, adiuc potest indifferenter scire Antichristum fore & non fore, sicut Antichristus potest indifferenter fore & non fore: ergo neutrum sciet sine alia determinatione prævia limitante, aut terminante. Item determinatio qua Deus determinatur ad secundum quicquam, prior est, naturaliter quam illæ scire, sive scientia ex tali determinatione proueniens: Sed Deus determinatur ad secundum Antichristum fore per infinitatem sua scientie; ergo infinita Dei scientia, prior est naturaliter, quam ipsum scire. Antichristum fore, & cum illa includat scientiam huius, Antichristum, sequitur quod scientia Dei, quæ sit

82. opinio.

91. opinio.

n. seu

101. opinio.

112. opinio.

Philosophus

forte leg.
artificisAliquam
Ammonius.

Antichristum fore, precedat naturaliter semetipsam. Hoc confirmatur, quia illud non determinatur nisi per causam extra se, ergo per causam sua quae per causam suam determinantem infinitam. Nullatenim sunt partes eius, ut burnellus rufus, eclipsis latus, desumes insinuator, quas licet non haberet, non minus posse fore Antichristum fore. Imo ut videtur per nullam aliam partem sua scientia induxit determinante ad sciendum Antichristum fore, nisi per scientiam propriam huius, quod est Antichristus est, ne per scientiam caularum futurorum Antichristi, sed non per scientiam propriam huius, quoniam tunc eadem scientia non praecederet semetipsam. Nec per scientiam caularum secundum suarum, quoniam tunc sciret discursus talia a causa ad causata, quod est contra predicta. Item, ita argumentum de effectu futuro semper contingenter ad utrumlibet donec sit, sicut enim aliqua voluntaria creatura; tunc de futuritate talis effectus futuri nulla potest esse determinatio per suas causas, vel per eam scientiam, cum illae sint opinio indeterminata, & ad utrumlibet ad illam causandum & non causandum. Item est de futuritate Antichristi. Non enim necessario sed contingenter producent a suis causis. Alias enim non-esser contingenter satus ad utrumlibet, ut supponitur communiter, sed determinate & necessario evenit, vel fiat argumentum de effectu futuro, quem sine alia causa Deus immediate facit per seipsum. Quomodo insuper presentes res fore ante productionem & existentiam suarum caularum? Nunquid alter quam erit, aut nunc quam tunc contra sententiam quinti huius? Nec etiam potest dici, ut alii forsitan vellent, quod Deus determinatur ad scientiam huiusmodi per infinitatem & immensitatem sua scibilitatis, seu scientiarum, non scientie actualis. Postea namque! & scire sua scibilitatis, seu scientiarum immensitatem, potest adhuc indifferenter scire Antichristum fore vel non fore, sicut ipse indifferenter potest fore, & non fore. Ergo neutrū determinate sciri, sine alia determinatione prævia limitante. Eodem modo potest ostendti, quod Deus non determinatur secundum huiusmodi per suam omnipotenciam, nec per suam perfectitudinem simpliciter infinitam: Quidam vero parum propinquos accedentes, affirmant quod Deus per solam permissionem voluntatis sui, per hoc scilicet quod vult permittere, seu permittere actus posteriora agere hanc aut illam, preicit futura. Sed his supponunt actus posteriora possit agere siquid sine Deo, & voluntate diuina idem per se & propriè coagente, contra tertium huius, quartum, & nonum. Permissione quoque diuina sola supponita, si agens rationale & liberum posset quippiam libere agere, posset & utrumque oppositorum equaliter contingenter, & neutrū. Quomodo ergo per hanc solam sit Deus determinate & certe, quod hoc ager, & illud dimittere? Ex omnibus ergo his videtur, quod Deus prescit futura & non futura, fore & non fore per voluntatem [& solutionem] naturaliter quodammodo præsumit voluntatis. Amplius autem per hoc scit Deus futura, per quod primo sunt futura; sed hoc est diuina voluntas, sicut decimum quartum ostendat, & rationes pro illa conclusione adductæ possunt conuerti. Similiter ad hanc probandam. Item testante Philosopho 1. Posterior. 2. Scire est per causam cognoscere. Deus autem verisimile scit futura, ergo per causam veritatem, omnes alias causas, & causationes earum virtualiter continentem, & haec est sua voluntas, sicut nono & decimo quarto est ostensum: & potest consummari per Averroem super de somno & vigilia, vbi inquit causam somniiorum diuinitorum, sive prophetorum de futuris; & ostendit quod est ex perfecta sollicitudine Dei circa homines; vltiernique offendens, quomodo Deus haec sciat, dicit quod scit ista per hoc quod sunt determinatae esse, & habent causam determinatam, & naturam in uersalem intellectam, quae est prima causa in esse eorum, siveque sunt intellecta apud naturam intellectuam, à qua natura sensibilis recipit qualitates & mouetur, sicut instrumenta mouentur à forma artificis, nec aliquod individuum fit intellectualiter à natura nisi per scientiam antecedentem, quoniam sicut allegat ab Aristotele, instrumentum artificis non mouetur, nisi secundum Artificem. Secundum ipsum ergo Deus scit futura per causam determinante hoc aesse, & factum ipsum, & haec est diuina voluntas, sicut 14th & 9th. E ostendunt; & hoc videtur esse de mente sua; maxime cum super 12. comment. 51. dicat quod ens non est scientia Dei causa, sed cœtra: cum ergo secundum cum Deus sciat futura per causam determinante illa ad esse, & non per aliam causam extra se, ergo per causam sua invenientem, que non potest esse illa quia voluntas. Cui & concordanter Ammonius super Superthermenias vlt. Dicendum, inquit, Deus cognoscere omnia, facta, entia, & futura modo Diis continentis; hoc autem est vna, & determinata, & infallibilis cognitio, propriæ quod quicunque & contingentium scientiam dicendum ipsos comprehendere, velut omnia quae in mundo producentes, & perpetuatum quidem subiectum ipsum, causas, & agentes, generalitatem autem concavulas, secundum suas propria operationes, & voluntates non ipsas solum substantias, sed virtutes plenum, & operationes eas quae secundum naturam & eas que præter naturam, quæ quidem præter naturam simul intrent cum necessario ordine subiecto, vel subiectum decurrunt enim in his quae natura sunt hoc participare, non principiantur sed secundum modum qui dicitur pars operacio, scilicet secus existentes. Et infra dicit, De cognoscere contingencia modo nobiliore quam sit ipsorum natura, cogitationem illorum praæcipientes determinante, & haec scire; sed unde accipientes & praæcipientes cognitionem illorum: ex quo praecedente principio, sicut causa, nisi ex propria voluntate determinata, & indefectibiliter causa rerum, & continuo causa scientia apud eos. Ita quoque sententiam viderit Dionysius de diuinis nominibus 7. efficaciter attestari, sicut 15th. huius plenius recitat. Item Deus recte scit futura contingencia, ergo per aliquid quod realiter est certum: sed hoc non est aliquid futurum contingens, cum illud non sit certum, nec aliqua causa inferior sufficiens ad productionem illius. Præcausatione igitur est certa, sed contingens similiter ut effectus: Alias enim ille effectus est certe & determinate futurus. Relinquitur ergo quod Deus ita sciat per suam voluntatem sibi certissimam, qua vult omnia illa forte. Itud posset constituti per Averroem super 9. Metaph. comment. 21. dicentem, quod scire illa, quæ semper sunt, immutabilitate uno modo, est scire, sed scire essentiam mutabilem dicitur intelligere. Item haec vltima ratio, & conclusio principiis patet per Iohannem Scotum super 2. sentent. distin. 37. quæst. 2. redarguentem opinantes quod voluntas creata sit causa totalis sui velle sine Deo coagente, per hoc, quod si sic esset, Deus non esset naturaliter precius futurorum, quia non habet scientiam de futuris contingentibus, nisi quia certitudiniter nouit determinationem voluntatis sua respectu eorum; quia voluntas est immutabilis, & impotentialis. Sed si voluntas creata sit causa totalis sui velle, & ipsa se habet contingenter ad illud velle, ergo quantumcumque ponatur voluntas diuina determinata ad unam partem corum quæ dependent a voluntate creata, ipsa potest aliter vele, & ita non sequitur certitudo ex cognitione determinationis voluntatis diuinae. Qui & super 1. sentent. Scotus, distinct. 41. reprobans opinionem dicentem ideò Deum quenquam praedestinare ad viam, quia præuidet ipsum bene vltum libero arbitrio ita scribit: Sed contra istud arguitur, Primo, quia Deus non præuidet ipsius bene vltum libero arbitrio, nisi quia vult & præordinari istum bene vltum, eo quod sicut dictum est dist. 39. Certe præuisio futurorum contingentium, est ex determinatione voluntatis sui. Et intra, factis duabus instantijs de Iuda hinc Lucifero peccatum, argutoque quod sola permisso non sufficit ad certitudinem diuinæ scientie, sic respondeat: Primum istorum soluit per hoc quod Deus præseit se cooperaturum ad substantiam illius actus qui erit peccatum, hoc autem præseit quia vult cooperari illi; si erit peccatum commissionis, vel præseit se non cooperaturum ad actionem aliquem si non vult ipsum, & hoc, si erit peccatum omissionis, & sciendi se cooperaturum ad substantiam talis actus non cum circumstantijs debitis, vel non cooperaturum erad actum recessari, & per eos sequentes, quod erit, scit hunc peccatum, non solum quia scit se permisurum hoc, sed quia scit se cooperaturum huius ad substantiam actus non circumstantiam, & per consequens iste committere; vel non cooperaturum ei ad actionem necessariam, & per consequens iste omittere. Item Sanctus Thomas de Christiana religione sive de fide, p. & charitate 3. 8. dicit, quod contingenta effectuum causatum secundum non potest certitudinem diuinæ prouidentia perturbare, quia efficacia voluntatis diuinæ certitudinem sibi præstat. Voluntas enim Dei cum sit uniuersalis causa rerum, non solum ut aliquid fiat, sed ut sic fiat, ad efficientiam diuinæ voluntatis pertinet, non solum ut hanc quod vult fieri, sed ut hos modo fiat, quo illud vult fieri, vltis diuina voluntas impletatur efficaciter. Idem quoque supra eodem 13. 3. dicit, quod contingenta, prout sunt virtualiter in suis cruxis non sunt determinatae, & per eis certa cognoscere possit haberi, tamen prout sunt actus in suo esse in Dei eterno, iam sunt determinata ad unum, & potest de eis certa haberi cognitione. Qui & super 1. S. Thomas, dist. 3. 8. qu. vlt. quærente, Vtrum scientia Dei sit contingens, & infra super dist. 40. quarta querente, de certitudine praedestinationis eandem sententiam plangit tenet: sed contingenta talia determinari possunt nisi per voluntatem diuinæ sicut 14. ostendebat, & pro ista determinatione posset allegari Averrois super de somno & vigilia abbreviate superius memorata. Hoc idem videtur sentire Anselm. de casu diaboli 21. vbi vult, quod nihil vere scitur, nisi quod certa ratione intelligitur; Quare & Debuson propriè dicitur habere præscientiam futurorum, sed magis præsentium scientiam, quia omnia futura sunt ei praesentia. Et idem dicit de Concordia 7th & Boëthio 5th de Consolat. Philosopher profeta exta quod videbitur non posse intelligi alterius, nisi quod Deus per hoc sciat omnia futura, quia sunt exprimentia; id est, per futuram insuperabilem, & immutabilem voluntatem præsentialiter determinata, & de

Autorum. Anselm.

B. subiectum, & operationes eas quae secundum naturam & eas que præter naturam, quæ quidem præter naturam simul intrent cum necessario ordine subiecto, vel subiectum decurrunt enim in his quae natura sunt hoc participare, non principiantur sed secundum modum qui dicitur pars operacio, scilicet secus existentes. Et infra dicit, De cognoscere contingencia modo nobiliore quam sit ipsorum natura, cogitationem illorum praæcipientes determinante, & haec scire; sed unde accipientes & praæcipientes cognitionem illorum: ex quo praecedente principio, sicut causa, nisi ex propria voluntate determinata, & indefectibiliter causa rerum, & continuo causa scientia apud eos. Ita quoque sententiam viderit Dionysius de diuinis nominibus 7. efficaciter attestari, sicut 15th. huius plenius recitat. Item Deus recte scit futura contingencia, ergo per aliquid quod realiter est certum: sed hoc non est aliquid futurum contingens, cum illud non sit certum, nec aliqua causa inferior sufficiens ad productionem illius. Præcausatione igitur est certa, sed contingens similiter ut effectus: Alias enim ille effectus est certe & determinate futurus. Relinquitur ergo quod Deus ita sciat per suam voluntatem sibi certissimam, qua vult omnia illa forte. Itud posset constituti per Averroem super 9. Metaph. comment. 21. dicentem, quod scire illa, quæ semper sunt, immutabilitate uno modo, est scire, sed scire essentiam mutabilem dicitur intelligere. Item haec vltima ratio, & conclusio principiis patet per Iohannem Scotum super 2. sentent. distin. 37. quæst. 2. redarguentem opinantes quod voluntas creata sit causa totalis sui velle sine Deo coagente, per hoc, quod si sic esset, Deus non esset naturaliter precius futurorum, quia non habet scientiam de futuris contingentibus, nisi quia certitudiniter nouit determinationem voluntatis sua respectu eorum; quia voluntas est immutabilis, & impotentialis. Sed si voluntas creata sit causa totalis sui velle, & ipsa se habet contingenter ad illud velle, ergo quantumcumque ponatur voluntas diuina determinata ad unam partem corum quæ dependent a voluntate creata, ipsa potest aliter vele, & ita non sequitur certitudo ex cognitione determinationis voluntatis diuinae. Qui & super 1. sentent. Scotus, distinct. 41. reprobans opinionem dicentem ideò Deum quenquam praedestinare ad viam, quia præuidet ipsum bene vltum libero arbitrio ita scribit: Sed contra istud arguitur, Primo, quia Deus non præuidet ipsius bene vltum libero arbitrio, nisi quia vult & præordinari istum bene vltum, eo quod sicut dictum est dist. 39. Certe præuisio futurorum contingentium, est ex determinatione voluntatis sui. Et intra, factis duabus instantijs de Iuda hinc Lucifero peccatum, argutoque quod sola permisso non sufficit ad certitudinem diuinæ scientie, sic respondeat: Primum istorum soluit per hoc quod Deus præseit se cooperaturum ad substantiam illius actus qui erit peccatum, hoc autem præseit quia vult cooperari illi; si erit peccatum commissionis, vel præseit se non cooperaturum ad actionem aliquem si non vult ipsum, & hoc, si erit peccatum omissionis, & sciendi se cooperaturum ad substantiam talis actus non cum circumstantijs debitis, vel non cooperaturum erad actum recessari, & per eos sequentes, quod erit, scit hunc peccatum, non solum quia scit se permisurum hoc, sed quia scit se cooperaturum huius ad substantiam actus non circumstantiam, & per consequens iste committere; vel non cooperaturum ei ad actionem necessariam, & per consequens iste omittere. Item Sanctus Thomas de Christiana religione sive de fide, p. & charitate 3. 8. dicit, quod contingenta effectuum causatum secundum non potest certitudinem diuinæ prouidentia perturbare, quia efficacia voluntatis diuinæ certitudinem sibi præstat. Voluntas enim Dei cum sit uniuersalis causa rerum, non solum ut aliquid fiat, sed ut sic fiat, ad efficientiam diuinæ voluntatis pertinet, non solum ut hanc quod vult fieri, sed ut hos modo fiat, quo illud vult fieri, vltis diuina voluntas impletatur efficaciter. Idem quoque supra eodem 13. 3. dicit, quod contingenta, prout sunt virtualiter in suis cruxis non sunt determinatae, & per eis certa cognoscere possit haberi, tamen prout sunt actus in suo esse in Dei eterno, iam sunt determinata ad unum, & potest de eis certa haberi cognitione. Qui & super 1. S. Thomas, dist. 3. 8. qu. vlt. quærente, Vtrum scientia Dei sit contingens, & infra super dist. 40. quarta querente, de certitudine praedestinationis eandem sententiam plangit tenet: sed contingenta talia determinari possunt nisi per voluntatem diuinæ sicut 14. ostendebat, & pro ista determinatione posset allegari Averrois super de somno & vigilia abbreviate superius memorata. Hoc idem videtur sentire Anselm. de casu diaboli 21. vbi vult, quod nihil vere scitur, nisi quod certa ratione intelligitur; Quare & Debuson propriè dicitur habere præscientiam futurorum, sed magis præsentium scientiam, quia omnia futura sunt ei praesentia. Et idem dicit de Concordia 7th & Boëthio 5th de Consolat. Philosopher profeta exta quod videbitur non posse intelligi alterius, nisi quod Deus per hoc sciat omnia futura, quia sunt exprimentia; id est, per futuram insuperabilem, & immutabilem voluntatem præsentialiter determinata, & de

Ecclesiastes. *Et Ecclesiasticus.* Qui futurum est, non potest nisi praeterea voluntate; et hoc videtur Deus inuicere. *Ezra* 4.6. sic dicens. Ego sum Deus inuincibilis ab exordio non nullum, & ab initio omnis secundum facta ligna dicens. *Consilium meum stabit, & omnia voluntas mea sit: quia velut iuncta, quod per hoc annuntiat, & vel annuntiat posuit ab exordio nouissimum, quia omne suum Consilium & voluntas immutabiliter stabit, & sit.* Quomodo insuper melius posset intelligi *Origines super Epistolam ad Romanos*, quod non propriece aliquid erit, quia illud scit Deus futurum, sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fieri; quam quod quia aliquid est futurum in voluntate & prædestinatione diuina, ideo certaliter prædictur a Deo notitia simplici, non è contra. Quare & *Augustinus* 26. contra *Faultum* 2. Potius, inquit, verum est quod Deus scit, quam quod opinatur homo. Unde non possunt futura non fieri, quam non sive facta præterita, quoniam non est in Dei voluntate, vero si aliquid falsum quo verum est. Hæc ergo sunt taliter & scita à Deo per voluntatem ipsius. Idem de bono persuerantia 49. *Castitas, Caritas, Pietas, &c. qua Dei esse aliqui confitentur, eaque ab illo præcognita, ac per hoc ipsa esse prædestinata negare non possunt.* Et infra, codem. 53. *Dei donaque dantur electis, finnulla est prædestinationis, non præscientur a Deo; Præscientur autem; est igitur prædestinationis quod defendimus: Omnis autem prædestinationis a voluntate procedit: Omnia ergo quæ præcognita sunt a Deo, voluntas sunt ab eo, & non simul nec postnaturaliter, ergo prius; voluntas ergo Dei est causa eius scientie scitur præhabita & uferunt. Istam quoque sententiam testari videntur illi prædicti 24. Seniores Apocalypsi 4. sicut 14. bivis tangit. Et sicut argumentum est de scientia Dei respectu contingentium futurorum, quod est per voluntatem diuinam, sic potest argui de eius scientia respectu omnium futurorum, præsentium, & præteritorum; quæ voluntatem ipsius naturaliter consequuntur, decimoquarto & nono Capitulo ad iuante, maximè cum non aliter sciat præsenta sive præterita, quam futura, propter eius immutabilitatem omnimodam quinto Capitulo demonstratam. Hic autem per voluntatem intelligenti omnem actum voluntatis, sive volutorum, sive noluntorum, sive actus alius qualificante. Hæc pro illorum futurorum questione non farva, qui dixerunt, Quomodo scit Deus, qui forte propter perplexitatem eius ambiguum, & insolubilem apud iplos, putabunt non esse scientiam in excelso.*

C A P. XIX.

Obicit & respondet.

T autem hæc prædicta magis apparet, parvo disputationis scrutinio sunt rimanda. Arguitur, quod Intellectus posteriora sunt causa intellectionis diuinæ. Omne enim quod mouet intellectum ad intellectiōnem, est causa intellectiōnis illius, quia & sive scientia: sed omne intellectum à Deo mouet intellectum diuinum; omne enim intellectum mouet intellectum & sive intellectum, ut patet 3. de Anima, quasi per totum; & 12. Metaph. 37. dicte noua translatio, Intellectus untem ab intelligibili mouetur; Et translatio quam Commentator expoit, Intellectus vero est ex intellecto, quod *Averroes* sic exponit, id est essentia intellectus est in intellecto. Item illud quod est naturaliter prius alio, & prius necessario requisitum est ad aliud, est aliqua eius causa, huc ex predictis appareat, sed intelligibile & scibile sic se habet ad intellectum & scientiam Dei, sicut 1.3. & 17. capitula præmonstrarunt. Item rem esse; vel non esse est causa veritatis, & veritas est causa scientie, non è contra. Item cognitione incomplexorum est causa scientie complexe, scientia ergo Dei complexa causatur a scitis. Item vide: ut quod diuina scientia non sit causa scitorum, quia tuus cum semper scias equaliter omnia, omnia semper & qualiter causarentur. Et tunc cum equaliter scias non entia sicut entia, ipsa etiam & qualiter virū causarentur. Item posterius non est causa prioris; sed intellectus & scientia est posterius intellectibili & scibili: sequitur enim, Intellectus & scientia est, ergo intelligibile & scibile est, & non coextensit, saltem formaliter, ergo secundum illam regulam logicalēm in prædicamentis, intelligibile & scibile est prius intellectione & scientia; quare & hæc posteriora sunt illi. Item scitur intellectus est prior naturaliter voluntate, sic & cognoscere præsumvelle: Nullus enim potest velle nisi præcognitus, quare & larc, ac preseire quodcumque complexum, quam velle illud, aut velle intellectus. Adhuc autem, tunc Deus.

A prædicta scitur etiam discutendum: Quicquid volo fieri, scit: hoc volo fieri, ergo fieri; sive que est in me modo potest, & non summodo ut quis, contra primam diuinitatem & terram eorum corollari primi humus. Præterea, dicit *Origenes* super Epistolam ad Romanos, quod non potest eleiciere, quia illud scit Deus futurum: sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fieri. Item *Augustinus* respondendo ad septimam questionem *Orosij*; In Deo, inquit, voluntas sapientiam non potest praetere; ergo prius est rationabiliter sapere, quam rationabiliter velle. Item *Ecclesiasticus* primi; Sapientiam Dei precedentem omnino quis mischigauit? prior omni creaer sapientia: ergo sapientia Dei, & eius scientia voluntatem suam praecedunt. Amplius autem contra hoc quod dicitur, quod aliqua sunt vera priora naturaliter voluntate diuina, quia tunc eadem ratione aliqua necessaria & impossibilia essent priora ipsa, quod videtur contra *Anselmum* 1. Cur Deus homo, 17. sic dicentes; Omnis quippe necessitas & impossibilitas eius subiacet voluntati, illius autem voluntas nulli subditur necessitatibus, aut impossibilitatibus: Nihil enim est necessarium, aut impossibile; nisi quia ipsa ita vult; ipsum vero aut velle aut nolle aliquid propter necessitatem, alienum est à veritate.

B Pro primo autem istorum: sciendum, quod aliquid mouere aliud duplice potest intelligi; *Proprietas*. propriè scilicet, aut metaphoricè: propriè sicut est in mouentibus & motis realiter & propriè, ut loquitur Philosophus in libro *Phyli*, quasi per totum: metaphoricè, sicut finis dicitur mouere; & omne appetens bonum vel malum mouet ad prosecutionem vel fugam, ut loquitur 3. de Anima, 7. Ethic. 1.2. Metaph. & alibi multis locis. Vnde & primo De generatione 7. ponit distinctionem, istam sub his verbis; Est enim factiuca causa, ut vnde principium motus, scilicet propriè, cuius autem gratia, id est, finalis, non factiuca: ideo factus non factiuum est, nisi secundum Metaphoram. Propriè ergo loquendo non est verum, quod omne intellectum mouet intelligentem: Multa enim intelligo, quæ omnino non sunt, quare & omnino proprie mouere non possunt. Multa etiam existentia intellege, quæ propriè non mouent: intelligo enim Phœnicem Arabiz, & mirabilia Indiz, & quomodo mouentur hæc propriè, me existentem Oxonit, cum secundum Philosophum 7. Phys. In omnimotu mouens & motum sunt simul, vel secundum seipsa, vel saltu, secundum medium quod immediate mouetur à primo mouere, & immediate mouet ultimum motum virtute primi mouentis, ut patet 2. de Anima 74. Hæc autem nec immediate nec mouent, nec sufficiunt rotam medium alterare: Metaphorice vero loquendo verum est, omne intellectum mouere intelligentem, non quia ipsum propriè, sed quia eius similitudo, intentio, seu imago, in virtute memorativa, imaginativa, vel in ipso intellectu mouet quodammodo intelligentem ad intelligentem, sicut secundum autoritatem Philosophi, finis & sanctas non existens mouet hominis voluntatem, non autentici propriè, sed multum metaphoricè, quia cognitionis horum tantummodo mouet queropiam ad volendum, & voluntas sic mouet ad viterius persequendum: quare & finis dicitur sepe à *Philesopho* primum mouens. Intellectus igitur à Deo mouent intellectum diuinum, non propriè, sed tantum metaphoricè, quia id est & similitudines eorum in Deo, id est, diuina essentia, quæ diuina intelligibilia distinctissime representant, mouent seu mouet quodammodo intellectum diuinum ad intelligentem intelligibilia universa; & quia Deus has ideas & similitudines habet a seipso tantummodo, & nullo modo à posteris intellectus, non dicitur moueri ab eis ad intelligentem, nisi fortassis multum metaphoricè, & minus propriè, ut est dictum. Secundum solvit per hoc idem; Non enim intelligibile semper secundum ipsum & propriè est prius intellectu, cum multi non entia non intelligantur, sed secundum suam ideam & similitudinem, ut est dictum. Ad tertium: similiter est dicendum, Nulla enim veritas creata est causa propriè diuinae scientie; sed prima veritas increata, quia omnia alia vera, sunt vera, neque agnosci eorum omnium, vel diuina voluntas, quæ est causa infallibilis, omnis veritas creata: sicut præcedentia docuerunt. Nec ista veritas à posterioribus vera causatur in Deo, sed in seipso penitus a seipso; quare nec vera posteriori causant propriè diuinae scientiam, sed forsitan nimium transsumptiuem; quia scilicet idea, seu imago huius veritatis in mente diuina quodammodo scientiam Dei causat: nec rem esse, vel non esse, est causa talis veritatis in Deo, ut maior supponit, sed potius est è contra. Quædam solvit per predicta: Liceremus cognitione incomplexorum in Deo sit causa sua scientie complexa; quia tunc scilicet cognitio intellectu modo a seipso, nec acquiritur ei a cognitio incomplexis, non sequitur quod ipsa causent propriè scientiam Dei complexam. Quintum vero per hoc solvetur: quod diuina scientia cognitio omnis solius, sicut simplicis nominis non est sufficiens causa rerum, sed eum & requirit etiam scientia approbationis, & beneplacitum voluntatis, vel aliquis talis actus in voluntate diuina. Sextum solvit per hoc idem.

Ad sep-

Ad septimum respondentium, per respondentem ad primum, & sequentia argumentum. Intelligibile enim & scibile non sunt praedicta inselectione & scientia propriæ, & per seipsum (Multi enim non entia intelliguntur & scientur) sed tantum Metaphorice, scilicet secundum suas similitudines & ideæ. Proinde tamen scientiam quæ per seipsum est diuinam primus quodammodo naturaliter suo velle, & ideo necessario simpliciter & penitus absolute cognoscit simpliciter notitia velut in complexa, omnia complexa cogitabilia vera vestitata, possibilia vel impossibilis; non tamen non ita complexa adhuc sua quæ scientia nostra completa & compositæ superius comparatur. Sic enim non scit alia, primitus per voluntatem suam antecedenter & causaliter sunt veri, sicut decimus quartum hunc pandit. Siquidem & tu requiri cognoſcis in tempore notitia simpliciter incomplexa, complexionem huiusmodi. Tu hoc aut illud, Tu vis hoc aut illud, priusquam sita, sicut quando est ita, non tamen scientia adhuc sua complexa, nisi quando sita, & postquam sita, sicut ordine naturali, sicut etiam & tales proportiones transire. Neque nonnum procedit. Non enim Deus regnuntur, & non intuituēt sic futura, sicut Astrologus calculator inclusus scit eclipsin futuram vel presentem supra horizontem proprium, vel sub illo, per certam demonstrationem, non per claram intuitionem; Sed sicut videns Solem, videt eum per speciem eius receptam in oculo; priorem naturaliter visione & causam illius, sine quolibet argumento. Non enim ad hoc quod videat Solem, & tamen quod arguit ab modo, Quicunque habet speciem Solis in oculo, vider Solem; Ego sic habeo: sed statim habitat species Solis in oculo, vider Solem; Ego sic vidi, vider Solem. & ideo dicit ibi: Sed tamen habitat species Solis in oculo, vider Solem: Sic & voluntas diuina respectu alicuius futuri, velut propria eius species, representat intellectum diuinum illud futurum fore; & ille per illum hoc tunc omni discursu immediatissime comprehendit, sicut oculus corporalis per speciem Solis, Solem. Illud autem Otigenis videtur solutum capitulo precedente. Obiicit quidam forte, quod Petrus 1. sentent. dist. 38. alter hoc exponit, sed decimum sextum huius responder. Rursum fortassis obiicitur, quod quidam alii Doctores, adhuc aliter hoc exponunt, dicentes, quod cum dicunt, quod futurum C est ideo scitur a Deo, hic denotari causam consequatur, non ostendit; sed si Origines loquuntur de causa consequendi tantummodo; non ostendit, cur dicit, non propter ea aliquid est, quia illud scit Deus futurum? cum tamen opime consequatur, Deus scit hoc esse futurum, ergo hoc est. Adhuc autem potest obiici acius isto modo, si res prius naturaliter est futura, quam Deus hoc sciat, & rem esse futuram est causa diuina praesentia: simili ratione & res praesentes prius naturaliter sunt praesentes, quam Deus hoc sciat; & res esse praesentes est causa scientie Deitatis, contra decimum quintum & decimum sextum plane. Sed hic secundum rem esse futuram in voluntate & prædestinatione diuina casualiter, non in propria sua natura extrinsecus, est causa diuina scientie seu praesentie. Ipse namque nullatenus iudicet rebus extrinsecis ad sciendum, sicut prædicta fuerunt, sed omnia futura habet secum intrinsecus cognitivæ, causaliter, intuitivæ, seu scientificæ ex se tamen, sicut scit illa, quare & praesentes simili modo intrinsecus omniqueque. Alias namque aliter intrinsecus primo scitur futura, secundo praesentia, tertio vero præterita, quare & intrinsecus mutatur, cuius oppositum, quintum docet. Omnis ergo eodem modo intrinsecus sunt res primo futu. Et in voluntate diuina, secundo praesentes, tertio vero præterita, & semper similiter & qualiter & praesentes & cognitivæ apud eum, & causa sua scientie, semper similes & æquales. Vnde & Hermes de Verbo aeterno 1. 5. loquens de Mundo & rebus mundanis, sic ait, Non erant quando non erant, sed in eo iam tunc erant, unde nasci habuerunt: cui multi Philosophi, Theologique concordant. Quare & Sapiens Dominus, inquit, Deo omnia sunt agniti: antequam crearentur, sic & post perfectum respicit omnia. hec, inquit, non aliter intrinsecus quoimodo. Adhuc fortitan replicabis, et dices, Si velle Dei est causa existentie rerum extra in opere & effectu, est causa in medietate existentie talis rerum, sicut corollarium decimi huius docet, & est similiter causa scientie Dei complexa existentie rerum huiusmodi, quare & existentia talis rerum exterior in opere & effectu, est prior naturaliter terrena scientia supradicta quapropter & aliqua causa eius, per decimum tertio & decimum septimum huius premisa, contra decimum quintum, decimum sextum, & decimum septimum huius plane. Vel aliter forte dices, Scientia Dei comprehendit, sicut causa existentie terrena extra, & non in eodem ordine cum voluntate diuina, cum sit posterior illa causaliter & naturaliter, secundum proximo huius premisa, nec causa prior naturaliter, sicut per eadem patet evidetur. Est ergo causarum posterior naturaliter voluntate diuina, quare & medianas inter illam & huiusmodi sunt effectum, contra corollarium decimi prædictum. Sed quis non videt peccatum primi istorum? Quis enim nescit aliquam se qui, & & sunt effectus, sicut causa C causat, & C est immediatus, ergo prior B, & causat illius? Cum enim non possit una causa duos effectus

Afectus immediatus habere, quorum neuter alterius esset causa? Neque sola voluntas diuina scientiam Dei canat. Nullus enim dubitandum videtur quin intellectus diuinus actum suum intelligendu, & intellectuam scientiam suam causet. Cur ergo intellectus diuinus infatuus immaturus, & inchoatus, quo effectus immediatus res extra, non posse immediatus, vel factum ita, immediatus scire per illuminific fore esse, aut factum exterior, præseruit cum ille actus voluntatis diuinae intellectus diuino sufficiat ad sciendum; ita videlicet quod res posteriores, in propriis suis naturis nihil omnino ad scientiam Dei agant, sicut prædicta iudebant; immo & immediatior quodammodo videtur. Intellectus diuinus voluntati diuinae, & actus acti, quam voluntas Dei aut eius voluntio rebus extra. Neque scientia Dei complexa videtur causa rerum exteriorum, nisi quatenus notitiam simpliciter incomplexam, & beneplacitum seu voluntatem Dei includit. Illud Augustini per hoc soletur, quod loquitur ibi de sapientia Dei quoad intra, qua sapit illa quæ præcedunt naturaliter voluntatem diuinam, cuiusmodi est generatio filii. Non enim voluntate præcedente generat, sed natura, vt docet Augustinus 1. de Trinit. 20. & scientia talium non est voluntas Dei causa, sicut proximitatis huius pandit. Quotluit enim Orosius, An voluntate genuit: Parer filium, au necessitate; Respondebat Augustinus, quod nec voluntate, nec necessitate, quia necessitas in Deo non est. & præce voluntas sapientiam non potest, quæ est filius. Aliud Ecclesiastici posset eodem modo glosari. Videtur enim, quod loquitur ibi de filio qui est Sapientia, de Sapientia Dei Patris, & ideo dicit ibi, Fons sapientie verbum Dei in excelsis. Alter potest dici, quod videtur intelligere, quod sapientia D. præcedat omnia extra Deum, scilicet omnia creatura, non omnia intra eum. Nam que dicit ibi, prior omni creatura est sapientia. Et infra 24. expressius, in persona diuina sapientie dicit ita: Ego ex ore alitissimi prodidi, primogenita ante omnem creaturam; Ego feci in Coelis, vt ostreter lumen, indeficiens, & sicut nebula texi omne terram. Anselmus autem videtur intelligere, de necessitate & impossibilitate C posterioribus voluntate diuina, in rebus creabilibus, vel crearis, quia necessitate secundum ipsum ibi, necessarium fuit quodammodo Christum mori, & impossibile non mori. Vnde & statim post præmissa subiungit, quare, quoniam quæ vult, & non nisi quæ vult, facit, sicut nulla necessitas, sive impossibilitas præcedit eius velle aut nolle; ita nec eius facere, aut non facere, quamvis multa vult immutabiliter & faciat.

C A P. XX.

Distinguit similius voluta in priora & posteriora voluntate diuina,
ostendit, quod voluta posteriora non sunt causa voluntatis diuinae, nec causa sine qua non; & quod voluta priora sunt aliqua causa eius.

E Is ita constantibus ratione erit, quod voluta posteriora voluntate diuina, non sunt causa voluntatis diuinae, nec causa sine qua non, ut singitur a quibusdam, & quod voluta priora sunt aliqua causa eius. Sunt autem aliqua voluta priora voluntate diuina, vt Deum esse, Deum esse omnipotentem, bonum, cognoscibilem, & simile. Aliovero posteriora, vt rerum mundum esse, & singulis partibus eius. Hac igitur ratio de voluntate diuina possunt ostendit similius, sicut videtur hanc priora capitulum, scilicet 1. 5. & 17. tria lumen de aqua scientia ostendebant, possuntque per locum a similius ostendari; sicut est in scientia diuina, quare & in voluntate diuina, maxime cum voluntas sit ita libera vel liberior intellectu. Item primi pars huius potest ostendit per hoc, quod voluntas Dei est causa omnium posteriorum, vt nonnulli & decimum quartum capitulo docuerunt: si ergo aliquod istorum esset causa voluntatis diuinae, illud esset causa huius. Item aliter: Deus nesciret vera posteriora, sicut decimi octauo sententia manifestat. Nec Deus esset certus de eis, quoniam ad eis voluntatem ne-
cessaria erat, sicut & in scientia diuina posteriora, vt futura contingentia, & ita ad eis scientiam, sicut eodem 1. 5. planus est. Item cum Deus de necessitate ei-
silibet contradictionis alteram pertinet, & hoc in omnibus scitis posterioribus per suam voluntatem, per idem Capitulum, si voluntio eius causatur a posterioribus volutis, vo-
luntas diuina necessario patitur ab eis voluntatem aufolutionem, quomodo ergo habili-
berat

bergam voluntatem: Item si voluntas Dei patitur a talibus non necessario sed libet voluntate. A sic pati, & facere omnianihil tunus. Frustra ergo ponitur eam per pati. Item si Deus per voluntatem tuam posset tuae viciniam pati, non accepit pone atque modo mortari contra quinque. Quicquid enim patitur a causa tantibili, mutabiliter patitur, & est immutabile. Item preterius est simpliciter agere, & non pati a talibus, quam ut pati, licet iracedentia docetur; Hoc ergo, non alia, tribuendum est Deo, sicut Suppositio prima dicit. Item futura coniunctio non fuit causa mouens voluntatem diuinam, quia tunc prius naturaliter essent futura quam mouerent, & quam Deus velet illa esse futura, contra 14. & 18. sicut &c. & diversitas talium arguebat. Hoc etiam posse ostendi per multis Autoritates non cap. allegatas, & specialiter per illas, quae dicunt, quod voluntas Dei est prima & summa causa omnium; ut causa ab alio moueretur, illud est prius & superioris: Omnis enim causa efficiens, sive mouens est prior naturaliter & superior suo moto. Item hoc plane tenet Petrus Lombardus 1. de Causis. 45. 4. sic dicens; Hec itaque summa bona voluntas, est causa omnium quae naturaliter sunt, B vel facta, sive futura sunt, quae nulla praesenta est causa; quia aeterna est, ideoque causa illius querenda non est. Ad quod multis Autoritates adducit, primo Augustini 83. Quod nonnullum 28. dicunt, Qui querit, quare voluerit Deus mundum facere; causam querit voluntatis Dei; Omnis autem causa efficiens maior est eo quod efficitur, nihil autem maius est voluntate Dei. Item Augustinus 1. de Genesi contra Manichaeos 5. Causae voluntatis Dei: Manichaei sepe querunt, cum omnium quae sunt, ipsa sit causa. Si voluntas Dei habet causam, est aliquid quod antecedat voluntatem Dei, quod nefas est credere. Qui ergo dicit, quare Deus fecit celum & terram? respondendum est ei, quia voluit: qui autem dicit, quare voluit? maius aliquid querit quam est voluntas Dei; nihil autem maius inueniri potest. Compescat ergo se humana temeritas, & id, quod non est, non queratur, ne quod est, non inueniar. Hoc etiam tenet Hugo de Sacramentis libro primo, parte quarta, capite primo, dicens, Prima rerum omnium causa voluntas est creatoris, quam nullam praecedens causa mouet, nec subsequens aliqua confirmat, quoniam ex semetipsa iusta est. Et infra, ultimo. Hic igitur constat ordo rerum, ut post prima posteriora sequantur; Prima omnium est voluntas creatoris, quoniam ex ipsa sunt omnia; post ipsam sequuntur, que sunt ex ipsa. Prima sunt, quae in ea sunt; secunda sunt, quae ex ea sunt: Quae in ea sunt, aeterna sunt, nec gradum habent, nec successionem, quoniam in unitate constituta, & in aeternitate non transirent; quae ex ea sunt, creata sunt per eam. Aliæ vero partes sequentes possunt ostendi, sicut 16. & 17. de non causatione, & causatione diuina scientia, similia ostendebant.

C A P . XXI.

Obiicit, & respondet, distinguit q̄ rationabile & insitum per prius voluntate diuina, per posterius & per mixtum;

IC autem possunt multa obiecta contra dicta de voluntate diuina, sicut Capitulum proximum obicit contra dicta de diuina scientia, & similiter per filii soli. Præterea potest etiam specialiter obiectum contra dicta: Si enim voluntaria prædicta sunt causa voluntatis diuinae, voluntas diuina aliquam causam habet, contra Autoritates Augustini proximo aliendas. Et tunc voluntas Dei non est primus & ultima causa omnium posteriorum: Cognitio namque de voluntaria prædicta prior & superior causa illius causa, quare & omnium causariorum suorum, item voluntabile mouet voluntatem, & appetibile appetitum, ut patet in libro de Anima. Etsi alibi multis locis, et Deus vult & appetit volunt posteriora. Item omne agens rationale, propter aliquam finem agit, ut patet secundo Physicorum & alibi suis trebus. Finis autem mouet agentem, sicut Philosophia Naturalis, Metaphysica, & Moralis coherenter sepe docent. Item omnis volens aliquid lapiditer vult illud propter aliquam rationem, non ergo mouet volentem ad sic volendum. Item omnis volens aliquid teste, vult illud, quia iustum est cum sic velle; hoc ergo mouet. ^{II} volentem ut velit. Ad primum istorum dicendum, quod illa conclusio non est contra Autoritates adductas, quia omnes illæ loquuntur de voluntate posterioribus, ut de cœlesti mundi & similibus, non de voluntate prioribus. Quis enim negaret voluntatem Dei voluntem in suis productis & cauare, sicut ex 17. huius patet.

A Pro secundo dicendum, quod duplex est causa terum in Deo, videlicet sufficiens & necessaria, & qua scilicet potest res necessaria ponetur; & sic voluntas Dei est causa omnium posteriorum, sicut præcedentia clare monstrant; siue loquendo de causa, voluntas Dei est prima & summa omnium talium causariorum, & sic intelligunt autoritates obiectæ; alia est causa partialis, non necessaria, qua scilicet potest, non necessariæ sequitur rem poti, sicut cognitio est aliqua causa huius posterius causariorum, sicut ex deo 10. sepius huius patet. Cognitio tamen non per se sufficiens & necessariæ producit omnia cognita: Deus enim cognoscit equaliter quæcunque non entia, quæ non producit, sicut & caria quæ producit, & de tali causa priori videtur concludere argumentum. Ad tertium patet per responsionem ad simile argumentum capite decimo nono, de motione intellectus divini à rebus intellectis. Voluntas enim Dei non mouetur propriè à voluntate posterioribus, sed metaphorice, forsitan minus; quia scilicet mouetur ab eorum similitudinibus seu idem, sive ab eorum cognitione in intellectu divino; sed ha nullo modo causatur à voluntate posterioribus, sicut 15. 16. 17. & 19. plausus ostendebant; quare nec voluntas Dei ab his causatur. Pro quarto: siendum, quod duplex est finis, ut patet primo Ethicorum 1. & alij locis multis, scilicet finis ultimus, & finis medius: finis ultimus propriè quem Deus vult & operatur quocunque, est ipsius, sicut etiam ipsius est finis ultimus actionis cuiuslibet omnis rei, ut patet duodecimo Metaphysicorum, & alibi in Philosophia frequenter, cui & sacra Scriptura concordat. Vnde Parabol. 16. Vnuerfa propter secundum operatus est Dorsarius; & hoc est ei causa finalis potissima voluntatis dicente, & cuiuslibet operationis illius; quare & Sancti per hanc causam sapienter dominum precebat. Vnde sanctus David Psalmi vigesimi, quarto: Propter novum tuum, David. Domine, propitiaberis peccato meo. Circaque sanctissimum feremus decimoquarto Decum, Ieremias. dicens; Propter nomen tuum, Domine, quantum multa sunt auctoritates nostræ. Sanctus quoque Daniel noto; sic orat; Propter temetipsum, inclina Deus aures tuas; & hoc est, Daniel. quæd veritas ipsa plane testatur. Esaie 43. Ego sum, inquit, Ego sum ipse qui deles ini- 48. Ezechiel. 43. cuitates tuas propter me: Et infra 48. Propter novum meum, longe faciam futorem meum; propter me faciam, ut non blasphemem, & gloriam meam alteri non dabo. Et Ezechiel 36. Hæc dicit Dominus; Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen lan- & dum meum; non propter vos ego faciam: notum sit vobis. Quanquam & ista de causa ef- ficiente possunt intelligi. Finis enim mouet voluntatem quodammodo, & efficit ipsum velie, & de isto fine argumentum non tenet, quia non est de voluntate posterioribus, immo prioribus. Est etiam voluntatis diuinae causa finalis media quodammodo, hec multum impropter, scilicet, omnis creatura, propter quam alia ordinatur à Deo, sicut tamen est causa finalis totius alterius creature, saltem irrationalis, & illius voluntatis diuinae, qua voluntate hanc & fecit; hæc enim tota propter hominem ordinatur, ut per malorum Patrum sententias fa- tis constat; quibus & concordat Philexophilus, secundo Physicorum, 24. sic dicens; Vti- D matur propter nos omnibus que sunt. Sunt enim quodammodo, & nos finis. Et sic loquitur Scriptura, secundo Machabæorum 5. Non propter locum, gentem, inquit, sed propter gen- rem, locum Dominus elegit; & Marc. 24. Propriæ electos breuiabuntur dies illi; & Marc. 2. Sabbatum propter hominem factum est; non homo propter Sabbathum; & Iohannes duodecimo; Non propter me vox hæc verit, sed propter vos. Et primo ad Corinthios 11. Nea est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter vitum. Taliis autem finis nos mouet propriæ voluntatem diuinam, sed metaphorice, ut dictum est in responsione ad proximum argumentum. Pro quinto argumento, oportet inquirere; Vtrum ratio moeat, & dirigit voluntatem diuinam. Quod sic est: argutum, & potest confirmari per illud Augustini ad sepi- rum quæst. Orosii, i. 9. cap. allegatur; In Deo prære voluntas sapientiam non potest; ergo prius est rationabiliter sapere, quam rationabiliter velle. Idemque de quæstionibus v. etatis & noui legis: Potest Deus cuncta summa facere, sed ratio prohibuit. Item Apo. ad Eph. 1. sic dicit de Deo; Qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ; vbi Glossa sic exponit, id est, secundum voluntatem suam, quæ ex ratione, quasi diceret. Quare nos magis elegit ad officium predicationis vel Apostolatus, nescimus; sed tamen consilio fecit, non temere, & potest confirmari, quoniam consilium est quidam discursus rationis, ut potest haberi ex 3. Eth. 7. & protocollo sequenti; alia que illud indignum ridiculum verificatur de Deo; Sic vole, sic tubeo, sic pro ratione voluntatis. Et hoc probat sapientia sua, quæ attingit a fine usque ad finem fortiter, & dispicit omnia fornicari. Item si Deus bene quicquam velleret, & faceret fine ratione prædicare; eadem autem sic potest homo contra Apo. 1. ad Tim. 5. Sime preludicio nihil facias, id est, fine prædictio iudicio; & Parabol. 4. Palpib[us] tuis precedant gressus tuos. Et Eccl. 1. 5. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illi in manu consilii sui. Idem

Machabæ-
rum lib.
Marc.
Iohannes.

Quatio
bona der-
atione.
Argu-
mentum
Apollini.

* cum

Apollini.
Parabol. cap. 4
Ecclesiasti-
cus.

Philosophus. Idem pater per Philosophum 3. Eth. de electione & consilio. Confirmatur ratiō ego, quia
nōmātūr illi secundum auctoritatem ad inveniēndū rationē, sed sicut in voluntate nōmātūr, intelligēntiam, & voluntatem. Si ergo in Deo voluntate inveniēndū rationē, sic debet in nomine cor-
respondēre. Alter enim non est imitatio, nec similitudo perfecta. Item alius nōmātūr pos-
se disputare cum Deo, de aliquo factō suo. Nam vider illa est ratio, nulla disputatio potest
esse, contra illud Job 13. Cum Deo disputare cupo, & ea facit. Quare, inquies, lacerō
carōs dentib⁹ meos? quare tacens confundor? cui faciem tuam? Secundis? & alibi fac-
quenter proponit multas similes quæstiones, quare & dicit. Si fecero iudiciorū, scio quod
iustus inueniar. Et in fra 19. Intellige, quia Deus non ex quo iudicio, affixerit me. Item
ad Ezech. 1. Elegit nos auctem mundi configurationem. Erat Rom. 9. Ut secundum electionē
propositum Dei manet. Elechio autem est appetitus coniunctus, ut pater 3. Eth. 6.
& sexū secundo. Confluum ergo est causa electionis, & voluntatis diuinæ. *Iob.* Anselmus 1. Cur Deus homo 10. Sicut in Deo quodlibet parum inconveniens sequitur impossibilis, ita quamlibet parum rationē, si maiori non vincitur, comitatur, necessitas; &
sic procedit per totum illum librum sic ostendendo, quod rationale fuit Deum facere vel
non facere hoc vel illud, & per hoc concludendo ipsum fecisse vel non fecisse hoc aut illud,
quare & capite septimo ita dico. Sufficere nobis debet ad rationē voluntas Dei cum ali-
quid facit, licet non videamus cur velit. Voluntas namque Dei inquit, non est irrationalis:
Ergo ratio mouet voluntatem diuinam, & efficit eum velle. Dicique Petrus Lombardus 1.
sentent. distinc. 42. 1. quod voluntas Dei rationalis est & requisita. Ad partem contraria-
riam arguit isto modo. Si ratio moueat voluntatem diuinam, illa non causatur in Deo ab
aliqua creatura, sicut ex prioribus fatis patet, sed est sibi intrinseca & essentia, ergo est ne-
cessaria; ergo voluntas Dei necessariò sibi consentit; alias enim in Deo possit esse repugna-
tia voluntatis & rationis; quare & peccatum scienter contra conscientiam rationabiliter in-
formata est; sicut Deus necessario ageret ad extra quicquid agit. Item si ratio moueret vo-
luntatem diuinam, maior ratio magis moueret: Cum ergo Deus possit facere omnia melio-
ra quam facit, & hoc est melius, & rationabiliter si fieri; ergo hoc, magis mouet voluntate-
m eius, ergo sic vult, & facit. Item quicquid Deus facit, possit illud dimittere, & facere
aliud æquè bonum. Nulla ergo est ratio, quare hoc dimittit, & illud facit, magis quam è
contra. Confirmatur per simile de homine; Si enim homini potest salvare tantum unum
homino à morte, occurrant duo morituri nisi ipse subveniat, supposita per omnia paritate,
vtrumlibet istorum salvando, & reliquum dimittendo, bene facit; & hoc sine aliqua ratione
prævia voluntati. Nulla enim est ratio potior pro illo quā pro illo, & idem est de præfere-
re unum duorum idoneorum & qualiter ad aliquam dignitatem, & de dante liberaliter manus
vni multorum æquè dignorum, vel etiam dignorum inæqualiter minus digne. Vnde Luc. 4.
Multi viduæ erant, &c. & ad nullam earum missus est Elias, nisi in Sarepta Sydonia ad mu-
lierem viduam; & multi leprosi, &c. & in nullis corum mundatus est nisi Naaman Syrus; sic
que fecit ille Pater familiæ Evangelicus, de quo Matth. 20. dando tam liberaliter operanti-
bus in vinea sua vna hora, quam alii operantibus toto die, dicens cuilibet murmuranti, Vo-
lo huic nouissimo dare, sicut & tibi. An non licet mihi quod volo facere, nec allegavit, sicut
nec oportuit, aliam rationem. Et hoc est quod sonare videntur illud Job 34. Ipso concedente
pacem, quis est qui condempnet? Ex quo absconderit, vultum suum, quis est qui contempletur
eum? Super quod b. Greg. 2. 5. Moral. 14. ita dicit. Nemo ergo discutiat, cui flante populo Iu-
dæo dudum in infidelitate Gentilium iacuit? & cur ad fidem Gentilium surgente Iudaicum po-
pulum infidelitatis culpa protrahit? Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur
ex merito? Stenim Gentilium mirari, assumptam, ipso concedente pacem, quis est qui
condebet? si Iudeam iustificis perdiderit, ex quo absconderit vultum suum, quis est qui
contempletur eum? Itaque consilium summa & occultæ veritatis satisfactio aperta ratione.
Vnde in Euāngelio Dominus, cum de huiusmodi rei causa loqueretur, sicut Confiteor tibi Pa-
ter, Domine cœli & terræ, qui abscondisti a te sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea
parvulis; Ita Pater atq; mox tanquam rationē quandam absconsione, & reuelatione, diuina
gessit, atq; Quia sic fuit placitamente te. Et in fra codem 15. Vnde & in vinea laboribus mer-
cedem reddens, cum quosdam operarios iniquales in opere aequaliter premio, & plus in mer-
cede quereret qui labori amplius infudisset, atq; Nonne ex dono, conuenit mecum?
Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. Anno licet mihi quod volo facere? In
cunctis ergo quæ exterius exponuntur, aperta causa rationis, est occultæ iustitia voluntati:
Quare videtur quod sit similiter in omnibus factis Dei. Vnde Ecclesiast. 8. Intellexi quod
omnium operum Dei, nullam posse homo inuenire rationem, corum que sunt sub illo.

Si

A. Si tamen aliqua ratio operum est est, possit alio modo ab homine inveniri, sicut & po-
test de Deo, qui omnia opera sua prius entia incomparabili antecedet. Dicique Anselmus
Prof. i. Illud certe nulla ratione est comprehendendi, cur de timido malis, hos magis sal-
uet Deus quam illos per summam bonitatem; & illos magis damnet quam illos per sum-
mam iniustiam. *Anselmus.* Item Apelles 4. Iuxta voluntatem suam facit, tam in virtutibus eadi, quam Daniel 4.
in habitatibus terrenis, & non est quæ sit haec manu eius, & dicit, Quid fecisti? Et Iob 9. Quis Iob.
dicere potest Deo, car ita facis? Vnde & ille profanis Auferros super 12. Metaph. com-
mentarii, & dicit, Declaratum est igitur, aliquid est esse sciens, de quo non est fas dicere sibi.
Quibus concordat Apostolus ad Roman. 9. sic dicens. Voluntati eius quis resisteret? O homo, Apelles.
ra quis es, qui respondes Deo? Nunquid dicit, figuratum ei, qui se fixit, quid me fecisti
sic? & hoc ostendit per argumentum de indistinctis rationis differentiis factorum, sicut
superius argubimur. At, inquit, non habet potest enim filius lutri, ex eadem massa facere ali-
ud quidem vas in honorem, aliud vero in consumus? & multa sunt talia in Scriptura. Ad
hoc autem potest quis breviter respondere & dicere, quod duplex est ratio, inveniēta scilicet
& creata; Ratio inveniēta motus voluntatem Dei, non creata, sive procedens argumenta-
tus vijs hinc inde. Tamen vt ista magis apparet, est parum diutius immorandum. Quod
dam enim sunt rationabilia priora naturaliter voluntate diuina, vt Deum esse, Deum esse et-
ernum, omnipotens, & similia; & hæc rationabilia, & horum ratio benè possunt & po-
tent inveniē voluntatem diuinam, vt in suo simili superiori est ostensum: & alia sunt ratione-
bilia posteriora naturaliter voluntate diuina, & dependentia ab illa ratione à sua causa, &
nullum horum, necratio posterior alius istorum hanc motus aut determinat voluntatem.
Imo quia Deus vult sic fieri, rationabile est quod sic fiat, non è contra, sicut erit est de ho-
mino præferente vnum duorum æquum, & alterum dimittente, in aliquid eate præmissorum:
Quia enim homo præfert item, est rationabile hunc præfieri; & hoc est quod dicit C. finis Autoritatis Gregorij iam adductæ. Et præter hæc, videnter aliqua rationabilia mixta
quodammodo ex variisque, sicut hanc creariam subiecti creatori, & Deum esse. Dominum
huius rei. Non enim hoc est rationabile necessario, & penitus absoluē, quia tunc præcedet
naturaliter voluntatem diuinam, & semper de necessitate absolute sic est: sed extrin-
sicabile conditionaliter, sive ex suppositione, videlicet, si ista creatura vult existat, & ista con-
ditionalis, est rationabilis simpliciter absolute, & realia creatura sit, debet subiecti creatori,
& ipse dominari illius, & prius naturaliter est rationabilis quam voluntas Dei sic velit, nec
eius ratio, seu rationabilitas dependet ab ea. Est enim aliqua prima ratio in Deo necessaria
absoluta, prior naturaliter voluntate sua, sicut forsitan Deum esse, vel Deum esse, veracem
seu veritatem, ex qua multa alia necessariò consequuntur, & sunt ut ultimo, omnia illa
qua sunt necessaria absolute. Ex antecedente enim necessario tantum necessarium necessari-
consequetur, & omne necessarium absolute est primum necessarium, vel necessario redu-
D. citur ad illud, & necessario sequitur ex illo. Si enim sequitur ex illo, & non necessario, hoc
est per aliquod medium coniungens, puta per voluntatem diuinam; sed nihil dependens
a causa contingenti, & libera, est necessarium absolute; hæc igitur omnia necessaria abso-
lute sunt similiter rationabilia absolute. Si enim antecedens in consequentiæ necessaria est
rationabile absolute, & consequens similiter est rationabile absolute, nec aliquo modo de-
pendens a voluntate diuina, quoniam nec antecedens, nec consequentiæ dependent ab ea,
quæ nec consequens dependebat. Hæc igitur conditionalis. Si ita creature est, Deus est
Dominus eius, est rationabilis absolute, & prius naturaliter, quam voluntas Dei sic velit;
sed existimat conditionis, scilicet quod ista creatura sit, causatur & dependet a voluntate di-
uina, & est rationabile quod ista creatura sit, quia Deus vult eam esse, non è contra. Non ce-
nimur tunc potius ratio quæ vult facere istam, & dimittere aliam possibilem æqualem hinc
per omnia, quam è contra. Quare videtur quod ista, Deus est Dominus huius tei; sit rationa-
bilis mixtum, quodammodo vt est dictum; Quod enim Deus sit Dominus huius rei, si hæc
res sit, est rationabile simpliciter prius voluntate diuina, sed quod hæc res sit, causatur &
dependet ab ea, ideoque est rationabile posterius huiusmodi voluntate. Est autem adhuc
pro secundo membro istorum rationabilium, ulterius aduentendum, quod quædam estra-
tio obligans, quædam preponderans, quædam vero congruens, & concomitans: Ra-
tio obligans est, quæ dicit, quenquam debet, & tenet, facere vel dimittere hoc aut
illud, quam qui haberet, & non sequitur ipsam, peccat, & talis ratio non est in Deo re-
spectu volutorum posteriorum. Sed est in nobis frequenter. Ratio autem preponde-
rans est, quæ dicit, quod melius est facere hoc quam illud, vel quod melius est
hoc facere, quam dimittere, & talis ratio non mouet, nec concludit voluntati diuinæ, nec
cam

cam determinat ad agendum: Posset enim Deus facere meliora, quam facit, & non ultra bona, quae non facit. Ratio vero congiens & concordans est, ut dicit quod conformatum est, & bonum faciat, verum non hoc ostendit, sed hoc loquitur de ratione. Deus voluntariabiliter quoque voluntas posterior, et si homo rationabiliter vult pro posse, & preponit unum duorum equalium, voluntatis iuxta qualium minus dignum in aliquo celum premissorum. Si enim hoc fiat, congruum est & bonum, & ratiocinatio obligat, nec determinat Deum aut hominem, sed tantum sufficit ad voluntatem. Contra ratiocinatum est semper & sanctum, ut conformetur voluntatem suam rationi preponit, & non ratiocinari potest habere, & sic fortis intellectus Apostolus, cum dicebat, nullum me praeceptum facias, ubi scilicet potest tale preceptum praeponderans, vel etiam obligans reporti. Vnde vero non potest, sicut est in praeclaratione unius duorum & qualium, suffici pro ratione voluntas, vel factem ratio congiens, & concordans, ut est dicta, & deinde iudicatio posset similiiter iudicari. Autem ratiocinata. Deus autem non potest sequi per omnia rationem pro ponderantem, nisi facere omnia possibilia, & horum quodlibet infinitum, quod contradictionem includit, ut alibi ostendit. B. Sufficit igitur sibi in talibus pro ratione voluntas, vel factem ratio congiens, & concordans praeclarata. Hisigitur plenior visus, solario argumentorum omnium pro, & contra non potest non videri. Nunc autem pro te & argumento, & ultimo, surget similiiter perscrutari, utram iustitia moueat, aut dirigit voluntatem diuinam: Quod sic argutum est prius, & potest argui pro, & contra, sicut de ratione, & rationabiliter est argutum. Omnis enim veritatio videtur quedam iustitia, & omne rationabile quoddam iustum. Præterea potest specialiter argui ad partem affirmatiuam per Augustinum de Quæstionibus veteris, & nouæ legis dicentem, Omnia quidem potest Deus, sed non facit nisi quod conuenit, & iusta & iustitia. Veritas ergo & iustitia mouent voluntatem Dei ad agendum. * Item 2. ad Tim. 4. Repositum est mihi coram iustitia, quam reddaxi mihi Dominus in illa die iustus Index. Et 2. ad Thess. 1. Si tamen iustum est ab illo Deum, retribuere tribulationem his, qui co-tribulantur, Ecalibi in Scriptura Canonica, & Sanctorum, atque Doctrina inserviant ceteris, quod iustitia exigit, & requirit, quod Deus retribuat vniuersi secundum meritum prouergessit. Vnde & Parab. 11. Pondus æquum voluntas eius. Item non esse iustum est causa, quare Deus aliquid non vult, nec facit; ergo eadem ratione esse iustum est causa, quare aliquid vult & facit. Per hoc enim videtur Abraham audacter contra Deum arguisse Gen. 18. Num perdes iustum cum impio? Absit te ut rem hanc facias, & occidas iustum cum impiis; natus iustum sicut impius; non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc. Item alias voluntas Dei est prima, & summa iustitia, & quicquid vellit, eo ipso est iustum; sed hoc est plane contra Anselmum 1. Cur Deus homo 1. sic dicentes. Quod autem dicitur, quod vult Deus iustum est, & quod non vult non est iustum, non ita intelligendum est, vt si Deus velit quodlibet in conueniens, iustum sit, quia ipse vult; Non enim sequitur, Si Deus vult mentiri, iustum esse mentiri; sed potius Deus illum non est. Item alias non est aliquid D per se iustum, sed tantum iustum positum à voluntate diuina ergo nec aliquid est per se iustum, sed tantum quia prohibit ab eadem, quod vide, & contra Philosophum 5. Eth. 12. sic dicentes. Politici autem iusti hoc quidem naturale est, hoc quidem legale; Naturale quidem quod vbiique eandem habet potentiam, & non in videri vel non, id est, non consistit in iudicio legislatoris, eo quod sic sibi videtur, vel non videtur; et addit, Legale autem, quod ex principio quidem nihil differt, sic vel aliter; quandò autem ponitur, differt; puto minime, & capram sacrificare, sed non duas oves; & simile habetur in Canone Dist. 1. Quod etiam aliquid sit per se iustum, non solum quia prohibitum, patet per Augustinum 1. de libero arbitrio 6. dicentes. Non ideo malum est adulterium, quia veratur lege, sed ideo veratur lege quia malum est. Docetque Augustinus in questionibus super Leuiticum 62. & recitat Glotta super 19. Lexit, quod aliqua sunt iusta & mala, quia prohibita, aliqua vero & contra, sicut mendacum. Item alias voluntas Dei est summa iusta, & iustum iustum, quod videtur contra Augustinum 1. de libero arbitrio 13. sic dicentes. Et illa iugumutabilis cui semper est ob eioperandum, iuniora ratio nominatur; Non est ergo voluntas, quia ratio est in intellectu. Ecclisia eodem; Lex æterna est, quia iustum est, ut omnia sunt ordinata; et hæc lex, ut videtur, non dependet à voluntate diuina, sed est immutabiliter per se iusta. Opposita pars iusti potest etiam per aliqua suadere. In regulis enim iustorum que legis, non est ascendere infinite propter Suppositionem secundam, sed est aliquam summam omnium & principium aliarum. Illa non potest esse in aliqua creatura, sed necessario est in Deo. Et non est ratio, nec via lex necessaria in Deo prior eius voluntate. Nulla enim est lex a ratio, quare duorum possibilium equalium, vult & facit unum; & non aliud, sicut superior est argumentum;

Quæstio-
bus de Iusti-
tia.

Augustinus.

* Hæc vel
illa
Apostolus.

Px. 26. 11.

Gen. 18.

Philosophus.

Augustinus.

autem videtur, ut illa iusta & iustum, quod videtur, non est iustum; sed est immutabiliter per se iusta. Opposita pars iusti potest etiam per aliqua suadere. In regulis enim iustorum que legis, non est ascendere infinite propter Suppositionem secundam, sed est aliquam summam omnium & principium aliarum. Illa non potest esse in aliqua creatura, sed necessario est in Deo. Et non est ratio, nec via lex necessaria in Deo prior eius voluntate. Nulla enim est lex a ratio, quare duorum possibilium equalium, vult & facit unum; & non aliud, sicut superior est argumentum;

voluntatis necessaria est voluntas. Vnde Anselmus Prof. 51. Id folum iustum est quod iustum, & non iustum; & Augustinus super illud Psalmi 61. Secundum nos est. Siquarum quid iustum, quid iustum, triplex videtur locutus est Deus. & ibi iustum est iustum, sufficit. Hoc propositum confirmari per leges humanas ecclesiasticas. X. Secundum nos est. Secundum enim est iustum, iustificis legibus dicit Papas; Placuit nobis, ut utrumque iustum sit, & utrumque iustum sit, ut utrumque iustum sit, quoque imperiales habent alius, quæ simile fundamentum, vnde & dicunt; Quod Principi placuit, legis habet vigorem; Sed utrum est Deus in condicione legibus pro sua rota Republica gubernanda, sicut & hi proficia. Voluntas ergo Dei est pro lege, iustificans, & lex iustum. Hic autem potest responderi perominus, de iustitudine iusto, & de ratione & rationabiliter superior est responsum; & sicut rationabiliter iustum est iustum, sic poterit & hic iusta. Quodnam enim sunt iusta priora naturaliter iustitiae iusta, nec dependet ab ea, ut Deum est, Deum est æternum, omnipotens. Item, & iusta, & iusta iusta, & hec iusta iusta poterit, & potest mouere voluntatem Dei ad voluntandum; alia vero sunt iusta posteriora; alia quidem mixta, sicut de rationabilibus erat dictum. Leges quoque ac Leges similes dividuntur; mixtae forsitan sunt talia; bonos præmiti, & malos puniri, & similia. Et iusta in illo genere est aliquid proprium & primum principium, per quod certa regulantur, sicut præcedentia docuerunt: sicut in genere legalitatis iustitiae, est iustitiae, aqua pura lex, & iusta, quæ est prima regula, & primum principium, aqua, vel a quo originaliter omnia alia legalia, & iusta sequentia geruntur, & in omnibus iustitiae. Pro autem principiis, primum videtur iustitiae iustitia, veritas dilectio, & iusta iustitia; fundamento præmita iustitia iustitia inituntur. Quod ille David, testis veritatis sumus, videtur testari, sumus dicit; Principium verborum tuorum David. veritas, loquuntur omnes iustitia iusta, psalmi 118. Quare & ab illo principio tota iusta veritas manifestatur, supra codem, Lex tua veritas. Hec autem prima iustitia est iusta per se, & primo, necessario, & permutabili, bullio nostro dependens a voluntate una, sed naturaliter priora. Ex hoc autem primo iusto multa alia nulla necessario consequuntur, sicut iusta, & arbitrio, omnia illa, que sunt iusta necessario absolute, non quia præcipiuntur a Deo, vel homine, qualiterque, quorum etiam opposita sunt iustitia necessario absolute, quoque potest offendere, ut supra. De rationabilibus, ille fuit offensum. Et cum istis iustis, non potest Deus nec homo in minime diligenter, sicut nec mutare necessario vel immutabile absoletum. Hæc enim non subiungit voluntati diuina, nec hominis quatinus, sicut per se accedens, nec concomitente, a quo & per quam ab illo iustissime consequuntur, cum modis suis; Creaturam, iustitiam, subiectum Creatori, & beneficium teneri benefactori, sicut Deo beneplacitor; nullum debere peccare, & sicut forsitan est; nullum debere quicquam facere contra conscientiam propriam, & contra præiudicium propriæ rationis; & tales sententiae est mentiri, licet videatur Anselmus velle, sibi hoc allegatus. Hoc enim videtur contrarie aliquid veritatis, quare & prima veritatis, quæ est principium totius legis, ac iustitiae, quia in se & in ea, & in ea, quæ est dubio tales esse Dei iustitiae, de quo loquitur Anselmus ibidem. Hæc autem sunt iusta naturaliter simpliciter, quæ in ipsa natura iustitiae immutabiliter sunt fundata. Ex hac autem prima regula omnia legalia, & iustorum, multa alia legata & iusta sequuntur, non necessario ut priora; sed libere & contingenter, quia per medium liberum & contingens, scientia per voluntatem diuinam, & haec sunt omnia legalia temporaliter iustitia. Vnde Augustinus primo De Libero arbitrio, decimotertio, distinguenda duplicitate, scilicet, temporaliter iustitia, & immutabiliter iustitia, & immutabiliter dicit. In ista temporaliter iustitia est iustum atque legitimum, quod non ex hac æterna sibi homines derivauerunt. Quare & Hugo primo De Sacramentis 4. parte prima, loquens de voluntate dicit, ut ipsa, sic ait, Secundum eam iustum est, quod iustum est, quod iustum est quod iustum est, etiam iustum non est. Cum ergo queritur, quare iustum est quod iustum est, etiam iustum non est, etiam iustum non est, sicut secundum voluntatem Dei est, quia iusta est. Cum autem queritur, quare & iustum est, sicut sanus respondetur, quoniam prima causa nulla causa est, cum ex se est, elle quod est; Hæc autem loquitur, vnde orum est quicquid est, & ipsa non est ora, sed æterna. Vnde & Sapient. 12. Virtus non iustitia, quia iusta. Et Esa. 53. Attende ad me, populi mihi, quia lex a me exierit, & iudicium meum in lucem populi, & conlecti. Iustitia, quodcumque sequitur necessario ex suppositione, & inseparabile, & iustum creatum; vi. Hominem esse rationale, omnes homines esse umiles in specie, & iustum esse impius sua parte, & si de similibus; & iustum est naturale simpliciter non esse iustum. & omnino necessarium, cum quo nec Deus, nec homo naturaliter potest disponere, statim tali natura creata. Quidam vero sequitur naturam creata, non omnino necessaria;

non necessario, sed in actione parte, quod qualiones, & ubique faciunt in hanc ratione non constitutione humana, cuiusmodum. Hoc quoniam facie alij quod voluntatis sicut & similiiter negative, propter dilectionem & eius educationem, beneficiorum retributio, violenter violentia repulso, nescientiam, & similiiter si faciunt in hanc ratione non constitutione voluntatis, ut auctores & iure de iure naturali. Item in hoc modo, ut ex causa naturae, naturae ratione, & naturae voluntatis, ut ex causa voluntatis, voluntatis ratione, voluntatis modis, voluntatis habent, sed quandoque & in minor parte deficitur. Vnde Gratianus in Causa dist. 13. Aduersus naturam iustitiae nulla dispensatio admittitur nisi forte duo auctoritate virginant, & alterorum eorum necesse sit eligi. Hoc enim videtur unum ius naturale. Nullum apparentem esse eligendum, cum quo dispensatur in casu, si necesse sit quemquam eligens apparentem, tamen minus vel minus, & hoc est episcopica iuris naturalis. Hoc alia limitis est, non potius in regule patet, Eth. 16. Hoc autem secundum modo vel primo ratione illud, ut in causa voluntatis, voluntatis ad quod est fortior ratio, cum homo naturaliter habeat rationem pro regula sua naturae. Bli; quare & ius naturale videtur, quod hanc sequatur, & horum opposita sunt prohibita, quia mala, & non est contra. Adhuc autem est quoddam iustum a prima iustitia regula, non necessario sed libere derivatum, quod auctoritate modorum est naturale, ut quod scilicet antequam statuatur, non est fortior ratio pro, quam contra, & tale est ius naturae potius & legale. Vnde Philosopher 5. Eth. 12. Iustum legale est quod expincipio nihil differat, vel aliter, quando autem ponitur, differt, sicut si Dominus praecepit subito duorum omnino aequalium facere hoc quidem primo, illud autem secundo, tunc primo iustum est siccifici, & non aliter, & talia videtur omnia que in casu & qualitate & indifferentia, sorte & iuri tractuantur, vel cuiam permittuntur, cuicunque modis, forsitan, non comedere. Ceterum boni & mali & hinc his videtur quod est, infra secundum appellandum. Nam nullata ratio magis cogebat ab initio actio dies, quam ad i. vel ad 9. sed aliquis terminis iuris & factus, ideoque oportuit legistorem congium terminum definire. Et huiusmodi videantur C. omnia qui id est sunt mala, quia prohibita, non est contra; Et in talibus vera est illa Maxima iuristare, Quod Principi placuit, legis habet vigorem, & Sic volo, sic iubeo, sic per ratione voluntas, & similiiter in quibusdam alijs, in quibus secundum veritatem est fortior ratio pro, quam contra, sed non constat omnibus ita esse. Ne igitur quilibet secundum plantam proprii capitis posset sibi fingere rationem, & sic facere sibi legem, ne fortassis umbra rationis sub specie veræ rationis subrepererit; expedite quod omnia talia, quia in secundum veritatem sint per se rationabilia, aquae iusta, quia ratiom ploribus dubia, legitoris decreto arbitrio ferentur, & eius Autoritate iusta decantur. Sed certa, si que quod Principi rationaliter placuit statuendo, legis habet vigorem determinatum & certum, & prius non habuit nisi dubium & incertum. Et cum talibus legibus sit dispensatio, sicut in iure, que iure appetit. In talibus insuper episcopalia plures locutus est, Ethic. 16. Attentate. Praterter est quodam iustitia obligans, quodam preponderans, quodam vero congruens, & co-comitans, sicut de ratione superiorius erat dictum: Per haec autem & aliam, primitus atque responsio ad omnia argumenta.

C. A. P. XXI.

Quod Deus habet voluntatem vel nolitionem actualiem, distinctam contra obiectum quodlibet voluntatis.

Onsequens autem dicitur, videatur ostendere, quod diuina voluntas habet voluntatem vel nolitionem actualiem, propriam & distinctam circa quodcumque obiectum voluntatis bonum vel malum, velrum vel factum, possibile vel impossibile, praesens, praeteritum, & futurum. Ego autem quantum ad omnia talia, que sunt posteriora voluntate diuina per cap. decimum octauum ostenditur. Omnia namque talia sicut complexe esse talia, & hoc non potest nisi priuia voluntate deinde est voluntas suum. Item si non est ita, aliquod est obiectum circa quod Deus non habet actualitatem voluntatis, & certum est quod potest habere, ergo ipsi est in potentia, & qualiter in re respectu talis obiecti, quare & potest esse voluntas nobilior, & perfectior quam in modo. Modo ergo non est actualissimus, nobilissimus, & perfectissimus, quod prima supponit, & secunda corollarij

A. tollari potest. Accidensum prior est potentia, definitione, perfectione, & tempore, statim & in se ipso potest constat, vbi dicit Averroes comment. 10. Signum eius quod accidens est, definitio & perfectio est, quod si amatus est operatio, & operatio est communiter per operatio operantis, & ideo accusatio legitima. Et significatur, quod lignificatur in operante, & in operato omni, & cetero. Metaph. 38. tunc, quod utrumque impossibile est ut habeat aliquam dignitatem ab aliquam habet. Item si in Deo esset potentia, illa esset bona, & omni ratione & actione sua est melior & honorabilior, ut probatur 9. Metaph. 19. Item sicut intelligitur a trinitate, ut intelligere in potentia, sic & velle, vel nolle in actu, ad velle vel nolle in potentia. sed intelligere in actu perfectius est quam intelligere in potentia; quare & velle cognitum ad actum, status est quam hoc in potentia; ergo per primam Suppositionem, & B. tertiam partem. C. Philosophus primi, ita tribuenda sunt Deo. Nonne 12. Metaph. 31. per hoc Philosophus, Deum intelligere in actu, non in potentia, sub his verbis, Si non intelligat, quid vivere, erit insigne venerabile, sed habet quemadmodum [ut si] dormiens; vbi Averroes. Necesse est, si est intellectus, ut semper sit alterum, utrum duorum, aut secundum dispositionem, in qua sciens non vivit sua scientia, aut in qua vivit; si datur primum, est quasi dormiens, & non inuenitur in eo dispositio nobilis, & hoc est inconveniens. Item felicitas consistit in visu, non in possessione, in operatione, non in habitu, sicut probat Philosophus 1. Ethic. 10. propter hoc quod habitat potest inuenire in illo bonum facienti, ut dormienti, sed operatio non. Quidam habet supra 5. & infra vlt, vbi & allegat dicentes, Nihil differt secundum dimensionem vite felices a misericordia, Deus autem est felicissimus, quare & actualissimus. Hoc autem ratione patet ex assertus 10. Ethic. 12. vbi probat Philosophus quod felicitas est operatio procedentia, per hoc quod dicitur maxime beat: & felices, & hoc operando non dormiendo, C. & hoc operando est neglegi speculatorum, vbi dicit Averroes, Deus gloriatus, & Angelii, nobilissimus status & felicitas, quam caret entia. Ideo autem habent: non decet enim vestis dolientes. Nonne ideo Alqazel 3. Metaph. sentent. 7^a dicit, quod, In necessitate non est potentia, & Dionylius de diuinis nominibus 7^a deducit ad hoc tanquam ad impossibile, quod Deus vacat alicubi, sicut 15. huius plenius recitat. Annon & Propheta Psal. 120 dicit de Domino, Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israhel, multum videlicet autem dicunt oculis, in operatu vacando: In beatitudine quoque futura Angelorum & hominum, nulla erit otiositas, cessatio, neque vacatio intellectus, aut etiam voluntatis, sicut tam rationes quam aspirantes nos docent, sed actualis & perfecta operatio viri usque ingreditur per ceteros: quodmodo ergo de Deotunc, & nunc, & semper beatiori incomparabili est tenet. Dicit enim quod Libertas voluntatis nostra, quae est in differentia a suis oppositis, habet necessarium aliquam imperfectionem annexam, quare & iuste. Iohannes Super 1. sent. dist. 39. qu. 2. sententiam istam Scatell. tenet. Dicit enim quod Libertas voluntatis nostra, quae est in differentia a suis oppositis, habet necessarium aliquam imperfectionem annexam, quia potentia inacta palam, & manifestatur, & id est talis libertas non est possenda in Deo. Item Deus circa quodcumq; obiectum habet memoriam, & intelligentiam, sicut ex capit. 6^a patet. Si ergo circa aliquod obiectum non habet aliquem actum voluntatis, in motu, intelligentia, & voluntatis erunt inaequales in Deo, cum tamen in nobis sit aequalis, sicut 10^a de Trin. penult. & 25. 23^a declaratur. Vide returnem quodam inaequalitas in diuinis personis, quibus hanc appropianatur a Patisbus ordinibus. Nonne enim sic est, aliqua potentia inactarum illarum non est esse summe perfecta, contra terminum quartum, & quartam. Corollarij primi huius? Amplius autem, si Deus circa certum voluntans obiectum nullum actum haberet, & potest habere, videatur quod possit aliquo modo mutari, contra quantum animus, sicut si nullum actum intellectus nec voluntatis haberet in Deo, cum tamen in nobis sit aequalis, sicut 10^a de Trin. penult. & 25. 23^a declaratur. Vide returnem quodam inaequalitas in diuinis personis, quibus hanc appropianatur a Patisbus ordinibus. Nonne enim sic est, aliqua potentia inactarum illarum non est esse summe perfecta, contra terminum quartum, & quartam. Corollarij primi huius?

E. amplius autem, si Deus circa certum voluntans obiectum nullum actum haberet, & potest habere, videatur quod possit aliquo modo mutari, contra quantum animus, sicut si nullum actum intellectus nec voluntatis haberet in Deo, cum tamen in nobis sit aequalis, sicut 10^a de Trin. penult. & 25. 23^a declaratur. Vide returnem quodam inaequalitas in diuinis personis, quibus hanc appropianatur a Patisbus ordinibus. Nonne enim sic est, aliqua potentia inactarum illarum non est esse summe perfecta, contra terminum quartum, & quartam. Corollarij primi huius?

circumstancia, & sic de singulis singulariter & omnibus varietate, quae non potest esse nisi ex parte, in aliquo quod semper est, tanta dormiens Dominus, tanquam potens crapulans. Fortassis autem nequaquam opinandum videtur, quod Deus & cognitio, seu voluntas objectorum, non perfecte illuminantur, sed quia istud per se est lucidus, & ex eius perfecta, & adeo perfecte operationes producit; sicut non ideo Sol est perfectus lucidus, nisi lucis operatio quia perfecte illuminat medium, sed quia est perfecte lucidus. Sed ex eius perfecta, & adeo perfecte illuminat; si tamen iste operationes perfecte subtribentur a Deo, Deus est magister, non propter subtractionem aliquius perfectionis sibi acquisire perillas, sed propter subtractionem potentiarum perfectarum, summae actualitas, & maxima potestia, a quibus vel ea quae operationes iste procedunt; sicut si illuminatio media dispositio non retinet Sol, Sol est imperfectior, non propter subtractionem aliquius perfectionis, quam ex suam illuminatione, sed per subtractionem hanc illius, per quam illuminare debet. Non ex hoc legitur aliqua absurditas necessaria in voluntate divina, sicut nec in eius intellectu, & virtutis effectu, actualitas, & bonitas infinita, que nec vult, nec potest imperfecti, ostendit, nec immutabilem, sed etiam, causam voluntatem nulla sequitur indigna necessitas, si immutabiliter amerit & velit efficientiam diuinitatis personas, Christum, & promissionem gloriam salvandorum futuram, & praeteritam salvatorum; sed superdigna stabilitas, & libertatis communicatio beatitudinis.

C O R O L L A R Y P. M.

1. Et habet Corollarium, quod Deus vult omne verum, & non vult posse, sed perficit omne falsum.
2. Quod Deus vult aliquid antecedens, vult quodlibet eius consequens, & non vult posse emne nisi repugnans.
3. Quod quoilibet repugnantium unius habet vele, alterius vero nolle.
4. Quod ad Deum velle quodcumque, consequitur ipsum nolle eius oppositum, & e contrario.
5. Quod ad Deum non velle quodcumque affirmatur vel negatione significatum, consequitur ipsum oppositum eius velle.
6. Quod ad Deum non nolle quodcumque, consequitur ipsum oppositum eius nolle.
7. Quod ad Deum nolle posse quodcumque consequatur ipsum nolle idem etiam priusquam, & similiter e contrario.
8. Quod quicquid qualitercumque est, Deus vult illud sic esse, & quicquid qualitercumque non est, Deus non vult illud sive esse.

EX his autem, & alijs quazdam abito dotta, dignissima tamen visu lucide consecutimur. Primo, quod Deus vult omne verum, & non vult posse, sive respicit omne falsum. Secundo, si Deus velit aliquid antecedens, vult quodlibet eius consequens, & non vult posse omne libi repugnans. Tertio, quod quoilibet repugnantium seu incompositum unius habet Deus vele, alterius vero nolle. Quartio, quod ad Deum velle quodcumque, consequitur ipsum nolle eius oppositum, & e contrario. Quinto, quod ad Deum non nolle quodcumque affirmatur vel negatione significatum, puta A esse, vel A non esse. Consequitur ipsum oppositum eius vele. Sexto, quod ad Deum non nolle quodcumque affirmatur vel negatione prolatum, consequitur ipsum oppositum eius nolle. Septimo, quod ad Deum nolle posse quodcumque, consequitur ipsum nolle idem etiam priusquam, & similiter e contrario. Octavo, quod quicquid qualitercumque est praesens, praeteritum, vel futurum, verum vel falsum, possibile vel impossibile, necessarium vel contingens, Deus vult illud sic esse. Et quicquid qualitercumque non est, Deus non vult illud sic esse. Primum pars Corollarum, huius consistit, quoniam manifeste, si enim ut docet Capitulum, Deus haberet aliquid auctum voluntatis circa verum quodcumque, & circa nullum verum habet auctum nolendi, quia tunc per hoc, huius illud non esset verum. Non enim ita esset realiter sicut significat, haber ergo circa verum quodcumque auctum volendi. Altera vero pars huius partis similiter patet, si namque docente Capitulo, Deus haberet auctum voluntatis circa quodcumque falsum, & circa nullum falsum, scilicet rem falsam significat, haber auctum volendi, quia tunc per hoc, huius realiter & veraciter illud esset. Circa falsum ergo quodcumque habet Deus auctum nolendi, nolendum scilicet quod sit ita realiter sicut significat. Secunda pars Corollarum sequitur ex priori, & partes hujus secundae correspondenter ex paribus huius primae, dubius nonnullis maximis easum assumptis, si antecedens est verum, & consequens, Et omne repugnans vero est falsum.

Tertia

A Tertia pars evidenter requirit ex prima, cum haec regula iogicai, & omnium repugnandum, & incompositum unum est verum, alterum vero falsum. Quarta sequitur ex tercia manifeste, hoc vero notorio suffragante, Deus nihil simul vult & non vult; Quinta, & sexta per tertiam demonstrantur. Prima pars septima huius patet ex illo notorio in ostensione quartae partis praemissis; ita si vero pars eius pienarie sequitur ex tercia parte huius. Octava patet ex primis, quia partes correspondenter ex paribus: Quicquid enim qualitercumque est, verum est sic esse. Quare per primam primam, Deus vult illud sic esse: & quicquid qualitercumque non est, falsum est illud sic esse; quare per 2. primam Deus non vult illud sic esse.

C A P. XXIII.

Quod tam scientia Dei quam eius voluntas immutabilitas est omnino.

B

C

Ost hæc autem reputo demonstrandum, quod tam scientia Dei, quam eius voluntas immutabilitas sic omnino: Si enim hæc mutaretur vel illa, commutaretur necessariò ipse Deus, contra 5. cap. iam præmissum. Hoc etiam per rationes & autoritates illius capituli potest sufficienter ostendit, & ex abundanti per alias confirmari: Si namque scientia Dei aliquoties mutaretur, hoc maximè videretur circa futura, cum hinc presentia, & sic in praeteritum dilabuntur; sed hoc non est verum, quoniam ita nullo modo sunt causa diuine scientie; sed è contra, sicut superius est ostensum, quare semper eodem modo, nec quomodolibet aliter intrinsecè hæc cognoscit. Quare & Anicenna 8. Metaph. 6. & Alzazel 3. Metaph. 1. Senti. 6. ostendit Deum non sicut fini-

*Anicenna,
2. cap. 6.*

gularia seu particularia, primò futura, secundò presentia, tertioq; praeterita, quod secundum mutationem eorum aliquo modo mutetur, sed semper similiiter, nec inquam aliter vello modo. Quapropter & idem Aut. 9. Met. 1. dicit; Necesse esse per hoc est, necesse esse omnibus suis modis, quia non potest esse ei aliqua dispositio futura, quæ non erat. Quamobrem & Ammonius super 1. periternatias vlt. Dij. inquit, verè existunt, & transmutationem neque secundum intellectum sustinere est possile. Et infra, Cognoscere, inquit, contingens, ipsorum scilicet deorum natura est: propter quod hæc quidem indeterminatam habentia naturam, posse quidem & euenerit, & non euenerit; illos autem velut modo nobilliori, quam sit ipsorum natura, cognitionem illorum preaccipientes, determinare & hæc sciencie. Etenim res partibiles in partibilitate, & indistincter cognoscere ipsos est necessarium, & plurificare unitatem, & temporalia eternitatem, & generabilitate invenientibilitatem. Non enim vtique sustinebimus, quod dicatur simul cum fluxu rerum cognitionem deorum decurrere, neque esse aliiquid apud ipsos aut praeteritum, aut futurum, neque dici de ipsis, erat, vel erit, vt in Timo afflupsum, cum sint significativa: cuiusdam transmutationis; solum autem ipsum est, & hoc non ipsis quod connumeratur cum ipso erat, & cum erit, & cōdividitur cum ipsis; sed quod intelligitur ante omne tempore insinuationem, & quod significat ipsorum invenitabilitatem, & indeciditiam; quod quidem & magis Parmenides omni intellexuali in esse denavit: Non enim erat, neq; erit; est autem solum. Cui & concordanter Boetius & de Consol. Phil. prof. vlt. scribita: Omne iudicium secundum sui naturam, quæ libi subiecta sunt, comprehendit; est autem Deus semper æternum, ac praesentatus status; scientia quoque eius, omnis temporis super gressa motionem, in sua manu simplicitate praesentia; infinita quoque præteriti ac futuri spacia complectens,

D E omnia quæsi iam geruntur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praesentiam pensare velis, qua cuncta dignoscit, non esse "praesentiam" quasi futuri, sed scientiam nunquam deficiens, instans, rectius affirmabis. Hoc idem etiam volunt concorditer omnes Philosophi & Theologoli de eternitate loquentes, & de actionibus intrinsecis Dei eternis, eternitate non tempore mensuratis. Amplius autem Ecclesiast. 23. Domini, inquit, Deo antequam crearentur omnia sunt agniti, sic & post perfectum respiciunt omnia. Quod tractans beatus Aug. 15. de Trinit. 13. dicit; Vniuersas creaturas, non quia sunt, ideo nō sunt, sed quia nouit, nec aliter sciuit creata quam creanda; non enim eius suspicione aliquid accessit ex eis, sed illis existentibus sicut oportebat, & quando oportebat, ille manit vi erat. Ita enim scriptum est in libro Ecclesiastico: Antequam crearentur, omnia nota sunt ei, sic & postquam consummata sunt,

Boetius.

Eccles. 23. Agostinus.
sic

recepit, nec aliter. Eandem quoque sententiam rebotat Dionysius de diuinis nominibus. Aug 7. luct 15. recitat. Adhuc eum & Aug. 6. de Trin. vlt. scribit iste: Cūm deceperit & incedunt tempora, non deceperit & succedit scientia Dei. Nō enim hēc que erat sunt, idcirco sciatur ad Deo quia facta sunt, ac non potius idcirco facta sunt vel mutabilitas, quia immutabilitas ab eo est. Ideo de qua. Orosi 22. Deus omnis ab eterno, stabilito consilio suo, qui voluit, fecit, nec aliter facta, aliter facienda visus. Eodemque modo videt facta, quo videtur facienda. Idem 5. super Gen. ad literam 18. Quomodo, inquit, nota Deo erant, que non erant & rursum. Quomodo ene ficerat que sibi nota non erant. Non enim quicquam fecit ignorans. Nō ergo fecit, non facta cognovit. Proinde antequam fierent, & erant, & non erant. Erant in Dei scientia, non erant in sua natura; Et infra, Ipsi autem Deo non audeo dicere: Erant in Dei scientia, non erant in sua natura. Dicitur: Ipsi autem Deo non audeo dicere: Erant in Dei scientia, non erant in sua natura; Et infra, Ipsi autem Deo non audeo dicere: Erant in Dei scientia, non erant in sua natura; Apud quem cere alio modo innata, cum ea fecisset, quam illa quo ea nouerat ut faceret, apud quem non est communatio nec momenti obumbratio. Idem 1. de Quid. Dei 1. Quid aliud intellegendum in eo quod per omnia dicitur. Vicit Deus quia bonum est, nisi operis approbatio secundum artem facta, que sapientia Dei est; Deus autem vsq; adeo non cum factum est, tunc dicit bonum, vt nihil eorum fieret, si ei nūsset in cognitum. Dum ergo videt, quia bonum est, dicit bonum, ut nihil eorum fieret, docet bonum esse, non dicit; & Pato quid nisi vidisset antequam fieret, non vnde fieret, docet bonum esse, non dicit; & Pato quid plus auctor est dicere. Dicunt scilicet elatum gaudio mundi vniuersitate perfecta; vbi & ipse; Noa vñq; adeo despicebat, ut putaret Deum sui operis nouitatem factum beatorem, sed hīc ostendere voluit artifici suo placuisse tam factum, quod placuerat in arte faciendum; non quod vlo modo Dei scientia varietur, ut aliud in eo faciunt, quia nondum sunt, aliud quia iam sunt, aliud quia fuerunt. Non enim more nostro ille quod futurum est prospicit, vel quod praesens est apicit, vel quod præteritum est respicit, sed alio modo quodam a posteriori cogitationum confunditur longe alio modo. Ille quippe non ex hoc in illud cogitatione mutata, sed omnino incomutabilitate videtur, ut illa quidem que temporaliter sunt, & futura nondum sunt, & praesentia iam sunt, & praesentia iam non sunt. Ipse vero hoc omnia stabiliter se cumpertina prætentia comprehendat, nec alter oculis, alter mente; Non enim ex animo constat & corpore, nec aliter nunc, aliter ante, & aliter postea, quoniam non, sicut nostra, ita eius quoq; scientia trium temporum, praesens videlicet & præterit, vel futuri varietate mutatur, apud quem non est immutatio, nec momenti obumbratio. Neq; enim eius intentio de cogitatione in cogitationem transit, in cuius incorporeo contiuuimus simili assunsi cuncta quia nouit. Idem super illud Psalmi 138. Mirabilis facta est scientia tua ex me, dicit, quod Deus loquatur ad Me sem per aliquam creaturam corporalem assumptam, non quomodo loquitur in substantia sua. Quomodo enim loquitur in substantia sua? Locutio Dei, verbum Dei est, verbum Dei sua. Christus est, verbum illud non loquitur & transit, sed semper incomutabilitatem manet verbum, per quod omnia facta sunt. Cui verbo dicitur (Ipsa est enim & sapientia Dei) Mutabis ea, & mirabuntur, Tu autem idem ipse es; Et alio loco de Sapientia cum scriptura diceret, In seipso mades, at, In sapientia omnia; Illa ergo sapientia stans, si dici debeat vel stans; dicitur autem incommutabilitatem, non proprie immobilitatem, & eodem modo se semper habebus, nullo loco, nullo tempore variata, nusquam aliter quam hic est ibi; nunquam aliter quam nunc aut antea, Ipsa est locutio Dei. Idem 4. de Trinit. 1. vñrum est verbum Dei. Igitur quod est incommutabilitas veritas; Ibi principaliiter arguit incommutabilitate facta sunt entia, quod est incommutabilitas veritas, verum etiam que fuerunt, & que facta sunt. Ibi autem nec fuerunt, nec futura sunt, sed tantummodo sunt, & omnia vita sunt, & omnia vnum sunt, & quod magis mirum est, & vna est vita, sic enim sunt, & omnia vita sunt, & omnia vnum sunt, & quod magis mirum est, & vna est vita, sic enim sunt, & omnia per ipsum facta sunt, ut quicquid factum est in his in illo vita sit, & facta non sit. Amplius si scientia Dei esset mutabilis, esset & aliquo modo mortal, ut patet ex 5. huius præmissis; Quomodo ergo dicens Apostolo, Solus habet immortalitatem 1. ad Timoth. vlt. quomodo etiam alio Apostolo, & Euangelista docente; Quod factum est in ipso, vita erat Io. 1. qualis vita mortal, quia mortalium ita dicit; Nonne & hoc videtur contra Aug. proximo relictum; qui & 1. Confess. 6. Tu Domine semper viuis, & nihil moritur in te, quoniam ante primordia seculorum, & ante omnia quod ante dici perevit, tu es; & Dominus meus es; Dominus nūsque omnia quae creasti; & apud te rerum omnium instabilium stant causæ, & rerum omnium mutabilium immutabiles māderent origines, & omnium irrationalium & temporalium temporum variationes. Et iusta 12. libri 10°. Tu eternus es habens immortalitatem, quoniam ex nulla specie motus mutaris, nec temporibus variariat voluntas tua, quia non est immortalis voluntas quae alia atq; alia est. Vnde & lumine 183^a. propositione sententiarii non est immortalis voluntas quae alia atq; alia est. Vnde & lumine 183^a. propositione sententiarii Prospeti, quae sic dicit, Vera eternitas Dei est, qui soius habet immortalitatem, quoniam ex nulla specie motus mutatur, nec temporalis est voluntatis. Non enim immortalis est voluntas.

Cap. 23.

A voluntas quae alia est. Cur ergo non similiter de scientia sentiendum? Imò audi ipsi summae super 100. Homilia 23. pars prima dicentem, Transi omnia mutabilem spiritum, transi spiritum qui modo licet, modo nescit, modo meminit & obliuiscitur sive vult quod nolbat, non vult quod volebat, sive patiatur iam istas mutabilitates, sive pati posuit transi hæc omnia. Non enim inuenis in Deo aliquid mutabilitatis, non aliquid quod, aliter nunc sit, aliter paulo ante fuerit. Nam ubi inuenis aliter & aliter, facta est ibi quod amors; Mors enim est non esse quod fuit. Istam quoque sententiam confirmat Gregorius 18. Moral. 31. nūc ex quinto huius apparet. Ex his autem arbitror immutabilitatem diuina scientia apparet, qua concepta, quis immutabilitatem diuina voluntatis negabit? Nonne similis ratio est hinc inde? Nonne & quædam Autoritates præmissæ ipsam claram testantur? Amplius autem si voluntas Dei esset mutabilis, & alternabilis successiva, possibile esset aliquem incipere esse saluandum, & aliquid esse futurum, & similiter definire ab quo positione in esse. B Ponatur enim quod Deus heri noluit posuisse Petrum esse saluandum, & A esse futurum; sed quod voluit oppositum, & quod hodiè velet vitrumque; tunc per dictum heri Petrus non fuit saluandus, nec A futurus, & hodiè est saluandus, & A futurum, quod est impossibile manifestum. Evidet potest argui de desitione prædicta, supponendo opposita præmissorum. Item si voluntas Dei esset mutabilis, ipse nesciret certè futura contingentia. Non enim potest certitudinaliter illa scire nisi per aliquid certum, sicut decimo octavo est ostensum; nec Deus scit futura contingentia nisi per voluntatem suam, & frilla sit alternabilis successiva, ipsa est incerta, sicut voluntas humana. Nam sicut nescio nunc quod eras scribam, per hoc quod nunc volo eas scribere, quia voluntas mea medio tempore potest mutari; Ita videtur quod Deus nunc nesciat quod Antichristus erit, per hoc, quod nunc vult cum fore, si voluntas eius possit alternari. Hoc enim dato, non sequitur, Deus nunc vult Antichristum fore in A tempore vel instanti; ergo Antichristus tunc erit. Potest enim post præfessum, ante A, habere nolle vel non velle respectu illius, & continuare illud usque ad A, & semper; quod si ponatur in esse, sequitur veritas antecedentis, & oppositi consequens. Hoc etiam Autoritates facit testantur: vnde Psalmi 32. Consilium autem Domini in aeternum permanet. Cogitationes cordis eius in generatione & generationem. Glosa, id est, non sunt Glosa, immutabiles, sed eternæ, & prædestination eius immutabilis est, in qua omnia reposa sunt. Et "prima, sumitur hec Glosa ab Augustino super eundem locum Psalmi tractatu 1. dicente, Cogitationes sapientie eius non sunt mutabiles, sed manentes in seculum seculi. Simile est illud Psalmi 1. 16. Veritas Domini manet in eternum: & illud Psalmi 118. In uno cognoui de testimoniis tuis, quia in eternum fundasti ea; & illud Apostoli 2. ad Timoth. 2. Firmum fundamentum ostendere pollicitatis heredibus immutabilitatem consilii sui, interponit iusserendum: Et Ezecl. 46. Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea sic: & Ierem. 31. In charitate permanent; D petra dixi te, id est attraxi te, misericordia; In charitate, inquit, perpetua, non novicia. Hoc idem expresse dicit Augustinus 3. de Trinit. 2. exponens illud Psalmi 121. Ierusalem, quæ edificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in aedipium; per aedipium, inquit, hoc loco, illud summum & incomutabile bonum intelligitur, quod Deus est; atque sapientia voluntatisque ipsius, cui cantatur in alio loco. Mutabis ea, & mutabuntur, tu autem idem ipse es: & cap. 3. quod emulum vñibilium, & "invisibilium" factorum causa est invisibilis, & incomutabilis voluntas. mutabilis Dei. Et cap. 4. Deus vñtus omnibus sine incorporeis, sive corporeis rebus, sive rationibus suis, sive irrationalibus, sive bonis sive malis, ad incomutabile arbitrium sentientia sua. Et Eo chirid. 75. loquens de Tityis, & Sidonis, quos Deus noluit saluos fieri, dicit: quod in resurrectione in clarissima luce sapientiae videbitur, quod nunc piorum fides habet, quam certa & immutabilis, & efficacissima ut voluntas Dei. Et 83. quest. 27. Lex Dei incomutabilis permanet, & omnia mutabilitas pulcherrima gubernacione moderatur. Et 1. de libero arbitrio. 13. E Lex illa quæ summa ratio nominatur, qua lex temporalis fertur & mutatur, est incomutabilis in tantum, quod ipsa variari non poterit vlo modo. Quod & sententia Prosperti contentatur, quia ideo libenter ailego, quia quoties eas ailego, duostestes omni exceptione maiores adduco, Augustinum scilicet & Prosperum Aquitanicum, qui, velut apes argula sanguis medullas de floribus operum Augustini in aluear sententiarum istarum, in laudos melius componebat. Hacigitur sententia propria 3. 22. sic dicit: Lex omnium articulorum, cum sit omnino incomutabilis, tatis appearat supra mentem nostram esse legem quae veritas dicitur. Nato hæc est illa incomutabilis veritas, quae lex omnium articulorum dicitur, & ars omnipotentis Artificis; & præpositio 42. Mutabilium dispositionem immutabilis ratio continet. & 169. Cogitatio & recognitio. Dei murandarum rerum est incomutabilis

mutabilis ratio. Neque enim licet hominem illa Deus, cuiusquam factum p. cōnīteremus de omnibus oībūdū rebus tam si sit & sententia quam cetera prætēnsa. Et propositione 5. 8. Quod in operib. p. cōnīteremus non ad faciem, sed ad voluntatem referendū est; Accē-
nasem est, & incommutabili voluntate cetera, nec consilio alternatim variatur, in qua similitudine est, quicquid in rebus creandis, vel ordinandis, aut processit sui sequitur. Item Aug. de Trin. vi.
 Arg. similius. Deus autem, abit, ut aliquem temporauerit diligere quam noui dilectione que in ipso ante nos erat, apud quem nec p. r. transiit, se futura iam facta sunt. Itaque omnes Santos
 fues ante mundi constitutionem duxit, sicut ipso dicitur: sed cum convertimur ad illum, runc incipere ab eo diligi dicuntur, ut eo modo dicatur, quo potest humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cum iratus malis dicitur, & placidis bonis, illi mutantur, non ipse, sicut lux in firmis oculis aspera, firmus lenis est, ipsorum felicitate mutatione, non sua. Idem 15. de Tri. 20, recitat dialecticam Ennomij Hærci, id est dādam, qui posuit vñigenitum Dñi verbum non esse filium natura, sed voluntatis, accidentem scilicet Deo vñlens astere voluntatem, qua gigneret filium; videlicet ideo, quia nos aliiquid aliquando volumus, quodante non vñlambamus; quem redarguit statim dicens. Quasi non propter ista mutabilis intelligatur nostra natura, quod absit, ut in Deo esse credamus. Non enim ob aliud scriptum est, multe cogitationes in corde viri, Consilium autem Domini manerit ēternū, nisi vi incommunigamus sive credamus, sicut ēternū Deum, ita ēternū eius esse Consilium, ac per hoc immutabile. Sicut ipse est. Quod autem de cogitationibus, hoc euāgn de voluntatibus verissime dici potest. Multe voluntates in corde viri, voluntas autem Domini manerit ēternū. Hoc idem diciatur ab eodem multo diuersus 22. de Cuius. Dic 2. distinguendo de voluntate Dei. Accipitur enim quandoque pro effectu voluntatis diuina, & sic est mutabilis, quandoque pro illa sua voluntate, qua est semper terna cum eius præscientia, & sic nunquam habet nouam voluntatem, sed semper eadem que immutabilis perseverat. Hoc idem ostendit multum diffusus supra 12. 17. & 14. Idem 8. super Gen. ad literam 17. de diuina prouidentia loquens, dicit, Deus omnipotens, & omnia tenens, incommutabilis ēternitatem, veritate, & voluntate, semper idem non per tempus, nec per locum motus, mouet creature per locum & tempus. Idem patet per eundem 5. de Cuius. Dic 9. & alios locis, & libris non paucis; & per Anselmum de Conseruacione 3. & 4. & 2. Cur Deus homo 17. alibi frequenter. Dicitque beatus Gregorius 26. Moral. 4. Omnipotens Deus etsi plerunque mutat sententiam, consilium nunquam. Et idem habetur in Gloriâ Esaï. 39. ubi tractat de adiectione 15. annorum ad vitam Ezechiel. Adhuc autem audi Augustinum utramque simile sententiam egregie confirmantem 12. Conf. 15. sic dicendo, Veritas mihi dicit de vera ēternitate creatoris, quod nequaquam eius substantia per tempora varietur, nec eius voluntas extra substantiam sit, unde non cum modo velle hoc, modo velle illud, sed similis & simel, & semper velle omnia quae vult, non iterum & iterum, neque nunc ista, nunc illa, nec velle quod nolcat, aut nolle quod volebat, quia talis voluntas mutabilis est, & nullum mutabile est ēternum, Deus autem noster est ēternus. Item D quod mibi dicit in aure intiore, expectatio rerum venturarum fit coniunctus cum venerant, idemq; coniunctus fit memoria, cum p̄tēterint. Omnis poterit inueni quae ita variatur mutabilis est, & omne mutabile ēternum non est, Deus autem noster ēternus est. Hec colligo atq; coniungo, & inuenio Deum meum, Deum ēternum non aliqua noua voluntate condidit creaturem, nec scientiam eius aliiquid transitorium pati. Has quoque ambas sententias, de scientia, & voluntate Dei predictas Ansel. Cant. Rob. Lincolnensis, Hugo de S. Victore, P. Lumbardus, alijque Doctores non pauci vñanimititer contestantur. Imponitur quoque Aegyptistanquam error, quod ipsi putabant voluntatem diuinam posse per sacrificia immutari.

C O R O L L A R I Y M.

1. Et habet Corallarium, quod Deus nullem nouiter diligit neque odit;

2. Nec magis aut minus etiā rite quam alia;

3. Nec preces aut quicunque merita bona vel mala sit. Elant aut mutant voluntem etiā curiam in minimo hoc vel illuc;

4. Et quod omnis fauorandum aut damnandum, premendum vel puniendum sub quicunque gradu, volunt ab ētero salvari vel damnari, premari similiter vel puniri sub eadem gradu precise; & hoc non voluntate Conditionali, aut indeterminata, sed ita absoluta & determinata, sicut vult in presenti vel finali iudicio, aut possit volerit.

5. Nde sequuntur manifeste, quod Deus nullem nouiter diligit neque odit; nec magis aut minus vita vice, quam alia; nec preces aut quicunque merita bona vel mala fluctuant aut

6. T. mutat voluntem diuinam in minimo hoc aurillac; & quod omnem salvandam aut damnandum, premendum vel puniendum sub quicunque gradu, voluntab ētero salvare, vel damnare, premari similiter vel puniri, sub eodem gradu precise, & hoc non voluntate conditionali, aut indeterminata, sed ita absolute sequitur maxime. Sed ne finali iudicio, aut possit volerit. Hoc autem rotum ex precedentiis sequitur manifestissime. Secundum testimonij & rationibus hoc ostendam. Prima igit pars huius & secunda patent per apostoli ad Ephes. 1. Elegit nos aetate mundi constitutionem, ut essemus sancti & imitari in conspicuo eius in charitate secundum propositum voluntatis sue; & ad Romanos 9. Cum nondum natu fuissent, aut aliquid egisset boni aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, dictum est, quia maior seruit minori, sicut scriptum est facilius dicitur, Esai, antea odio habui. Hoc idem pater per Petrum Lombardum 3. Sec. dist. 32. & per testimoniū quæ adducit. Tertia autem pars eius sequitur ex prioribus evidenter, potestique probari per responsionem saluatoris filii Zebedai, dormire matre eorum, & petente quatenus dicceret, ut fedarent, vnuus ad dextram, & vnuus ad sinistram in regno suo, qui sic illis respondit. Sedere ad dextram meum vel in sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratur est à * Patre, Mat. 20. Si tamen hoc possemus preces & merita impetrare, ipse posset hoc dare. Hoc estiam pater per responsionem Sacerdotis, quam dedit Sauli; cum enī dixisse ibi Samuel; Pro eo quod abieciisti sermōrem Domini, abieci te Deus, ne sis Rex, rogauit eum Saul, ut portaret peccatum suum, regnaret utque cum eo, ut Dominum adoraret, qui reculans respondit; Triumphantior in Israel, non parcer, & pœnitentia non flogetur; Neque enim homo est ut agat pœnitentiam. 1. Reg. 15. Cūmque Samuel lugret Saulem, increpans eum Dominus, dixerit, Vnde quo tu luges Saulem, cūm ego proiecērī em, ne regner super Israēl; infra 16. Simile est illud ad Jerem. 7. Projiciam vos a facie mea, tu ergo noli orare pro populo hoc, nec catimas pro eis laudem vel orationem, & non obstatas miseri, quia non exaudiri te. Et iniuria, eodem, 14. precepit illud idem; vbi Glossa; Precepit Prophecie ne pro eis orat in quos est consummata sententia, ne videatur crāta eius infirma, & merita non exaudiri. Ne assūmas pro eis laudem, quasi ne replicando historia veteris clementiam, qua misereri soleo, & iudicando meam iniquitatis marare sententia. Et infra 14. Post confessionem multiplicitem peccatorum, & deuota orationem Jeremias, Dominus dixit; Noli orare pro populo isto in bonum, cūficiūauerint non exaudiāt p̄ces eorum, & si obstatim holocausta & victimas non suscipiant ea, quoniam gladio, & fame, & peste consumeant eos. Nonne & hoc est quod Dominus placet docet Ezech. 14. per Noe, Daniel, & Iob, qui ethi fuerint in medio populi peccatoris, cui Dominus suscipitia p̄dīcebat, non liberarent illos, neque filias, sed se solos. Quare & Gregorius sicut recitat in Canone 23. q. 4. Cum superbia sit ait Cura iniquitatio sepe, vñta dixerim, mediolani mouet, hanc opinio humana non removet; nec se, cūficiūber vñliter deprecatio obiectit; cūm semel Deus aliquid ab iniuris tuis ascendo dispiceat. Quibus concordat Aug. 21. de Cuius. D 24. sic dicens. Si de aīquibus ita certa esset Ecclesia, ut quācumq; illi etiam nosset, qui hęc ad hęc in hac vita sunt constituti, amēa p̄dēlinati sunt in ēternū; igētē ite cum diabolo, tam pro eis non oraret, quām nec p̄ ipso. Simile etiam est illud Apostoli ad Hebr. 12. Esa cupiens hæreditare benedictionem reprobatur est. Non enim inuenit pœnitentia locum, quācumq; cum lacrymis iniquitatis etiam Gen. 27. scribitur, quod ciulari magno fecerit. Simile quēcumq; illud Num. 23. Non est Deus quasi homo vñtinentiat, nec vt filius hominis ut mater p̄cūratur ergo, & non facit; locutus est, & non imploebit. Cui conformatur 2. ad Tim. 2. illi fidelis permanēt, & manerit, cūficiū negare non potest. Gloria Ille, seilicet Christus, permanet fidelis in dilecta suis, & vere fidelis quia non potest negare cūficiū, quia est veritas, quod facerit, si dicta sua non impleret. Et ne hoc videatur libertas voluntatis diuinæ in aliquo derogare, statim subiungit. Hoc autem quod cūficiū negare non potest, laus est voluntatis diuinæ; & est Augustini bo. mil. 53. 1. partis super Joban. q̄d etiam 15. de Trin. 14. Verbum inquit, Derelatum habere a liquo nūp̄ potest, quia immutabilitas, si se habet de quo est. Non enim potest filius a se facere quicquam, nisi quod viderit. P̄tēm faciemus. P̄tēm faciemus. Non potest, Nec est infirmitas ista sed firmitas, quia faltā esse non potest veritas. Hec enim pars 3. pater per beatum Greg. 1. dial. 21. & allegatur in Canone 23. q. 4. Obtineti, dicentes; Obtineti ne quācumq; possunt que p̄dēlinata non sunt, led ea quae sancti viri orando efficiunt, ita p̄destinata sunt, vt precibus eorum obtinantur. Nam ipsa quoque perennis regni p̄destinatio, ita est à Deo disposita, ut hoc electi ex labore perueniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula dispositus daret. Cui & concordat Aug. 10. de Cuius. Dic 12. ita dicens; Incommutabile consilium penes ipsum est, in cōuis dispositione iam

iam tempora facta sunt, quæcunq; futura sunt. Nam temporalia mouens temporaliter non mutatur, nec aliter, non mutatur, quam facit alius intonantes excedit, quam non excedit. Nam & cum exaudient angelis ipsi in eis audit tanquam in vero non manu facto templo suo, sicut in humilibus sanctis suis, eiusque temporaliter sunt iusta externa eius lege conspecta. Qui & supra 5.º sic scribit, Non sunt fructus leges, obligationes, exhortationes, laudes, & vituperationes, quia & ipsas futuras esse praesciuit Deus, & preces valent ad ea imponenda, quæ se precantibus concessuram esse praesciuit. Et infra 21.º 24.º sic ait, Ecclesia orat pro omnibus hominibus, nec tamen pro omnibus exaudiatur, sed pro his solis, qui eis aduentos Ecclesiæ, ita sunt tamen predestinati, ut pro eis exaudiatur. 13.º quoque de Trinit. 13.º vult hoc idem. Item si voluntas Dei possit per alias preces mutari, licet et; & prius, et; orare pro Angelis, hominibusque damnatis, contra Augustinum 21. de Cuius. Dei 24. planè, & contra fidem Ecclesiæ generalem. Item si sic, hoc maxime videatur perpreces dignissimas sanctissima matris sine, sanctorum Angelorum, & animarum sanctorum; sed illi nobilaudent velle, nec pater, neque possunt, nisi quod videant Deum velle. Vnde Petrus. Lombardus 3. sentent. dist. 31. Qui, inquit, in patria suor, adeo iustitia Dei addicti sunt, ut nihil placet, nisi quod Deo placet, ac per hoc illorum tantum salutem volunt, quos Deus saluari vult, colique solos siculse diligunt. Qui & 4. sentent. dist. 45. sic scribit, Deus dicitur exaudire preces quorundam non solum quando effectu mancipat, sed etiam quando innotescit curia Angelorum & sanctorum animarum, quid inde futurum sit vel non, & quod cognoscunt in Dei voluntate esse, volunt & ipsi. Adeo enim voluntati addicti sunt super nos, ut nihil prater voluntatem eius queant velle. Intercedunt ergo sancti pro nobis ad Deum, & merito dum eorum merita suffragantur nobis, & affectu, dum vota nostra cupiunt adimpleri, quod tamen non faciunt, nisi in voluntate Dei implenda dicterint. Apparet igitur quod voluntas Dei per preces & bona merita non mutatur, quare nec per mala. Quare vero pars patet per partes priores, & probationes earum, & quia si Deus aliud vel alter vellit una vice quam alia, voluntas eius, & ipse similiter mutatur. Potest autem hoc item specialiter sic probari: Quando Deus creavit naturam Angelicam & humanam, aliquid de ipsis finaliter intendebat absolute & determinatè. (Illa enim sapientia quæ attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, non agit stultius seu vanius quam natura, & voluntas creata, quæ agunt actiones determinatas proprie, finem determinatum, ut patet 2. Phys. diffusio;) & non intendebat quod tota staret, & beatitudine finaliter frueretur, quia tunc eius propositionum frustratur, quod capitulum decimum non permittit; & idem argumentum de Lucifero, Adam, & Iuda, & qualibet persona quæ cecidit, vel damnatur. Vnde dicit Augustinus 5. contra Julianum 6. Ex numero electorum nullus perit, ceteri autem mortales qui ex hoc numero non sunt, sed vasilia facti sunt, ad utilitatem nascuntur istorum: Non enim quenquam eorum Deus temere aut fortuito creat, aut quid de illis bono operetur, ignorat, cum & hoc ipso bonum opereatur, quod in eis humana creat naturam, & quod ex eis ordinem scilicet praesentis exortat. Deus ergo non intendebat statum cadentium, nec beatitudinem damnatorum, quare & ut per vigesimum secundum viderit, intendebat aliquo modo, casum & damnationem cuiuscunque causa, quod & Psalmista videtur sentire Psalm. 103. cùm sic dicit, Draco iste quem formasti ad illudendum ei, si per Draconem Lucifer designatur. Et Ecclesiastici 39. Sunt spiritus qui ad vindictam creat sunt, &c. Et supra, eodem 26. Qui transfiguratur à iustitia ad peccatum, Deus paravit eum ad romphazam; quibus & consonare videtur dictum Salvatoris de filio perditionis, scilicet Iuda, Ioan. 17. & Apostolus 2. ad Thess. 2. de homine peccati, filio perditionis, scilicet Antichristo; quanquam & ista à sanctis Partibus aliter expounderantur. Hæc etiam videtur sententia Apostoli ad Rom. 9. dicentis, Anno haber potestatem filius Iusti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? quod & statim exponit de valis irre apostoli Julianum recte expressius pro ista sententia, secundum translationem alieni in hac verbo: Si autem voluit Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, artulit in malitia patientia vas ira, quæ perfida fuit in perditionem, &c.

Lombardus

Augustinus

Psal. 103.

Ecclesiast. 39.

Apolostolus.

Augustinus.

C A P. XXIII.

*Obiicit contra immutabilitatem divinae scientiae,
& respondet.*

Bijicit autem contra immutabilitatem divinae scientie isto modo. Deus scivit Christum pati, & nunc nescit, ergo scientia sua mutatur. Item Deus nescivit hoc infinitas esse, & nunc scit. Item Deus praescivit Christum pati vel passum, & nunc non praescit. Itemque Iudith 9. Illa post illa cogitasti. Pro istis autem sciendum quod Deus aliter intelligit complexa quam nos; Nos enim semper intelligimus talia comparando ad praesens instantem; Omnis enim propositione componitur ex nomine & verbo, communiter loquendo de verbo, sicut Priscianus, & ceteri Latini loquuntur, ut comprehendentem praesens, praeteritum, & futurum; non scit loquuntur. Graeci, qui teste Aristotele 1. peri heremias, vocant verbum tantum verbum praesentis temporis, reliqua vero casus verborum; & vt patet ibi, omne verbum consignificat tempus; Curtit enim consignificat tempus praesens, scilicet nunc esse cursum, Curret vero vel currebat quod complectitur scilicet praeteritum vel futurum; & hoc manifestum est, quia currebat significat cursum prius secundum tempus, curret vero futurum cursum posterius; & vt patet 5. Metaph. 16. Prius secundum tempus in praeterito est remansus & nunc praesenti, in futuro vero quod est propinquius ipsi nunc, ipso nunc ut principio, & primo ente ad quod alia comparantur. Nos autem propter debilitatem intellectus nostri non possumus distinctè cognoscere omnes particulæ temporis semper fluentes, & continuè succedentes; Ideoque accipimus praesens instantem quod de toto tempore est actualissimum, & nobis notissimum, & ponimus illud pro signo, & termino quodam certo, per comparationem ad quod scilicet, intelligentis praesentia, praeterita, & futura. Quare & propositiones nostræ significantes cum tempore, necessariè significant isto modo, scilicet relativæ, & comparative ad praesens instantem quocunque. Ideoque hæc propositione Christus patitur, continuè diuersum significat, & diuersum secundum quod diuersa instantia sunt praesentia successiva, & Christus patiebatur, & patietur, consignificantem partim modo, sicut species in oculo fixo vidente in certo situ partes fluminis continuè decurrentes, continuè significat diuersam partem fluminis, & diuersam; & sicut tales propositiones in anima sua videntur, ista pars directe mihi obiectatur in hoc situ, & hæc pars est superior, hæc vero inferior, vel hæc pars est prior, & hæc posterior, semper alia & alia representantur, in comparatione ad varias partes, varijs viis oculo praesentatas. Quare hæc D & hæc propositione Christus patietur aut patitur, quæ aliquando fuit vera, nunc est falsa; & hæc propositio Christus patiebatur, quæ aliquando fuit falsa, nunc est vera; & quia scientia, credulitas, & opinio nostra sunt per propositiones huiusmodi, variantur similiter sicut illæ. Deus autem ex sua infinitissima claritate comprehendit omnes res particulares, & omnes particulæ temporis, sicut sunt, verisimile per seipsum: Non enim indiget comparacione vel relatione praeteritorum vel futurorum ad praesens instantem, more infinitatis humanæ, sed intelligit omnia simul & praesentialiter æquè claram; & hoc est, quia non scit per tales propositiones verbales mutabiles, sed per suam essentiam, & propriam voluntatem, quæ semper uniformiter, & invariabiliter omnia representant. Quemadmodum si ponatur visus punctualis quiescens in centro coeli circumvoluti, & videtur per extramissionem & actiæ non passiuæ, sicut Deuses videt, videtur semper uniformiter, sine omni mutatione sui, circumgratias continuè singulas partes coeli, & eandem partem nunc in oriente, nunc in meridie, nunc in occidente: Sic & E Deus omni eodem modo ex parte sui intrinsecè videt aliquid primæ instanti, secundo praesens, tertio vero praeteritum; & hoc est quia non videt patiendo quicquam à viis, seu passiis, sed agendo portius seu actiæ, sicut superioris est ostensum. Hanc autem causam diuersitatis scientia Dei & nostra inservians August. 1. 5. de Trin. 13. ita dicit; Deus non aliter scivit creaturam quam creanda; non enim eius sapientia aliquid accedit ex eis; longè est hæc scientia scientia nostra dissimilius, quia in illius naturæ simplicitate mirabilis, non est aliud sapere, aliud esse, sed quod est sapere, hoc est esse; nostra vero scientia est in rebus plurimis, propterea & amissibilis est, & receptibilis, quia non hoc nobis est esse quod scire. Quamobrem clementia Dei, seu voluntas que eadem est, sicut primò ostendebat intellectui diuino Christum passum, ita omni eodem modo post ostendit sibi Christum pati, & nunc ostendit Christum passum fuisse, ideoq; Deum

Augustinus.

Dicū scire hęc tria, immo potius hoc vnum tripliciter nominatum est idem icere & codē modo omnino, sicut si nō habemus aliquam vnam propositionem vuniformiter significantem naturaliter vel ex impositione, sicut essentiā voluntas Dei sibi significat, primò Christum pāsum, deinde pati, & denum pāsum, & haberemus semper vnam scientiam conformem illi propositioni, vne cōdē modo, sine aliqua mutatione in nostra scientia, sciremus tandem rem futuram, præsentiam, & præteritam. Cum ergo in primis assumitur, Deus scivit Christum pati, & nunc nescit, Prima debet distingui penes compositionem & diuisiōnem, vel eo quod potest loqui de dicto, vnde dicitur; In sensu vero compositionis, & de dicto, videtur vltius distingua, eo quod Propositionis complexum, seu dictum potest accipi pro Propositione, complexo, vel dicto extra mentem diuinam, vel in ipsa, quatenus ibi potest similitudinari assignari complexum, scientiaque complexa, sicut 18. capitulum suadebat. In sensu igitur compositionis, & de dicto, extra mentem diuinam est vera: Deus enim scivit talem Propositionem, Christus patitur, scilicet in tempore Passionis. Et si agitur in hoc sensu, Deus scivit illam, & nunc nescit, igitur Deus, vel scientia eius vltiatur, dicendum hoc non sequi; immo hoc est propera mutationem Propositionis de vera significatione in falso, & de veritate in falsitatem; sicut nec sequitur de oculo fixo intuente in eodem sensu partes summis succedentes, quod ipse mutetur, eo quod prius vidit aliquam partem quam nunc non videt, immo sufficit quod illa pars mutetur; sicut etiam non sequitur, Deus prius fuit Dominus diluuij, & nunc non est, ergo Deus mutatur, sed forsitan diluuium ipsum mutatur, sicut & in partis creaturis non sequitur in talibus relatis. Et si adhuc arguaratur, saltem sequitur, quod Deus pauciora scit quam sciunt, dicendum hoc non sequi, quia scit prius ista sunt scita & nunc est nescita, ita sua contradictionia prius fuit nescita, & nunc est scita. Adhuc forsitan Sophisticus calumnior instabit; Ponatur, inquiet, quod contradictionia sua non sit nec aliqua talis vera, tunc cessat recompensatio huius pro illa, tunc ergo sciet pauciora quam prius. Item cuiuslibet contradictionis altera pars est melior, dignior, & nobilior, vt patet ex prioribus, & scientia de melioribus, dignioribus, & nobilioribus, est melior, dignior, & nobilior, vt patet per Philosophum 1. de Anima 1. & 1. Metaph. in Prologo 6. Metaph. 3. & per Averroem 1., & super 2. de Cœlo Comment. ergo tota diuina scientia est perfectior hac vice quam illa. Ad primum istorum dicendum quod est satis possibiliter quod ictus pauciora complexa extrinseca in esse existere, quam prius, non tamen iotrinseca in esse scibili. Immo possibile est, quod nullum verum complexum, nec etiam incomplexum, extrinsecum sciat in esse exstare, quia possibile est quod omnia destruantur, sicut nec scit ante mundum, quando nullum illorum existebat, nec tamen si sic esset, haberet minorem scientiam tunc quam prius. Non enim scit per talia vera creata, sed tantum per vera sibi intrinseca, & aeterna, seu præcedentia docerunt; et illa vera manet semper æqualia omni modo penitus non mutata. Sed adhuc forsitan replicabit & dicet, si A talis Propositionis, vel quasi similitudinari loquendo in mente diuina, Christus patitur, & B suum contradictionium, tunc A prius fuit verum, & nunc est falso, & è contra de B, ergo illa vera intrinseca Deo mutantur, quare & ipse Deus necessario commutatur. Dicendum, quod A non significat sicut illa Propositionis creata, Christus patitur, quia tunc continuè significaret, vel configuraret diversi modo, vel diuersa secundum diuersitatem instantis vel temporis, in quo esset, sicut superioris est ostensum; sed ictus immobilitate consignificat idem tempus omnino seu instantis. Ideo que sicut tempore pallionis significauit præfusaliter, Christum tunc pati, ita nunc significat eodem modo omnino, Christum fuisse tunc pāsum, æquivalenter illis duabus Propositionibus nostris, Christus nunc patitur, que fuit in tempore Passionis, & Christus tunc patitur, que est in præsenti. Adhuc autem non desinet obgartire, sed dices A nunc est verum, & B similiiter, verum est enim Christum non pati, ergo contradictionia sunt simul vera. Hic autem dicendum, quod quod sunt instantia in toto tempore, tot Propositiones affirmativas & negativas imaginariè diuersas correspondentes illis habet Deus de quounque similes talibus, Christus patitur in hoc instanti, Christus patitur in illo instanti, & ita de ceteris; Intelligit enim Deus omnes Propositiones intelligibles veras vel falsas. Et quia secundum Philosophum primo Elenchorum, Contradiccio est oppositio vnius & eiusdem non nominis tantum, sed rei & nominis, secundum idem, & ad idem, similiter, & in eodem tempore; si A & B sunt contradictionia, oportet quod referantur ad idem tempus. Ergo A in mente diuina affirmat pro instanti vel tempore Passionis, sic oportet, quod B negat pro eodem, & tunc B est falso; Si autem capiatur vna aut similius B, que negat Christum pati pro aliquo instanti vel tempore, puta pro presente illa est vera, que & sit C, sed C non contradicit A, quia non pro eodem instanti vel tempore affirmantur.

A firmant & negant, sicut ista non contradicuntur, Christus patiebatur tunc, & Christus non patiebatur nunc, nec C & B concuruerunt, quia negant pro diuersis instantibus vel temporibus tunc ista. Christus non patitur nunc, Christus non patiebatur tunc. Per hęc patet responsio, si prima sententia in sensu compositionis, & de dicto extra mentem diuinam. Hinc autem res est intellectum dicentium quod Deus est pelagus infinitum, omnem contradictionem absoletum, & quod in eternitate diuina omnia vera, futura, præsenta, & præterita, sunt simul vera, quae quidam molliuntur arguere, quia tunc contradictionia essent simul vera, & eadem propositione simul vera & falsa. Qui ideo non concludunt, quia Deus non scit quicquam per propositiones creatas affirmativas & negativas, ut necessario contradicunt, quia quantumcumque sunt, sunt simul in eodem instanti, & affirmant & negant pro illo, ac utraque talium alternatur successione à veritate in falsitatem, vel è contra: sed quicquid Deus scit, complexe sit per propositiones ab initio increatas, que licet secundum quid contradicere videantur, quia more contradictioniorum affirmant & negant idem de eodem; non tamen similiplie contradicunt, quia non sic affirmant vel negant pro eodem tempore vel instanti, nec unquam aliqua talium post veritatem induit falsitatem, quia copulatio extremitum in mente diuina, non est volabilis, secundum volabilitatem temporis vel instantis, sed semper stabiliter copulat pro eodem, sicut superioris est ostensum. Per hęc eadem patet responsio ad secundum argumentum premissum, quia Deus omnipotens partem contradictionis intrinsecę, quan semel scivit, stabiliter semper sciet; si autem loquatur de parte contradictionis extrinsecę, ex natura tali scientia Dei nec perficitur, nec imperficitur, sicut à nulla tali causatur, sicut nec à posterioribus rebus scitis, sicut præcedentia docuerunt. Per hęc patet responsio circa istam, Deus scivit Christum pati, si sumatur in sensu composite & de dicto; si autem sumatur in sensu diuiso, & re dicti, videatur forsitan vltius distinguendum, sicut ista. Laborans sanabatur, eo quod parti potest supponere seu apponere pro pati nunc vel prius. Primo modo non est vera, Deus enim nunquam scivit Christum nunc pati. Secundo modo est vera; Deus enim scivit Christum pati prius, scilicet tempore passionis. Si igitur arguatur in hoc sensu, Deus scivit Christum pati, & nunc nescit Christum pati, ergo Deus scivit aliquid quod nunc nescit; est aquiescere manifesta. In maiori enim sumatur pati, pro pati prius; in minori vero pro pati nunc; in secundaria namque sunt omnia verba præsentis temporis, nec ampliatiua ad præteritum vel futurum. Si autem minor sumatur concorditer cum maior, realiter non vocaliter oportet dicere; Deus scivit Christum pāsum fuisse, eritque discursus peccans in materia non in forma. Hac enim minor erit falsa, quoniam idem omnino realiter est. Dēum prius scivit Christum tunc pati, & Deum nunc scire, Christum tunc pāsum fuisse. Per hęc quoque, vt arbitror, potest haberi recta solutio illius antiqui sophiūmatis Oxoniensis, Deus scit quicquid scivit. Secundum etiam argumentum per eadem potest solui. Argumentum vero tertium capitulo de præscientia per similem logicam potest solui; & hęc videtur Logica Petri Lombardi, primo Sennentiarum suarum, Distinct. 44. capite vītimo, & Distinct. 41. 6. & Algazel 3. Metaphys. sentent. 6. Dicatum autem Iudith, in tertio argumento potest intelligi de ordine effectuū cogitationis diuina, non de ordine cogitationum in Deo.

C A P. XXV.

Objicit contra immutabilitatem diuinę voluntatis, & solvit.

Iudem quoque rationibus potest aliquis impugnare immutabilitatem voluntatis diuinę, & eisdem defensionibus potest defendi. Potest enim & alijs rationibus specialibus sic argui contra illam, Deus creavit totam naturam rationalem ad beatitudinem, & volunt tunc quod tota beatificaretur, & nunc non vult, immo vult contrarium, videlicet quod magna pars eius sustineat misericordiam sempiternam. Item quando iudeas fuisti in charitate, & gratia, Deus vult eum taliter, ut eum secundum Augustinum 15. de Trinitate 18. sola diuidit inter filios regni eterni, & perditionis exteriores, & gratia efficit gratum Deo, nunc autem vult eum damnari; & ita vniuersaliter de iustis casulis, & iustis surrecturis, & finaliter permaosuris. Item Deus offensus peccantibus & auersus per preces, & alia merita convertitur, & placatur; & contra iustis

dei suis peccantibus; Alias enim preces vanæ & iniustæ videbantur, & peccata amputata. A
terem. 16. Vnde Ierem. 18. ait Dominus, Repente loquar aduersum gentem & aduersum regnum te-
radicem & deltruo, & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo quod lo-
catus sum aduersus eam; agam & ego poenitentiam super malo quod cogitauit ut faciem q[uod]a.
Ezech. 33. Ut subito loquar de gente & de regno, ut adhuc & plantem illud. Sifecerit malum in o-
cuso meis, ut non audiat recentem meam, poenitentiam agam super bono quod locutus sum ut
facerem ei. Item Ezech. 33. Si dixerim quod vita viuet, & confusus in iustitia sua fecerit ini-
quitatem, omnes iustitia eius obliuionis tradecetur, & in iniuitate sua quasi operatus est, in
ipsa morietur. Si autem dixerim in p[ro]prio mortis morieris, & egerit poenitentiam a peccato suo,
Iona 3. vita viuet, & non morietur. Item Iona 3. Quis scit si convertatur? & ignorat Deus, & re-
vertatur a furore ire fuit, & non peribimus. Et vidit Deus opera eorum, quia conuer-
sunt de via sua mala, & misertus est super malitiam, quam locutus fuit, ut facere eis, & non B
Zachar. fecerit. Item Zachar. 1. Conuerterunt ad me, & ego conuerter ad vos dicit Dominus. Item
Euseb. 1. dicit Hieronymus in expositione Amos Prophetæ, & allegatur in Canone de poenitentia
dicit. Si agamus; Si agamus poenitentiam ipsum quoque Deum suum poenitebit sententias;
et nos, Deum tamen prospexit, si poenitentiam egerimus, quod si negligenter dissoluimus, &
illud, poenitebit sponsonis, promissaque mutabit; Idem super illud Dan. 4. & allegatur
in Canone vbi prius. Quamobrem, Peccata tua eleemosynis redime, & iniuitates tuas in
misericordiis pauperum, ut forte ignorat Deus delictum tuum; quod si prædictum, scilicet Da-
niel, sententiam quez mutari non potest, quomodo horatur seilicet ipsum Nabuchodonosor
ad eleemosynas pauperum, & misericordiam, ut Dei sententia permuteatur? & respondit
dicens quod facile solvit exemplum Regis Ezechiele, quem Elias dixit esse moriturum, &
Niniuitatum, quibus dictum fuerat, Adhuc 40. dies sunt & Niniue subuertetur; & inde ad
preces Ezechiele & Niniue Dei sententia mutata est. Rursus bona agenti si afferit polliceti C
indulgentiam, alioquin & in reverentia loquitur Deus se mala minari super gentes, et si bo-
na fecerit misericordias elementaria communatur rursum afferit polliceti, & si male fecerit, dicit
Niniuitatum, non in homines, sed in opera qua mutata sunt. Neque enim ho-
minibus Deus irascitur, sed viuis, que cum in hominibus non fuerint, nequaquam puniri quod
mutatum est. Totum etiam nouum testamentum, quid aliud sonat, vel docet, nisi poeniten-
tibus & conuersis misericordiam Dei, & amicitiam in presenti, & gloriam in futuro, ac im-
poenitentibus & aversis horum contraria, qua sine mutatione voluntatis diuina non sunt.
Adhuc autem & legitur sepe de Deo, quod ipsum poenitent de bono aliquo, & de ma-
lo; quomodo ergo non est mutabilis voluntatis? Ut quid etiam verax Deus nos ad era-
tionem & preces toties excitarer, dicendo, Petrie & accipitis, quare & inueniens, pul-
sat & aperietur vobis, & Quicquid petieritis. Patrem in nomine meo dabit vobis, & o-
poter semper orate, & nunquam defiscere, cum in multis similibus, nisi preces huiusmodi diu-
niam flebent voluntatem, & aliquid quod pro nobis non prius dispositum, impetrarent. Si D
enim ab initio immutabiliter volunt omnia omnibus euenerit, cum secundum capitulum 10um.
voluntas eius sit efficax, & infrastructa omni modo, & sine precibus non minus quodlibet
dispositum pro quislibet euenerit; omnes ergo preces, omnes quoque Letanizæ, quibus San-
ctos rogamus orare pro nobis, vanæ & superflues videbantur. Item Deus non est minoris
potentie quam filius; sed filius potest habere diuerias, & contrarias voluntates ad insi-
cen succedentes; ergo & Deus hoc potest; & illud videbatur argumentum Domini Ierem. 18.
dicens ad Ieremiam: Surge & descede in domum filii, & descendit, & ecce faciebat opus,
E & dissipatum est vas; conuersusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius, & dixit
Dominus ad Ierem. Nunquid sicut filius iste, non poterit vobis facere domus Israel? Ecce si-
culturum isti magi signi, sic vos in manu mea, repente loquar, &c. Superioris allegata. Item
Deus potest facere, & sepe facit multos novos effectus immediate per seipsum, & a voluntate
te antiqua non potest. Immediate prouenire actio nova, ut dicit Philosophus 8. Phys. & Au-
terroes similiter in comment. 8. 15. ac alijs; ergo hoc est per voluntatem nouam. Voluntas
ergo diuina mutatur. Ad primum istorum patet per prehabita circa corollarium vigesimi
tertiij veritatem pro intellectu Sanctorum, potest dici, quod Deus sic creavit rationa-
lem naturam, quod tota fuit capax beatitudinis, & tota fuisse beatitudinem consecuta, nisi
gratis peccasset. & sic se indignam ad beatitudinem reddidisset. Pro secundo argumento
sicendum, quod charitas ad propositum accipitur dupliciter in scriptura, scilicet pro charitate
increata & creata; Charitas increata adhuc dupliciter scilicet communiter & essentialiter,
& sic competit ton Trinitati, & cuiuslibet personarum; Proprie quoque ac personaliter &
sic appropriatur spiritui sancto tantum; & accipitur etiam proprie pro voluntate diuina,

Jerem. 18.

In mente
in memore
Philosophus
Averroes

A vt pater per Augustin. 3. de Trinit. 19. & 20. ac alijs iocis inuitis. Charitas vero creata est effi-
citus humanae caritatis increatae in cordibus fideliū, quo charæ diligimus Deum, & proximum;
Vnde Apostolus ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in coraibus nostris per Sp. Sanctum, &
sic est una virtus Theologica, & mo secundum eundem Apostolum 1. ad Cor. 13. maior trium
Theologicarum virtutum, quod satis apparet per sententiam omnium Doctorum pacem con-
cordem. Alter autem accipitur charitas trinu[m] ad propositum, pro charitate naturali, mortalí,
seu passionali, quia quis ex natura, seu ex virtute moralis, aut ex paixione habet sibi quid charatum.
Vnde 2. Machab. 4. Alchimus autem videns charitatem Nicatoris & Iuda adiunxit e[st] & 2. Met. 14.
secundum Philosophum 5. Metaph. quasi per totum, & alibi multis locis; & sic pater etiam ex 2º capitulo, Omne quod dicitur de diuersis, dicitur de aliquo eorum priu[n]o, per cuius par-
ticipationem & attributionem variam ceterorum ad ipsum, modis suis competit alijs: sic &
charitas primu[m] dicitur de charitate increata esentiali, ex qua velut originali fonte, ceterae sicut
B riuiu[m] quodammodo deriuantur. Gratia vero potest similiiter accipi, vt viderit; Est enim gra-
tia increata; & creata, sive gratia gratificans, seu gratis datus, & gratia gratis data: Gratia incre-
ata & gratificans est diuina voluntas non propter aliquod meritum antecedens, nec propter
aliquam retributionem, aut voluntatem propriam subsequentem, sed gratia volens eternitatem
bonum alicui, temporaliterque dans sibi; Gratia vero creata, seu gratis data, est effectus hu-
ius gratiae, increata. Secundum membrum huius distinctionis est omnibus satis notum, sed
primum non est omnibus ita notum, sed potest innotescere ex illo Apostoli ad Eph. 1. Benedic-
tus Deus Pater, qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum secundum propositionem volen-
tiae suæ, in laudem gloriae gratiae sua, in qua gratificauit nos in dilectione filio suo, in quo habe-
mus redempcionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum. Secundum datus gratiae
eius. Ecce quod voluntas Dei est gratia gratificans, quia gratis vult bonum alicui, & ideo dicit Glosa, Gratia praedestinatio nos, id est, sola gratia prælegit, id est, voluntate gratia. Est e-
C iam gratia gratis dans bonum, quia redēptionem & remissionem peccatorum, vbi simili-
liter patet effectus gratia gratis dantis. Ideoque dicit Augustinus 9. super Genet. ad literam
26. quod in voluntate Dei est gratia per quam salvi sunt peccatores; & istam distinctionem
ponit Petrus Lombardus 2. sentent. distinc. 27. 5. planè. Vtraque vero gratia istarum litterarum
potest intelligi generaliter & specialiter. Potest enim dicti gratia gratis & dans gene-
raliter, quodcumque bonum; vel specialiter volens alicui bonum iustitia & gloria sem-
piternt, & dans sibi aliquam specialem virtutem, quia potest consequitur bonum, & corre-
spondenter per omnia dicitur gratia gratis data: H[ic] etiam gratia increata gratificans seu grati-
a dans, que est diuina voluntas, potest accipi dupliciter, sicut charitas; Communiter & es-
pecialiter, & sic competit ton Trinitati & cuiuslibet personarum; & specialiter ac personaliter
& sic appropriatur spiritui sancto; vt patet per Augustinum 15. de Trinit. 20. id est Scriptu-
ra cœberim: attribuit gratiam spiritui sancto; & spiritu speciali quodammodo & proprio
D aurori. Alter autem accipitur gratia minus ad propositum pro illo quod refertur Deo pro bene-
ficio gratiose, sicut dicitur, Gratias agamus Domino Deo nostro: Ha etiam omnes gratiae
secundum quandam imitationem, accipiente similiiter in creaturis; voluntas enim crea-
volens & dans gratis bonum alicui creature potest dici gratia gratificans, & dans gratis,
& bonum datum potest dici gratia gratis data: Dicitur etiam gratia illud quod recipiens
pro tali beneficio refert danti. Inter autem omnes has gratias, Primò dicitur gratia de gra-
tia esentiali increata, qua omnes alias gratias distillerat gratissime & denique, sicut de charitate
charitatis superioris erat dictum. Voluntas etiam Dei accipitur multipliciter, scilicet propriè
pro voluntate sua esentiali, que vocatur ab Apostolo ad Rom. 1. 2. beneplacens & perfecta;
Improprie autem & figurative accipitur pro suo effectu, sive pro suo signo, vt patet per Augu-
stinum 22. de civit. Dei. 2. & p[ro] Hugo[n]em de Sacram. lib. 1. par. 4. & per Petrum. Lumbard. 1.
sent. dist. 45. & est quidam color Rheticus quem Tullius vlt. sive noua Rheticæ denomina-
tionem appellat. Cum igitur accipitur in argumento, quando ludas fuerit in charitate &
gratia, Deus volunt cum salvare, loquendo de charitate, & gratia increata specialiter, quatenus
scilicet Deus habet aliquem sibi charum, & gratificat eum ad vitam æternam, non est verum;
quia Iudas nunquam fuit in tali charitate, vel gratia; quoniam Deus nunquam habuit eum
charum, aut charum ad vitam æternam: Si autem loquatur de charitate gratiaq[ue] creatis, & de
voluntate Dei propriè & esentiali, non est verum, quia Deus nunquam sic volunt Iudam sal-
vatu, & cum hoc probatur, quia sola charitas dividit inter filios regni, & perditionis, loquendo
de charitate creata, non est verum. Multi enim peccatores surrexerunt & permanebunt finaliter
hanc non habent; multi quoq[ue] Iusti casu, & sic permanebunt finaliter illam habent. Sed sola
charitas increata, quia nos habemus utores regnum, & nos non habemus, dividit inter filios regni
& perditionis, sicut in principio lucem & tenebris dividebat; & de illa charitate loquitur ibi
Augustinus,

Audiuimus ut pater capitulo allegans & capitulo sequenti diffusus. Et quod hæc charitas. A
felicitatè chara De voluntas immutabilitate & infabiliter diuidat hos ab illis per 20um. 21um
22um. & decimum faciliter apparet. Hæc enim charitas est Spiritus Sanctus, diuidens
singulis prout vult. ad Cor 12. & hoc expressius sicut Apostolus supra, eodem 4. cum que-
rit. Quis enim te discernit? qui velit querere, quis discernit me fides mea, &
et. quod solus Deus te sic discernit. Et sic exponit Augustinus hanc Autoritatem multis lo-
re discernit, a massa perditionis nullus nisi Deus, solus ipse separat ea perditas, sed quia hu-
mo inflatus posset respondere vel voce, vel cogitatione, & dicere, discernit me fides mea, &
iustitia & oratio mea, occurreret Apostolus dicens. Quid habes, quod non accepisti? ideoque
hæc quæstio sequitur immédiata aliam questionem. De gratia quoque est similitudinem
per omnia, qua & quæstio efficit, vel non efficit, exemplum gratum Deo. Si autem loquuntur
de voluntate signi seu effectus efficit, vel non efficit, exemplum gratum Deo. Nunc non vult eum saluari,
Deus vult eum saluari, vult et. Et cum arguitur bene vitæ Nunc non vult eum saluari,
ergo voluntas Dei mutatur, loquendo uniformiter concludit, scilicet, quod effectus &
immutabilitatem voluntatis & voluntatis divinitatis, quoniam illud probat
& perfecta. Alter potest dici, videatur quod Iudas, quando fuit in charitate & gratia, fuit
beatum. Ambrosius super illud ad Rom. 9. vt ostenderet diuidas gloriet fuit in vita miseri-
cordia quæ preparauit in gloriam, sic dicentes, Sunt quidam quibus gratia data est in vita,
vt Sauli, Iuda & illis discipulis, quibus Dominus dixit, Nomina vestra scripta sunt in celo, &
post abiecerunt retro. Sed hoc Dominus de cœdixit propter iustitiam cui ceteruerunt, ac si di-
ceret. Digni estis nunc vita æterna, quia erant boni, secundum præscientiam vero, in numero C
Lambardus. tem tenuit Petrus Lombardus 3. Sentent. dist. 21. 1. Similiter distinctionem de Filiis Dei facit
Augustinus. Augustinus de Correptione & gratia 28. & 29 docens, quod quidem sunt filii Dei secun-
dam præscientiam & præscientiam, quidam secundum susceptam temporaliter gratiam;
& sub alijs adhuc verbis; Aliqui sunt filii Dei Deo, aliqui vero nobis, id est, aliqui secun-
dam diuina iudiciorum, aliqui secundum humanum; Et supra 24. facit distinctionem similem
de Electis; Erinfra, 73; de filiis pacis. Has autem distinctiones Augustini recitat Gratianus
Dei, & eius placatio, id est, vel amorem, & similitudinem, possunt duplicitate ac-
cipi, scilicet pro voluntate, seu volitione diuina sic affecta, vel pro talibus eius effectibus sive
digno, sive art. De ira hominis destrabo turbulentum motum, ut remaneat vindicta & vigor, atq;
ita vñcunque affugo ad notarium illius, quæ appellatur ira Dei. Item de misericordia si au-
feramus deum non repudiemus & alpernemur, infinitus misericordie dñm qualitercumque cog-
itamus, quomodo passiones humanae possint Deo attribui, videlicet separando indignum & D
Augustinus. feramus de humano Zelo pallidam tabem doloris, & morbidam perturbationem animi, re-
menante illud solum iudicato quo corruptio castitatis impunita esse non unitur, & assurgi-
mus vi incipiamus aliquo modo capere zelum Dei. Quapropter cum legimus etiam Deum
dubio reperitur voluntas mutandi, sed in hominum cum dolore animi est. Reprehendit enim in-
fatuatimati menti nostræ, qua regula intelligatur, quod poenitentia Dei: Cum enim poenitentia
dicitur, vult non esse aliquid, sicut fecerat, vt esset, sed tamen & cum ita esset, ita esse debebat, &
cum ita esse non finitur, iam non debet esse ita, perpetuo quadam & tranquillo æquitatis iudi-
cio, quod remere fecerit. Auferamus ergo ista quæ de humana infirmitate atq; ignorancia ve-
luti uitimati menti nostræ, qua regula intelligatur, quod poenitentia Dei: Cum enim poenitentia
dicitur, vult non esse aliquid, sicut fecerat, vt esset, sed tamen & cum ita esset, ita esse debebat, &
cum ita esse non finitur, iam non debet esse ita, perpetuo quadam & tranquillo æquitatis iudi-
cio, quod remere fecerit. In iurata uerbâ eos, Meminerimus, inquit, laetare Dei sine vita affectione turbu-
lenta nos debere intelligere. Ira quippe eius secundum eam commoti vindicat. Quod enim ita Dei, offensio,
& similia sumuntur quandoque pro diuina voluntatis sic affecta effectibus sive signis, prece-
dientia manifestant. Primo igitur modo loquendo, offensa Dei, secura immutabilitate est omni-
nino,

C A P. 25.
De Causa Dei.

A minò: secundo modo frequenter mutatur, & sic dicitur voluntas diuina mutari non per mu-
tationem sui sed aliorum; ut patet per Augustinum 5. de Trinit. v. & 22. de Civit. Dei 2. si-
c ut 23. allegans, & in hoc sensu procedunt autoritates Prophetarum, & Ieronymi allegatae.
Multæ quoque tales prophetæ & commentatori multa prædicunt, nec eueniunt; non enim hec
prædicunt ut eueniunt: unde Ieronimus in Glossa autoritatem Ezechielis 33. allegatae Non Hieronymus.
statim sequitur, ut quia Propheta dicit, eueniat quod prædicti; Non enim prædicti ut eueniunt,
sed minatur ne veniat. Nec quia Deus loquitur, necesse est fieri quod minatur, sed ut pene-
teat cui minatur, & non fiat quod futurum est, à verba Dei contemnatur; ita quod in talibus
prophetis videtur semper intelligi conditio quedam talis, nisi poenitentia de peccatis. Un-
de & in prologo Glossæ super Psalmum, ponitur duplex prophæcia, scilicet secundum præ-
destinationem, quam necesse est semper impleri secundum tenorem verborum; & secundum
comminationem, vt 40. dies sunt & Niniue subvenient, quæ non semper impletur secun-
dum verborum superficiem, sed secundum tacite intelligentiae significacionem; & simile ha-
bitur in Glossa super illud Mat. 1. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum
est per Prophetam dicentem: Ecce virgo, &c. Hoc etiam vult Augustinus super illud Psalmi Augustinus.
50. Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi, dicens: Sub hoc merito Niniuite poe-
nituerunt, & certam misericordiam meruerunt. Stet ergo Niniue, & non cù cœpisse. Ego
autem puto impletum esse, quod Propheta dixit: Respic que fuit Niniue, & vide quia euer-
sa est in malo; & redificata in bono; & sic intelligit Gregorius 16. Moral. 4. Super illud Job Gregorius.
22. Qui sublati sunt ante tempus suum, cum dicit: quod Deus plerunque mutat sententiam,
consilium nunquam, id est, lensura verborum, non dispositionem eius eternam; & sic expo-
nit cum Glossa, Esaïa 38. Sic plerunque fit mutatio diuina sententia, quod non semper adli-
terat adimpleretur. Illud autem de poenitentia Dei obiectum soluitur per præmissa, quod & Esaïa.
septimum huius soluit. Ad aliud autem quod arguitur de orationibus & letanis, patet per si-
c nem 23. Non enim est imaginandum, quod Deus prius quicquam velit, vel nos velit, & mo-
re instabilis hominis vincatur precibus, & mutetur, nec quod Sancti in Cœlo multiplicatis
precibus flestant voluntatem diuinam, sicut homines in terra humana, sicut ex precedentibus
bus fatis constat. Dicitque Petrus Lombardus 4. Sent. dist. 45. vlt. Oramus Santos, vt in Lumbardus.
tercedant pro nobis, id est, vt merita eorum suffragentur nobis. Sancti eōm non orante De-
um facere hoc vel illud, nisi viderint Deum sive velle, nisi ferantur sic quicquam rale, super quo-
ignorent voluntatem diuinam, sicut nos in pluribus ignoramus. Sed hic potest aliquis sic in-
fluere; Si Deus velit aliquid facere, frustra videtur orare cum quod hoc faciat, & si nolit ali-
quid facere, ad nullas preces hoc faciet, ergo superfluent omnes preces. Item tu non esser-
generaliter orandum pro omnibus, nec pro qualibet proximo viatore. Constat enim quod
triticum non crescat in zizaniis, nec grana sine paleis; & quod cives civitatis Dei, & ciuitatis
diaboli semper curront promiscuè in presenti. Quare constat Deum nolle omnes salvati. Si
ergo voluntas sua per nullas preces posuit mutari, quicunque oras pro omnibus, sicut sen-|| Dei
exaudiendum à Deo; quare sine spe & vanè scienter sic orat. Ad primum istorum dicendum
quod supponit vium falsum, horrendum calibet Christiano; quod & repugnat Christi ope-
ribus & doctrinæ; videlicet, quod si frater sit Deum orare, ut suam faciat voluntatem. Chris-
tus enim imminentia sua tristissima passione contristatus & moestus sic oravit; Pater mi, si
possibile est, transflet à me calix iste, veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis, Mat. 26.
Et infra codem 3. Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibat illum, fiat voluntas tua:
qui & Mat. 6. nos docuit sic orare; Pater noster qui es in celo, sanctificetur nomen tuum, ad-
ueniat regnum tuum, fiat voluntas tua, sicut in celo, & in terra. Licet enim velit bonum ali-
quod nobis dare, non vult tamen nos penitus ostendere, sed vult quod semper diligentes & vigi-
les haec per preces, & cetera merita implememus. Vix liguit meo iudicio aliqua vñlioni, aut el-
ligi per preces, in quibus suntque pro prosperis vel aduersis, de eligibili aut fugibili qualicunque po-
terit inueniri, quæcum quod homo ex toto corde, ex tota mente, & ex omnibus viibus acme-
nibus, in omnibus & singulis Domino semper dicat; Fiat voluntas tua. Sic enim fieri homo
sibi retinetur, sed & se totum, & omnia se concernentia quovismodo diuina totaliter
subiicit voluntate, Dei tantummodo ruisquam sibi in maximo, & in minimo volens integrer-
tame gloriam & honestam, subiicit curando penitus, & sumendo, sed amplectendo laetissime
oporetur, propter Deum, tacturam rerum, honoris, & famæ; infamiam, irrationes, persecu-
tiones, & quæcumque miseras, excepta displicientia Dei omnipotens sola. Hoc enim, "Supplice tua
voluntas tua" & hoc in modo quo faciatur.

Apostolus.

Augustinus.

Ambrus.

Lumbardus.

Gratianus.

Augustinus.

Aug²⁰ 22²¹ & 22²³ v. p. par. capitulo allegato, & capitulo sequenti diffus. Et quod hæc charitas, A scilicet chara Dei voluntas immutabiliter, & infallibiliter diuidat hos ab illis per 20. & 21. & decimum faciliter apparebit. Hæc tamen charitas est Spiritus Sanctus, diuidens singulis prout vult. ad Cor 11. & hoc expressius sentit Apostolus supra, eodem 4. cum querat: Quis enim te discernit? qui velit querere, quis dilectus te electum a reprobis, & inimicis, quod solus Deus te sic discernit; Ecce exponit Augustinus hanc Autoritatem multis locis; quorum virus calice de Correptione & gratia, allegatur in Glossa, cum dicit: Quis enim te discernit a massa perditionis? nullus nisi Deus, solus ipse separat te a perditis, sed quia homo inflatus possit respondere, vel voce, vel cogitatione, & dicere discernit me fides mea, & iustitia & oratio mea, occurrit Apostolus dicens, Quid habes, quod non accepisti? idque hæc questio sequitur immediate alias questionem. De gratia quoque est similiter secundum per omnia, quæ & qualiter efficit, vel non efficit quamplam gratiam Deo. Si autem loquatur de voluntate signi seu effectus voluntatis diuinæ, cum premittitur quando Iudas fuit in charitate, Deus voluit eum salvare, & verum est. Et tam arguitur vita; Nunc non vult eum salvare, ergo voluntas Dei mutatur, loquendo univociter bene concludit, scilicet, quod effectus & signa voluntatis diuinæ mutantur, nec hoc est contra 23. capitulo, quoniam illud probat immutabilitatem voluntatis & evolutionis diuinæ, essentialis & intrinsecæ, beneplacitus & perfectæ. Alter potest dici, videlicet quod Iudas, quando fuit in charitate & gratia, fuit charus & gratus Deo, secundum presentem tunc iustitiam qua bonus erat, & sic scriptus fuit in libro vita, sicut Deus voluit eum salvare, non autem penitus absolute, & hoc pater per beatum Ambrosium super illud ad Rom. 9. vi ostenderet diuinitas gloria sua in vasa misericordie quæ preparauit in gloriam, sic dicentem, Sunt quidam quibus gratia data est in vnum, ut Sauli, Iude & illis discipulis, quibus Dominus dixit, Nomina vestra scripta sunt in celo, & post abiectam recte. Sed hoc Dominus de cœcis dicit proprie*t* iustitiam cui determinabant, ac si dicere, Digni estis nunc vita aeterna, quia erant boni; secundum praescientiam verò in numero malorum erant; & allegatur hæc Autoritas in Glossa diffusus; et hoc propter istam autoritatem tenet Petrus Lombardus 3. Sentent. dist. 21.1. Similiter distinctionem de Filii Dei facit Aug²⁸ & 29. docens, quod quidem sunt filii Dei secundum prædestinationem & præscientiam, quidam secundum suscepitam temporaliter gratiam; & sub alijs adhuc verbis; Aliquis fuit filius Dei Deo, aliqui vero nobis, id est, aliqui secundum diuinum iudicium, aliqui secundum humanum; Et supra 24. facit distinctionem similem de Elegiis; Et infra, 73. de filiopacis. Has autem distinctiones Aug²⁸ & 29. recitat Gratianus diffusus de Peccantia dist. 4. Si ex bono. Pro tertio argumento secundum, quod offensa Dei, & eius placatio, ita, vel amor, sententia boni vel mali, & similia, possunt dupliciter accipi, scilicet pro voluntate, seu volitione diuina sic affecta, vel pro talibus eius effectibus sive signis; sicut de eius voluntate nunc est dictum. Vnde & Aug² 2. ad Simplicianum 20. docens, quomodo passiones humanæ possunt Deo attribui, videlicet separando in dignum à D digo, sic ait, De ira hominis detraho turbulorum motum, ut remaneat vindictæ vigor, atq; ita vt inquit astigmo ad mortiam illius, quæ appellatur ira Dei. Item de misericordia si auferas compassionem cum eo, quem miserearis, participare misericordia, & remaneat tranquilla bonitas subueniendi, & à miseria liberandi, in sinuatu misericordia diuina qualiter inquit cognitio. Zelum quoque Dei non repudiemus & alperemur, cum scriptum incepimus; sed auferamus de humano Zelo pallidam tabem doloris, & morbidam perturbationem animi, remanentesque illud solum iudicium quo corruptio castitatis impunita esse non finitur, & assurgimus ut incipiamus aliquo modo capere zelum Dei. Quapropter cum legitimus etiam Deum dicentem, Premit me, consideremus quod esse solet in hominibus opus presentandi, procul dubio repetit voluntas mutuadi, sed in homine cum dolore animi est. Reprehendit enim in se, quod remere fecerit. Auteramus ergo ista quæ de humana infirmitate atq; ignorante veniunt, & remaneat solum velle, ut non ita sit aliquid quemadmodum erat, sicut potest aliquantum intimati menti nostræ, qua regula intelligatur, quod genitrix Dei: Cum enim pœnitere dicitur, vult non esse aliquid, sicut fecerat, vi est, sed tamen & cum ita esset, ita esse debebat, & cum ita esse non finitur, iam non debet esse ea perpetuo quodam & tranquillo agitari iudicium, quod Deus cuncta mutabilia incommutabili voluntate disponit. Qui & super illud Psalmi 82. Io 17. & 18. & 19. & 20. Meminerimus, inquit, saec. item Dcī sine vita affectio turba turbulentia nos debere intelligere. Ira quippe eius dicitur ratio iusta vindictæ, tanquam si lex dicitur traxi, cum ministri eius secundum eam commoti vindicant. Quod etiam si Dcī, offensa, & similia sumantur, quod doque pro diuina voluntatis sic affecta effectibus suis legiis, præcedentia manifestant. Primo igitur modo loquendo, offensa Dei, secura immutabilis est omnino,

A mino; secundo modo frequenter mutatur, & sic dicitur voluntas diuina mutari non per mutationem sui sed a iorum vive patet per Augustinum 5. de Trinit. vlt. & 22. de Causa Det., si-
cut 23. allegant, & in hoc sensu procedunt autoritates Prophetarum, & Ieronimi allegatae. Multa quoque tales prophetæ communiori multa prædicunt, nec eueniunt; non enim hec prædicunt ut eueniant: vnde Ieronimus in Glossa autoritatis Ezechielis 33. allegatus Non Hieronymus statim sequitur, ut quia Prophetæ dicit, eueniat quod prædicti; Non enim prædicti ut veniat, sed minatur ne veniat. Nec quia Deus loquitur, necesse est fieri quod minatur, sed ut pœni-
teat cui minatur; & non fiat quod futurum sit, si verba Dei contempnatur; ita quod in talibus prophetiis videtur semper intelligi conditio quædam talis, nisi pœnitentia de peccatis. Unde & in prologo Glossa super Psalterium, ponitur duplex prophetia, scilicet secundum præ-
destinationem, quam necesse est semper impleri secundum tenorem verborum; & secundum communionem, ut 40. dies sunt & Ninius subveniatur, que non semper impletur secun-
dum verborum superficiem, sed secundum tacita intelligentia significationem; & simile ha-
betur in Glossa super illud Mat. 1. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem; Ecce virgo, &c. Hoc etiam vult Augustinus super illud Psalmi 50. Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi, dicens; Sub hoc merito Ninius pœ-
nitentierunt, & certam misericordiam meruerunt. Stein ergo Ninius, & non est crucifixus. Ego autem puto implatum esse, quod Prophetæ dixit, Respic quæ fuit Ninius, & vide quia cuer-
sa est in malo, & adiudicata in bono; & sic intelligi Gregorius 16. Moral. 4. super illud Job 22. Qui sublati sunt ante tempus suum, cum dicit; quod Deus plerunque mutat sententiam, consilium nunquam, id est, sensum verborum, non dispositionem eius aeternam; & sic expo-
nit Glossa, Esaiæ 38. Sic plerunque fit mutatio diuinæ sententia, quod non semper adju-
teram adimpletur. Illud autem de pœnitentia Dei obiectum soluitur per præmissa, quod & Esaiæ 4. septimum huius soluit. Ad aliud autem quod arguitur de orationibus & letanijs, pater per si nem 23. Non enim est imaginandum, quod Deus prius quicquam velit, vel non veit, & mo-
re instabilis hominis vincatur precibus, & mutetur, nec quod Sancti in Cœlo multiplicatis
precibus flestant voluntatem diuinam, sicut homines in terra humanam, sicut ex præcedenti-
bus fatis constat. Dicitque Petrus Lombardus 4. Sentent. dist. 45. vlt. Oramus Santos via Lumbardus, tercedant pro nobis, id est, ut merita eorum suffragent nobis. Sancti enim non orant Deum facere hoc vel illud, nisi viderint Deum sic velle, nisi sensi sit quicquam tale, super quo ignorant voluntatem diuinam, sicut nos in pluribus ignoramus. Sed hic potest aliquis sic in-
flare; Si Deus velit aliquid facere, frustra videtur orare cum quod hoc faciat, & si nolit ali-
quid facere, ad nullas preces hoc faciet, ergo superfluum omnes preces. Item tunc non est generaliter orandum pro omnibus, nec pro quolibet proximo viatore. Constat enim quod triticum non crescat sine zizanijs, nec grana sine paleis; & quod cives ciuitatis Dei, & ciuitatis diabolii semper curvunt promissum in præsentia. Quare confiteat Deum, nolle omnes salvare. Si ergo voluntas sua per nullas preces possit mutari, quicunque eas pro omnibus, sicut se non Dei exaudiendum à Deo; quare sine spe & vanè scienter sic orat. Ad primum istorum dicendum quod supponit unum falsum, horrendum culibet Christiano; quod & repugnat Christi operibus & doctrina; videlicet, quod frustra sit Deum orare, ut tuam facias voluntatem. Christus enim imminentia sua, tristissima passione contristatus & moestus sic oravit; Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, veruntamen non sicut ego velo, sed sicut tu vis, Mat. 26. Et iofra eodem; Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, sicut voluntas tua: qui & Mat. 6. nos docuit sic orare; Pater noster qui es in celis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, sicut voluntas tua, sicut in celo, & in terra. Licet enim velit bonum ali-
quod nobis dare, non vult tamen nos penitus ostendit, sed vult quod semper diligenter & vigi-
les habeat per preces, & cetera merita impetraverit. Vixigitur meo iudicio aliqua ratiō, aut cetera
ficiacior oratio in quibusunque prosperis vel aduersariis, de eligibili aut fugibili qualiquevis; po-
tentia inueniatur, quā quod homo ex terra corde, ex terra mente, & ex omnibus virtibus ac mo-
dullis, in omnibus & singulis Domino semper dicit; Fiat voluntas tua. Sicut enim sicut ut home
nihil sui sibi retinet, sed & se rotum, & omnia se concernentia quoquis modo diuina totaliter
subiicit voluntati. Dei tantummodo nusquam sui in maximo, & in minimo volens integrer-
tim gloriam & honorum nihil curando penitus paucitudo, sed amplectendo leuisissime
ti oporteat, proprius Deum, iacturam rerum, honoris, & famæ, infamiam, irritiones, persecu-
tiones, & qualescumque miseras, excepta displicienti Dei omnipotenti sola. Hoc enim,
& sic nullus potest dicere sine infima humilitate, & altissima charitate; & si quis non po-
test statim hoc & sic dicere, de hoc pœnitent, & velit hoc, ac dicat sic vt inquit & oret,
vt possit sic dicere libere & perfecte, & adiuc talis oratio est indubitate plurius
fructuosa. ^{Supradicta}
^{voluntas tua}
^{& hoc in modo}
^{qui sequitur}
^{si cum sit,}
^{cetera}

Augustinus.

Reg. S.

Augustinus.
Anselmus.Apostolus.
2. Machab.
12.Ioh. 17.
Augustinus:

Dicitur. Secundum videtur dandum in admodum sive simplices habent. Ait Dei, sed non secundum scientiam, qui neiciunt quod filii regni & perditionis sunt semper mixti in presenti, vel si qui essent aliquo modo filii perditionis, credunt se posse prius precibus mutare voluntatem diuinam, & impetrare, ut efficiantur filii regni, qui generaliter orantes propter omnibus, non peccant, quoniam ignorantia & pia intentio hos excusat; inquit & meret: plurimum sic orando. Vnde B. Aug. 12. de Ciuit. Dei: a dilectione voluntate duplice Dei, una scilicet essentiali & exteriori, & alia quam vult Deus & efficit in cordibus electorum, sic dicit: Secundum ergo hanc voluntatem qua Deum velle dicimus, quod aliquos efficit velle a quibus futura nesciuntur, multa vult nec facit. Multa enim voluntarii Sancti eius ab illo inspirata sancta voluntate, nec inquit sicut orant pro quiduscumque sancte, & quod orant, non facit, cum ipse in eis hanc ordinandi voluntatem Sancto Spiritu suo fecerit, ac per hoc, quando secundum Deum volunt & orant iancti, ut quisque sit saluus, possimus illo modo locutionis dicere, vult Deus & non facit, ut in sum dicamus velle, quod ut velint isti, facit. Simile habetur 3. Reg. 8. quod ait Dominus ad Davidem, quod cogitasti in corde tuo ad dicere domum nominis meo, bene facisti hoc ipsum me retractans, verum non adificabis mihi domum; vbi Glossa, Argumentum, quod voluntas aliquis aeternus placet, et si non actus. Hoc idem patet per Aug. Enchirid. 8. & per Anselmum multis locis ostendenter, quod rectitudine voluntatis est velle, sicut Deus vult eam velle, non autem velle id quod vult Deus, quod & Petrus Lombardus 1. sent. dicit vlt. manifestat. Alii autem scientes, vel opinantes predicta, non possunt, ut videtur, orare absoluere pro omnibus ut saluentur; hoc enim ratio clare probat. Quis enim rationabiliter oraret, nisi se exaudiendum speraret, immo & quando crederet contrarium pro constanti? Quis enim rationabiliter aggrederetur opus quodcumque sine spe, immo cum de desperatione qualiscumque fructus aut finis: hoc estenit contra omnem rationem agentium & naturam? Omnia namque agentia tam naturalia quam voluntaria propter aliquem finem agunt, ut patet per Philosophum 2. Phys. 49. & quantum ad voluntaria in Philosophia sua moralia quasi per totum. Vnde & Apostolus 1. ad Cor. 9. C Debet in spe, qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiebitur. Et 2. Machab. 1. 2. Nisi cos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis; qui ergo non sperant omnes saluados, sed sciunt concursum, non debent orare absoluere pro omnibus ut saluentur. Immò si quandoque generatim orant pro omnibus ut saluentur, oportet quod tacite saltu intelligentem de omnibus praedestinatis ad vitam, vel optent quod oratio sua valeat omnibus si quantum & ut coram Deo placitum fuerit & acceptum; non quod per orationem suam a Deo quasi invito quodammodo vellet aliquid extorquere. Primo autem istorum modorum oravit Salvator dicens, Ego pro eis rogo, non pro Mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt, Ioh. 17. & huic consonat dictum Aug. 21. de Ciuit. Dei 24. supra 23. allegatum. Quod si Ecclesia est certa, qui adhuc existentes in via, sunt praedestinati cum Diabolo in ignem eternum, non magis oraret pro eis, quam pro Diabolo; Alioquin enim prius est nominatum orare pro illo certe, quia reuelata, perditionis filio Antechristo. Qui ergo nunc sunt certi, saltu in genere, quod in presenti via & vita tempestem sunt tales, non debent orare pro omnibus absoluere, sed aliquo dictorum modorum. Sed hic potest aliquis replicare, quod tunc nullus debet orare pro quocunque viatore. Nec enim tantum sit praedestinatus, an finaliter reprobatus. Dicendum, qui credit quicquam esse saluandum, vel per preces suas posse salvare, bene potest orare pro eo etiam si est damnatus, sicut superiorius de omnibus erat dictum: Si enim nesciat vel dubitet, potest orare, saltu sub tacita conditione praedita; Hanc autem conditionem tacitam, iuris diuini, quilibet videtur habere si habeat charitatem, qua voluntatem diuinam praesertim in omnibus propriis voluntatis: Absolute autem omnino non videtur orandu pro aliquo viatore. Ad aliud principale de figura pater per praedictas Successio enim voluntarum contrariarum in ipso non est sine importunitate & imperfectione, quia cum potentia precedente actu, quae necesse est in actualitate, & imperfectionem importat, sicut prohibita manu est. Deus autem est infinita perfectionis & actualitatis; Ideo non est in potentia ante actuum ad voluntates contrarias successus. Hoc igitur non est importunitate, aut imperfectionem in ipso, sicut praecedentia docerunt. Autoritas autem letemur intelligi, quod Deus potest mutare effectus sua locutionis, aut cognitionis, sicut figulos mutare effectus sua artis, arte semper eadem immobili permanente, & talis mutatio est possibilis in voluntate diuina, sicut superiorius est ostensum. Nec haec ponit aliquam mutationem intrinsecam in essentiali voluntate Dei, sed extrinsecam in regnis, & gentibus permutatis. Quod autem obiectur de illo processu 8. Phys. non procedente sed clando, reiicitur evidenter per 34um. partem corollarii primi huius.

C A P.

C A P. XXVI.

Quod tota universitas rerum est bona, & nulla res per se mala.

B.

Ic autem in medievali pro praecedentibus & sequentibus ostendendum, totam universitatem rerum omnium esse bonam, nec esse in ea aliquid quod sit malum. Huius enim oppositum Empedocles, Pythagoras, Manes, & Manichaei heretici dicere videbantur, sicut 18 pars Corollarii primi docet. Omne siquidem per se volubile & amabile a bono & sapiente, est aliquo modo bonum, ut tam Philosophi, quam Theologi pariter contestantur: & quilibet pars mundi est per se volubilis & amabilis a Deo, sicut & per se creabilis, & conservabilis est ab eo, sicut ex capitulis 2. 3. 6. 8. & 9. potest apparere. Item omnis veritas est bona, quia recta, iusta, & sancta, & omnis essentia est veritas, veritatemque habens, quoniam ens & verum conseruantur, sicut ex premisis 2. & 11. huius appetere. Vnde & Aristoteles 2. Metaph. 4. Aristoteles. Vnumquidque sicut se habet, ut sit, ita ad veritatem 3. & 5. Metaph. vbi distinguitur ens, Esse significat quia verum, non esse autem quia non verum sed falsum. Et idem recitat 6. 4. & eodem 5. vbi falsum distinguitur, dicitur, quod falsum dicitur quod non est, quare & quod est dicitur verum. Et Avicenna 8. Metaph. 6. Necesse est veritas, veritas autem cuiuslibet suo de Anselmus. cuncte rei est proprietas sui esse, quod stabilitum est ei. Anselmus quoque in libello suo de Anselmus. veritate probat, quod omnis essentia, & omnis actio, est veritas, iustitia, & rectitudo, ut patet C cap. 6. 7. & 8. & quasi per totum libellum; & Augustinus 83. questionum 1. Omnis anima, eo anima est, quo vera anima est; Omnis ergo anima a veritate haberet, ut omnino sit. Cur ergo non ita de alia re quacunque? Quare & 7. Confess. 15. dicitira, Omnis vera sunt, in quantum sunt, nec quicquam est falsitas, nisi cum putatur esse quod non est. Item Deus quia est summum ens, est summum bonus & perfectus, quoniam tam Philosophi, quam Theologi, probant. Deum esse, probant unum primum ens, & ex hoc ostendunt illud esse maximum ens & perfectissimum & optimum; quare & omnia alia entia, quantum participant suo esse, tantum proportionaliter sunt bona naturaliter & perfecta. Et hoc induit Aristoteles obscurè 1. de Cœlo 100. cum dicit, Totus Cœli finis, & omne tempus infinitum continens, & perfectio eternum est, a semper esse sumens denominationem immortalis & diuinus, unde & alii communicatum est, his quidem clarissimi, his autem obscurissimi esse & vivere. Augustinus quoque 1. de doctrina Christiana penult. dicit idem fariseus. Quia Deus bonus est, sumus, & in quantum sumus boni sumus, & in quantum mali sumus, in tantum mali sumus. Ille summe ac primus est, qui omnino incomparabilis est, & qui plenissime dicere potuit, Ego sum, qui sum: Cetera, nisi ab eo, esse non possunt; & in tantum bona sunt, in quantum accepimus ut sint. Item si aliquid sit per se malum, illud est contrarium per se bono; illud ergo, vel latenter primum in genere malorum, est aquile prius in genere bonorum; quoniam contraria sicut constat, possunt sub eodem genere & maxime distare. Ideoque sicut dicit Aristoteles 1. de Cœlo 44. Contrariorum si alterum est determinatum, & alterum determinatum erit, vbi Averroës in comment. probat hoc dicens: Hoc manifestum est ex descriptione contrariorum, que sunt in fine remotionis, & cum utrumque eorum maximè distat, necesse est ut sit qualiter in contrarietate, scilicet ut neutrum sit fortius reliquo; sed cum posuerimus alterum eorum finitum, & alterum infinitum, tunc non contrariabitur sibi a qualiter, quoniam forma contrarietas que est in altero eorum non erit aequalis forma contrarietas alterius: & addit. Et manifestum est per se ut sint in eodem gradu contrarietas; & si non, nos in fine distabunt. Possibile enim esset addere super minus, ut esset magis contrarium, quod probat tripliciter est falsum. Primo, quia tunc idem habebet plura contraria, scilicet summa: secundo, quia ut illud quod per se est in maxima distantia, non erit, quod est contrarium positionis: tertio, quia tunc non esset eadem proportione unius contrariorum ad reliquum; & est contra, cuius oppositum afferre esse non potest. Sicutur haec sint ita, malum est infinitum, & aquile forte cum Deo omnipotenti apud quem non est impossibile omne verbum. Posset ergo impedire & frustrare Deum bonum ab omnib[us] suis honorib[us], & si non esset omnipotens cum alijs absurditatibus infinitis. Hoc idem probat Aug. 83. qu. 6. hoc modo, Omne quod est a corporeū est aut incorporeū: Corporeū sensibili, incorporeū aut intelligibili, specie contingit;

inatur. Omne ergo quod est, sine aliqua specie non est, vbi autem aliqua species est, nec sartio aliquis modus est; et modus aliquid bonum est; sumnum ergo maximum suum modum habet; Caret enim omni bono, Non est igitur qua nulla species continetur, totumque hoc non men man, de specie priuatione reperitur est, item si sit aliud per se malum, illud est contrarium summo bono; Dominus Deo bono contra Aristotelem 12. Metaphys. cap. ultim. sic scribentem, Non est contrarium primo nihil; Et Augustinus 12. de Cuius Del 2. En natura qua summam est, contraria nulla est, nisi qua non est. Si quippe quod est contrarium non est, et proprieatate Deo & superna essentia, & Autori omnium qualitatumque esseentiarum, essentia nulla contra nulla est. Amplius autem quod naturaliter appetit & amat bonum, est aliquo modo bonum. Si enim est per se, & perfecte malum, est per se, & perfecte contrarium bono, sed nullum talum copiariorum naturarum appetit & amat aliud, sed magis aliud & fugit, sed quilibet naturaliter appetit bonum. Nam 1. Eth. 1. dicitur, quod bene appetit qui querit bonum, quod omnia appetunt. Et 1. de anima 34. Omnia appetunt, & ratio manifestat. Omne enim habens finem naturaliter appetit illum, sed Deus est finis ultimum omnium mentis, sicut ex secunda Suppositio ne posset ostendit, & probatur expressum est. Met. & alibi multis locis in Philosophia Arist. & similiter Augustino, & & Parab. 16. omnia propter finem suum operatus est Dominus, & Apocal. 1. Ego sum Alpha & Omega, principium & finis. Augustina quidem hoc ratione de communione appetitu boniclare refutatur. Metaph. 6. dicens, Necesse est per se est bonitas pura, & bonitatem desiderat omnia quicquid est; Id autem quod desiderat omnis res est esse, & perfectionem in esse in quantum est esse; & esse est bonitas pura & perfectio pura; et omnino bonitas est id quod desiderat omnis res iuxta modulum suum, quoniam per eam perficiuntur eius esse. Item quidlibet vel est operatio, vel habet aliquo modo operationem aliquam naturalem, sed omnis operatio, quare & causa operans, appetit aliquo modo bonum. Nam secundum Aristotelem 1. Eth. 1. Omnis ars & omnis doctrina, similiter autem & actus, & electio bonum quedam videatur; Ideo & bene enuntiatur bonum, quod omnia appetunt. Et 1. Politic. 1. Eius, quod videtur, boni gratia, omnia operantur omnes. Et Augustinus super illud Psalmi 32. Beata gens cuius est Dominus Deus eius, post magnum processum concludit; Depellenda ergo miseria cause, & acquirendae beatitudinis causa, faciunt omnes homines, quicquid vel boni faciunt, vel malum. Boetius quoque 3. de Consolacione Philosophiae prosa secunda sic dicit, Omnis mortali um cura, quam multuplicum studiorum labor exercet, diuerso, quidem calle procedit, sed ad unum tamquam beatitudinis fidem nimirum persequitur; Et secundo de Cœlo 34. Natura semper facit contingit quod optimum; Et secundo de generatione pœnitus. In omnibus, inquit, quod melius, desiderare naturam semper. Hoc idem potest aliter sic ostendit. Omnis agens appetit aliquem finem proprium, ut patet 2. Phys. diffusæ, et 1. Eth. 1. & 9. Metaph. 16. & alibi multis locis; Finis autem semper habet rationem boni, ut patet 2. Phys. 23. vbi dicitur, Non omnino ultimum esse finem, sed optimum; et simile habetur infra, eodem 31. Dicitur, quod finis est potissima causa, & tempus est, vel yderetur bona, et 2. Metaph. 8. Qui auferunt finem, auferunt bona naturam; et 3. Metaph. 3. et 2. Phys. 74. & alibi lapidissime eadem sententia reperiuntur. Prosum sic ad idem. Omne agens desiderat naturaliter finem ultimum communem cuiuslibet actionis, qui est sine dubio summa bonus, & propter hoc est finis cuiuslibet causatis & actionis. Dicit enim Philosophus 3. Met. 3. Quod est bonum secundum se & propter suam naturam finis est, ut quod illius causa & finis, & sunt cetera. Item sicut vult secunda Suppositio, & in Philosophia ostenditur multis locis quod non est infinitus processus in finibus, oportet ergo quod utrum finis primus, & ultimus, communis, toti generi finium, & causa finalis omni finium aliorum, sicut est in quolibet alio genere, ut 2. & 10. Met. Arist. demonstratur; sed nullus talis finis citra Deum potest assignari. Et hoc est quod Philosophus autoritaribus pluribus contestatur. Dicit enim 3. Met. 37. Quod autem escius gratia, id est, causa finalis, in immobilibus definitio ostendit, id est, termino causa finalis quam statim adiungit, dicens, Et enim autem quod cuiusvis causa, quorum horum quidem est, hoc vero non est; Mortuus vero, scilicet primum motum ab eo, mouet. Vbi Averroes declarans definitionem finium, dicitur, affectionum propter quas mouetur perfectum, quidam sunt qualitates vi sanitas, quidam sunt substantiae exprimentes, & quae mouent ad eas, ut assimilantur omnes actiones seruorum, quoniam sicut erga rationem Domini sui, ergo dicuntur, est propter Deum, & similiter ex his cum hoc primo principio. Hoc autem primum mouens mouet primum motum, sicut primum amans primum amatum. Primum enim, ex cuius mouetur ab illo motore secundum desiderium, ut assumentur ei secundum suum posse, sicut amans mouetur ut assumentur suo amato;

A Aliavero corpora & effecta mouentur secundum desiderium ad monum primum corporis, & inde dicuntur, & effecta mouentur, et autem qua sunt sub istis mouentur medianisibus istis motibus. Generationem vero & corruptionem faciunt motus duplex, oppositi, consumatio- nem, vel destruens motus exterius. Et supra eadem particula textus, Quod bonum, & proper ipsum ergo pœnitentia, & contemplatione, & optimum semper & probabile quod primum, videntur, etiam quem Commentator exponit: aliud autem quod eligitur proper se in, & invenit, etiam est valde nobile cum primò acquiritur. Vbi Averroes: Illud quod diligitur & desideratur proper se inter haec principia abstracta, est illud quod est in fine nobilitatis, & implicitus, & latens, & ex his ipsis mouetur omne meru velociori & maiori motibus propriis, & inveniuntur eorum. Est enim electum per se, & amatum omnibus; tale autem est perfectum in fine, & illud acquiritur per se, & omnia qua acquiruntur, proper ipsum acquiruntur. Vnde Philosophus 1. De celo & mundo 63. Quod est optimè habens nihil indiget acti- onis, est enim ipsius quod cuius gratia, scilicet finis: actio autem semper est in duabus, cum & cuius gratia sit, & quod huius gratia: alienum autem animalium partioles, plantarum autem partis, quædam de una forte. Aut enim unum aliquid est quod locutus est quod quædam modum & haber, aut & multa: omnia autem prævia sunt id optimum; & textus quem Commentator exponit, Actiones hominis multiplicantur, & non sunt proper se, sed proper aliud, quoniam non est perfecte nobilitatis. Res autem perfectæ nobilitatis non indiget operatione qua sit nobile: nam ipsum est illud propter quod sic operatio, & omnis actio, & perfectio operationis, est per id quod facit operationem propter aliud, & propter id propter quod est operario facientis, scilicet propter finem istum nobilem & perfectum. Et secundo De anima 34. Animal facit animal, & planta plantam, quantum ipso semper divino & immortalis par- ticipent secundum quod possunt. Omnia enim illud appetunt, & illius causa agentia omnia quecunque agunt secundum naturam: Boetius 3. de Consol. Philosoph. prof. i. i. ostendit diffusæ quadlibet entium appetere finem & bonum proprium & commune, non communem propter proprium, sed & contra. Dicit ergo quod id ad quod voluntaria festinant, est omnia summa bonorum, & illud est finis omnium rerum quod desideratur ab omnibus, quod quia bonum esse collegimus, opertet rerum omnium finem bonum esse fateamur. Et infra profa 12. Cum Deus bonitatis clavis omnia gubernare iure credatur, eademque omnia sicut docui- ad bonum naturali intentione festinant, vnde dubitari non potest quod voluntarie regantur, sequitur ad disponentes nūtrit, veluti conuenientia, contemporataque rectori sponte conuer- tur. Ita in qua necesse est. Nihil ergo est quod naturam servans Deo contrarie conetur, ni- consilii in qua: nec est aliquid quod summa huius bono vel possit, vel veli obstatere. Qui & in vane de Hobdomib; tener, inquit, communis sententia doctorum, ordine quod est ad bonum tendere, & omne autem tendit ad finem, quae igitur ab omnibus, & ipso bona sunt. Item pos- set confirmari per Augustinum, qui in libro loco quod omnes homines necessarij, velint beatitudinem, & propter ipsam volunt & agunt, vnuerit, ut p. 1. quid volunt & agunt, ut era superius allegatum. Ideoque non potest dici, quod hoc omni dicta Autorum intellectum ageretur de actionibus naturalibus non voluntariis. Quodam enim autoribus loquuntur ex- pressa de Angelis & hominibus, & erat eadem ratio est hinc inde. Alter quoque, etiam no- bimura, scilicet voluntaria, & actiones nobiliores, & nobiliores potentie, puta voluntaria negligenter disponentur, & peius, cum ramen secundum Philosophum, 2. De celo & mundo 30. Naturam non curat vita, despicias preterea. Vnde videtur mirabile quod idam se- quis omnia videlicet actionem cuiuslibet creature esse frui vel vivi, & nullam abut. Sed ad me mentem Sancctorum istud non sequitur, quia licet quod libera ratio creatura quodammodo refre- ratur in Deum, non tam pax est cum circumstantiis debitis, ut oportet. Item pax est cum magnis bonis, ut nullus dubitet quod sit bonum, nec confundat circa ipsam, sed omnies ipsam propter se appetunt sicut finem. Vnde Philosophus 3. Eth. 8. Coniliatur non de fini- bus, sed de finibus que ad fines. Neque enim coniliatur Politicus si pacem faciat, neque reliquo- rum aliquis de fine, sed pponentes finem aliquam qualiter & per quae erit, intendunt. Item omnia entia naturaliter appetunt quandam pacem, concordiam scilicet naturalem, & debitam harmoniam, tam intusque quam extrinsecus circumquaque, sicut pœnitentia, & in mixtis, similibus, & contraria inueniuntur, sed in hominibus maxime. Nam pacifici volunt pa- tem, & similiter bellicosi. Nam sicut dicit Philosophus 10. Eth. i. i. Bellamus, ut pacem induca- mus: nullus enim eligi bellare quis, sed ut bellicus gracia, neq; preparari bellum, videatur enim omnino violentus occidere quislibet, & amicos oportugnatores faceret, ut pugna & occidi- fierent. Quare & testis recte in libro Amazones, Pax cunctis mortalibus est operata. Hesper 13. Vnde & Augustinus 15. de Cuius Del 1. Pax est tam magnum bonum, verum gratioso. Augustinus. leat

Augustinus.

immobi-
libus

apostoli.

Aristoteles.

Boetius.

Aristoteles.

Sapiens. 11.

Augustinus.

Philosophus.

Aureo-

leat audiri, nihil deliderabilius concupisci, nihil melius inueniri; & pacem omnia bona & mala, in omni operatione bona, & mala, desiderant & amant, nec pacem ullo modo poterunt non amare. Hoc autem rōtum Augustinus 19. de Civit. Dei 12. & 13. plane dicit, & probat. Amplius autem ordo naturalis est bonum, & omnia habent ordinem naturalem, quare & omnia bonum habent. Hac autem ratio fere rotaparet 13. Metaph. 2. vbi Aristo- teles distinguens de bono, & redargens Aristippum, & ceteros tales Sophistas ponentes non esse bonum in Mathematicis, sicut 3. Metaph. 3. recitatur, ostendit in Mathematicis esse bonum, sic dicens; Quoniam autem bonum & optimum, alerum hoc quidem est temperie operatione bonum & optimum, dicentes nihil dicere Mathematicas scientias de bono & optimo, mestinentur. Dicunt enim, & demonstrant maxime: Boni autem maxime species & ordine, comensuratio, & determinatum quod maximè ostendunt Mathematicae scientiae. Et quoniam multorum causa videntur hanc, dicō autem pura ordo & determinatum. Idem patet 3. de Cœlo, & Mondo 24. vbi dicitur, Inordinatae nihil est aliud quam præter naturam: Ordo enim propria sensibilium natura est. Item illud est bonum quod tribuit cuque quod est suum, sed hoc facit ordo: Augustinus enim 19. de Civit. Dei 13. ordinem sic definit, Ordo est parium dispariumq; rerum sua cuique loci trubens dispositio, quod satis concordat dicto Aristotelis precedentis: Quare et 15. de Civit. Dei 22. definit breviter sic virtutem quod est ordo amoris. Item nisi ordo esset magnum bonum, non tam diligenter in Sacris literis notetur. In rationali quidem Iudicij debuerunt posse 4. ordines lapidum, & nomina filiorum Israel secundum ordinem naturam suæ & lucernæ per ordinem collocazi. Regina quoque Sabá videntur ordinem ministrantium Salomonis, dixit, Beatis erunt tui. Ordo similitudinis Melchisedechi non minimum commendatur, & quasi tota lex & prophetarum locis varijs talibus est respecta. Apostolus quoque monet Corinthios, ut omnia facias eis secundum ordinem & honestem, Et Colossibus scribens dicit Apostolus se gaudere evidente ordinem eorum. Quod autem omnia habeant aliquem ordinem naturalem, per hoc ostenditur, quia omnia habent unum finem natum, & proximo cui ostensum; & quia omnia essentialementer & naturaliter ad inuidem ordinantur effendo, & qualiter plus vel minus. Aristoteles quoque 12. Metaph. capite ultimo inquit, in quo consilat naturale bonum & optimum vivi, vivum scilicet in aliquo bene separato, aut in ordine & respondendo, ostendit quod in vitro, sicut bonum exercitus consit in ordine, & duce, & ponit ibi duplēcū ordinem omnium eniūm naturalem, ad inuidem scilicet, & ad primum; & hoc pulchritate ostendit ibi Averroes comment 52. Et 1. Metaphys. capite nono recitat Aristotelis rationem Antiquorum abista veritate coacterum, vi dicit, ad ponendum, licet non satis distincte vnam causam finalē communem omnibus entibus. Videbant enim quod omnibus entibus est, omnis, & bene in ordine naturali, & quod hoc non posset esse ab aliquo elemento, nec a casu aut fortuna; quare concludebant vnam esse principium generale bonitatis totius. Ideoque Anaxagoras dixit intellectum quendam esse in Animalibus, & in natura causam terræ & mundi, & ordinis rotis; & causam sic dicendi accepit ab Hermanno Dacomenio, sicut si cum conseqüenter capite decimo recitat, & hanc sententiam Philosopherum approbat. Quare videtur quod hoc sit Philosopherum sententia generalis. Dicitque Boetius 4. de Consol. Philos. profa 6. Ordo quidem cuncta complexitat, nequid in Regno prouidentis licet temeritati. Adduc autem Aristoteles in de Secret. Secretorum 1. part. 23. dicit quod, Creator cuncta, sua sapientia æquali pondere, & certo numero, & ordine destinavit. Cui & concorditer Sapiens Sapiens. 11. Omnia in mensura, & numero, & pondere dispositi, quare & in ordine naturali. Hac etiam tria, magnum, bonum, importauit, vi patet p. 1. Augustinum 4. super Gen. 4. & infra 2. de libero arbitrio 19. & vlt. 5. de Civit. Dei 11. De prædestinatione Sanctorum 4. & alibi multis locis: Qui & 25. de Civit. Dei 15. Non est, inquit, vna natura, quia non illa constituit, à quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo, sine quibus nihil certum inveniretur, vel cogitari potest, & quodlibet horum trium est bonum; & quilibet ergo res existens aliquod bonum haber, & est similiter ipsa bona. Amplius autem omne ve- philosphus te eas est vere cognoscibile possum, quia secundum Philosopherum 2. Metaph. 4. vnumquodque sicut se habet ut sit, ut ad veritatem, quare ad cognitionem: sed malum non est cognoscibile politum & per se, sed priuatum & per comparationem ad bonum, sicut priuatio per suum habitatum. Dicit enim Philosopherus 3. de Anima 2. y. quod priuatum, malum, & ognis suo contrario aliquo modo monstratur & cognoscitur; vbi dicit Averroes, quod voluntatis omnes priuationes, non cognoscuntur nisi per sua contraria, scilicet per cognitionem modis, & per cognitionem defectus habitus, & hoc intendebat per origine- dinem priuationem albedinis; & 12. Metaphys. 37. inquit Philosopherus illud idem: In- telligi-

A telligibilis, inquietus, altera colementatio, & huius substantia prima; quare confitit cum loqui de colementatione boni, cum dicit, quod illa est intelligibilis per se, innuens, quod colementatio contraire, scilicet mali, non est intelligibilis per se, sed per accidens, quod exponens Auctores, allegat ab Alexandro quod illa que sunt intellecta per se sunt de Aliatofchia bonis que autem in ali per accidens sunt intellecta, scilicet per priuationem boni, & omnium principiorum contrariorum cuiuscunque transmutationis, vnum est quasi forma, & aliud quasi priuatio. Aliatofchia autem quae est quasi forma est intellecta per se, que autem est quasi priuatio est intellecta, sed non per se: priuatio enim non intelligitur nisi ratione. Hoc habitus, qui est forma. His autem concordat Augustinus 12. de Clivitate Dei 7. dicens, Angeli imm. quod velle inuenire causas peccati male voluntatis & defensionum talium, est ac si quis vellet videre tenebras, aut audire silentium; quod tanzen vtrumque nobis notum est per oculos, & per aures, non in specie, sed in specie priuatione. Nemo ergo ex me scire querat, quod me nescio scio, nisi forte vi nescire dicat, quod sciri non posse sciendum est. Amplius autem si aliquid est per se malum, hoc maxime videatur de acto malo mortaliter; sed quilibet talis est aliquis motus, & actus, & perfectio mobilis seu motu in quantum huius, vt patet 3. Phys. Aristotelis satis diffusat. Item ad idem, Omnis actus est finis, complementum, & perfectio naturalis potentie, cuius est actus. Dicit enim Aristoteles 9. Metaph. 15. finis autem actus, & huius gratia potentia furnitur. Non enim ut visum habeant vident Animalia, sed ut videant, visum habent; & hoc ibi per magnum procellum ostendit. Quare & omnis actus est bonum aliquod naturale; & haec est ratio Autem 9. Metaph. 3. dicens. Nihil in actionibus inuenitur dici malum, quod non sit perfectio causæ agentis, & fortassis non est malum nisi in respectu patientis tristitia per illam actionem, vel in respectu causæ superioris, quæ deberet prohibere, sicut iniuria illata à virtute irascibili est propria perfectio illius virtutis, & quantum ad illam est actio talis bona, sed est malum iniuriae, vel anima rationalis quæ deberet fugere hanc virtutem. Idem ostendit per aliud exemplum satatis conueniens de combustione facta per ignem, quæ est perfectio propria formæ ignis, & per consequens bonum eius, sed est forsitan malum combusti, vel illius qui ignis accidit. Item homicidium & adulterium non sunt per se malum, nec aliqui actus exteriores, quia non in pueris, mortuis, dormientibus, seu etiam furiosis, cum careant arbitrio libero voluntatis causalitatis. Haec patet ex secundo huius præmissis. Ad idem, si homicidium sit per se malum, homicidium secundum quod homicidium est malum, quoniam ad per se, sive secundum sequitur secundum quod, vt patet 5. Metaph. 23. vbi illa definatur; & si homicidium secundum quod homicidium est malum, omne homicidium est malum, vt patet 1. Prior. cap. de reduplicatiis 3; & Averroes super 5. Metaph. comment. 3. Homo secundum quod est homo, non est artifex idolorum, quoniam tunc omnis homo est artifex idolorum. Item quicquid inest alicui per se, inest ei essentialementer, vt patet 1. Post. & 5. Metaphys. ubi prius, & quicquid inest alicui per se, inest necessario omnibus suppeditis, vt patet 2. de Cœlo 59. vbi arguitur quod sivna stella est sphærica figura, ergo & omnis. Vbi dicit Averroes. Necesse est vt illud quod existit in aliquo individuum speciei ex rebus essentiis illibet existat in omnibus individuis illius speciei, & figura est ex rebus essentiis illibet. Venitabilis quoque Anselmus Cantuarientis de casu diaboli 19. ostendens quod omnis voluntas, actus scilicet voluntatis, in quantum est, bonum est, & nullares malum, sic probat: quod voluntas primi Angeli, qua voluit esse simili Deo, non fuit malum, scilicet essentialementer & per se, quia tunc filius Dei non veler simili esse Patri: & addit, Aut si velle quilibet infirmas volupates esset malum, "malum" diceretur voluntas brutorum. Item si homicidium per se sit malum non per accidentem, cùm semper & ybique homicidium sit ipsum, & habens se totum, semper & ybique est malum: Si enim nunc vel hic non sit malum, & tunc vel ibi sit malum, hoc est proprius aliquid quod accidit sibi nunc & hic, ratione cuius nunc & hic est malum; Non est ergo malum solummodo per seipsum, nec per aliquid sibi essentiale, vt est anima, vel risibilitas homini; talia enim separari non possunt, est ergo tantum malum per accidentem, quia per aliquid tale, quod potest sibi adesse, & abesse preter corruptionem subiecti. Venitabilis quoque Anselmus Cantuarientis in De conceptu virginum 4. arguit isto modo; Si appetitus concupiscentiales per se iniusti essent, quoniam illis consentirentur, iniusti facerent, sed quando bruti animalia illis consentiunt, non dicuntur iniusta. Item si actus adulterij & homicidij per se sint mali, sicut actus secundum essentiam similis sit in conjugatis, & non conjugatis in innocentibus & reis mortis, erit & peccati in illis. Ad idem ponatur, quod proprius nimis similitudinem, vel aliam causam ex ignorantia inculpabili vir cognoscat vxorem alienam credens eam esse propriam, & simili-

& amittit occidit illico, & non sibi in carcere ioco peccatis, nullus damna, & deinceps cu-
tiodi, neuter peccat, sed merita incau. *Ergo tales actus per se, & secundum*

Gen. 29.
Lambardus.

autem *multis* *modis* *anquam* *actum* *non* *negat* *actus* *carnales* *et* *in propria* *vxore* *dum*
credunt *alios* *ex* *peccatum* *morte*, & *ex* *coito* *nocentis* *credunt* *innocentis*. *Istud apparet* *Ge-*
nes. 29. *de Rachel & Lea;* *et in Canone 29.* *Quæst. 1. & 4.* *Scrip. Petri, dist. 30.* *desimilibus*
manifeste. *Aduic autem id* *item*, *Tutia & iniustia sunt præsumptio* *opposita*, *quæ & nata-*
sunt fieri circa idem, *vt pater in predicatione*, *et* *Metaphysicorum*: *sed iniustia est in sol-*
rationali *creature*, *ergo & iniustia*, *& non in talibus* *actibus exterioribus*; *Imo* *conviene-*
tur magis *p̄ se* *peccatum* *in talibus actibus*, *quam* *in similibus* *a talibus* *bēñariis*. *Hæc*
rem *quæ sit* *ratio* *est* *Anselmi de Conceptu virginali*, *vbi* *similiter ostendit* *peccatum originale*
per hoc quod est iniustia non esse in semine, aut corpore, sed tantum in anima rationali. *Amplius autem videtur, quod nullus actus interior per se est malus, quia nec blasphemia, nec*
odium Dei, quod potest ostendit, sicut de actibus exterioribus est, oletum in mononibus, &
etiam furiosis; *& quia quilibet talis actus est quædā perfido naturali* *talis potentia* *natura-*
lis. *Præterea intelligere & velle sunt operationes diversæ;* *Ponatur ergo quod Deus creeret*
aliquam natum, quæ possit libere velie & noite, & facere carteria opera voluntaria, & non in-
tellectu *aliter* *nec rationabiliter* *judicare, sed Simpliciter comprehendere* *sicut bruta, tunc ta-*
lis natura blasphemando, vel odiendo Deum non peccaret, quia non faceret contra iudicium,
sc̄ regulam rationis. *Tales ergo actus non sunt per se mali, sicut ex præostensis appetet. Am-*
plius autem homo potest sine culpa sua aliqua præcedente multipliciter decipi per apparen-
tas plurimas, & Sophistica argumenta. *Ponatur ergo quod illi Beherot callidissimus So-*
phistacum eius arguit, sunt perplexi, aliquem simplicem, sine culpa sua priori, involuerat, &
illaqueat tam perplexè, ut sibi videatur omnino, quod nūi blasphemari Deum, vel odiet, ne-
cessario plus peccabit, iste tunc secundum iudicium rectissimum rationis tenetur blasphemare
Deum, vel odire, ne alias incidat in maius peccatum, quenam secundum communem animi C-
conceptionem, de duobus malis, minus malum est eligendum, cuius causa est, quia in bonis
est contraria, scilicet quod maius est magis eligendum. *Vnde 5. Ethic. 3. In boni ratione fit*
minus malum ad maius malum, est maius magis eligibile maiori, eligibile autem bonum, &
magis malum. *Idem pater per beatum Gregorium 32. Moral. 17. super illud Job. 40. Nerui*
testiculorum eius perplexi sunt, dicentes, Horum testiculorum nerui perplexi sunt, quia fugi-
tionum eius argumenta implicitis in nexionebus alligantur, ut plerique ita peccare faciant,
quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non evadant, vel
culpam faciant, dum vitant, ac nequam se ab una valetant solute, nisi in alia consentiant
se ligari. *Et hoc ostendit per multa exempla, quorum primum est.* *Siquis iuraverit se castatu-*
rum secreta alterius, qui indicat sibi post iuramentum, quod intendit committere secrenum
homicidium, quod ille iuratus, non nisi pro domino hoc secretum propositum valcat impedit,
tunc rante perplexitas laqueis alligatur; quod si secrenum prodiderit, videatur ubi res per-
iuisti, si non prodiderit, reus homicidij. *Aliud exemplum ponit de aliquo Simplici, qui pro-*
mitit obedientiam integrum prælato, qui ¹¹ primo præcipiat ei facere quod non decet, tunc talis
est perplexus: Si enim obediatur, facit peccatum & peccat, si non obediatur incurrit inobedi-
entia, sicut credit. Vbi contra omnes tales perplexitates ponit remedium generale, scilicet
ut perplexus semper eligat minus malum. * Dicit enim sic, est tamen quod ad defensionis eius
versutias utiliter fiat, ut cum resens inter minora & maxima peccata contrinigit, si omnino
nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur, quia & qui minorum am-
bitu nō fugiat, vnde clauditur, ibi se in fuga præcipitat, vbi minor brevior inuenitur, & hoc
totum allegatur in Can. dist. 13. Nerui, & simile scribitur 22. Quæst. 4. Non solum & multa
similia multis capitulis post & ante. Item ad idem, est illud capitulo supra, eadem distinc-
tione, Duo mala, & sumit à Concilio Tolerano 8. Duo mala, inquit, licet causam sibi
præcauenda, tamen si necessitas periculi viuum ex tis perpetrare compulerit, ad id debemus
refoluere, quod minori nexo posicur obligari. Quid autem leuius ex his, quid è gravius si,
puta rationis acumine inuestigemus. Et ad hoc facit, quod in capite illius distinctionis premi-
titur, scilicet quod aduersus naturale ius, nulla dispensatio admittitur, nisi forsitan duo mala ita
virgeant, ut alterius corum necesse sit eligi. Idem docet planissime Isid. 3. de sum. bono 5. Po-
natur ergo quod allicui simplici qui voluit & iurauit allicui prælato obediencia in omnibus in-
tegris, præcipianit ab illo prælato, vel a diabolo qui transfiguratus in illum prælato, quod odiet
Deum & blasphemet, & iudicet quod talis actus contra Deum sit minus malum, quia ibi est viuum
peccati tantum, & contra Deum tantum, & multum excusatum per præceptum prælati, ceteraque
quod non obediere in hoc casu sit maius peccatum, quia contra prælatum suum, & contra
Deum,

*Gregorius.**II post.*** temp. Gregorius.**Iudorius.*

A *Deum, cuius vices gerit, & quod sit violare iuramentum, & apostatare à voto.* *Vel ponatur,*
quod Diabolus, qui transfigurat se in Angelum lucis, & disfigureat se in magni consiliis Ange-
lium, Dominum lebum Christum, & præcipiat aliqui Simplici credenti quod dicit Christus, quod
blasphemet, & odiet Deum per momentum, quod si non fecerit, blasphemabit Deum, & odi-
et in æternum damnatus, credatque minus malum esse blasphemate, vel odire Deum in hoc
casu, quam non obedire mandari, & hoc sit sine culpa talis alia præcedente. Videmus
enim, quod multi Sancti per argumenta Sophistica decipiuntur frequenter. Et sicutem hoc est
possibile de divina potestia absoluta. Et si dicatur quod hoc est ad minus proprii peccatum
originale præcedens, sit peccatum originale baptismum delectum, & sit talis in charitate, tunc
nonquam in peccatum originalis ignorantiam, quæ inducat eum necessarium
in mortale peccatum. Item talis credulitas est unus ¹¹ actus possibilis fieri, ut patet per consili-
um, & per textum Job, qui non potest intelligi sicut litera primò sonat, eo quod Beemat ra-
lia membra non haberet, patetque per Gregorium, & per Gratianum similiter vobis prius, & ratio
docet idem. Potest enim quis credere talum manifestum, & minus verisimile, ut oppositum
primi principij, vel quod omnia mouentur vel quietant, & similia, sicut 4. Metaphysico-
rum, & alibi recitatur: sed talis actus credulitas perplexa nec in fieri, nec in esse dependet à
culpa priori, tanquam ab aliqua sua causa, sicut induxit patet. Est ergo absoluere possibile
sine culpa priori credulitatem huiusmodi fieri, & manere. Item ponatur, quod Deus crearet
hominem sine peccato originali vel alio in gratia, talis conditionis, qualis nos sumus, de quo
sic decepto arguitur, ut prius. Et ad omnia subterfugia obstruenda, ponatur quod talis sit per-
plexus, credat, quod si expectet, deliberet, consultat, vel oret Deum, peccabit grauius eo ipso:
sit enim hæc credulitas pars perplexitatis illius, ponaturque quod præcipiat sibi, quod statim
faciat hoc vel illud, & credat se obligari ad statum faciendum, hoc omni expectatione vel
aliquo huiusmodi; vel ponatur in carcere, vbi non possit habere consilium: & præterea licet
oret Deum, ex quo Deus non tenetur, nec per preces cogatur ad agendum, sed quicquid agit
ad extra, liberè semper agit, ponatur de sua potestia absoluta quod non exaudiatur depreca-
tem. Talis ergo sic perplexus si eligat, & faciat quod credit esse minus malum, non peccat:
nullus ergo talis actus per se est peccatum. Sed aliquis forsitan dicit, quod si sic eligat, in hoc
casu, nihilominus ipse peccat, quia ipse eligit, & facit minus peccatum, secundum auctoritates
superius allegatas, quare & aliquo modo peccat. Hoc autem non videtur: Nulus enim fa-
cien do quod debet peccare, talis autem facit quod debet. Nullus etiam faciendo se-
condum rectissimum iudicium rationis, Sanctorum, Capitulorum, & Concilij generalis pec-
cat; hic autem sic facit. Itemque si talis peccet, hoc est mortaliter in multis casib; ut vi-
detur, & si non sic eligat, ipse peccat mortaliter: talis ergo in charitate, in iustitia, & in recti-
tudine voluntatis, heres regni coelestis, hæc omnia de necessitate amitteret, & inuitus, quod
multis Sanctorum & Doctorum testimonij reprobatur. Et hoc videtur expressè contra bea-
tum Gregorium vbi prius, & allegatur in Canone vbi prius: Dicit enim, cum in dubiis con-
stituatur, ut ille in multis tubatur, ne in magnis sine via peccatum. Augustinus quo-
que de mendaciis 13. fecit idem, vbi post longam disputationem præhabituat & concludit;
Ita igitur concludendum est, ut quæcumque alibet peccata, exceptis his quæ in iurandum faci-
unt, in quem committuntur neq; existit quilibet peccatis suis neque pro se, neque pro quo-
quam, sed ea sufferat potius fortiterque patiatur; illa vero quæ ita committuntur in homi-
nem, ut eum faciant immundum, etiam peccatis nostris curare debemus; ac per hoc neque
peccata dicenda sunt, quæ proprieatatem suam ut illa immunditia deuinetur. Quicquid enim ita
fit, ut, nisi fieret, iuste reprehenderetur, non est peccatum, nullumque peccatum esset, quicquid propter
talis vita virtutis factum esset. Proprius ergo hoc cuiusdam quilibet peccatis fuerit,
non peccat. Et infra, codem 26. Hæc certè omnis disputatione quaeratur alterius ¹¹ affirmationi
& negationi de esse mentendum, nemo tamen potest dicere, hoc se in exemplo, aut verbo
Scriptura invenire, ut diligendum vel non odio habendum ullum mendacium habeatur, sed
interdum mentiendo faciendum esse quod oderis, ut quod amplius detestandum est deuite-
ritur. Sed in hoc errant homines, quod subdunt preiota vilioribus: Cum enim concederis ad-
mittendum esse aliquod malum, ne aliud grauius admittatur, non ex regula veritatis, sed ex sua
quisque cupiditate atque consuetudine metitur malum, & hoc putat grauius quod ipse am-
plius exhortat, non quod amplius reuera fugiendum est. Et addit 27. consequenter; Que
sanctitas, religionisque causa feruatur, cum hæc violare iniuriosi voluerint, etiam peccatis
minoribus, non tantum iniurijs aliorum, si condicio proponitur, & facultas datur, sed imme-
dia sunt; & tunc iam delinquent esse peccata quæ propter grauiora vitanda suscipiuntur. Sicut
enim in rebus viliis, veluti in pecunia, aliquo commode nos vocatur damnum, quod prop-
ter

Gregorius.
Augustinus.

Beda.

Philosophus

Anselmus

Augustinus.

Ezias.

Michælus.

Psalm. 50.

Marc. 9.

Apostolus.

Aristoteles.

Averroes.

ter maius licetum admittitur; sic & in rebus laetis non vocari peccatum, quod admittitur ne A
gratius admiratur: aut si & illud de manu dicitur quod alijs perdit, ne amplius perdatur, vocatur & hoc peccatum, dum tamen suscipiens est, & amplius evitetur, ita nemo dubiter, sicut ne-
mo dubitat tamen diuini maioris damni causa, patienti esse quod nimis est. Et cap. 22, q. 4. Si aliquid allegatur à venerabili Beda in horilia. 44. hoc modo. Si aliquid nos incutius iurasse contigerit, quod obseruantem pergit in extum, liberte illud salubriter confitio mutandum no-
naturus ac magis instante necessitate peierandum nobis, quam pro virtuoso peririo, in aliud crimen grauius esse divertendum. Denique iurauit David per Deum occidere Nabal, sed ad intercessionem Abigail mox remisit, nec aliquid culpe se pro tali peririo contraxisse doluit. Et hoc idem ratio manifestat, nam quiunque eligit minus malum, ut sic fugiat ma-
ius malum, non ceaseret eligere minus malum, sed fugere manus malum; quare nullum pec-
catum incurrit. Dicit enim Philosophus. 9. Eth. 1. Proprietate delectationem & utilitatem amici-
tia exilente, dissolutione fit cum non siant, quorum gratia amabant; nos enim ipsos am-
bant, sed existentia; Cui & concordanter Anselmus de casu Diaboli: 13. Qui vult aliquid proper beatitudinem, non aliud vult, quam beatitudinem; Et de concordia. 8. Qui solùm proper aliud rectitudinem voluntatis seruat, non eam diligit, sed illud proper quod eam ser-
uat, & ideo non dicendus est iustus, nec talis rectitudo dominanda est iustitia. Dicisque Au-
gustinus, 11. de Trinit. 6. Quod si quis voluntatem videndi referat ad aliud, vult vtique aliud; ne ciam videndi veluntas erit, aut si videndi, non hoc videndi, tanquam si velit quis videre cicatricem, vt inde doceat vulnus fuisse, aut ille fenestram videre, vt per fenestram videat transeuntes. Et infra, codem, Recte sunt voluntates omnes sibi metu regatae, si bona est illa quod constat referuntur; si autem prava est, prava sunt omnes. Et 83. qual. 36. Si placere vis hominibus ut eis profis ad diligendum Deum, non iam hoc sed aliud cupis. Et huc vi-
dentur sonare Autoritates de mendacio iam premisæ. Quod etiam ex Scriptura canonica videtur haberi; Dicit enim Ezias in persona Dei Holocasta Arietum, &c. talia nolui & cer-
tum est quod illa aliqualiter voluit, quia illa præcepit in lege, sed noluit isti propter se, sed

proper alium finem, quem satis exprimit in infra, eodem, cum sic dicit Laurentini, mundi estote &c. quæcumque iudicium, & subvenientem oppresso, &c. Et hoc est quod Michælas clarissim manifestat; Quid, inquit, dignum offeram Dominus? Nunquid offerat ei Holocasta, & vitulos animalium? Nunquid placari potest Deus in multis Arietum, aut in multis animalibus hiscorum pinguium? Indicabo tibi ò homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te; vtique facere iudi-
cium & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Et Psalm. 50. Si vo-
lueris sacrificium, dedidem: Vtique Holocaustus non delectaberis: Sacrificium Deo spiritus contributatus. Et Marc. 9. Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit; & quicunque me suscepit, nota me suscepit, sed eum qui misit me. Et sic loquitur Apostolus 1. ad Cor. 4. dicens, Si volens hoc ago, scilicet Euangelizauero, mercedem habeo; Sia autem inuitus, dispensatio mihi credita est, innuens quod si predice Euangelium D pro lecro temporali, prædice illud inuitus, scilicet non volens Euangelium, sed lucrum; quod patet ibi expressius per Augustinum in gloria dicentem, Si coactus in opere earum rerum que temporali vita sunt necessaria, prædicto Euangelium, alij per me habebunt mercedem, ego autem non, quia non ipsius Euangelium diligo, sed eis præsum in illis temporalibus constitutum. Quare videtur quod perplexus eligens suo iudicio minus malum, vt fugiat maius malum, ad mentem Autorum istorum non eligit ullum malum, sed quæcumque in eo est; iugis portius omne malum; quare nec videtur peccate. Autoritates vero dicentes quod talis debet eligere minus peccatum, intelligunt, quod debet eligere illud, quod videtur sibi minus peccatum, & quod in omnibus est peccatum: Tantum enim in hoc casu licet homini eli-
gere & facere, quod credit esse peccatum, & cum hoc sit ius naturale, vt omnis homo fugiat, & non eligat sibi malum, contra istud ius naturale dispensatio admittitur tantummodo, in hoc casu, sicut superius recitat. Amplius autem & istam sententiam Autoritates quæplures E

Philosophicæ & Theologicæ inveniunt & confirmant. Aristoteles siquidem, 1. Eth. 6. dicit, quod bonum equaliter dicitur enti, & hoc ostendit inductiæ per omnia prædicamenta: Vbi Autrores sic dicit; Cum nomen boni synonymè dicatur nomini entis, dicitur ambiguus de eo, prædicamentis, id est, non secundaria intentione unam. Item 4. Eth. 12. Malum seipsum destruit, & si integrum sit, impotabile sit. vbi Autrores, malum corruptio est sui ipsius, quando aggregata fuerint omnes eius partes, cum non sit hoc tolerabile. Item Augustinus. 8. Metaph. 6. necesse est per se est bonitas pura, & bonitatem desiderat omnino, quicquid est; Id autem quod desiderat omnis res est esse, & perfectio in esse in quantum est esse; Primum vero in quantum est priuatio, non desideratur, nisi in quantum eam sequitur esse, & perfectio. Id igitur quod

A quod verè desiderare est esse. Est esse bonitas pura & perfectio pura; & omnino bonitas est id quod desiderat omnis res iuxta modulū suū, quoniam per eam perficitur eius esse, malitia vero non habet essentiam, sed est priuatio substantie, & utilitatis dispositionis sua. Idem 9. Met. 7. & 8. de singulis de malo & dicit, quod dicitur quadrupliciter, scilicet opus abhorribile, principium eius, levius mores, rusticæ & dolor, & defectus rei à sua perfectione: Et infra cap. 8. allegatur à venerabili Beda in horilia. 44. hoc modo. Si aliquid nos incutius iurasse contingit, quod obseruantem pergit in extum, liberte illud salubriter confitio mutandum no-
naturus ac magis instante necessitate peierandum nobis, quam pro virtuoso peririo, in aliud crimen grauius esse divertendum. Denique iurauit David per Deum occidere Nabal, sed ad intercessionem Abigail mox remisit, nec aliquid culpe se pro tali peririo contraxisse doluit. Et hoc idem ratio manifestat, nam quiunque eligit minus malum, ut sic fugiat ma-
ius malum, non ceaseret eligere minus malum, sed fugere manus malum; quare nullum pec-
catum incurrit. Dicit enim Philosophus. 9. Eth. 1. Proprietate delectationem & utilitatem amici-
tia exilente, dissolutione fit cum non siant, quorum gratia amabant; nos enim ipsos am-
bant, sed existentia; Cui & concordanter Anselmus de casu Diaboli: 13. Qui vult aliquid proper beatitudinem, non aliud vult, quam beatitudinem; Et de concordia. 8. Qui solùm proper aliud rectitudinem voluntatis seruat, non eam diligit, sed illud proper quod eam ser-
uat, & ideo non dicendus est iustus, nec talis rectitudo dominanda est iustitia. Dicisque Au-
gustinus, 11. de Trinit. 6. Quod si quis voluntatem videndi referat ad aliud, vult vtique aliud; ne ciam videndi veluntas erit, aut si videndi, non hoc videndi, tanquam si velit quis videre cicatricem, vt inde doceat vulnus fuisse, aut ille fenestram videre, vt per fenestram videat transeuntes. Et infra, codem, Recte sunt voluntates omnes sibi metu regatae, si bona est illa quod constat referuntur; si autem prava est, prava sunt omnes. Et 83. qual. 36. Si placere vis hominibus ut eis profis ad diligendum Deum, non iam hoc sed aliud cupis. Et huc vi-
dentur sonare Autoritates de mendacio iam premisæ. Quod etiam ex Scriptura canonica videtur haberi; Dicit enim Ezias in persona Dei Holocasta Arietum, &c. talia nolui & cer-
tum est quod illa aliqualiter voluit, quia illa præcepit in lege, sed noluit isti propter se, sed

B protulit in sui similitudinem restringere festinare, malum omne de Reipublica sua terminis, per fatalis seriem necessitatis eliminat. Venerabilis etiam Anselmus Cantuariensis, in De con-
ceptu virgininali idem probat diffusè, sicut superius erat tractatum; Vnde cap. 4. dicit, Nihil enim sue substantia, sue actio, sive aliquid aliud per se consideratum est iustum nisi iustitia vel iustitiam, vel peccatum, nisi iniustitia. Et quanto, Ex his ergo facile cognoscitur quia ini-
ustitia nullam habet essentiam, quamvis iniusta voluntatis affectus & actus, qui per se considerati aliquid sunt, vsus iustitiam vocet. Hac ipsa ratione intelligimus malum esse nihil: sicut enim iniustitia non est aliud quam absentia debitæ iustitiae, ita malum non est aliud quam ab-
senta debiti boni: & de casu diaboli 8. Idem ex intentione demonstrat & in fine capituli sic concludit; Neque ergo voluntas prava, neque prava voluntatis conuersio est ipsum malum; quo Angelus vel homo sit malus, quod nihil esse dicitur. Et 9. dicit, quod illud malum esse in-
iustitia quae est priuatio iustitiae; & malum nihil aliud est quam boni priuatio. Et 16. Omni-
no nihil aliud reprehendo in voluntate mali Angelis, quam absentiam iustitiae, sive non habere iustitiam. Et 19. ostendit idem per duas rationes superioris recitatas, & concludingendo dicit; Vnde de sequitur nullam voluntatem esse malum sed esse bonum in quantum est, quia opus Dei est. Et 20. ponit distinctionem de malo. Est enim malum simplex, quod non est aliud quam ma-
lum, quod nihil est, scilicet ipsa iniustitia; aliud vero est malum, scilicet natura, in qua est ini-
ustitia, quoniam est aliquid & aliud quam iniustitia, que maius & nihil est: Et 26. iterum di-
stinguit de malo, dicit, malum esse duplex, scilicet malum iniustitia quod semper nihil est, &
malum incommoditatis, quod & subdundit; quoddam enim tale malum nihil est ut exercitas,
quodam vero est, ut tristitia & dolor. Idem de Concordia 6. Bonum quod est iustitia, aliquid vero est; malum vero quod est iniustitia, omni carer existentia; quod in tractatu de casu diaboli,
& in libello, quem de conceptu virgininali, & de originali peccato titulauit, apertissime monstrauit, non est iniustitia qualitas, aut actio, aut aliqua essentia, sed tantum absentia debiti iustitiae.

C D Hoc idem & Hugo i. de Sacram. 5. part. 2. docet. Item si malum est aliquid, hoc maximè videtur de mala voluntate, & cum illa non sit eterna, habetur causam efficientem, quod ne-
gat Augustinus 12. de Civit. Dei 9. ostendens quod Deus sit causa efficientis voluntatis bonæ in Angelis iam beatis, & quod voluntatis male in Angelis reprobatis non sit aliqua causa ei-
ficiens, sed deficiens, & quod illam voluntatem nihil facit nisi defecit, quia defecit Deus,
euangelicus defecitionis erat causa vtique defecit. Et supra 8. post longam rationacionem cor-
cludit; Nemo ergo querat efficientem causam male voluntatis. Non enim est efficientis sed
deficiens, quia nec illa est affectio sed defecit. Idem quoque quasi per totum librum de Na-
tura boni etenim conclusionem ostendens, quod malum nihil est, & quod omnia in quantum sunt, bona sunt, & à Deo, vnde cap. 1. dicit, Bona omnia sunt magna, sine patua per quolibet
rerum gradus non possunt esse nisi à Deo. Et infra 3. & i 3. dicit, quod à Deo est omnis
omnis igitur natura non potest esse nisi à Deo. Et infra 3. & i 3. dicit, quod à Deo est omnis
modus live magnus, live parvus, & ira de specie & ordine: Et 4. Malum nihil aliud est, quam
Corruptionis autem si omnem modum, speciem, & ordinem in rebus corporalibus auferat, nulla
natura remansabit. Idem 7. confess. quasi per toru, non breui disputatione ostendit malum non esse aliquid, & cap. 12. sic cocludit; ergo si corruptibilita omni bono privabuntur, omnino non
erunt, ergo quamdiu sunt, bona sunt; ergo quæcumq; sunt, bona sunt, quia singula sunt bona,
& simil omnia valde bona. Et cap. 13. subdit, dicens; Tibi non est malum, nec inveniret cre-
turæ tue, quia extra non est aliquid, quod corruptat, & irrumpt ordinem quem imponens est.
Item 4. super Gen. ad literam 14. Si Deus bona facere non posset, nullæ esset posentia, si autem impotens
posset nec faceret, magna esset inuidentia, quia ergo omnipotens & bonus, omnia yadē bona esset,

E Angustinus. Augustinus. fece;

A fecit. Hanc paret Euclidis 6. & 7. ierim de libero arbitrio. 1. 2. 3. de Causa Dei. 6. & iugisacis multus. Vnde & Ecclesiastici 32. Opera Domini viuens bona valde, ex intra eodem. Non est dicere, hoc illo nequius est, omnia enim in tempore suo compreenduntur. Item Andronius in libro quem de Haak. & Anima conscribebat, sic autem, quid ergo est malum nisi boni intelligentias & iterum, Ex bonis sicut mala orta sunt. Non enim sunt mala nisi quae primitur a bonis. Item huic sententia fuit Lumbardus 2. Sentent. Dist. 25. dicens, Quidam autem diligenter attendentes verba Augustini, nec inde est tradunt voluntatem malam, & actus malos in quantum sunt, vel in quantum actus sunt, bona esse; & omnem voluntatem & actum, bona in naturam esse dicunt. Et hinc huic videtur sententia infra codem, Dist. 3. & similiter. Dei naturam esse dicunt. Hieronimus sententiam planè docet beatus Dionysius de diuinis nominibus multis locis, per nonnullas rationes premissas, specialiter autem 4. Ut autem tractatum de malo quibusdam ambiguum certo fine habetur argumentum, illud pro certo debet tenere Catholicum, cuius oppositum pro certo habetur Hæreticum; Talis autem est presentis capitulo conclusio principialis. Dicit enim Ieronimus lib. 12. super Esaiam, exponens illud Esiae 45. Ego Dominus formans lucernam, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Confundatur hæresis que malorum arbitratur conditorem Deum, cum hic malum non contrarium bono, sed pro afflictione ponatur & bello: secundum illud quod in Evangelio scriptum est, Sufficiat diabolitia sua. Confundatur Marion duos Deos intelligens, unum bonum & justum, alium malum & iniustum, alterum inuicibilium, & alterum visibilium conditorum, à quibus prior lucem faciat, secundus tenebras; illle pacem, hic malum, cum virumq; pro diversitate meritorum unus Deus idemque condiderit. Et accipit hic Hieronimus malum non pro homine vel Angelo denominatiue malo, & quodammodo subiecto malitia, sed pro per se malo, sive pro ipsa per se & pura malitia, iuxta hoc quod alibi loquitur & definit. Nam supra eodem, lib. 1. super illud Esiae 2. Qui est ab nomine, cuius spiritus in natus eius, quia excelsus reparatus est ipse, sic dicit in isto loco: Bama apud Hebreos non excessus dicitur, sed excellens, id est, ipsa altitudo atq; sublimitas, quasi diceretur, non est diuina sed diuinatio, non riuis sed fons, non homo sed humana. Est ergo hæreticum arbitrii Deum conditorem malorum culpa, vt Propheta & Ieronimus hic loquitur, cum tamē secundum capitulum tertium, & secundum eos fit conditor omnium, etiam malorum, afflictionis & bellorum; quare & est hæreticum arbitrari malum culpa esse aliquam rem omnino. Isidorus etiam 8. Ethic. 5. seu 12. hæreses variis ab hæreticis varijs recitando, sic dicit; Colitani seu Coliticani, dicunt Deum non facere mala contra illud quod scriptum est; Ego Dominus creans mala, & statim subjungit, Florioi dicunt è contrario, Deum creare mala, contra hoc quod scriptum est, Fecit Deus omnia bona, & recitur in Canone 24. q. vlt. Quidam autem, vbi Hæretici cum suis hæresibus numerantur, & Deum esse Creatorem omnium, & factorem allegata jam probant, nec quisquam Catholicorum ignorat; hoc enim Symbolum Nicenum nomine totius Ecclesie generaliter proficitur, credo inquit, in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium, sicut & capitulum tertium ostendebat.

C O R O L L A R I V M.

Et habeat Corollarium, quod bonum & per se malum, seu bonitas & pura malitia non sunt contraria propria, sed opposita priuatuue.

VNDE manifestum est, quod bonum & per se malum, seu bonitas & pura malitia, non sunt contraria propria, sed opposita priuatuue. Si enim essent contraria propria, essent sub eodem genere posita, & per differentias positivitas contrarias, & distantes maximè constituta, cum tamen per se malum, seu puram malitiam nihil ponat: cum ergo sint opposita, & unum illorum tantummodo positivum, constat hæc esse opposita priuatuue. Nec quenquam debet mouere, quod Philosophus frequenter ponit bonum & malum quasi contraria, quia hoc facit ponendo exemplum: De exemplis vero quæ ponit, non semper supponit quod sit ita, sed sensitat qui addiscit, ut paret per eundem, 1. Prior. Vt aliter potest dici, quod cum Autores quandoque affirmant bonum & malum contraria, intelligunt per contraria opposita; vei per malum, malum afflictionis & pena mortis, secundum distinctionem Averroës, & Anselmi superioris recitaram. Sed obijciet aliquis forsitan contra dicta, dictum Philosopher, 2. Etia. 7. in hac verba; Non suscipit omnis operatio, neq; omnis passio medietatem: quedam enim confessum nominata convoluta sunt cum malitia, pura gaudium de malo, inuercuodia, inuicta, & in operationibus adulterium, furtum, homicidium; hoc enim omnia & quæ talia, dicitur

C A P. 27.

cuntur secundum ipsa malitiae, sed non superabundante plorum, neq; deficitus. Non cingunt ut quam circa haec dirigunt, sed semper peccare, neq; est bene vel non bene circa talia, in eo quod utrum peccaret. Similiter quoque sententiam dicunt Doctores Catholici omnes, in quicunque locum, peccaret. Similiter quoque sententiam recitat Augustinus. Pro iis dicendum, locis. Lumbardus 2. Sent. dist. 40. pro iusta sententia recitat Augustinus. Pro iis dicendum, sicut innuit Anselmus de Concepione virginis 4. quod nomina possunt imponi dupliciter ad Anselmum. configurantur aliquam malam circumstantiam comitantem. Quare dicit ibi Anselmus, Daniel configurantur aliquam malam circumstantiam comitantem. Quare dicit ibi Anselmus, Daniel configurantur quibusdam actionibus nomina, quibus significatur eas iniuste fieri, ut fornicatio, & mendacium: sed aliud intelligitur cum ipsa actio vel prolocutio, aliud cum virtutis rite vel iniustitie consideratur. Denique omnis essentia est à Deo, & ideo nihil est iniustum, & sic solvantur objecta: Augustinus enim & Philosophus accipiunt illa nomina supradicta secundo modo, non primo; quare non obuiant prætentis. Quid autem Augustinus sic loquatur, apparet per hoc quod dicit: Ea quæ constat esse peccata, nullo bene causa obtentu, nullo quali bono fine, nulla velut bona intentione facta da sunt. Et quod Philosophus sic loquatur, videatur. Non enim dicit, quod aliquis talis actus est realiter per se malus; sed quod quædam confessum non obstat secundum essentiam actuum, sed configurant & conuolunt maliciam simul non obstat secundum actionem, sed configurant & conuolunt maliciam simul cum ipsis; & hoc satis pater per hoc quod nominavit homicidium inter illa, quod non est per se malum, ut pater per ipsum, 10. Ethic. 14. à legis posterioribus allegantem, quod appetere prouocare ad virtutem obedientes quidem boni gratia, inobedientes vero & degeneriores penitus & punitionibus: infanables autem exterminare, quod & omnia gentium legibus est sanctum.

C A P. XXVII.

C Quid omnia à prouidentia diuina eveniunt.

Onsequens autem dictis videtur de prouidentia legare. Recitante namque Lactantio prætri institutionum diuinarum aduersus gentes. 1. Democritus est autor sententie ponentis omnia fortuito fieri, & confimator Epicurus; vnde & Philosophus 2. Physic. 44. Sunt, inquit, quidam, qui coeli huius & mundiorum omnius causator esse casum: à casu enim fieri volutionem, & motum discentem in hunc ordinem, omne. Hi autem, sicut apparet ex primo De generatione & corruptione; & 1. Metaph. videantur omnia fieri ex corporibus indissimilibus, sed concutientibus differenter, secundum ritus distincti, & tropi, id est, secundum figuram, ordinem, & positionem; huiusmodi autem concutientia dixerunt fieri fortuito seu à casu, quos & imitans Epicurus similiter estimauit. Quare & Nicom. 3. Ethic. 1. p. dicit, quod Epicurus dixit: Nulla diuina prouidentia instructum esse, aut regi mundum: sed originem cerum Atomis, id est, insecabilibus & solidis corporibus aeternis, quorum locis concubinibus valetur naesciunt. Afferunt autem & Deum nihil agere. Iesopus quoque manas curare non existimat, neque à beata incorruptibilius substantia pro stabilitate cunctorum, gubernari iudicant vniuersitatem mundum sine rectore, & sine cura aliqui fert sponte confirmant. Alij vero non ita vniuersaliter, sed diuidentes dixerunt; Ecclæsius prædicta sententia gubernari, inferiora vero quæ cunctaque fortuitis motibus agitari. Alij autem irrationabilis opinionei contrariant protulerant. Vt cùm contrarios omnes, qui magnitudinem & omnia que eueniunt à diuina prouidentia eueniunt, ac eius prouidentia legibus ordinari. Quid enim est prouidentia, nisi præterea voluntatis: Deus autem habet scientiam, omnium, sicut capitulum sextum docet; & illa est sua causa causabiliter fieri, scilicet fieri, & resstante habet quoque Deus voluntatem ad omnia, sicut 8. 9. &c. ostendunt, & resstante habent ergo omnia quæ eueniunt à diuina prouidentia eueniunt. Item per cap. proximum: omnia sunt bona, quare & secundum prius à primo bono descendunt, & non perpetuum & imperiale feci.

sed prouide & discrete. Itē bonus pater familias omnia eū concernea curat, & prouide tam scī & potest, nec quicquā relinquit in ordinatu ī domo, sed omnia suis locis & temporib⁹ ordinat cūtōse; Vnde & Aristoteles i. Oeconomicā ita dicit; Quicquid conuenit per le fieri, oportet & curam scilicet per le fieri, & sequitur; Oportet prius seruis Domini turgere, & dormire vltimis, & nūquā sine custodia domum eſe, siue & carna-tem; & quicquid oportet facere, nec nocte, nec die omittere. Et infra, codem, Domum ciuitatis ad rerum custodiām conueniū, pro nutrimentis, indumentis, alijsque rebus anima-uis, ſeuis, liberis, ſcēminis, malculis, extrancis, & cibis; ad ſalutem & ad ſan-tem, pro ſtate, frigida, pro hyeme, calida, & oportet vnumquodque in loco ſuo ponē. Quād magis ille magnus Pater familias, cuius magnitudinis non eſt nois, & ſapiens eius non eſt numerus, cuius & bonitas eſt immensa, totam magnam domum ſuam, cum omnibus eius contentis, omni tempore prouide gubernabit. Vnde March. 20. Simile eſt regis Cœlorum homini Patrifamilias, Vbi Chrysostomus, Homo Patrifamilias Chri-
ſtus eſt, cui cœlum & terra quād una domus eſt; familia autem celeſtium, terrestrium, & in-ferarum creaturarum. Item ſi Deus non omnia prouideret, hoc videretur imperitius, impo-tentia, malitia, vel negligentia, qua omnia longissime ſunt à Deo: in modo tam Deum quam alia magis decet, ut per ipsum, omnia prouide gubernentur. Vnde Boetius 4. de Conſolat. Philolophia prola ſexta. Ita res optime geruntur, ſimilans in diuina mente ſimplificata in-declinabilem cauſatum ordinem promat; hic vero res mutabiles, & alioquin temere fluctuas coercet, quo fit, ut tamē nobis hunc ordinem minime conſiderare valentibus, confusa omnia perturbata queque videantur, nihilominus tamē ſuus modus ad bonum di-rigens cuncta diſponit. Cui concordat Augustinus 1. de libero arbitrio 13, ita dicens, Ac-teria lex eſt qua iuſtitia eſt, ut omnia ſint ordinatisima; & 3. 7. Quicquid tibi vera ra-tione melius occurrit, ſciat ſecifc Deum, tranquillam bonorum omnium conditoris; & 4. ſuper Gen. ad literam 14. Si Deus poſlet bona facere, nec faceret, magna eſſet inuidentia. Et de quāitate Animæ 18. Iuſtitia Dei haec vniuersitas ſuſtentatur & regit, qua factum eſt ut non ſo do ſo omnia; ſed ita ſit, ut omnia melius eſt, non poſſint. Algazel quo-qua 3. Metaph. Ieſeritaria ſepima ita dicit. Omne quod eſt, ſcilicet numerus stellarum, & mensura carum, diſpolio terræ & Animalium, & quicquid eſt quod habet eſt, ſecundum modum, quo eſt, fuit, quia ex omnibus modis etendi hic fuit conuenientior illi, & quicquid aliud poſſibile eſt praeter hoc, imperfectum eſt respectu huic quod nunc eſt. Completa gi-etur eſt cuta cum completiōne bonitatis. Item ſimiliter videatur eſte in omnibus entrib⁹ "ani-mis" ſpecie, & generaliter in omnibus caribus omnium ſpeciem, quia ſecundum Philoſophum 1. Oeconomicā ſue primo capite; In minimo natura ſingulorū reperitur ſed ita eſt de hominibus, quod niſi haberent rectorē communem ipſos ad bonum publicum di-ge-tem, ſed quilibet intenderet beſo ſuo priuato, eorum re publica diſponeretur peſimè, vel perire; & licet in diuerſis prouincijs haberent diuerſos Principes & rectores, niſi adhuc ipſi haberent unum ſuperiorem communem Principem, & rectorem, coniungeret error, qualis prior. Quomodo prouidentia indigens ab abundante congrue inueniretur, niſi autoritate Principis communis ambarum? Omnia igitur Prouinciarū & hominū eſt naturaliter vnu Princeps; hoc enim eſt melius vniuersis. Omnia namq; naturaliter bonum defiderant, ſicut ex proxima huic pater, & manus bonū magis. Quare & Philoſophus 1. Polit. dicit, quod in ho-minibus eſt principans & ſecundum naturam propter ſalutem. Et infra, codem, probat quod Ciuitas eſt cōmunitas naturalis, quia eſt finis diuinae cōmunitatū naturalium, ſcilicet domi- & vicinie, & finis cuiuslibet rei eſt ſibi naturalis. Secundo probat idem per hoc, quod optimū & ſufficientiſimum cui libet eſt ſibi naturalis, quia eſt finis eius, optimū autem & ſufficientiſimum dicit eſe in cōmunitate ciuiti. Quare concludit ſic dicens, ex his igitur manifestum, quod eorum que naturā ciuitas eſt, & quod homo naturā ciuite. Animal eſt, & per ea dē rationes poſteſt ostendī, quod omnium hominum debet eſt in naturā ciuitas vna cōmunitas. Ei Principe gubernat, & quād & vniuersaliter omnium entū per ſimilem rationem, & hec vi-detur determinatio Aristoteles, 12. Metaph. vlt. vbi arguit contra Pitagoricos, poſtentes na-merum Mathematicum eſcē priuatum, renum principium, per hoc quia tunc ſubstantia vniuersi eſſet inconnexa, nec entia mutuò ſibi conſeruent, & eſſent multa principia non ſubiu-tem nec ſub aliquo alio ordinata; ſed hoc eſt contra naturalem diſpositionem enīm, & vniuersi. Non eſt ergo ita; & hoc eſt quod dicit h[ic] verbiſ. Entia non volunt diſponi ma-le, nec bonum pluralitas principiatum; vnu ergo Princeps, hic autem Princeps ſecundum totum ſuum processum ibi eſt Deus; & haec videtur ratio Damaceni ſententia, & Lumbardi ſententia, dicit, multorumq; Philoſophorum & Doctorum alij loci mulitus. Item partes A-

A. nimalium ſc̄ plantarum & terreni vniuersitatem optimè & veſcimē ordinatū, huius autem cat-
alanorū, & ſe puto elementum nec aliqua cauſa particulatis, quare lecendū Philoſophum
natura vniuersans, que eſt Deus, ex hoc ſuſtrato. Antiquorum Philoſophorum 9. &
10. capitulo; Metaph. capitulo proximo alſegato. Vnde Auſcenſio, & Metaph. 1. Cum vo-
luerit, p[ro]p[ri]o q[uo]d vniuersitatis, inducunt se co[n]tinuitatē ſu[n]t in natura, conſidera diſ-
poſitionem in membris corporum animalium & plantarum, & quoniamq; vniuersitatis ſe corum
eſt cauſa, & eſt non eſt ibi cauſa naturalis vlo modo, ſed principium eius eſt ex cura diuina,
h[ic] eſt illi p[ro]p[ri]e t[er]ra ex cura. Scias etiam quod plus appropinquat vulgi, & teneri, & dici,
verum eſt, nec refutari hoc inſit illi qui voluerit viden Philoſophi, e[st] quod ig[ne]rare cauſas
ſenſu illarum. Aristoteles quoque in de Animalibus aſſignans cauſam diſpoſitionis mem-
brorum Animalium, dicit quod natura ſic ordinauit propter melius & ſalutem Animalium
quod plena reſtratur eis Autoritas 1. de Animalibus ſuperius recenſita, & in hec omnes Philoſophi & Medicis ſunt concordes. Frequenter quoq; ſupponit Aristoteles, quod natura ſemper
per facie id quod eſt melius. Vnde 2. de generali penult. In omnibus inquit, quod melius
deſiderare naturam ſemper; & 2. de Cœlo 34. Naturam ſemper facit contingentium quod op-
eratum; & ſo. Nihil, ut contingit, facit natura; & irrationabile eſt ipsam de animalibus ca-
rare, & deſpicioſe prætiosa, ſcilicet celeſtia, ſed videtur ſtudioſe factum quod facit. Et ſo.
Natura nihil irrationabiliter, neque fruſtra facit. Et ſupra 5. Neque animata, neque violenta
feretur latrone nullum ipſorum, celeſtium ſcilicet corporum, velut futurum prouidente natu-
ra, quoniam non hoc modo ſe habeat motu, nihil vtique erit. Circa hunc locum, & alij lo-
cū ſuſtituta multa dicit. Et quod h[ic] natura apud Aristotelem ſit Deus, pater per eius verba,
qui conuenire non poſſunt irrationali nature, neque rationali alij, niſi prime; quod &
dictum ſuſto ex libello de morte Aristotelis recitatū ſuperius planè docet. Vnde 1. Oecono-
miae 1. dicit, Naturā ſeptem periodo procreationis prolis ſemper eſſe, cum per vnum nequeat
C per ſpeciem tamē ſicut præordinata fuit à diuino vtriusque natura masculi & feminei, ad
comitantiam. Auterros quoque ſuper 2. de Animali comment 34. dicit quod ſollicitudo di-
uina cum non poſtut facere generabile & corruptibile, permittat ſecondum individuum,
mifta eſt in dando ei vtriumque que poſteſt permanere in ſpecie. Adhuc autem quid reſtitu-
ſit mandatum naturam vniuersalem, quād animam mundi communem? H[ic] autem eſt Deus,
ſicut p[re]misa 2. huius ostendunt, quod & multa ſimiliter ibi tacta probare videantur. Am-
plius autem & principalis ſententia per multa Philoſophorū testimonia comprobatur. Aris-
toteles enim preter ſuperius allegata in De ſecreto ſecretor. 1. part. 23. dicit, quod Deus omnes im-
preſſiones, frigori, & calore in hyeme & ſtate ſumma prouidentia in eſtitabilitate ſtabilit. Idem in De mundo 1. Deo gubernante, ſemper immobilitate & diligenter regitur rotis decor-
coeli & terra diuinus ſecundum omnes naturas. Hoc etiam planè terent Auſcenſio, 8. Met. 9. & 10. & Algazel. 5. Phyſ. & 5. Met. Auterros quoque ſuper 1. & 2. de Animali comment 37. dicit, quod Algazel.
D. Deus habet cūtam & ſollicitudinem circa omnia entia, tam circa iodiunia, quād circa ſpecies;
& conuertit, 5. dicit, quod principium voluntari & naturalis oportet ut habeat intentionem
actionis ordinatam ad ſu[m] causam; & ſcindit quod haec eſt ſententia Aristotelis in ſolli-
citudine, ſe recitat diabolus opinioribus contrarijs, quād una poſuit Deum habere ſolli-
citudinem circa quod conuenit; & alia, quod nulla eſt tollit ſollicitudo omnino, dicit. Et veritas eſt in
hoc, quod ſollicitudo eſt, & quod ſi aliqua ſit ſu[m] ſollicitudine, prouenient ex necessitate
materiæ, non ex diminutione agentis; ſed nulla prouenient ex necessitate materiæ niſi forſan
ſicut p[ro]p[ri]o ſequitur, ſuper 2. Phyſ. comment. 99. cum dicit, Illa que inueniuntur in rebus natu-
ralibus de necessitate non propter aliquid, ut mors Animalis, ſunt propter materiæ; & illa que
inueniuntur in eis propter aliquid, ſunt propter formam; & tales priuationes licet aliquo mo-
do intendantur a Deo, non tamē ita principaliter ſicut habitus & forma. H[ic] nam p[ro]p[ri]o
illios intenduntur finaliter, non e[st] contra. Vnde Sap. 1. Deus mortem non fecit; Et Eccl. 39. ſe-
cunda, & ſe p[ro]p[ri]o ſequitur, vnu[m] inveniuntur. Adhuc autem Calcidius ſuper 2. po[tem]. Tertii, Eccl. ſe-
cunda, Platonis ſic auti. Prſorum hominum gēnū omnia que ad vnum hominum vnu[m] ſu[m] ſequuntur, ſe-
cundum agendum, diuino conſilio & prouidentia demandant, auxiliantibus atque operantibus tam po-
tentissimis rationibus, h[ic] p[ro]p[ri]o que auxiliantur deos putabat, propter ea quod ſudib[us] ani-
malium nondum inſerat, vnu[m] Dei ſecuritatis. Erant enim Paſtores, & Sylviaci; careri; h[ic] ſu[m]
modi fine ſtudii humanae, & ſe ad prouidentia affirmandā addidit; Platonicus, Pitagoras,
Orphicetus, Hippomenes, & M[ar]cus, ſcī ſtudiorum diuina ſu[m] prouidentiam confor-
miter protecturi, teſte Laſtanio, & Iulius. Ad h[ic] etia ſeſiōne multe Autoritates Philoſophi-
ca, & Theologica, 10. huius 2. 3. 4. 5. 6. 7. & proximo allegata, que de ſollicitudine prouidentia,
gubernatione, & ſimilibus faciunt inſtitutione. Præterea Aug. 8. ſuper Gen. ad h[ic] 2. cap. 1. v[er]o;
Damaceni ſententia, dicit, multorumq; Philoſophorum & Doctorum alij loci mulitus. Item partes A-

Lactatius.

Hieronimus.

Augustinus.

Iosephus.

Psal. 118.

Augustinus.

ad suū ostendit, multumq; diffuse opus diuinū prouidentię bipartitū, creationis scilicet & ad-
ministratioñis, curta subiacet creatura; & q. 24. idem & 1. de lib. arbitr. 11. Nihil rerum est
quod non admittat diuina prouidentia. *videlicet 2. 2. 4. 4. 3. 2. ac aliis libris, & locis non*
paucis, quoniam vnum nunc tangā alij praeferuntur s. dicitur. Deus dicit iste Deus qui fecit
hominem rationale animal ex anima & corpore qui eum peccantem nec impunit, esse permi-
*tit, nec sine misericordia dereliquerit, qui bonis & malis edentiam cum lapidibus, vitam tem-*R*
nalem cum arboribus, sensualē cum pecoribus, & ceteris cunctis animalibus. Angelis dedit,
a quo el托 omnis modus, omnis species, omnis ordo, mensura, numerus, & pondus, & que
quid natura sit, & cunctaque genere est, a quo lunc formata formarum, & rite lenitum,
motus seminum a que formatur, qui dicitur. Propterea dicitur. Propter quod dicitur, &
propaginis fecunditatem, membrorum dispositionem, salutem, concordiam, qui & anima
irrationale dedit memoriam sensum & appetitum, rationali autem mentem, intelligentiam, &
*voluntatem, qui non solum cœlum & terram, nec solum Angelum & hominem, sed nec ex-*C**
gin & contemptibilis animalium, nescia, neccari, penitam, nec herba flosculum, nec arboris
folium, sine suarum partium convenientia & quadam veluti pace dederit, quod nullo modo est
*credendum regna hominum, coramque dominations, & servitutes a lux prouidentia legi-
bus alienas esse voluisse. Lactantius super vbi prius, ostendit multipliciter & diffuse diu-
nam prouidentiam generalē. Huius autem Lactantii, & libri eius predicti, qui continet 7.
libros, beatus Hieronymus de virtu illustribus 80. & beatus Augustinus 18. de Civit. Dei 24.
laudabilem faciunt mentionem. Nulli igitur videatur eius Autoritas contempnenda. Isidorus
etiam, vbi prius, recitat ab Epteuro nulla diuina prouidentia instratum esse mundum aut re-
gi, tanquam heretici seu errorem, sic etius processus euidenter ostendit. Iosephus quoque
2. Antiquit. Iudicat vlt. recitat Mosen sic dixisse. De Dei prouidentia desperare inimicis ve-
fanice est. Item Psalmus 118. Ordinatione per seuerat dies, quoniam omnia seruit tibi.
Et 146. Qui caro iumenta elecam ipsorum, & pullis cornutorum inuocantibus eum. Et 148. sta-
tuit in aternum, & in laetum seculi, praceptum posuit, & non preteribit. Et Sapient. 12.
Non est autem Deus quantum, curatur enim de omnibus. Totaque Scriptura Canonica veteris
Testamenti & noī dicit creberim Deum prouidere de rebus, curare, ordinare, statuere, dis-
ponere, preparare, facere, gubernare, & multa similia, quæ tam secundum facie literæ, quam
secundum expositionem sanctorum ad diuinam prouidentiam rectuantur. Pro quibus om-
nibus sufficiat adducere unum irrefragabile testimonium veritatis dicentes, Respicite volu-
tiacci, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester ce-
lestis pastilla. Considerate lilia agri, quomodo crescunt; Noctilobant, neq; nent, neq; Sal-
omon in omni gloria sua cooperatus est, sicut unum ex istis, & fenum agri quod hodie est, &
cras in cibarium mittitur, Deus sic vestit, Mat. 6. Et infra 10. Nonne duo passeres alle-
vant, & vnu ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Quod omnes expostores Ca-
tholici ad diuinam prouidentiam referunt, quoniam unum nunc pro omnibus memorabor.
Dicit siquidem Augustinus in sententijs Prospcri propositione 286. Cum Salvator dicit vnu
passere non cadere in terram sine voluntate Dei, & quod fieri agri quod post pauli-
lum cibarium est, apse tamen format ac veniat, nonne confirmat, non solum totam
istam mundi partem mortalibus rebus & corruptibiliis deportat, verum etiam vilis-
simas eius abiectissimisque particulas diuina prouidentia regi, ne fortius perturbari modi-
bus, ea quorum causas comprehendere non possumus, & sciamus.**

C A P. XXVIII.

De Fato.

I. C. autem pro ista materia plenius pertractanda teneam, ut & in libro Boetii de Cœlo, quodam brevis de Fato. Multumq; assertur Fato est. Multi quoque ac maximè Doctores Catholicos negant Fato. Stoici si-
quidem teste Boetio super 1. peri hermeticas vlt. assertum Fato est, & omnia geri Fato: quod & Augustinus 5. de Civit. Dei. 8. & 9. si-
militer assertantur quibus & contentiñat multi Philosphori & Poete.
Quibus est contrario Augustinus 1. part. super Iohann. nouum 17. Oli-
corum non sunt scierunt, non credentes Fato, quod & supra
multe 3. similiter reprobant, & condemnant. Qui & 2. super Gen. ad litteram 25. dicere quod
Fato est a sapientia Fidei refutandum. Idem etiam de questionibus v. & v. & nou. legis,
Quod.

A. Quæ est iti, magno lucidoine destruit fatum astrorum, & artis Machinos; quia si ignorari,
destruunt isti in arbitrium it, hominibus & in Deo, & Christi, & cius facta necessitate sup-
ponit. Qui insuper 2. contra Faustum agens de fœlii Chirurgi Migos dicens, reprobat fatum
stellarum à Christe, & ab hominibus vniuersis. Beatus quoque Gregorius homil. 10. quæ Gregorius
est de Epiphania; de eadem stella loquens, sic dicit, sc̄ientia quod Priscillianisti inveni-
t, quia rasci vnum quæcumque sub constitutionibus stellarum putant, hoc in adiutoriorum suorum
alium, quod noua stella exiit, cum Dominus in carne apparuit, cuius fusse fatum eadem
stellarum putant. Sed abit à fideliū cordibus, vi esse aliquid fatum dicant, quod & rationib⁹
multis redargunt consequenter. Ieronymus etiam lib. 11. super illud Esiae 39. In diebus illis
agrotauit Ezechias, &c. Fan, inquit, quæ si soluit, ac necsis suis vincula, arque casuarini,
quod nequaquam dies mortis singularis praeservata sit, sed voluntate Dei, & ignorantia mortalibus
causis, vel vivat aliquis, vel moriatur, præsternit cum & in ista vita, nunc mortis necessitas
differatur, & post mortem resuscitatos plurimos legemus. Ambrosius insuper in suo Hexa-
meron, agens de opere 4. die diffuso processu fatum redarguit & refellit. Gregorius quoque
Nicenus, vt allegatur in Glossa, Mat. 2. arguit contra ponentes fatum per hoc, quod tunc ora-
tiones essent insipientes, & natura contingentes destrueretur; nec esset liberum arbitrium vo-
luntatis. Idem vult Chrysostomus super illum Iocum Matthæi, & multi Catholici tractato-
res. Quibus & concordat ille Ouidius Naso Pelignensis 1. de Verula, vbi agit de ludo deci-
orum, & illum damnam, eo quod non institutum ratione, sed eis fortuito deciorum, hominum
que fortuna, seu fati, sic dicens: Nec scis fortunam hominum; &c. Si fatum tonas, fatuus qui Fa-
ta sequuntur. Nam post fatu, libertas arbitrij non est, sed libertas est alioquin, Nihil ergo
Est fatum fatum; fatu qui Fatu sequuntur. Horum autem utrū viribus Philosopheri, i. Ethic.
12. hoc quidem multi, & veteres dicunt, hoc autem pauci & glorioſi viri. Neutros autem
horum rationabile peccare in vniuersis, sed vnu aliquid vel plurima dirigere. Ad illam ergo, que
magno studiis affectus fructus, scientia, & diuidendi secundum traditionem Peripateticæ dil-
cipit, recurro. Fatum igitur secundum Doctorum sententiam duplice dicitur, uno mode
vis communis Astrorum, que generaliter omnia quæ sunt in mundo inveniabilitate necessita-
te regulat, & corecte; (specialiter autem virtus quedam fiducia consistens in constitutione si-
derum, Easta quæquis conceptus est aut natu, que & omnium futorum circa tunc natu,)
necessitatem imponit. Altera autem dicitur Fatum a fando, à fatiōne scilicet seu fatione lo-
uis secundum Stoicos, & alios ethnicos Philosophos & Poetas; qui apud eos fuerat summus
Deus, quod apud Catholicos potest dici Faro, Famenuē Dei. Fatum siderum seu astralia, pre-
teritum si necessitatem importet, non est pōnendum, sicut premissa circa 32. partem, & 39.
cerollati primi docent, & sic Doctores superiori recensiti, immo & omnes Doctores catholicci
concorditer Fatum damnant. Si tantum fatum siderum nequaquam nec necessitatem, sed quanti-
dam dispositionem, & inclinationem in hominibus ad quoddam actus importet, non videtur
penitus abnegandum. Fatum vero diuinum est procudibile concedendum. Nonne scrip-
tum est in exordio creature: Dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux? & ita dicitur creaturis?
& alibi; Ipse dixit & facta sunt: Omnia enim quecumque voluit, fecit, quia voluntas eius per-
fecta; istud autem fatum diuinum est maxime voluntatis diuinæ, que est officia rerum causa,
fecit præcedentia docuerunt. Hec autem distinctio patet per Augustinum 5. de Civit. Dei,
1. 8. & 9. vbi & primo membro reprobato diffusè dicit de secundo, quod Stoici omnem con-
nexiōnem seriemque causarum, qua sit omne quod sit, Fatum appellant, quod totam Dei
summi voluntati & potestu, qui velut summe creditur cuncta præsidere, & nulli inor-
dinatum relinquere, sed ipsam principia Dei summi voluntari, cuius potestas insuperabili-
liter per consta porrigitur Fatum appellare probantur, quoniam Iouem appellant, quem sum-
mum Deum purant, & quod connectionem dicunt perdere Fatorum. Et infra 9. Omnia, inquit,
fato sicut non dicimus, in quo nulli sacrificio dicimus, quoniam furi nomen, vbi solet a quoque
E. id est, in constitutione siderum, qua quisque conceptus aut natu est, quoniam res
ipsa inaniter assertur, nihil valere monstramus; ordinem autem ciuiarum, vbi voluntas Dei
plurimum potest, neque negamus; neq; fati vocabulo nuncupamus, nisi forte vt firmum a foni-
do dictum intelligamus, id est, a loquendo. Non enim abnovere possumus esse scriptum in li-
teris sanctis. Semel locutus est Deus, atque haec audiui, quoniam potestas Dei est, & tibi Domine
misericordia, quia tu reddes vniuersique secundum opera eius. Quod enim dictum est: Semel
locutus, intelligit inoblititer, hoc est incommunabiliter est locutus, sicut nouit incommunabi-
liter omnia que futura sunt, & que ipse futurus est. Idemque supra eiusdem 1. Proclus, in-
quit, diuinæ prouidentia regna constituitur humana, que si properet quia fatu tribu-
at, quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem fati nomine appellat, tentiam teneat, An-
guilinus.

Iudorū.

quam corrigat. Cui concordat Isid. 8. Eth. 45. dicens; Fato dicunt Gentiles esse, quicquid dicitur, quicquid Jupiter facit; à fando igitur Fatum dicunt; id est, à loquendo, quod nisi hoc nomen tam in alia re solere intelligi quo corda hominum, & clamores inducere, Fatum à fando possumus rationabiliter appellare: Non enim possumus abuvere, &c. verba Augustini premittit. Adhuc autem est alia distinctio à Fato bimembris: Vno enim modo accipitur Fatum actiū pro famine seu fatione voluntatis diuinæ seu Dei omnia disponentes: alio modo passiū, sicut & nomen magis sonat pro effectu & dispositione passiva huius fato ipsius rebus dispositis inhaerente. Primum membrum patet per Augustinum, 5. de Civitate Dei 8. ad hanc patrem Scenam, Homerum, & Stoicos diligenter: Allegat enīta à Seneca istos versus;

*Duc me summe Pater, atque poli dominator,
Quicunque placuerit nulla perirendi mora est.
Ascum impiger fac nolle somniador gessens,
Malusque patier facere quod licet bono.
Ducunt violentes fata, pacientem trahunt:
Ab Homero autem allegat hos versos, quos Cicero vertit in Latinum:
Tales sunt hominum mentes, quales Pater ipse
Iupi: et antiferas lustravit lumine terras.*

Aristoteles.

Dicitque Augustinus, quod per hos versus quos Stoici allegant pro opinione sua de Fato, apertissime declaratur, quid sentiant esse Fatum, quoniam locutum appellant, quem summum Deum putant, à quo connexionem dicunt pendere Fatorum. Vnde viderunt quod Aristoteles 2. de Anima 148. iniuste reprehendit Homerum, imponens sibi, quod ipse opinatur intelligere esse corporeum, ut sentire, quia dixit ut recitat, quod talis intellectus est in terrenis hominibus, qualiter dicit in die Pater viorum deorumque. Non enim per Patrem virorum atque Deorum intellexit Solem vel aliquid corporeum, ut Aristoteles tacitè incepit, & sui expositores dicunt expressè, sed ipsum locum tam hominum quam aliorum Deorum summum Patrem, ut patet per versus eius prædictos, istam sententiam sapientes. Nec debet obstat quod dicit lumine, quās velit dicere quod Jupiter hoc faciat aliquo materiali lumine mediante: Potest enim intelligere congrue per hoc lumen intellectum agentem, qui teste teipso 3. de Anima 18. lumini comparatur: Vnde & Psalmista 35.: In lumine tuo videbimus lumen. Hoc etiam Primum membrum huius distinctionis de Fato patet per Philosophum in De mundo vlt., exponentem tria statuta Fatorum, sicut & Iudorū 8. Eth. 45. præteriti Atropos, futuri Lachesis, presentis Clotho, & dicente, Perficit autem fabula, scilicet de triplici Fato, non inordinatum. Sunt autem hæc omnia nihil aliud nisi Deus, quemadmodum & strenuus ait Plato: Vnde patet quod hæc opinio etiam sit Platonis. Secundum vero membrum distinctionis præmissæ patet per Philosophiam 4. de Consol. Phil. prosa 6^a. sic Boetium informantem; Omnis generatio rerum, cunctusq; mutabilium naturarū progressus, D & quicquid aliud aliquo mouetur modo, causas, ordinem, formas ex diuina mensis stabilitate fortuit. Hæc in tunc simplicitate arte composita multiplicem rebus gerendis modum statuit, qui modus cum in ipsa diuina intelligentia parta conspicitur, prouidentia nominatur; Cūn verò ad ea quæ mouentur disponit referuntur, Fatum à veteribus appellatum est, quæ diuina esse facile liquebit. Nam prouidentia est ipsa diuina ratiō, in summo omnium Principiō constituta, quæ cuncta disponit; Fatum verò inhaerens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quæque necit ordinibus. Prouidentia namque cuncta pariter quamvis diuersa, quamvis infinita complectitur; Fatum verò singula digerit, in motu locis, formis, ac temporibus distribuita, ut hæc temporalis ordinis explicatio in diuina mensis adunata prospexit, prouidentia sit, eadem verò adiutorio digesta atque explicata temporibus, Fatum vocetur, quæ licet diuersa sint, alterum tamen pender ex altero. Ordo namque fatalis ex prouidentia simplicitate procedit, sicut enim artificex tacitè rei formam mente percipiens mouet operis effectum, & quod simpliciter præsentarièque prospexerat, per temporales ordines dicit: Ita Deus prouidentia quidem singulariter stabiliterque disponit facienda; Fato verò hæc ipsa qua dispositus, multipliciter ac temporaliter administrat. Sicut igitur famulantibus quibusdam prouidentia diuinæ spiritibus fatum exercetur, seu anima, seu terra inveniente natura, seu celestibus siderum motibus, seu Angelica virtute, seu dæmonum varia fortuita, seu aliquibus horum, seu omnibus fatalis series texitur, illud certè manifestum est immobilem, simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam; Fatum verò corum quæ diuina simplicitas gerenda dispositus mobilem nexum, atque ordinem temporalem; quo sit ut omnia quæ Fato subsunt, prouidentiaque subiecte sunt, cui etiam ipsum quoque subiaceat Fatum.

Psalmita.
Philosophus.

Socratis.

E

A Ex his autem videtur quod Boetius ractommodo ponit Fatum secundum effectum, non secundum efficientiam voluntatis diuinæ; sic. Ecclasiologi, & Philosophi supra dicti. Videatur etiam quod voluntariè arguit Stoicos in expositione primi peri herminias Aristotelis, vbi agit de fato contingentibus, eo quod posuerunt omnia prouenire à Fato: Ipsius enim loquuntur de Fato secundum efficaciam voluntatis diuinæ, ut ex prædictis apparet. Quare & ab omniorum errore reali, etiæ non vocali forsitan sunt immunes, sicut præcedentia docuerunt. Hæc enim vox Fatum apud Catholicos est suspecta, licet res ipsa sit incerta. Ostensio ergo conmodum est, quod Fatum à fando, seu nomine Dei dictum, est quodammodo causa cunctorum, quæ sunt naturaliter voluntariæ, vel aliter quoismedo; hoc siquidem proximum huius probat. Quod autem omnia voluntaria à Fato proueniunt, scilicet à fando seu conexione causarum, per proximum & nonam huius apparet. Omnes etiam qui loquuntur de Fato, tantum vel magis ponunt ipsum in rebus humanis voluntariis, quām alijs quibuscumque. Quod & patet 5. de Civitate Dei 6. & 9. vbi dicit Augustinus; Non est autem consequens ut si Deo certus est omnium ordo causarum, idco nihil sit in nostra voluntatis arbitrio; & ipsæ quippe nostræ voluntates in causarum ordine sunt; qui certus est Deo, eiusque præfencia continetur; quoniam & humanae voluntates humanorum operum causa sunt. Atque ita qui omnes rerum causas præscivit, profecto in eis causis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum causas esse præscivit: Qui & infra, distinctis rebus speciebus generibusque causarum, per fortuitum, naturale, & voluntarium, & iterum per causam que facit, & non fit; quæ facit & fit, & quæ sit magis quām facit; & his omnibus speciebus ad voluntatem diuinam reductis, subiungit; Quotmodo igitur ordo causarum, qui præscivit certus est Deo id efficit, ut nihil sit in nostra voluntate, cum in ipso causarum ordine magnum habent locum nostre voluntates. Contendat ergo Cicero cum eis qui trunc ordinem causarum dicunt esse fatalem, vel potius ipsum Fati nomine appellant, quod nos abhorremus, præcipue propter vocabulum, quod non in re vera consuevit intelligi. Quod verò negat ordinem omnium causarum esse certissimum & Dei præficiens necessarium, plus nos quām Stoici detestamur. Quapropter & voluntates nostra tacitum valent, quantum Deus eas valere voluit, atque præscivit; & ido quicquid valent certissime valent, & quod factura sunt ipsa omnino factura sunt, quæ valentur ac facturas ille præscivit, cuius præfencia falli non potest; quod etiam capit. 10 expressius manifestat: Cui concordat Antonius Boetii supra dicta, sed infra eadem prosa expressius ita dicit; Hæc fata series seu prouidentia actus fortunæque hominum indissolubili causarum conæxione constringit.

B

C

C A P. XXIX.

De Casu & Fortuna.

D

Eritiens autem dictis videtur simili modo inquirere de Casu & Fortune. Multi enim hæc concedunt, & multi similiiter ipsa negant. Democritus namque & Epicurus & coram sequaces, ne dum ista concedunt, verum etiam nūtriam eis tribuant dignitatem, dicentes casu fortuito fieri vniuersa, sicut ex 27. huius patet. Vnde & antiquus ille Saltus; Profecto, inquit, fortuna in omni redominatur. Ista quoque concedunt quasi omnes Philosophi, Poëta, & vulgus. Atiñorenes are concedit 2. Phys. diffusæ, & in libro suo de bona fortuna, & alibi multis locis. Autem quoque, Algazel, Averroes, & Boetius hæc concedunt. Ouidius enim de Arte armandi; Casu utique valit, seoper tibi penitentia hamus, Qo minime tridis gurgite pīsē erit. Idem de Ponto, Omnia sunt hominum tenet penitentia filio; Et subito casu, que valit, reuans. Alia quoque multa fata sunt talia de Poëris. Vulgus similiter ista ponit, quod monstrante adverbio dubitando, quæ quæsi in omni ferritione cereberrime sunt adiecta. Literæ quoque facie de casu non taceat. Vnde 2. Reg. i. Casu veni in montem Gilboa; & 3. Reg. vlt. Vir quidam in incertum sagittans casu percussit Regem Israel: Et Ecclesiastis 9. Vidi nec velocium esse casum, nec fortium bellum, nec sapientium pacem, nec Doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus. Veteres quoque Gentiles, specialiter autem Aegyptii & Romani Fortunam pro Deo colebant, sicut bilboris multæ tradunt, quam & aliqui Iudaicorum auctori à Dominō aliquones coluerunt: De quibus Esaia 65: Vos qui reliquistis Dominum, qui poniuitis Fortuna mensam &c. numerabō vos in gladio. Quoties etiam in Sacra Scriptura ponuntur adverbia dubitando, quæ ostia fortunæ

Albumazar.

fortunis conuenire videatur. His autem est contra Stoici Casum & Fortunam penitus abnegant; affirmantes omnia fato geri prouidentiaque diuina; quibus et contentiuntur quidam Antiqui: Forum & Casum similiter destruentes, quoniam est inferre vnum quodque; corum que sunt in aliquam causam determinatam & certam, sicut Philosophus 2. Phys. 42. breuer memorator: His & videtur quidam Doctores Catholicci consentire. Ut igitur isti quasi in extremis contrarij ad medium concorditer reducantur, sciendum, quod omnes qui loquuntur de Casu, & Fortuna, dicunt hæc esse, quando aliquid accidit præter intentionem agentis, ut pater per predi: nos Autores, & per communem conceptum orationis de ipsis locutum. Aliiquid ergo contingere præter intentionem agentis potest dupliciter cogitari; vel præter intentionem omniuersitatem agentis omnino, ita quod à nullo si impliciter intendatur, vel præter intentionem aliquius casus particularis, vel cuiuslibet causæ inferioris: Primum potest vocari simpliciter casuale, aut fortuitum; Secundum vero secundum quid; Nihil igitur est simpliciter casuale, neque fortuitum, sed secundum quid tantum, sicut tollitur repugnancia supra dicta. Quod autem nihil sit casuale simpliciter neque fortuitum, ostenditur isto modo. Nihil quod sit à proposito, & ex intentione agentis, est simpliciter casuale aut fortuitum: sed omne quod sit, sit à proposito, & ex intentione agentis: Istud autem agens putatur ab Astrologis esse cœlum, seu virtus cœlestis, qua omnia etiam quæ videntur esse fortuita, certa ratione, & determinata causatione producit. Quare & quosdam planetas fortunatos, immo & fortunas appellant, puta Solem & Lunam: pars quoque fortunæ in Naturitatibus, in inceptionibus opertum, & in omnibus rebus humanis valere quam maximè estimatur: quare & excellensissima omnium partium reputatur. Hinc & decimam dominum essentialiter assignant. Hæc autem à die accipitur à Sole in Lunam, in nocte vero è contraria, & projectur ab ascenciente. De qua & Albumazar 8. maioris Introductioij, differentia 3^a. scribita; Proprietas significatiovis eius est significare animam & fortunam, illius atque eius virtutes, & significare vitam & corpora, & substantiam ac pfectum, & fortunam, directionem quoque; ac paupertatem, aurum & argentum, utilitatemque; & grauitatem, sorti laudem, & bonam famam, & sublimitatem nati, & regni, atque principatus; & significardiue, & honorem, sublimitatem quoque, & bonum ac malum, præsentem quoque & absensem, apparentem atque occultum; significare quoque; intentionem & initium operum & rerum, & hæc pars præponitur omnibus partibus, quemadmodum præponitur Sol per splendorem omnibus planetis, & ipsa est sublimior & preiosior omnibus partibus. Et hinc est fortassis quod bona huiusmodi apud multos, etiam apud Philosophos, bona fortunæ eruberrimè numerantur. Alij autem videlicet Antiqui Gentiles putabant esse unam Deam distribuentem, aut subrahentem omnia bona huiusmodi pro libito voluntatis absque aliqua ratione, quare & depinxerant ipsam cæcam, ipsamq; fortunam dicibant. Sed hi ambo per proximo huius præmissa & superiora capitula refelluntur, præsternit si Astrologi ponant actus humanos de necessitate subesse virtutis cœlesti, aut ipsam quicquam penitus agere sine Deo idem specialiter intendente, & similiter faciente. Quod est igitur illud agens, quod ex certa intentione, & determinato proposito evicta facit, & efficit omnia, nisi Deus, qui est omnium agentium primum agens, & omnia facit secundum propositum & intentionem propriæ voluntatis, sicut 28. & 27. iuris monstrant: Item Casus, & Fortuna sunt cause per accidens, ut patet 2. Phys. & omnis causa per accidentem reducitur ad aliquam causam per se, sicut secundum huius ostendit, & omnis causa per se ad Deum; Deus ergo est prima causa istorum, & non temere & necessario, sed secundum sua propositum voluntatis. Sed ne in ista sententia videar singularis, ecce multi Philosophi, & Theologi sententiam haec tenentes. Aristoteles enim 2. Phys. inter opiniones recitatas de Casu & Fortuna, ostendit quomodo illa opinio habeat veritatem, quæ ponit nihil fieri à Fortuna, dicens quod Fortuna est causa nullius simpliciter, sed tantum per accidentem sub his verbis; Et ut nihil à Fortuna videbitur utique fieri. Omnia quidem enim hoc recte dicunt, quoniam rationabiliter est quidem enim ut sit à Fortuna; secundum accidentem enim fit, & est causa, ut accidentis Fortuna, ut autem simpliciter nullius; ut dominus edificator quidem causa est, secundum accidentem autem ubicen. Quod autem omnis Fortuna reducatur ad Deum, patet per eodem in De mundo, ylt. ostendit, quomodo, cum sit unus, est tamen multumomius, ab omnibus passionibus quas innovat, sicut inductiue declarat, & in fine sic ait, & in summa loquendo, cœlestis & terrestris appellaodus, & à qualibet Natura & Fortuna, velut ens ipse omnium causa. Eiusmodi dicit Deum vocati hermarenen eo quod copulat & disiungit, & Nemesis à distributione vnicuique facta, quæ videntur conuictere Fortunæ. Unde & Damascenus 39. Sentent. exponit hermarenen per Fortunam. Hoc autem probat expressius in libro suo de bona Fortuna, vbi recitat: opiniones de ipsa, scilicet quod sit à Deo, à Natura, à rerum cœtu, à ratio, &c, & ab appetitu,

circa

Inauguratio
Damasceno-
niæ,
Aristotelis.

A circa quas disputatio procedit: Et cap. 2. reprobatur duas ultimas opiniones; Primo: iijam de appetitu, quoniam illius est appetitus sive causa illius vel natura vel fortuna: si natura, ex quo natura causa illius est, quoniam fortuna, & talis magis dicetur bene naturatus, quod fortunatus: si fortuna sit causa illius, tum fortuna erit causa omnium actuum humanorum, cum sit causa eius quod sit intelligere & consiliari; & addit arguendo; Non cœnac consiliiatur consilium: antequam consiliarietur, sed est principium quoddam, neque intellectus intelligens priusquam intelligeret, & hoc in infinitum. Non igitur eius, quod est intelligere, intellectus est principium, neque consiliandi consilium. Quid igitur aliud quā fortuna? Itaque à fortuna omnia sunt, & responder, dicens: Aut est aliud principium cuius non est aliud extra ipsum, aut quia secundum esse, tale potest facere; quod autem queritur, hoc est: Quid motus principium in anima? Palam, quemadmodum in toto, Deus; Moveret eam aliquo modo omnia quæ in nobis diuinum; Rationis autem principium, non ratio, sed aliud melius: quid igitur erit melius & scientia & intellectus nisi Deus? Virtus enim intellectus organum. Et propter hoc quod oīū dicebantur, bene fortunati vocantur, qui si impetum faciunt, dirigunt sine ratione existentes, & consiliari non expedit ipsis; habent enim principium tale quod melius intellectu & consilio; qui autem rationem, hoc non habent, neque diuinos insigunt. Et capite primo dicit, In Anima nec natura tale, quia imperi seruit sine ratione: ad quæ vnuque bene habebimus. Et si quis interroget sic habentem, propter quid hoc placet sibi operari? Nescio, inquit, sed placet mihi, simile patiens his quæ à Deo aguntur. Etenim à Deo vœti, sine ratione impetum habent ad operari aliquid: qui & secundo Rheticorum, vicefimo tertio, agens de bonis Fortunæ, & bene fortunatis, sic ait; Magis impræmeditatus propter bonam fortunam sunt: Vnde autem assertur mos optimus bona fortunæ, qui amatores Dei sunt, & habent se ad diuinum aliquatenus credentes propter facta bona à Fortuna, sed quare hoc, nisi Deus esset Autor Fortunæ? Qui & decimo Ethicorum, decimoquarto, recitat triplicem opinionem, quomodo homines sunt boni, sic dicens: Fieri autem bonos existimant hi quidem natura, hi autem conseruidine, hi autem doctrinæ; & determinans veritatem primæ opinionis, sic dicit: Quod quidem igitur natura, manifestum, quod non in nobis existit, sed per aliquam diuinam causam, ut vere bene fortunatis existit: super quod dicit Auctores: Quidam hominem putantur esse boni per naturam: & quod de hoc est per naturam, non est à nobis, sed per gratiam quadam diuinam illis, quorum fortuna bona est veraciter. Item Auctore decimo Metaphysicorum, primo, dicit: Principium omnium utilitatum est ex cura diuinæ, & scias quod plus appropinquat vulgus & teat, & dicit: Verum est, ac retinunt hoc, nisi qui volunt videri Philosophi, cō quod ignorant causas & occasiones istorum. Et loquens de aduersitatibus, & prosperitatibus, elemosynis, & peccatis, & similibus, ita dicit: Causa istorum omnium non est hic, sed illuc: Principia autem hōrum omnia prævenient ad naturam, voluntatem, vel casum: Nature vero principium est illuc; sed voluntates nostræ sunt postquam non fuerunt; quicquid autem est, postquam non fuit, causam habet; ergo omnis nostra voluntas causam habet, causa autem huius voluntatis non intendit ad infinitum, sed ad aliquam quæ accidunt extricatus, terrena scilicet vel cœlestia; sed terrena persequunt ad cœlestia. Collectio igitur horum omnium prævenit necessariò ex necessitate diuinæ voluntatis, causas autem fit ex contactu horum omnium. Cum enim resolutio omnia, reducentur ad ea, quorum necessitas solummodo à Deo omnipotente dependet, iudicium autem Dei est prima positio simplex. Hoc etiam innuit Boetius in Expositione primi peri hermenias, vbi prius; vbi distincto tripli animali, scilicet, subiecto naturæ, Cœlo, ac rationi cum libero voluntatis arbitrio, declaransque duabus prioribus speciebus: de tertia, ita dicit: Quæ nos sumus cuncti diuinæ presidios subiecti, ex ipsa quoque diuinorum. Diuina voluntate pendemus. Itaque nec cœlestium necessitas tota subrūtur, nec causam disputatione hæc de rebus eliminat; per quod innuit, ut videtur, quod in rebus sit casus respectu causarum particularium & inferiorum, non autem respectu diuinæ prouidentie, & voluntatis, quibus in cunctis subiectimur, & à quibus in omnibus dependemus. Quod & quinto de Consolatione Philosophiae, proposita prima, dissensus & expressius manifestat: siquidem, inquit, aliis quæ cœntum temerario motu, nullaque causarum conexione productum esse cœnū deputat, immixtum causam esse cœnū. Ecce quod nullum est simpliciter casuale, quia non præter intentionem Dei, quod litera sequens ostendit: Quis enim coercente in ordinem cuncta Deo, locus esse illius temerarii riddimus potest: Et recitata definitione Aristotelis de Casu, & postea exemplo de fodiente humum causam colendi agrum, inveniente thesaurum absconditum, dicit: Fodio humi & abscondio thesauri sunt fortuito cause

cause compendiuntur; id est, *Causa secundum ex obviis libet, & communibus causis, non ex genere, rebus intentione prouenit, neque vel qui a rerum obviorum, vel quod agitur ex exercitu, vel ex pecunia, reperitur, intendit. Particulis secundum eum, quod nihil dicitur impliciter, causam, sed tantum respectu aliquius causae particularis, seu respectu inferiorum causarum, quod & verba eius sequentia plenius manifestant, cum dixerit: *Liquet originis deesse causam esse in operatum ex conuentibus causis, in his quae ob aliud geruntur, euenientur.* Concurtere autem sequitur confluere causas, sicut ordo ille invenit in procedentiis, qui se diconderunt a fonte descendente, sicut suis item partibus, sicutque disponit, quod & merum sequens exemplum platiat manifester. Hac etiam plane videtur septem. *Augustinus.* Rerat. 1. dicentes: *Nec mihi placet rotis me appellare fortunam, quamvis non aliquid Deum voluntum hoc nomine intelligi, sed fortuitum rerum euenientium vel in corporis nota, vel in extremitate oculis aut malis, unde & illa verba sunt, que nulla religio dicere prohibet, forte, fortis fortuita, fortassis, fortuita, quod tamquam totum sequendum est ad diuinam prouidentiam.* Hoc etiam ibidem tacitum dicens; *Etenim fortale quia vulgo fortuna nominatur, & occulto quodam ordine regitur.* Nihilque aliud in rebus causam vocamus nisi cuius ratio & causa secreta, seu in occulto est. *Dixi quidem hoc, verumnam posuisse me sic illuc nominasse.* Fortunam, cum videam homines habere in pessima conductudine, ut videri debet, hoc Deus volunt dicere, hoc volunt fortuna. *Idem 83. quest. 24.* Quicquid casu fit, temere fit, quod temere fit, prouidentia non fit: si ergo causa aliqua fuit in mundo, non prouidentia viuens mundus administratur: *Nihil ergo causa fit in mundo.* *Idem 5. de Civit. Dei 9.* Nos eas causas quae dicuntur fortuitae (vnde & fortuna nomen accepit) non esse dicimus nullas, sed latentes, easque tributum, vel Dei veri, vel queruntur libet spirituum voluntati. *Idem super illud Psalmi 9.* Confitebor tibi Domine in toto corde meo, Non in toto corde confiteritur Deo, qui de prouidentia eius in aliquo dubitat. Omnes cruciatus qui corporaliter inferuntur, aut exercent conuersos ad Deum, aut ut convertantur adiument, aut iuste damnationi ultima preparant obduratos, & sic omnia ad diuinam prouidentiam regimen referuntur, que stulti eau, & temere, & nulla diuina administratione fieri potant. *Idem quoque super illud Psalmi 148.* Ignis, grando, nix, &c. quae faciunt verbum eius; *Quare addidit, quae faciunt verbum eius.* Multi non volentes contemplari & discerner creaturam locis suis, & ordine suo sub nata & iussu Dei agnoscere motus suos, sicut est illis, quia superiora omnia Deus gubernat, sed inferiora non curat, non gubernat, non regit, sed casu dimittuntur. Sed non coeternias illis, blasphemia enim sunt & execrabilia Deo, quia totum prouidentia Dei fit in terra. Omnis in hac locis, regionibus, terrarum partibus, sua quaeque diffundit & ordinat. Longum est commemorare diligentem considerationem omnium rerum, quis illam explicant, tamen qui oculos habent, vident visa quae placeant & laudantur, non tamen ipsa, sed ipse qui fecit: ita omnia laudantur, & ergo quae videntur causibus agitari, faciunt verbum eius, & in omni motu suo seruunt verbo Dei. *Hoc idem apparent per Apostolum ad Eph. 1. dicentem:* Nos sorte vocari sumus, Quid enim est sorte nisi fors, fortuna, vel casus? *Hoc autem sorte est diuina electio & voluntas, ut pater ipsi per gloriam, & per Augustinum super illud Psalmi 30.* In manibus tuis sortes meae, tractatu tertio sic dicentem: Sors dicitur Deignatio, qua salvi facti sumus, que bene dicitur sorte, quia hominis non est electio, sed voluntatis Dei, quia nulla nostra merita inducit, sed sorte voluntatis sua nos ad salutem vocavit, quia voluit, non quia digni sumus, non ex operibus ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus signatum creati in Christo Iesu in operibus bonis. *Hoc quodammodo sorte occulta est, voluntas Dei in humano genere sorte est; sorte veniens de Dei occulta voluntate, apud quem non est iniquitas.* Non enim illi personas accipit, sed occulta illius iustitia tibi fors est. Quidem magis causale aut fortuita quam sorte, fortumq; euenient, qui tam voluntate diuina cognoscitur moderari, sicut evidenter ostendit tristisq; series testamenti. *Quare & Apostoli indorum Iudea Apostolice alterum electuri dantes sortes dixerunt: Tu Dominus ostende quem elegis.* Vnde & Parab. 6. Sortes in finum mitiuntur, sed a Domino temperantur. Quapropter & Augustinus super illud Psalmi 30. vbi prius, sic ait, Non in manibus hominum, sed in manibus tuis, quae sunt ista sorte, quare sorte? Audita nomine fortuitum non debemus sortilegios querere: Sors enim non aliquid malum est, sed res est in dubitatione humanae diuinam indicans voluntatem: Nam & sortes miserunt, Apostoli. *Istud etiam recitatur in Capitulo 26. questione 2.* Sors non est. Amplius autem pro causa & fortuna plenius in *Paradise*, videtur quod etrumque sumatur actus & passus, secundum efficientiam, & secundum effectum, secundum causam, & secundum causatum, sicut & de Fato superius dicebatur. Actus secundum efficientiam & causam loquitur de eis Philosophus 2. Phys. desuiciens utrumque, quod*

- A quod est Causa fortuita, accidentis, & ibi interpretatio modis pater specialiter de fortuita per hanc premissa. Quod vero causa accipitur passiu, secundum efficiendum & causatum, etiam non minus tunc indicatur videtur. Causatum appetit lignificare passiu; Quid enim est causatum nisi quod cadit ab alto, sicut effectus a causa, & ratione & concordanter dicimus. Mirabilis causa accidit, seu contingit tali viro. Quapropter & definitio causus a Boetio recentita, dicit: Causa est in operatione ex conuentibus causis, in his que ob aliud geruntur, euenientum; Cui & concorditer Augustinus recitat: Nihil sequitur, aliud in rebus causum vocamus, nisi cuius ratio, & causa secreta seu in occulto sit. Causa autem actionis secundum efficientiam & causam acceptus potius, & videtur causario seu causante dicere. Quod etiam fortuna suratur passiu, & secundum efficiendum & causatum, videtur similiter ex conuero modo loquendi. Dicimus enim communiter mirabilis fortuna prospera, vel aduersa accidit tali viro, volentes dicere quod aliquod in fortunum vel infortunium ipsi acciderit. Vnde & Philos. 1. Ethic. ostendens quod felicitas non consistit in bonis fortuna, quia ipsa permanens, & nequaquam facile transmutabilis, fortuna autem /contrariae; 1. 5. dicit fortunam multoties recirculari circa eosdem, recirculat, inquit, passiu; *Erit infra 15.* loquens de Felice, cui contingunt prospera vel aduersa; Ut, inquit, *Vt bonum & sapientem omnes existimamus, fortunas decenter ferre.* Quare & Augustinus superius recitat, dicit quod nomine fortuna noluit intelligere aliquid deam, sed fortunam rerum euenientium. Adhuc autem consideratis superioribus, differenter videtur: quod fortuna actu secundum efficientiam & causam accepta, potest vterius subditum. Potest enim sumi pro causa quae agit ex proprio ad aliquem certum factum, & causam finem ait, non intentum, sicut loquitur Philosophus 2. Phys. de ipsa, & sic tantummodo competit causis inferioribus, Deo autem nequaquam, sicut praehabita monstraruerunt. Potestque accipi pro causa secreta nobisque occulta prae cognitionem, integracionem, & opinionem nostram, licet non tuam, quipiam producente; & sic potest competit causis inferioribus, & similiter superioribus, Angelis atque Deo. Vnde Philos. 2. Phys. 47. Subit, inquit, quidam quibus videtur esse quedam causa fortuna, immansita autem huic humano intellectui, tanquam diuinum quoddam ens & felicis. Itam quoque sententiam corroborat August. 5. de Civit. Dei 9. superius recitat; quam & specialiter de Deo, & de voluntate diuina testatur videtur multa Philosophica, & Theologica prælibera. Verum hoc fortassis quistam milu obsecriter illum Averrois, qui super 2. Phys. 48. reprobat Auicennam, eo quod 1. Phys. sua 1. 3. posuit aliquid esse & dici causale quia est causale respectu vii causarum, licet respectu aliorum sit necessarium. Sed istud non obstat, quoniam Auicenna loquitur de causulis secundum quid, non autem simpliciter, quia se secundum eum nihil est causale, ut patet per Autoritatem eius: 1. or. Metaphys. 1. superius allegatam. Averroes vero, qui ex more, liberis caput hominem in Termone, arguit contra verba Auicennæ, non contra intellectum, probando quod ex illa causa nihil debet dici simpliciter causale, sicut & concludit tantum verba, non nihil vero realiter contra eum. Vnde Parab. 9. Quod tantum verba seculatur, nihil habebit. Quare & Auicenna potest dicere Averrois, sicut Africagoras Socrati quondam dixit, ut idem Averroes recitat à Theologio super 3. de Celo comment. 17. Si, inquit, tua contradictione contra me est, secundum intellectum mei intentionis, certe concluderetur mihi, cum autem tu non intelligis intentionem mei sermonis, non repeto mihi conciliari. Neutram tamen horum faveo, sed præhonmando veritatem, videtur mihi quod nihil dicitur absolute nomine causale secundum communem viam loquendi: Philosophorum autem vulgi, nisi quod est casuale respectu cuiuscunq; causa sue inferioris nobis nota, vel saltem respectu causarum principalis nobis nota, non autem quod est causale, seu præter intentionem causarum instrumentalis & accessoria qualisconque. Non enim si quis ex industria occidat hominem gladio, illa occasio dicitur causalis, quia tamen est præter intentionem gladij, qui ratiū intendit descendere & secessare, & præter intentionem aeris, qui intendens principaliter aliud, accessoriè forsan ad hoc agit.
- B
- C
- D
- E

C A P. XXX

Quod res voluntarie diuinæ prouidentiae legibus gubernantur.

E quis autem credat præhabita de prouidentia rintum in rebus naturalibus vera esse, videtur specialiter ostendendum, quod & voluntaria nequaquam ab humanae ratione prædicta est. Hoc enim testatur ex 27º capitulo, & potest ostendit similiiter per rationes & Autorites illius; quod etiam ex abundantia proxima duo capitula faciunt manifestum. Itemque sicut sapiens Patrem suum meliora & perfectiora magis & sollicitius pionerit,

Sicut enim natus eorum, sicut 21. docet. Et hoc videtur ratio Salvatoris contra Epicureos, ubi sollicitos, nec in divina providentia spem poneantes salubriter admonentur. Ne sollicitum minus anima vestra, quid manducetis, neq; corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam Hec? Et corpus plus quam vestimentum? Respice voluntariae coeli, quoniam non servunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester celestis pacificilla. Nonne vos magis plures estis? quis voluntum cogitans potest adiungere ad statutam suam cibitum etiam? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quemodo crescent, non laborant, neque venient. Dico autem vobis, quoniam neque Salomon in omni gloria sua cooperatus est sic, ut numerus illis. Si autem locum agri quod hodie habet, & cras in eadem intulerit Deus, sic ex his, quanto magis vobis modice fidei? Matth. 6. Ex quibus sic consideruit, Nolite ergo solliciti esse, dicentes, quid manducabimus: aut quid bibemus? aut quo operemur: haec enim omnia Gentes inquirunt: scilicet Pater vester, quia omnibus his indigetis? sed quid nobis valeret ista Patris scientia, nisi secundum eam diligatis prouideret? In hoc autem proceſſu ut patet intuenti, & dicit Chrysostomus, arguit Christus duplii argumento, seu loco, Primo a maiori ad minus descendens, cum de ipsius natura, Nonne anima plus est quam Hec, & corpus plus quam vestimentum? Secundo a minori ad maius ascendens, cum proponit, Respice voluntariae coeli, &c. additique Chrysostomus super illud, Nonne vos plurimi estis illis? Omnia animalia Deus propter hominem fecit, hominem autem propter se: quanto ergo pretiosior est hominis creatio, tanto maior est Dei sollicitudo de ipso: sicq; istum locum exponunt multi sancti Doctores, quos pro parte recitat ibi Glossa. Item postquam Salvator, Mat. 10. praedixit Apostolis persecutions, quas erant passuri pro nomine suo, ut eos contra timorem mortis per diuinam prouidentiam confortari, sic dixit, Nolite timere eos qui decidunt corpus. Nonne duo esses alle venuunt, & vobis ex illis non cadet super terram sine parte vestro: vestri autem & capilli capitum omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; mulier C passeribus meliores estis vos; vbi dicit Chrysostomus, quod rursus sermonem de prouidentia Dei inducit, Dicitque Ieronimus sicut allegatur in Glossa, & est sensus, Si parva animalia absque Deo Autore non decidunt, & in omnibus est prouidentia, & quae in his peritura sunt sine Dei voluntate non percunt, vos qui eterni estis non debetis timere, quod absque Dei vivit prouidentia. Quod autem ait, vestri capilli capitum omnes numerati sunt, inveniamus Dei erga homines ostendit prouidentiam, & hoc stolidum significat effectum, quod nihil noscitur laret Deum; Secundum vero Hilarius & Chrysostomus, numeratio capillorum diligentiam diuinae prouidentiae circa nos ostendit. Hanc etiam rationem videtur Apostolus confirmare L. ad Cor. 9. vbi vult, quod prouidentia, seu cura Dei circa naturalia, & irrationalia quasi nulla sit, respectu curae eius circa nos, sic dicens; Scriptum est in lege, Non alligabis os boui trituranti: unquid de bobus cura est Deo? aut propter nos vtique dicit? Nam propter nos scripta sunt. Quibus & concordat Philosophus 2. de Cœlo 30. vbi argendo contra ponentes astra moveri motu proprio, supponit quod natura magis curat præflosa, sic dicens; Adhuc autem irrationalib; nullum organum ipsi; scilicet astris naturam dedisse ad motum; nihil enim, ut conuenit, facit natura, neque de Animalibus curat, sic autem præflosa despxisse. Item alias evanescunt tota Scriptura de Prædestinatione Sanctorum, & Reprobatione malorum.

C A P. XXXI.

Quod actiones voluntariae diuinae prouidentiae supponuntur.

Dhuc autem posse aliquis protervare dicendo, ipsas res voluntarias E sub prouidentia committit, sed non ipsas voluntarias actiones. Quare videtur expeditius istam proterviam refutare, quod per Capitula proxima & probations eorum facti plane potest. Item per rationes & Autoritates capituli proximi, Voluntaria prouidentia diuina subduntur, & hoc specialibus careris, ergo secundum mecum Autorum, hoc est secundum quod, vel quae sunt voluntariae, scilicet secundus suas voluntarias actiones. Nam ipsa potentia voluntaria, & quae conque alia prefer voluntarias actiones, sunt pure naturalia, & necessaria. In prouidentia ergo talium non est per viros discretio facienda, à prouidentia naturalium, ceterorum, uno venus

A verius posse dicit; Facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem. Abacuti: nisi Deus etiam prouideret voluntariis actiones. Item per capit. nonum, Volumen Dei causa motuum cuiuslibet motionis, & non perperam sed cum sapientia disponente, & scientia eam nona, sed terrena, sicut præcedentia docuerunt: pater ergo propinquum per Deinisticam prouidentiam supradictam. Item omnes actiones naturales tam animalium, quam animalium a prouidentia, quia ab eius voluntate & scientia producuntur, sicut ex prioribus factis patet, & quia naturaliter & necessario sunt; ergo reducuntur ad prius necesse esse, a quo efficiunt & dependunt: quod & de actionibus irrationalium, de quibus minus videtur pater per Augustinum De fide, ad beatum Petrum, tricelimo primo dicendum, Huius animalia irrationalia presentis seculi cursum atque ordinatum secundum Creacionis incomprensibilem peragunt voluntatem, que de suis factis nullam rationem reddiuntur sunt, quia rationalia non sunt; actiones autem voluntariae sunt meliores & acceptiores Deo. Iste enim retributionem congruam preparauit, non illis, sicut tam Philosophi, quam Theologici, dicunt concorditer uno ore. Quare & sollicitiori prouidentia disponuntur, sicut capit. proximum arguerat, quod & factus patet per Apostolum ad Eph. 1. & 2. vbi ponit duplum preordinationem, seu prædestinationem; primam iustitiam, & iustorum operum in presenti; secundam gloriam, & præriorum in futuro. Unde pro præordinatione iustitiae cap. 1. dicit, Elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati, & pro præordinatione iustorum operum, cap. 2. sic dicit, Ipsius sumus factura, creati in operibus bonis, ut in illis ambulemus. Hoc autem totum patetur per glossam, hanc duplum præordinationem seu prædestinationem latius prolequentem, & sub his verbis Ieronymi allegantem; Distinxit duas Dei præordinations & carum effectus, quantum altera est de presenti ad iustitiam, altera est de futuro ad coronam. Augustinus etiam De gratia & libero arbitrio, vicesimo primo, expoenit autoritatem ex secundo capite allegram, sic dicit: Quid est hoc quod dixit? Non ex operibus ne quis extollatur? Audi, & intellige; non ex operibus tuis ex te tibi existentibus, sed tanquam his in quibus Deus te fixit, id est, formavit, & creauit; hoc enim ait; Ipsius sumus segmentum creati in operibus bonis, non illa creatione qua homines facti sumus, sed illa de qua ille dicebat, qui utique homo erat; Cor mundum crea in me Deus. Idem De fide ad Petrum, tricelimo secundo sic dicit, Illi cum Christo regnabunt, quos Deus gratia bonitate sua prædestinavit ad regnum. Qui enim eos tales prædestinando preparauit, preparauit utique secundum præpositionem vocando, ut obediant, iustificantos, ut accepta gratia recte credant, & bene vivant. Unde patet clarissime, quod Deus præparauit prædestinatis ad regnum obediens, recte credentes, & bene viventes, quae sunt voluntarie agere, seu voluntarie actiones. Hoc igitur ad diuinam prouidentiam reducuntur. Item Augustinus octavo super Genesim ad literam 11. & post diffusus, ostendit Deum præesse vniuersitate creature, rationali & irrationali, etiam voluntatibus quibususcunque, opere prouidentia bipartito, scilicet creationis, & administrationis; Creationis quantum ad productionem cuiuslibet creature; administrationis, quantum ad actiones & passiones, & ceteros eius motus, quod capite decimo tertio per locum à simili sic ostendit; Sicut motus cuiuslibet membra animalium est ab anima, & etiam innititur aliquid fixo in mouendo: sic motus creature cuiuslibet est à Deo, & ipso velut fixo innititur, dum mouetur. Idem primo Confessionum, sext. Excepterunt confutationes lactis humani, nec mater mea, vel nutrices meæ sibi vbera implebant: sed tu mihi, Domine, das alimentum infantie, secundum iustificationem tuam; & diuinitas ad suum vel que rerum dispositas. Ecce infra eiusdem 12. Vrgebat ad addiscendum literas, & bene mihi fiebat, nec qui uegebant me, bene faciebant, sed bene mihi siebat abs te, Deus meus. Illi enim non inuebantur quatenus referrem, quod me addiscere cogebant, præterquam ad satisfactiones infirmarum cupiditates copiose, inopie, & ignominiosæ gloria: Tu vero cui numerati sunt capilli capitis nostri, errore omnium, qui mihi inserviant ut discerem, vtebaris ad vitilitatem meam; & scripturam. De consulentibus Mathematicis, ipsiusque Consultis, sic dicit; Tu iustissime Moderator vniuersitatis consulentibus, consolique nescientibus, occuro iustitiam agis, ut dum quisque consultat, hoc audiat, quod cum opere audire occultis meritis animalium ex abysso iustitiae iudicij tui. Item omnes voluntarie actiones sunt à fato diuino, & nihil penitus in aliis voluntariis casu lege cui fortunum absoluere sicut 18. & 2. ad 20. quare omnes voluntarie actiones à diuina prouidentia derivantur. Item omnia prospera vel aduersa quae continguntur hominibus per voluntariis actiones, prouidentiar a Deo, quare & omnes tales voluntarie actiones: Si enim essent casu[m] respectu Dei, quicquid proueniens ab eis, esset simili fortuna. At isti namque in De bona fortuna, & probat, quod fortuna non est causâ collectionis & consilii, quia tunc omnia essent fortuna. Omnia enim opera nostra ab intentione

Auctor.

intentione & consilio sunt-causata, vel saltem de talibus intelligitur argumentum. Quare & Auctor. ^Auctores super 2. Phys. 44. redarguit opinantes motum Cœli esse à casu, quia cùm ipselar-
gient alijs entibus ordinem, omnes alia causa inuenientur ex Casu. Quod enim inuenitur
ex illo, quod est ex casu, inuenitur ex Casu. Hoc idem ratio persuadet: Si enim Deus inten-
dit rationabiliter aliquem finem prouenientem per voluntarias actiones, vel intendit ipsum
immediatè facere pcc se solum, vel per alia media, vel neutrò modo intendit; Non primo
modo, quia non sic facit: si secundò modo, vel per eadem media per quæ productur,
& sic habetur propositum, vel per alia, & sic voluntas eius frustratur in aliquo, vel muta-
tur, contra priora: si neutrò modo, non intendit rationabiliter illum finem. Quicun-
que enim intendit rationabiliter illum finem, intendit similiter media per quæ proueniat
ta-
lis finis, nisi velit illum immediate taceret per seipsum, vt patet 3. Ethic. 8. vbi sic dicitur,
Ponentes aliquem finem, qualiter & per quæ est, intendit, & adhuc eorum capitulum illud
facit. Quod autem omnia prospera à diuina prouidentia detinuntur, ex prioribz latius con-
flat: Potestque ex abundanti ait ut ostendit. Alias recipieos talia, non teneretur reddere
gratias Deo pro illis, quod nullus affirmare presumeret nisi inimicus gratus, vixusque testamen-
ti subuersor, sanctissimum Patrum iuris, & omnium Catholicorum Doctorum indoctissimus
reprehensor; qui docent non factas aut factas gratias, sed veras & discretas semper pro omni-
bus agere Dominum Deo nostro. Nam gratiae fatuorum effunduntur Eccles. 20. & secundum
Aug. de prædestinatione Sanctorum 26. Si quis homini gratias ageret, pro eo quod illum vel
putaret non præsumere, vel posset, adulatio vel trahit versus quam granularum actio diceretur;
sed nolite etare, inquit Apostolus, Deus non iridetur. Et secundum eundem de bono perse-
uerantia 2. Irritora est illi gratiarum actio, si ex hoc gratus ageret Deo, quod non dona-
ticipse, nec fecit. Item alias talia prospeta non essent dona Dei, quod quia destruit vtriusque
seriem testamenti, & fidem quasi communem animi conceptionem cunctis innatam, seu
potius ab eis destruit, nullus fidelis concedet, & vix aliquis infidelis. Item hoc patet de Po-
tentiatis, Dignitatis, & omnibus Prælatiis. Ut autem à sublimioribus & dignioribus in-
choetur; Stalquis posset esse Papa sine Domino prouideret, non esset nobis certum quod
Papam Dominus prouideret; quare nec scribere deberemus tali diuina prouidentia summo
Pontifici, qui tamen stilus est omnibus consuetus, & admissus à curia, & haec tenus compa-
batus: Nec alij Prælati aut Reges deberent sic scribere. Talis Dei gratia Episcopus vel Rex,
nec eos ei, ne forte inueniamur falsi testes Dei, dicendo testimonium aduersus Deum, quod
prouidit quem non prouidit, quod non est patuum periculum, sicut patet 1. ad Cor. 15. quia
secundum Augustinum (& Glossa allegat) non minor sed maiori fortassis sceleris in Deo lau-
datur fortitas, quam virtutem veritas. Item hoc est verum de secularibus Regibus, quare &
de Ecclesiasticis quiduscunque quod primò de Regibus Anglie, declarandum. Referat siquidem
Wilhelmos Malinesburie, de gestis Regum Anglorum & Pontificum 1. c. 10. de Edwardo
Confessore cancellario in hæc verba; Viderat quondam somni revelatione seculi illius D
felicitati Brithwoldus Wintoniensis Episcopus; viderat, & annuntiascerat. Nam dum tempo-
re Regis cunctationis, cælestibus apud Glastoniam lucubraret excubis, subiisseque, cum cogi-
tato, quæ frequenter cum angebat, de regia stirpe Anglorum penè deleta hæc meditans sepor
irepedit, & ecce in superna rapta, videt Apostolorum Principem Petrum, ipsum Edwardum qui
tunc in Normannia exulabat in Regem consecrare, calice designata vita, & cerid 24. annorum
regni numero computato, eidemq; conquerenti de posteritate, respondere, Regnum Anglo-
rum est Dei, post te prouidit sibi Regem ad placitum suum. Omnes ergo Reges Anglorum
diuina prouidentia sublimantur, quare & alij vniuersi. Domini enim est terra & plenitudo
eius. Hoc idem patet de institutione & destitutione Regum, & divisione ac translatione regnorum, in libris Regum & Paralip. multis locis; Primò de institutione Saul 1. Reg. 9. & de
eius destituzione 1. Reg. 15. De institutione Davidis 1. Reg. 16. de divisione regni tem-
pore Salomonis prædicta, sed propter merita Davidis dilata ad tempus Roboam, tuncque com-
pleta: De institutione Ierooboam in 10. tribubus, Roboam vero in 12. cius in residuo, vt
remaineret Lucrena Davidi 3. Reg. 11. & 12. Ideoq; Roboam cum tribi Iuda & domo Benja-
minia volente pugnare contra Ierooboam, & dominum Israël, vt reintegret regnum, dixit eis
Dominus per Prophetam, Non ascendas, nec pugnabis; A me enim factum est verbū hoc 3.
Reg. 12. & 2. Paral. 11. Reueratur vniuersus in domū suam, quia hoc mea gestum est volun-
tate. Vnde Paral. 28. Propter peccata terre multi Principes eius. Et Eccles. 10. Ig manu Dei
potestas terra, valem rectorem in tempore suscitabit super eam. Regnum autem gentium in gentem
transferetur propter iniustitiam, & iniurias, & contumelias, & dissensiones, & eadem ideo
volvit Deus in regno suo percutit. Scilicet Hebreos 1. secundum hanc sententiam per proximam
doceat

Ecclesiast.

26.

Augustinus.

Augustinus.

Statuofaci-
ritate.

1. Reg. 9.

1. Reg. 15.

3. Reg. 12.

12.

2. Paral.

18.

Eccl. 10.

Cap. 3.

A doceret in pluribus & vñderatantes omnibus sita esse. Vnde Apostolus ad Rom. 13. Omnis ^{Apostolus.}
anima potestatis sublimioribus subditur sit; non est autem potestas nisi a Deo; quæ autem
sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestari, Dei ordini resistit. Item 1. Pet. 2. Sub-
iecti estote omni humanae creature proprio Deum, sive Regi quasi præcelletati, sive ducibus
tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Seu subditu estote
in omni timore domini, non tantu bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Adhuc autem hoc
est verum de regnis de quibus minùs videtur, scilicet infidelium & malorum, quare & vniuer-
saliter quorumcumque. Vnde Amos 9. Nunquid non vt filii Aethiopum vñs elis mihi Eli Is-
rael, dicit Deus? Nunquid non Israel ascendere feci de terra Aegypti, & Palestinos de Cap-
padoccia, & Sirios de Syrene? Ecce oculi Domini super regnum peccans, & conteram illud à
facie tetra. Cui concordat Apostolus ad Rom. 3. An Iudæorum Deus tandem, nonne & gen-
tium? in & gentium. Et infra 10. Non est distinctio Iudæi & Græci; Nam idem Dominus
B omnium. Pro quo ostendit Aug. 5. de Civitate Dei, & alibi multum diffusè, quod Regnum Ro-
manorum fuit à Deo. Vnde & § 11. ita dicit; Deus summus, qui singulas partes mundi mag-
nas & partas disponit, nullo modo est credendum, regna hominum eorumq; dominaciones,
& seruitutes à sua prouidentia legibus alienis esse voluisse; & loquitur ibi principaliter de
Regno & Imperio Romanorum, pro tempore infidelitatis eorum. Idem supra eiusdem 1. Cau-
sa magnitudinis & diuturnitatis Romanorum Imperij, nec fortunata est, nec fatalis, secundum op-
tionem dicentium esse fortunata, quæ nullas causas habent, vel non ex aliquo rationali ordine
venientes, & fatalia, quæ præter Dei & hominum voluntatem, quadam necessitate contingunt,
prorsus diuina prouidentia regna constitueret humana. Et idem patet 4. 33º manifestè. Item
Hieron. lib. 9. super Esaiam, quem amabili propriæ historica expositione confecipit in fo. vi. ^{Hieronymus}
fiones Esaiæ 8. Babylon, Philistij, Moab, Damasci, Aegypti, deserti mari, Idumeæ, Arabiæ,
valis vñsonis, & Tyri, quæ secundum cum ibi melius dicuntur 10. onera: Verbum enim He-
braicuri (Messa) onus vel pondus intelligitur, pro quo Septuaginta, vñsio, transferabant, tractat
materialium hanc diffusè; & super illud Esaiæ 22. Onus valis vñsonis, sic dicit, Septuaginta ma-
nifestius transtulerunt, valis Sion: Hæc enim ciuitas est seminarium Prophetarum, in qua ex-
tructum est templum, & visiones Domini multiplicatae sunt, quæ licet funderetur in monte, ne-
quaquam mons appellatur, sed valis, eò quod humiliata sit; quod etiam loquitur Jeremias,
quando accipit calicem plenum vini, & dat vniuersis gentibus, ac nouissime porrigit Ierusal-
alem, ut bibat, ac vomiat, & ruit, & insaniat, significans à Babyloniis hanc esse vastam. Ex
quo intelligimus omnium, Creatorem, & equaliter esse Deum, & eodem cuncta dispensare iudicio,
iuxta hoc quod ipse loquitur per Amos, Nunquid non vt filij Aethiopum &c. superius
recitata, ne putarent idcirco Iudei se meritorum habere priuilegium, quia educti essent de
Aegyptio; Dicit etiam ceteras gentes ad alias terras translatas esse suo imperio. Item hoc pa-
tet specialiter de quatuor magnis regnis, nullique ignotis, præter Caledonum seu Babyloni-
orum, secundò Medorum & Perfarum, tertio Græcorum, quartò Rōmianorum, de quibus
habetur sparsim in Scriptura frequentiter & coniunctim, Dan. 2. sub Metaphora quatuor par-
tium statue ipsi Nabuchodonosor per sonnum reuelata; & infra 7. Sub specie quatuor
grandium bestiarum visarum per sonnum Danieli. Vnde & Danieli pse sic dicit, Ipse Domi-
nus inuitat tempore, & erates, transferre regna atque constituit; vñ glossa: Non ergo miremur,
si quandoque cernimus Regibus Reges, & Regis Regna succedere. Omnia sunt de arbitrio
eius qui causas omnium nouit, qui omnia condidit & malos Reges parit suscipit, ut puni-
ant malos, emundent bonos. Et infra, dixit Daniel Nabuchodonosori primo Monarchæ
Caledonum; specialiter isto modo, Tu Rex Regum es, & Deus Cœli, regnum, & fortitudi-
nem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia in quibus habitant filii dominum, & be-
neficia agri, volucresque cœli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit. Cui
concordat sanctissimum Jeremias 27º cap. in persona Domini ita dicens; Ego feci tēram, ^{Jerem. 27.}
E & hominē, & iumentā, quæ sunt super faciem tētra vniuersit, in fortitudine mea mag-
na, & in brachio meo extento, & dedi eam qui placuit in oculis meis; Et nunc itaque
ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosoris Regis Babylonis tēram mei, inlu-
per & bestias agri dedi ei, ut seruant ei, & seruant ei omnes gentes, & filio eius, & filio filii
eius, donec veniat tempus terra eius & ipsius: Et infra 43. Ecce ego mittam & assumam
Nabuchodonosor Regem Babylonis seruum meum, & ponam thronum eius super lippas
des istos; & statutum scilicet suum super eos; vniuersaque percutiet terram Aegypti. Hoc idem
restatur vox de celo ruens, in hac verba: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex, Regnum tuum
transiit a te, donec scilicet quod dominetur excelsis in regno hominum, & cuicunque voluerit,
deridat, Dan. 4. & infra 5. habetur expressè de destructione huius primi regni; & institutione
secundi

Eliias.

Job. 34.
Gregorius.

Angustinus.

Sapient. 6.

Job. 34.

Parabol. 29.
Job. 34.
Gregorius.Exod. 17.
Iosue 7.

Secundi per Scripturam, Mane, Thechel, Eates, & interpretationem illius, Balcha, & ultimo A. B. dicentes, Numerus Deus regum tuum, & complevit illud, diuisum est res tuum, cedatum Modis & Persis, quod & ita completum est, capta Babylone à Dario & Cyro, Regibus Medorum & Persarum, & Balaclaz interfecto. De Cyro etiam Darji successore dicitur, Esaia 45. Hac dicit Dominus Christus meo Cyro, cuius apprehendit dexteram ut subieciantem faciem eius Gentes, & dora Regum veram, &c. Unde & idem Cyrus 2. Paralip. vii. & 1. Esd. 1. sic dicit, Omnia regna terra dedit mihi Dominus Deus Cœli. Deterio quoque regno, seu tercia Monarchia, puta Græcorum, cui præfuit Alexander, apparet idem specialiter per premissa in ostensione 32. partis Corollariorum, primi huius. De quarto regno Monarchico, videlicet Romanorum, Augustinus 5. de Civit. Dei diffusè specialiter docet idem. Dicere quis magnis & Infidelium, haec sufficientia vice. Per quæ, licet de regnis malorum, propositum laus appareat, potest tamen ex abundanti breuiter si ostendi. Job. 34. Regnare facit hominem hypocritam propriæ peccata populi. Super quod dicit Gregorius 25. Moral. 1. 5. Nullus qui tales rectorem patitur, cum, quem patitur, accuset, quia nimis sui patuerit peruersi rectoris subiacte diconi. Et infra 15. Secundum merita subditorum tribuuntur per longe regentum. Hoc eriam Augustinus 5. de Civit. Dei diffusè ostendit: Unde 29. de Neroni sic sit, Cuius fuit tanta luxuriae, ut nihil potaretur ab eo virile metuendum, tanta crudelitas ut nihil molle habere credereatur si necrum etiam talibus tamen dominandi fortis non datur nisi summi Dei prouidentia, quando res humanae iudicant talibus Dominis dignas. Aperta de hac re, vox diuina est, loquens: Dei sapientia, Per me Reges regnant, & tyranni per me tenent terram. Sed ne Tyranni non pessimi arque improbi Reges, sed vere nomine fortis dicit existimantur. Unde aut Virgilius, Pars mibi pacis erit dextram teutigis Tyranni. Apertissime alio loco de eo dictum est: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peruersitatem populi. Et infra 22. dicit, quod verus Deus quando voluit, & quantum voluit, regnum dedit Romanis, Assyriis, & Persis, sic & Neroni & Domitiano crudelissimo, ac C. Apostolæ Juliano. Hec planè Deus verus regis, & gubernat ut placet, hæc ergo de Regnis & Regibus sufficiat induisse.

Nec potest quis fingere, quod Deus ista magna prouideat, & misera non curat. Hanc enim insipientiam redarguit Sapient. 6. dicens, Non subtrahet personam cuiusquam Dominus, nec veretur personam cuiusquam, quoniam pulsuum & magnum ipse fecit, & aequaliter cura est ei de omnibus; Et Job 34. Non accipit personas Principum; quod & ratio persuaderi. Si enim Deus prouideat Papas, & Imperatores seu Reges, cur non Cardinales & Duxes? Et si istos prouideat, cur non Archiepiscopos & Comites; et si istos, cur non Episcopos & Barones, & sic gradatim a maximis ad minimos descendendo. Unde Parab. 29. A Domino egreditur iudicium singulorum; Et Job 34. supergentem, & super omnes homines &c. Super quod Gregorius 25. Moral. 1. 5. ita dicit: Hoc quod in maximis fieri cernamus, etiam in nobis singulis caute timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia super unam animam, D. sicut super unam urbem, sicut super unam urbem, sicut super unam gentem; sic super unam gentem, sicut super uniuersam generis humani multitudinem, quia & sic intendit Dominus singulis, ac si vasset a cunctis, & sic simul intendit omnibus, ac si vasset a singulis. Qui enim omnia administrando implet, regit implendo, nec viuenteris deest cum disponit unum, nec viuenteris cum disponit viuenterum, cuncta scilicet natura sua potentia quietus operatur. Huius quam prouidentia legibus bellorum victoriae disponuntur. Hoc sequitur ex prioribus, & potest probari ut priora. Per viatorias etenim, regna & dominationes plurimæ acquiruntur, quæ per prouidentiam Dei dantur. Item hoc patet in pugna Israël contra Amalech: In qua cum eleuaret Moses manus, vinciebat; si autem paululum remisisset, Amalech superbarbat Exod. 17. Item patet Iosue 7. de illis 3000 pugnatibus ascendentium contra Hay; qui statim integræ vertentes ceciderunt, per prona fugientes, dixitque Dominus ad Iosue, non poterit Israël stare ante hostes suos, eoque fugier, quia pollutus est anathema, non ero ultra vobis scilicet. E. Ecce causa fugæ illorum & victoriae inimicorum, Non ero ultra vobis scilicet, donec conteratis cum, qui huius sceleris reus es. Nonne & sequens historia, specialiter autem 1. 1. perspicue dicit idem: Nonne 1. scribitur, Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra filios Israel & caderent, & non mererentur ullam clementiam ac periret. Nonne & strenuissimus ille David sic ait, Nouerit viuenteris Ecclesiæ, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus. Ipsius enim est bellum 1. Reg. 17. Nonne & ad Amaliæ regem Iuda habente tantum 30. milia pugnatibus de proprijs, et ideo conduceat centum nullia robustorū de Israël, ut pugnaret, contra Edom, Homo Dei sic ait, O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël: non est enim Deus cum Israël, quod si pugnas robuste exercitus bella confisteret;

supra

A superari te faciet Dominus ab hostiis tuis. Dei quippe est adiuvare, & in fugam venire, secundo Paralip. 25. Nonne & Ionathas cum Arminio suo tantum, stationem Philistijm 22. P. phil. dacissimè & felicissimè aggressurus, premisit, quia non est Dominus difficile salvare, vel in 25. multitudine, vel in paucis, 1. Reg. 14. Hoc adtem & bene intellexit ille strenuissimus militum Machabæus, qui suis paucos & ieiuno faciatos contra multitudinem maximum sic armabar; Facile est concludi multis in mari paucorum, & non est differentia in conspectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis, quia non in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo fortitudine est: ipse Dominus cōbateret eos ante faciem nostram, 1. Machab. 3. Er infra 1. Machab. eodem; Sicut fuerit voluntas in celo, sic fiat. Et 2. vlt. Dominus non secundum armorum 3. potentiam, sed prout in se placet, dat dignis victoriæ. Nonne hinc veritati testimonium perhibent, ille equos terribilem habens sessilem, duo inuenies virtute decori, optimi gloria, speciosi amictu, 1. Machab. 3. Illi etiam quinque viri de celo, frans aureis decori, ducatum luctis prastantes, 2. Mac. 10. Sanctus etiam Jeremias defunctus mundo, viuens celo, dans lucta gladium aureum, munus a Deo: in fravitate. Ille quoque Angelus Domini, qui una nocte percussus in calbris Assyriorum 18. 5000. 4. Reg. 19. accedit & ille testis veridicus eximus Prophetatum, Regumque clarissimum sanctus David totum Psalmum 43. in testimonium profectus veritatis, Deus auribus nostris audiuitus, &c. opus quod operatus es, &c. manu tua gentes disperdidit, &c. nec in glorioso suo possederunt terram, & brachii eorum non salutari sunt, sed dextera tua, &c. singula que leuantur: & supra 32. Non salutatur rex per multam virtutem, & gygas non salutabitur in multitudine virtutis sue. Fallax equus ad salutem; in abundantia autem virtutis sua non salutabitur. Ecce oculi Domini super mercenari eum, &c. ut erit a morte animas eorum. Et quia ipse fuit per omnicos maximè infestatus, & maximas viros suos habuit, eas quasi in Psalmis omnibus, non sibi, sed Domino tribuit, cum actione humiliissima gratiarum. Quid etiam aliud est; Nonne fortitudine sua roboretur vir? & Ne dixenis fortitudo mea, et robustus manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt, sed recorderis Domini, quod ipse tibi vires præbuit. Deuteronom. 8. Et infra tricessimo secundo: Propter itam inimicorum meorum distulit, ne forte superbirent hostes eorum, & dicerebant; Manus nostra excelsa & non Dominus fecit hæc omnia. Et Ierem. 46. Non fugiet velox, nec saluari se putet fortis. Irem. 46. Quid etiam aliud sonat, quod occurrit toties in Scriptura, quod Dominus immittet timorem suum super hostes, quod ipse erit Dux belli: quod erit cum suis in bello; pugnabit pro suis; præcedet eos; & concludet inimicos in manibus suorum; conuerteret eos in fugam; subuerteret hostes; deponet, humiliabit, intericeret, & confringet cum suis similibus inimicis? Et ut in paucis multa concludat; ad hoc facit totius virtusque series Testamenti, vbi fit mentio de pugna corporali, vel etiam spirituali. Sed, ut opinor, hoc Dominus in populo suo electo, & in pugna corporali, manifesta virtute ostendere dignabatur, ut quia in paucioribus via major, & per corporalia spiritualia cognoscatur, ostenderet saltem occulta sua virtute generaliter in cunctis ita esse, & in pugna præcipue spirituali, ut sic doceret impotentes & miseris, vbi sperare, & querere fortitudinem, victoriæ, & salutem. Hæc enim omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad corripionem nostram, primo ad Corinthios 10. Cui autem ista non placent, speret in principiis, confidat in nomine, ponat carnem brachium suum, & à Domino recedat cor eius, speret in arcu suo, cius gladius saluet eum, & si quandoque contingat sibi victoria, non referat gratias, nec in hymnis & confessionibus Dominum benedicat; quia non fecit sibi magna, nec victoriæ dedit illi; nec dubito si fuerit salutem nominis Christianus, qui erit in gloriam Deo vero, quam aliquis infidelis Deo falso, seu diis falsis, cius vel quorum gratia & virtuti suam ascribit victoriæ & honorem; & ut vel eis, secundum ritum suum, gratias referens, credit viatorias, & pinguis hostias inimicis ac solentibus. Speciales, ut volunt, mihi autem in qualibet pugna mea adhucere Deo, hoc num est, ponere in Domino Deo meo ipsum meum. Turris enim fortissima notem Domini, ad ipsam currit iustus & exaltabitur. Ponat me iuxta se, & cuiusvis maius pugnet contra me: Omnis namque postulatio coqui me confortat, in me autem nihil, quia nec minimum aliquid cogitare. Hoc autem totum Iustinianus Imperator Romanorum excelsus humiliiter proficitur, Codice, de veteri iure enucleando, cum dicit; Deo nostrum gubernante imperium, quod nobis a cœlesti Majestate traditum est, & bella feliciter peragimus, & pacem decoramus, & statim Reip. sustentamus, & ita nostros animos ad Dei omnipotentis erigimus adiutorium, ut neque armis confidamus, neq; nostris militibus, neq; bellorum Ducibus, neque nostro ingenio, sed omnem spem referamus ad solam summam prouidentia Trinitatis. Hoc etiam viuenteris confitetur Ecclesia, quæ cum Dominum orat pro pace, pretendit veraciter fallaciter ista causam, quia non est alius qui pugnat pro nobis, nisi tu Deus

A 2

Institutione.

Augustinus. tu Deus noster. Probatur quoque propositum per Augustinum i. 9. de Canticis Dei. L. 1. Secundum. Omnis victoria cum erit maius prouerit, omnino inuidio viatos humiliat, vel clementans peccata, vel puniens. Tertius est homo Dei Daniel, cum in captivitate poenit, peccata sua, vel peccata populi Domini comittetur, et hanc eam tamen illius caputumta pio dolore relatur. Et licet confiteretur ex prioribus, sapientiam, diuitias, & prosperitates ceteras per diuinam prouidentiam tribui, potest tamen per pauca testimonia confirmari. Terzo namque Reg. 3. dicit Dominus Salomon, Dedit tibi cor sapientis & intelligens, diuitias & gloria; Et Ecclesiasti primo, Omnis sapientia a Domino Deo est; quod & Rex David spiritu Dei plenus plenissime contestatur i. Paralip. vlt. sub his verbis, Tua est, Domine, magnificencia, & potestas, & gloria, atque victoria: Cuncta enim que in celo, & que in terra, tua sunt, tunc diuitiae, & tua est gloria: Tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia, magnitudo, & imperium: Ovis ego, & quis populus meus, ut possimus tibi haec & diversa promittere? Tua sunt omnia, & que de manu tua accepimus, deditus tibi. Et quia tota scriptura talibus testimonij conuenientibus est repleta, sufficiat haec breviter retigisse. Hoc etiam patet per Augustinum tractatu 2. super illud Psalmi trigessimi secundi; Confitemini Domino in cithara, in psalterio 10. chordarum psallite illi, dicentem, Cithara ex inferiori parte habet quod sonat, Psalterium vero ex superiori, tunc Cithara significat vitam terrenam, Psalterium coelos, quia est in 10. mandatis, & in tria que laudandus est Deus. In vita terrena est prosperitas & aduersitas, in omnibus prosperis laudandus est Deus, & qui quis ex istis non laudat, ingratus est, quia Dei sunt, nec ab altero dantur. Aduersitates sunt in doloribus, languoribus, pressutis, tentationibus, tribulationibus; vbiq; laudet Deum qui citharizat; non attendat quia inferiora sunt, sed quia regi & gubernari non possunt nisi ab illa. Sapientia, qui actus est in fine vsque ad finem fortiter, & diligit omnia suauiter. Non enim celestia regi & terrena deserit, aut non illi dicitur, Quo abihi a spirito tuo? & quo a facie tua fugi? Si ascendero in coelum tu illic es, si descendero ad infernum, ades; vbi ergo deest, qui nullum non est? In omnibus ergo prosperis vel aduersis, confite Domino in cithara, si tibi abundat, gratias age danti; si tibi deficit, aut damno auferatur, cithariza securus, & dic, Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedicendum. Item hoc est verum de prosperitate illa de qua minus videtur, scilicet malorum, quod tamen multo moleste ferunt; immo & sancti aliqui, vt videtur. Vnde Ierem. 12. Iustus quidem es Domine si dispiciens tecum, veruntamen iusta loquar ad te; Quare via impiorum prosperatur; bene est omnibus qui praevaricantur & inique agunt; Plantati eos, & radicem misericordie. Ecce tamen quod tribuit ista Deo. Quod & Sancti Job vehementer admirans, non contra hominem, sed contra Deum disputare. Auditores sic redditentios; Attende me & obstupefac, & supponite digitum ori vestro; & ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutier carnem meam tremor. Deinde questionem talem proponit, Quare impiorum subiecti sunt confortatique diuitiae, Semper eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum, domus eorum securi sunt, & non est virga Desuper illos; bos eorum concepit, & non abortivit, vacca peperit, & non est priuata foetu suo; egreduntur quasi Reges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus, tenent tympanum & citharam, qui dixerunt Deo, recedite a nobis, viam scientiarum tuarum noiumus. Quis est omnipotens ut seruam eis? & responder, veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, sed, supple, in manu Domini, sicut dixit superius, Dominus dedit, Dominus abstulit, concilium impiorum longe sum, & dixerunt, Quomodo scit Deus, & si conscientia in excelso; Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtulerunt diuitias: quasi argueret, ergo non scit Deus nec curat, nec distribuit prouida res humanas: quod argumentum aliquando concludebat Psalmista, vbi forte alii, in cuius persona ex iam praemissis, concludit, cum dicit, Et dixi, Ergo sine causa infibesci cor meum, & sui flagellatus, &c. sed statim hanc conclusionem reprobat ex ipsa ad manifestum impossibile deducendo subiungens, Si dicebam, Narrabo sic scilicet ut dictilla conclusio, Ecce nationem filiorum tuorum reprobaui, scilicet reprobadam ostendi, quod est impossibile manifestum: vbi dicitur Augustinus, Si dicebam, Narrabo sic, scilicet quod Deus non erat res humanas, ecce generationem filiorum tuorum reprobaui, scilicet Abraham, Isaac, Jacob, & Prophetarum, qui omnes dixerunt Denum

A Deum surare res humanas. Hoc idem licet ex predictis sit patulum, potest tamen ostendi specialiter de aduentis omnibus & flagellis, malis & bonis contingentibus indistincte. Omnia enim haec sunt poena patientium; omnis autem poena est aliquo modo poena peccati, & iusta, & a Deo, vt patet per Augustinum. Retract. 9. de concupiscentia carnis aduersus Augustinum. spiritum scilicet, Omnis autem poena si iusta est, peccati poena est; si autem iusta poena est, quam poenam esse nemo ambigit, iniusto aliquo dominante, homini imposita est. Porro quia de omnipotenti Dei & iustitia dubitare dementis est, iusta haec poena est, & pro peccato aliquo impenditur; Omne autem iustum, & prima iustitia, quae est Deus, est iustum, vt ex secundo capitolo facili constat. Idem 5^a contra Iulianum, dicit Julianus, Si non est haec poena peccati, profecto iniqua poena est; & iniustum facis Deum, quo ibente vel sinecere, aut infirmum, quo non auertere infigitur innocentis; & 83. quest. 24. Deus iustus gubernans universa nullam poenam sinit immorit infligi. Item aliter tolleretur afflictis magna causa patientia, spes, consolationis & gaudium; cum in tribulationes varias incident. Quis enim ita patienter, & peranter, consolatore & gaudente talia sustinebit, si credat ea accidere ab inimico tantum, vel a casu, nec per ea purgari peccata, & exerceri virtutes, aut premia cumulari, sicut si credat haec immitti sibi a Deo, ad aliquod tale bonum? Vnde Seneca in libello quem specialiter de materia ista scripsit intitulato Seneca ad Lucilium, Cum mundus prouidentia regatur, quare multa mala boni viris accidunt? Bonus vir discipulus est Dei, amulatorque & vera progenies, quem parentis ille magnificus, virtutum non leuis exactior, sicut severi Patres, durus educat. Itaque cum videbit bonos viros acceptosque Dijis laborare, sudare, per arduum extendere, malos autem lasciare, & voluptatibus fluere, Cogita filiorum non esse delectari vernaculari licentia, illos disciplina tristiori contineri, horum ali audaciam. Item tibi de Deo liquear, bonum virtutum in deliciis non habet, experitur, inducat, sibi illum preparat. Miraris ru, si Deus ille bonorum amansissimus, qui illos quam optimos esse acce-
C que excellentissimos esse vult, fortunam illis cum qua exerceantur, assignat: Ego vero non minor si aliquando spectum capiant Dij dum spectant magno viros colluctantes cum a. voluntaria calamine: Nobis interdum voluptria est, si adolescentis constantis animi, irremem tem-feram venabulo exceptit, si Leonis incursum interritus pertulit, tantoque spectaculum est gratius, quanto illud honestior fecit. Non sunt ista, quae posint deorum in se vultum conuenire, haec puerilia & humana oblectamenta levitatis; Ecce spectaculum dignum, ad quod recipiat intentus opetis suo Deus; Ecce par Deo dignum, vir fortis cum fortuna mala compositus, vtique si & provocatus. Non video, inquam, quid habeat in terra Iupiter prouocatus, si convertere animali velit, quam ut spectet Catonem iam partibus non se-
D to illi auxerint omnia, vt ante votum. Male tamen de illo Dij iudicaverunt. Indignus vi-
sus est a quo vincerentur, aliquando fortuna, quae ignauissimum quemque refugit; quasi dicat, Quid ergo istum mihi aduentarium afflumam, statim arma submittet, Non opus est in illum tota portentia mea, leui comminatione pelletur, non potest sustinere viuum meum; alius circumspicitur, cum quo possumus confitre manum, pudet congregari cum homine vinci parato; Ignominiam iudicat gladiator cum inferiore componi. Et intra, Veniamus ad Regulum. Quid illi fortuna nocuit? Quod illum documentum fidei, documentum patientie fecit? Figunt cutem clavi, & quocunque corpus sanguatum inclinauerit, vulnera cumbit; In perpetuum vigilam suspensa sunt lumina, quanto plus tormenti, tanto plus erit gloriam. Male tractatum Socratem iudicas, quod illam portionem publice mixtam non ait, quam medicamentum immortalitatis obduxit; quasi dicet, Non est ita. Vbi & ostendit generaliter quoddam mala, quae videntur accidere bonis viris, non sunt mala ipsis, sed bona, vilia, & pro ipsis; & abe vniuersis, quorum dij maior est cura. Nonne & hoc est quod Dominus ipse dicit, Non delebo Gentes, eis dimisit Isus, vt in ipsis experiar Israel, utrum custodiatur viam Domini, & ambulet in ea, annon? Iudic. 2. & sequitur, Haec sunt Gentes, quas Dominus dereliquerit, ut erindiret, in eis Israel, & omnes qui non noverant bella Canaanorum, & postea differenter eorum cerrare cum hostibus, & habere consuetudinem praliandi quinq; Satrapas Philistinorum &c. Iudic. 3. Quare & beatus Jacobus monet, dicens, Omnes negandum existimat, fratres meis, cum in tentationes varias incidentur, scientes quod probatio fidei vestra patientia operatur, patientia autem opus perfectum habet. Iac. 1. Quare & Apostoli ibant gaudentes a conspectu Cruci, quoniam digni habitu sunt, pro nomine Iacobus confirmare.

autem patr. Act. 5. & ad Rom. 5. Gloriamur in tribulationibus scientes quod non contumeliam pati. Aug. 5. A. confundit. Et I. Pet. 1. In quo exultabit modicum putas? oporetur contribuiri in variis tribulationibus, ut probatio fidei velira multo preiosior sit auct. quod per ignem probatur. Hoc idem quantum ab ipso tribulatione varia Job offenditur. insieme capitulo primo dicente. Dominus dedit. Dominus abfuit. Vnde Augustinus, super illud Psalmi 32. quoniam ipse dixit. & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt; Diabolus non potuit nocere Job, nisi accepta potestare a Deo. quando ille permisit, ille potuit, non ergo ille potuit, sed qui permisit; Ideoque Job bene studiis non ait, Dominus dedit, Diabolus abfuit, sed Dominus dedit. Dominus abfuit, sicut Domino placuit, ita factum est, non sicut Diabolo placuit, & hoc torum ad meritum & gloriam sancti sui. Pro quo dicit idem super illud Psalmi 34. Confundantur & reveruntur Diabolus non habuit potestatem auferendi bona sancti Job, nisi cum eam accepit alium potestate; quare & dixit, Mitte B. tuum interius non de cerebat, sed ad Diabolum superandum animam, et i. sui trapezum sibi fecit. Idem probat tribulatio sancti Tobie, teste Raphaelis, quia, inquit, accepit: eras Deo, ne cesset erat ut tentatio probaret te. Pro quo dicit Augustinus in sententiis Prospere, propositione 221. Profectus fidelium sine tentatione non prouenit, nec sibi quicquam innoescit, nisi probationis examine, nec coruabitur, nisi qui vicerit, neque vincere possit, certaverit: quis autem certat nisi inimicus habens & tentationi resistens? Idem quoque super illud Psalmi 148. Ignis, grando, nix &c. que faciunt verbum eius, de occisione Innocentius per fulmina, seu quodcunque aliud genus mortis sic dicit: Quicquid hic accidit contra voluntatem nostram, noueritis non accidere nisi de voluntate Dei, de iesu providentia, ordine, nutu, & legibus. Et si nos non intellexerimus quid, quare fiat, demus hoc prouidetur ipsius, quia non sine causa, & non blasphememus: Omnia enim, quæ vanis videntur in rerum natura C. mere fieri, non sunt nisi iussu eius. Idem super illud Psalmi 57. Sicut cera liquefacta auseatur, Sicut hic poena, carceres, exilia, tormenta, mortes, diversa genera dolorum & tribulationum, & ista Dei iudicio dispensantur, sed multi sunt ad probationem, multis ad damnationem. Idem super illud Psalmi 31. Gloriamini omnes recti corde. Quid est recti corde non resistentes Deo; Quisquis homo quicquam patitur propter voluntatem afflictiones, labore, & humiliaciones nec tribui nisi voluntati Dei iusta; Ipsa est rectus corde. Peruersi autem corde prau & distorta sunt, qui mala, quæ patiuntur, inique se pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cuius voluntatem patiuntur, ut quia non audiret ei dare iniquitatem, auferunt ei gubernationem. Et hi distorsi corde tres habent sententias: Aut quod non est Deus, sicut dixit Iustus in corde suo: Aut quod iniustus est Deus, qui non distribuit peiora peioribus; Aut quod Deus non gubernat res humanae. Item Ieronimus lib. 4. super Esaiam, tractans illud 28. capitoli, Nunquid tota dic arbitrariis &c. ita dicit: Deus variè genus dif- D. penat humanum; dunc punit, nunc misereretur, nunc corripit, nunc defendit, nunc arat, nunc erit nunc maturas fruges metit, & demessas in acriis terri, orberaque suum gubernat, ut voluerit. Cui concordat Boetus de Consolatione Philosophiae proposita quarta, cum dicit: De hoc quidem, ut mississimum putas, omnia scienti providentia diversum, id est, contrarium videatur, vnde & quedam causa victoria in bello placuit. Dicit namque iusta, non Catoni, vieta vero Catoni, non Dij, sicut testatur Lucanus. Sed opinionem Catonis reprobat statim dicens, Igitur quicquid videtas contra spem geri, rebus quidem rectus ordo est, opinioni vero tua perire cogit. Et iusta eadem ex tua ostendit: Quare ex divina providentia quibusdam bonis non contingunt aduersa, quibusdam vero contingunt, & de malis similiiter, quibusdam bonis non contingunt aduersa, quia sunt iusti, nec iniquitate habentur, sed forsitan deficiunt colere innocentiam per quam non possunt retinere fortunam. Est illus ita perfectus, quod providentia necis iudicat quibuslibet aduersis ipsum contingit; Sicut qui E. dam boni quandoque summe praelati, ut per eos malorum improbitas redundentur, alijs vero bonis mixta pro animorum distribuit qualitate. Quare quosdam bonos proges tamquam luxuriant, alia aduersitate remordet, ne longa felicitate luxurient, alia doris exagit, ut animi virtutes patienti vsu, arque exercitatione, confirmant. Alii pulchritudines pluia oportet metunt, asperaque tamen possunt suffici, alii prelumpuoli plus aquo aduersitates quasi facultas sibi deliciunt, quas tamen suffici non possunt. Hos in cognitionem sui per experientiam tristum providentia Dei ducit. Quidam autem boni inex- pugnabilis omni supplicio exemplum certis probuerunt, iuxta tam esse virtutem: Et subdit, quoniam recte atque disposite, & ex eorum bono quibus accedere videntur, nulla du- bitatione

Abitario est; diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rora. 8. Statimque offendit, quod ex causis similibus accidunt improbis prospera & aduersa: aduersa quidem tribus de causis: prima, quia talia mortuerunt; secunda, ut eorum supplicia alios detercent a peccato; terza ut ipsi improbi per talia emendentur: prospera vero eis contingunt multis de causis. Prima, ut bonis modis debeat iudicare, que etiam improbis famulatus: secunda, quia aliqui maleficenter peiores, si rei familiaris inopiam patuerunt, cui morbo prouidentia dum pecunia collectione mederetur: Tertia, ut habens conscientiam ferdam, dum in poenam dignata peccati perimescit amittere bona fortuna quæ habet, mutet mores & dum fortunam amittere mutet, nequitiam derelinquet: Quarta, ut quanto quorundam malorum talis felicitas amplius cumulatur, tanto eos in profundorem infelicitatem precipitet, cum fuerit eis ablata. Nam secundum eundem supra codem, lib. 2. proposita 4. In omni aduersitate fortuna in felicissimum genus est in fortunis kufie felicem. Deinde consequenter ostendit, quare malis ius permittitur puniendi, & dicit hoc ideo fieri, ut exercitij bonis, & malis effici cauta supplicij, ex quo sepe illa summa prouidentia protulit in signe miraculum, ut malos mali bonos efficerent. Ad hoc facit similiter, quod narrat Iacobus de Vitriaco, de quadam Heremita spiritu aggresso blasphemiz, in tantum quod ceperat cogitare iudicia Dei iusta non esse, ed quod malos prosperari permitti, & bonus affligi. Cui Angelus in specie hominis missus a Domino: Sequitur, si quis, me, & videbis iudicia Dei occulta; quem cum secutus fuisset ad dominum cuiusdam bonit viri, eis iusta nocte latre hospitalitatis officiis exhibitus, furatus est cyphum hospitis, quem maximè diligebat, cumque cuidam maligno, qui eos secunda nocte exceperat, erogabat: Tertia verò nocte à benigno hospite sunt benignius hospitati, cuius famulum mane de quodam ponte precipitans submergebat, & quatta nocte à bono similiiter bene recepti, filium eius parvulum vagitatem, neceos dormire linitem occidit. Quibus viis Heremite volenti cum dimittere, ita dixit: Ego sum missus tibi à Domino, ut occulta eius iudicia tibi prodam. Primum ergo hospes noster nimis dilexerat illum cyphum, ideoque pro bono suo abstuli sibi cyphum, illumque donavi hospiti nostro malo, ut mercedem suam recipiat in presenti. Terci verò filium submergebat, quia in corde suo firmavit dominum suum die crastina occidiens, sicut bonum dominum à morte, & malum famulum ab homicidio operis perfervit, ut illi in inferno mutius permaneat. Quarto autem hospes priusquam haberet filium & heret, largus dilectus nominis habebantur natus filio & herede manu retraxit. Quare & ab eo causa auaritiae abtilis, & in paradisum attulit animam innocentis. Cuius etiam facti vel similiunt assignat Sapientiam calamitatem, dicens: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, nat ne fictio deciperet animam eius, Sap. 4. Haec & similia de Septuaginta. 4. sanctis Job, & Tobie v. ut Deus ostendere manifeste quod siebat ab eo, ut illud id est in omnibus similibus generaliter nos doceret, & sic contra aduersa omnia per patientiam nos armaret. D. Vnde Tobie 2. Hanc temptationem id est permisit Deus illi cogitare, ut postea iudicaret exercitium patientiae eius, sicut & sancti Job. Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scriptura spem habeamus, ad Romanos 15. Quod etiam tribulationes per malos iudicis & bonis illate immittantur a Deo, probat 77. Psalmus dicens; Militis eos iram indignationis sua, indignationes & iram, & tribulationem, iudicaciones, & flagelos mados. Exercitum tamen longum seruit ut in monte concludantur, in cuius sparsum in Scriptura Canonica, & scriptis Patrium varijs continetur, quinque de causis flagella contingunt, sicut enam 4. Sententia Lumbardi, dist. 15. recitat: Primo, ut iustis merita per patientiam ausgeantur, ut Job: Secundo, ad virtutum custodiendam contra superbia, sicut Paulo, v. 10. et Cor. 12. Tertio, ad corrigit peccata, sicut lepro Marci, ut patet Natura. 12. Quarto, ad inveniendum opera Dei, ut patet de cecorato, Job. 9. Quinto, ad inchoari opem poenarum in presenti, quatenus hoc videatur, quid in inferno sequatur, sicut illud Deut. 32. Ignis successus est in furore meo, & ardebit usq; ad interni novis. Vnde & Ier. 17. Duplicit contritione coacte eos induxit, ut Hesode, ut patet A. G. 2. & multis similibus multis locis. Item hoc est verum, nemiam in adulis, sed in pauculis, de quibus minus videtur. Vnde Augustinus de bono per se, p. 3. sic dicit: Neque enim fito cogitare Deus illis infangibus subire, illis autem non, cum si ex virtute causa communis, aut res humanas in pauculis non dividit providentia, sed fortunis agibilibus opinantur, cum rationales vel demandante vel liberante sunt, quando quidem nec pauci, caderet terram sine voluntate Patris nostri, qui in ecclesiis est, aut paucum negligenter tribuendum est, quod si trahi, sine baptismo trahuntur, ut nihil ibi agant divina iudicia. Quid dicam quod parvulus aliquando ante baptismum exire, quam scilicet parentibus, & patratis militibus, ut parvulus baptizetur. A. 3. Deo

Thomae Bradwardini

Deo tamen nolente non darur, qui cum paululum in hac vita non tenuit ut daretur. Quid etiam quod aliquid parvulus infidelium filii sunt, ne trahant perditionem, & falsi fide-
lium non potuit baptizare fiducem, vbi certe ostenditur, quod personarum apud Deum
non sit acceptio; alioquin cultorum suorum ponis quam inimicorum filios liberaret. Quia
Augustinus. & de Corripere & grata 27. Mirum est & verum, quod filii quoddam amicorum
bonorum rum, hoc est regeneratorum bonorum, sine baptismō hic parvulos ex-
untes, quibus utique si vellet, huius iauacri gratiam procuraret, in cuius potestate ex-
omnia, alienat a regno suo, in quod parentes mittit illorum; & quoddam filios inimicorum sunt
fuerum facit in manus Christi acrum sicut & illis malum, & illis bonum meritorum, a quo
corum parentes alieni sunt, cum & illis venire, & periuacum introduci in regnum, a quo
ex eorum propria voluntate. Idem de gratia, & libero arbitrio iusta & alta sunt, nec virtu-
perati possunt nec penetrari. Cetera hac iudicia Dei quoniam meritorum sunt
debetum praesentatur haec gratia, cum occulta Dei prouidentia in manus piorum quomodo B
cunque perueniunt; aliquando fidelium filii non eam consequuntur; aliquando impeca-
mento existente ne posse periclitantibus subveniri. Fuent vero ista per occultam Dei prou-
videntiam, cuius inscrutabili sunnjudicia, & inutelligibiles viae. Hoc etiam eorum univer-
sitas Ecclesia in suis rationibus proficitur. Dicte, inquietus, actus noitris in beneplacito tuo,
&c. Et iterum, Alsit nobis virtus proficitur, Spiritus Sancti, cuius & sapientia conditum sumus, & prou-
videntia gubernamur; Et iterum, Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur,
te supplices exoramus, ut noxia cuncta submoveas, & omnia nobis profutura concedas,
manifeste supponens, quod omnia noxia & similiter profutura divina prouidentia di-
spontaneus.

CAP. XXXII.

Dei prouidentia actualiter dispo-

CAP. XXXII.

*Quod omnia
ne*

Quod omnia proueniant a Dei, nente, non solummodo permitte-

Ed quia inter Autoritates Sanctorum, que de prouidentia Dei loquuntur, aliquæ de permissione faciunt mentionem; posse fortitan apparet, quod per prouidentiam solam permissionem intelligent. Nam restat ostendere omnia prouenientia per prouidentiam actuali præcipua, seu etiam politiua, qua scilicet ponit actuali volumatiem in Deo. Hoc autem familius rationibus ostendetur, quibus superiora capitula sunt ostensa, maximè quia capitula loquitoria de scientia & voluntate diuinæ, per quæ probatur vniuersitalis prouidentia, loquuntur de scientia & voluntione Dei actuali & politiua, non tantummodo permisiva. Item alias non sapientissime, nec perfectissime, nec decentissime disponenter vniuersum. Item omnia in animata & irrationabilia que non dependent a voluntariis actionibus actualiter prouidentur, & omnes operationes eorum, sicut ex 27ta. & 31ta. docent multo magis ergo omnia voluntaria, & omnes voluntariae actiones, sicut ex 30. & 31. patet. Iuia quoque rei sua Phisistica prius adducta non possunt intelligi congrue de prouidentia permisiva, acque alia testimonia scriptura, & Sanctorum posuerint intelligi sub hoc sensu. Quomodo enim Salvator Marth. 6. à nobis pro nomine suo illa somnolenta prouidentia nos atmaret? Quis enim fiducialis decer- tarer, quia Deus permittit tantummodo permittendo, contra timorem nostri, qui nos curaret tantummodo remoueret, si nos curaret Matthæi decimo. Vnde passerum non cadi sine Patre vestro petmittente, & vos estis in meliores illis; No- lite ergo timere quia vos non cadere sine Patre vestro, & vos estis manus permittentes, & confidite ergo negligente. Imò non ester sine Patre vestro sed in ipso manifesta. Quid etiam nobis differens neglegit? Prodest numeratio capillorum, si nihil nobis amplius actualiter prouidentia, sed in ineffabilis Dei affectus, & immensitas ac diligentia prouidentia notatur, si loquela quoq; Dei actum importat; sed omnia sunt ab illa, quia à san- guine ostendit. Alias etiam multa fierent a causa simplici- tatem, omnis quoque ad- ueritas,

GAP-32

Augustinus.

Deo tamen nolente non datur, qui cum paululum in hac vita non tenuit ut datur. Quid etiam quod aliquando parvulus infideli filius potuit ne tenet in perditionem, & filius fidelium non potuit baptisate subueniri? vbi certe ostenditur, quod personatum apud Deum non sit acceptio; alioquin calix suorum potius quam inimicorum filios liberaret. Qui & de Corripione & gratia 27. Mirum est & verum, quod filios quoddam amicorum sibi, * bonorum sicut, hoc est regeneratorum bonorum, quia fidelium, sine baptismo hic parvulos exentes, quibus utique si vellet, huius lauaci granum procuraret, in cuius porestate sunt omnia, alienat a regno suo, in quod parentes miti illorum; & quosdam filios inimicorum suorum facit in manus Christianorum venire, & per lauacrum introduci in regnum, a quo eorum parentes alieni sunt, cum & illis malum, & istis bonum meritum nullum sit parvulus ex eorum propria voluntate. Cetera hae iudicia Dei quoniam iusta & alta sunt, nec virtuperari possunt nec penetrari. Idem de gratia, & libero arbitrio 50. Aliquando filius infideli præsentatur haec gratia, cum occulta Dei prouidentia in manus piorum quomodo cunque peruenient; aliquando fidelium filii non eam consequuntur; aliquando impedimento existente ne posset periclitantes subueniri. Fiant vero ista per occultam Dei prouidentiam, cuius inscrutabilia sunt iudicia, & inuestigabiles via. Hoc eriam totum vniuersalis Ecclesia in suis rationibus proficitur. Dicte, inquiens, actus nostris in beneplacito tuo, &c. Et iterum, Alsit nobis virtus Spiritus Sancti, cuius & sapientia conditum sumus, & prouidentia gubernamur; Et iterum, Deus, cuius prouidentia in sua dispositione non fallitur, te supplices exoramus, ut noxia cuncta submoveas, & omnia nobis profutura concedas, manifeste supponens, quod omnia & similiiter profutura diuina prouidentia disponantur.

C A P. XXXII.

Quod omnia prouenant à Dei prouidentia actualiter disponente, non solummodo permittente.

Ed quia inter Autoritates Sanctorum, quæ de prouidentia Dei loquuntur, aliquæ de permissione faciunt mentionem; posset forsitan apparet, quod per prouidentiam solam permissionem intelligent. Nam refat ostenderem omnia prouenire à prouidentia actuali præceptiva, seu etiam positiua, quæ scilicet ponit actualem voluntatem in Deo. Hoc autem similibus rationibus ostendetur, quibus superiora capitula sunt ostensa, maximè quia capita loquentia de scientia & voluntate diuina, per quæ probatur vniuersalis prouidentia, loquuntur de scientia & voluntate Dei actuali & positiua, non tantummodo permittiua. Item alias non sapientissime, nec perfectissime, nec decentissime disponenter vniuersum. Item omnia inanimata, & irrationalia quæ non dependent à voluntariis actionibus aequaliter prouidentur; & omnes operationes eorum, sicut 27mo, & 31mo. doceunt multo magis ergo omnia voluntaria, & omnes voluntariae actiones, sicut ex 30. & 31. patet. Iiii quoque testi opera Philologica prius adducta non possunt intelligi congrue de prouidentia permittiua, neque alia testimonia scriptura, & Sanctorum possunt intelligi sub hoc sensu. Quomodo enim Salvator Matth. 6. a nobis sollicitudinem rationabiliter remoueret, si non curaret tantummodo permittendo, & nihil actualiter prouidendo? Quomodo etiam Matthæus decimo, contra timorem mortis pro nomine suo illa somnolenta prouidentia nos armaret? Quis enim fiducia his deceraret, quia Deus permittit tantummodo. hoc vel illud? Qualis etiam confortatio efficiat, Vnde passum non cadit sine Patre vestro permittente, & vos estis in meliores illis; Non ergo timere quia vos non cadetis sine Patre vestro hoc maius permittente, & indif- fidentius negligente? Imo non esset confortatio sed irrisio manifesta. Quid etiam nobis prædicta numeratio capillorum, si nihil nobis amplius actualiter prouideret, sed permittret omnia currere in incertum, & fortuitis moribus agitari? Quomodo etiam in numeratio- ne capillorum ineffabilis Dei affectus, & immensitas ac diligenter prouidentia notaretur, si quis superius allegatur? Loquela quoq; Dei actum importat; sed omnia sunt ab illa, quia à san- do, seu famine summi Dei, sicut 28mo. ostendit. Alias etiam multa sententia a cafo simpliciter & rotunda: Non enim quicquid permititur est intentum, quod 29mo. dimitur. Adhuc autem Job, Tobias, & narratio Iacobi probant prouidentiam actualem; omnis quoque ad- versitas

A versitas quæ est iusta poena peccati. Neque videtur modus loquendi Scripturæ Doctorum, nec vulgi vox nec nuda permissionem, prouideantiam, quia si quilibet proximus culibet pro- waderet. Diccirque Anselmus de veritate 8. Secundum id quod agit, magis propriæ videtur dici Ag. dñm. agenda & percurrentia; & secundum id quod patitur actio, & percussio. Nam agentia & percussio, & agentia & percussio dicuntur, sicut prouidentia à prouidente, & continen- tia à continente; quæ, scilicet agens & percussor; prouidens & continens sunt activa. Pater- go quod prouidentia ex sua significacione non tantum permissionem, sed actum aliquem, sicut agentiam, quandam importat. Amplius autem si ista exppositio sit Scripturæ convenien- ens, cum Scriptura loquatur similiiter de prædefinitions, creatione, gubernatione, gloria & ceterorum bonorum collatione, peccatorum remissione, & multis similibus, omnia possent per solam permissionem expoti, quod tamquam quantum Christianæ fidei derogaret, vel potius ipsam totam subverteret; nullus ambigit Christianus. Item tunc sancti Parres tam labo- riosè probantes, omnia prouidentia gubernari, maniter laborarent: Non enim docerent aliquod dubium aut ignorantem; Nullus enim ignorat omnia fieri Domino permittente. Item omnia quæ hic aliquo modo contingunt, aliquas causas habent, & omnes illæ cause reduc- cuntur ad aliquam primam causam, sicut secunda Suppositio, & secundum capitulum mani- festant: & haec omnia prima causa est Deus ut nulli est dubium: Deus ergo haec omnia aliquo modo causat, & non necessitate naturali, nec casualiter, ignoranter, imprudenter, aut temere; ergo per voluntatem cum certa scientia prouidentem. Item mater amans, pru- dens, & potens actualiter prouidet filii vniuersa; Deus autem Pater noster ecclæstis incom- parabiliter est amans, prouident, & potentior omnipotens; quare & prouidentia actuali non permittiua aut obliuiofata tantummodo prouidet nobis cuncta. Vnde & Esaiæ 49. Nun- quid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio veteri sui? Et si illa oblitia Eſaiæ. fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te, Glosa, ut semper videam & memorem, ne te arbitris penitus derelictam: quid tamen valerer illa visio vel memoria Intellexus solius, nisi adesse similiiter prouida benevolentia voluntatis? Ideoque infra eodem subiungit, Eos qui iudicauerunt te, iudicabo, filios tuos saluabo, Ego Dominus salvians te, & redemptor tuus. Item Esaiæ 10. dicitur de Senacherib Rege Assur; Vx Assur Eſaiæ 10. virga furoris mei, & baculus ipse est indignatio mea in manu eorum; ad gentem fallacem mittam eum, contra populum furoris mei; Mandabo illi ut austera spolia, & dividat pre- dam, & ponat illum in concubationem. Dominus ergo in talibus est agens principale, & Tyrannus quilibet tactum instrumentale: Ideo sequitur, Et erit cum impulerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion & Hierusalem, visib[ile] super fructum magnifici cordis Regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius, Dixit enim, In fortitudine manus meæ ego feci, & in sapientia mea intellexi, &c. Et sequitur, Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui fecerat ea, aut exaltabitur terra contra eum à quo trahitur? Quomodo si eleveretur D. virga contra leuantem se, aut exalteatur baculus qui utique ligatum est; proper hoc &c. se- quitur eius pena, vbi dicit Glosa, quasi sic ut iniquitatem sunt instrumenta nihil per se facientia, sed per eum qui mouet ea: sic nec Senacherib per se, sed in Dei virtute operatus est: Vnde & gloriatio eius stulta & vitione digna. Super quod etiam dicit Hieronymus lib. 4. Hieronymus. super Esaiæ, O fructissime mortaliæ, Dei iram, tuam puram esse sapientiam, & illius iusti- nem ad tuam refers fortitudinem, quomodo si securis gloriatur contra eum, qui securim teneret, & terra contra eum à quo trahitur, & dicant opera cuncta quæ per securum & terram fiunt sua esse arte perfecta: Et si eleverit quispiam virginem, & exalteat baculum, cum poten- tia ad percutiendum quem voluerit, & ipsa virga aut baculus glorientur & dicant à se per- cussum esse qui percussus est; sic & tu, cum organum fueris Dei voluntatis, eriges in su- perbiam, & cuncta quæ geruntur, tua gloriari suffis virutis. Hæc eadem sententia malto pleniùs capitulo quarto patet. Item Esaiæ 13. Onus Babylonis &c. ego mandau[is] sanctifi- catis meis, & vocau[is] fortes meos, in ira mea, exultantes in gloria mea; Dominus exerci- tuum præcepit militia belli, venientibus de terra procul à summitate Cœli, Dominus & vasa furoris eius, ut disperdat omnem terram. Super quod dicit Hieronymus super Esaiæ Hieronymus. Nostorū ordinem prosequentes, hos sanctificatos & fortes dicimus esse Medos, lib. 5. Nos historiæ ordinem prosequentes, hos sanctificatos & fortes dicitur Medos. Nos historiæ ordinem prosequentes, hos sanctificatos & fortes dicitur Medos. Nec mirum, si Medos ad subversionem Babylonis sanctificatos vocer, cum perterritam eam Nebuchadnezzar qui cius imperio ferueret, destruxerit Jericatricem Ierusalem, seruum suum dixerit & coluerat. Porro quod sit, Fortes in ira mea, & exultantes in gloria mea, ostendit eos non suis viribus, sed Dei iram tam sublimis regni potentiam subuertisse. Vnde & Dan. 1. Tradidit Dominus

Ieremias

Daniel.

Dominus in manu eius, id est Nabucodonosor, dicitur Regem iudea &c. Gloria eius; A
 sicut et Dominus, voluntate factum est, non virtus hostium. Item Ierem. 31. Qui dispersit Israhel congregabit eum. Glossa. Non ergo potestis hostium, sed Domini voluntas. Tertius. Scio Domine inquit Propheta, quod non est hominis via cuius nec viri est ut ambulet. & dirigit gressus suis. Vbi. Glossa. Erubescat, qui amittit viam quamque suo regnabito. Non est enim hominis via eius &c. Unde David, Domino gressus hominis derigeretur. Nec potest quis exponere istam autoritatem de hominis bonis viis, & gressibus bonis tantum, propter Dei gratiam necessario requisitam; que non est totaliter in hominis potestate, quia feremus loquitur ibi ad literam de via hominis Babylonij, scilicet Nabucodonosor regis Babylonij, sicut infra multiores exprimit nominem eius venturi, tanquam flagellum, & malleus ira Dei, ut in poenam peccati valaret Iudicium; sicut litera precedens & sequens ostendit. Dicit enim vox auditio, Glossa, Babylonij venientis. Ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis, ut ponat Civitatis Iuda in solitudinem, & habitaculum Draconum. Babyloniamque fuit ex parte Aquilonis respectu Iudea, dicente Hieronymo super illud Dan. 11. Contenditur regnum eius, & dividetur in quatuor ventos Coeli, quod Aegyptus est ad Meridiem, Macedonia ad Occidentem, Siria & Babyloniam ad Septentrionem, & Asia ad Orientem respectu Iudea. Quare & Ierem. Dominus ad Ieremias sic dixit, Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terre. Glossa, Iudea: Quia ecce ego conuocabo omnes congregationes regiarum Aquilonis, Glossa, Regi Babylonij subiectas; & venient & ponent versus quique filium suum in introitum portarum Ierusalem, & super omnes muros eius in circuitu. Super viuieras rives Iuda, & loquar iudicia mea cum eis super omni malitia eorum, qui deterruerunt me, & libauerunt Deum alienum. Quapropter & infra 27. Dominus vocat Nabucodonosor seruus suum, Nunc, inquiens, ego dedi omnes terras istas in manu Nabucodonosor Regis Babylonij serui mei. Et sequitur Ierem. 10. immediate post literam superius recitatam, Scio Dominus, quod non est hominis via eius, Glossa, hominis Babylonij, sed nostri meriti & tue indignationis. Et sequitur, nec viri est ut ambulet. & dirigit gressus suos, Corripe me, Domine, verutamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Iste tamen homo Babylonij hoc non fecit ex charitate, sed ex crudelitate, nec zelo iustitiae aut obedientiae voluntati diuinae, sed magis servit, & libidinis dominandi. Quare non meruit, sed peccauit, sicut & fuit de Senacherib, rege Assur, ut superius est ostensum. Hoc enim pater expresso Ierem. 2. Vbi Dominus, Pro eo, inquit, quod non audistis verba mea, ecce ego mittam & assuum viuieras congregations Aquilonis, & Nabucodonosor seruum meum Regem Babylonij, & adducatur eos super terram istam, & super habitatores eius, & interficiatur eos & cetera cuncta mala. Et sequitur consequenter, & seruent Regi, seu Regibus Babylonij, 70 annis. Cumque impleti fuerint anni 70. visitabo super Regem Babylonij, & super gentem illam, iniuriam eorum, & super terram Chaldaeorum, & ponatur illam in solitudines sempiternas. Quod & infra 50. habetur expiessus, vbi & peccatum eius & potius clarus exprimitur: Recedite, inquit, de medio Babylonij, & de terra Chaldaeorum egredimini, quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem, congregacionem gentium magnarum, & preparabuntur aduersus eam, & in die captiuitatis, & erit Chaldaea in predictam; omnes vastantes eam replebuntur, at Dominus, quoniam exultatis & magna loquuntur diripientes & credidit meam. Coniuncta est mater vestra Iuda & adequat ipsa prius quae genuit vos. Ecce enim nonnulla in gentibus, & deserta in via & arenis, ab ita Domini, non habitabitur, sed redigetur terra in solitudinem. Propertamini contra Babylonem, per circuitum desolatae eam, quia Dominus peccavit. Ceciderunt fundamenta eius, & destruci sunt mur eius, quoniam ultio Domini est, viuierem accipiente de ea. Situ fecit, facite ei, dispergit fatorem de Babylonie, & tenetem falcam a facie gladii columbz. Glossa, Nabucodonosor columbam vocat, non per simplicitatem, sed pro stultitia superbia. Et sequitur in Prophetam, Greci dispersi Israhel. Leones eicerunt eum; Primus comedit eum Rex Assur, iste nouissimus exstinxit eum, Nabucodonosor Rex Babylonij. Præterea haec dicit Dominus, Ecce ego visitabo Regem Babylonij, & terram eius, sicut visitavi Regem Assur. Et sequitur modus visitationis, dissipat & intermixt, vox bellum in terra, & commotio magna; quomodo confractus est & contritus malleus viuieras terra? quomodo versa est Babylon in aerarium? Et sequitur, Ecce ego ad te, superbe. Dicit Dominus, quia veniet tempus visitationis tui, & cadet superbus, & cetera non paucum iniquum posse. Ante. Hoc etiam totum planete fatur onus Babylonis non leue Eze. 13. Prophetatum. Item Ierem. 47. dicitur ipsi Nabucodonosor sub nomine mucronis in persona afflictorum. O muctro Domini, vnde quo non quietes, ingredere in vaginam tuam, refugiteris & sic, & responderes Propheta preceo, Quomodo qui-
 escer

A Effectum cum dominus precepit ei aduersus Ascalonem, vbi Glossa, quoniam dicens, Non potest gladius quiete, nisi Domino subente, cuius vindictam exercet. Item Thren. 3. Quis subiectus erit, ut vellet Domino non subente? Vbi Glossa, Quis est iste quem stultus quam arca, & qui est iste Dominus? non lobente, quo luteo disponit omnia fiunt. Et ostendit hoc in omnibus diffinit, tam in malis quam in bonis. Hæc omnia significant diuinam prædictionem, non per secula nostra testummodò sed actualiter præceptum. Nec potest quis dicere, quod Deus prouidet illa magna, sed aliqua pars non curat; si enim prouidet facta Preparationis & Imperatorum vei Regum, cur non Cardinalium agere Ducum? & si horum, cur non Archiepiscoporum & Comitum? & si horum, cur non Episcoporum & Baronum, Rectorum & milium? & sic de maximis ad minimos, de superbiis ad humiles, & de divinitibus ad pauperes descendendo, sicut capitulo in proximum argueret: maximus quia abcondit mysteria sua sapientibus & prudentibus, & patuulis ea reuelat. Annon & Angeli pusiliorum semper videm faciem Patris in celis, qui & humilia respicie de propinquio; & alia à longe cognoscit? qui, etiam ipse pauper elegit pauperes in hoc mundo? Item Apostolus, Augustinus, Ieronimus, Gregorius, & alii sancti Doctores supponentes, quod omnia in figura continguntur illis, & quod scripsit sint ad doctrinam & correctionem nostram, trahunt maiora huiusmodi minora, & ad alia similia viuieras. Dicit quoque Ieronimus in libro quarto, super Esaiam vbi prius: quicquid autem Assyrio dicitur, id est, Scinacherib Regi Assyriorum, ad hereticorum superbianum, & ad Diabolum referri potest, qui securis, & serrata, & virginis Scripturis appellatur, eo quod per illum instruuntur arbores succidantur, & dividuntur atque serratur incredulorum durita, & percentantur virgata, qui non recipiunt disciplinam. Idemque onus Babylonis, quod libro quinto exponet historice, ut est dictum, libro sexto, exponens analogicè, dicit: Quod Babylon, que interpretatur confusio, significat istum mundum, qui in malo positus est, & non solum linguis, sed opera singulorum mentesque confundit; & Nabucodonosor Rex eius significat Diabolum; & eius sanctificati sortes & Duces, Apostolos & Apostolicos viros ac Duces Ecclesiæ: omnisque Doctores totam sacram Scripturam in locis similibus simili modo intelligunt & exponunt. Item maxima & horribilissima mala quæ viuieras fuerant facta, scilicet persecutio, & occidio Christi & Apostolorum, ac carcerorum eius membrorum ab actuali Dei prouidentia emanarunt. Non est enim probabile quod Deus Pater suum unicum filium tam dilectum, de quo Angelis suis mandauit, ut custodiret eum in omnibus vijs suis, quem etiam ipse nuncquam dimisit, quoniam viuere sunt, siquam casui, vel fortuna aut infortunio maximis expulerit negligenter; nec quoniam permisit tangere Christum suum, aut quicquamlibet accidere quoniammodo, nisi ex sapientissimo consilio sua prouidentia inesse voluntatis. Sic enim patens sapiens, bonus, & potens suo filio tenerissimo predilecto, si posset, in omnibus prouideret. Hoc namque maxime decet, & congruit, ne caliter congruit, ut capit. 27, & sequitur docuerunt. Et hoc videat Esaias 33 testari, cum dicit; Oblatus est qui ipse voluit. Nec dubium quoniam Pater & Filius in. ^{Eze. 33} inseparabilis voluntatis, quare & multi fideles hoc viuainerunt contestantur, dicentes; Domine, tu qui fecisti celum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu Sancto per os Patriis nostri Davidis pueri tu dixisti; Quare tremuerunt gentes, & populi mediati sunt inania? Affligerunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim vere in civitate ita aduersus sanctum patrum tuu, Iesum, quem vocasti Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israhel, facere quæ manus tua, & confutum tuum decretuerunt fieri. A. 4. Et simile est quod dicit Apostolus ad Rom. 1. Secundum Evangelium quidem iniuncti propter vos. Et I. ad Cor. 11. Oporet hæres esse, ut qui probati sunt, manifesti hant in vobis. Hærum autem trium: autoritatum duas primas traxit Augustinus. De prædestinatione Sanctorum, 2. 1. ad intellectum præmissum, & sebdis; Tanta quoniam ab initio misericordia fidelium manus Dei & consilium prædestinavit fieri, quanta necessaria prædicta fuerunt Euangelio propter eos. Et idem De corripione & grata, 2. 2. dicit quod Deus ex natione Iudeam ad effundendum sanguinem suum, & ut per eum opus diuinabile Christi opus venerabile completeretur. Item Lumb. 3. Sen. dist. 20. ira dicit; De Christo legitur, quod sit tradiditus a Patre, & quod seipsum tradidit; & quod Iudeas eum tradidit, & Iudei ipsi se tradidit, quia sponte ad passionem accessit; & Pater eum tradidit, quia voluntate Patris, immo totius Trinitatis passus est; Iudas tradidit prodendo, & Iudei instigando; & fuit actus Iudei, & Iudeorum malus, & actus Christi, & Pater bonus, opus Christi & Patris bonum, quia bona Patris & Filius voluntas. Malum fuit opus Iudei & Iudeorum quia mala fuit intentio. Diversa fuerunt ibi facta sine opera, id est, diversi actus & vias res, sive factum, scilicet passio illa. Ideo Doctores aliquando viuunt in facto illo Patrem, Filium, Iudam, & Iudei, aliquando distinguunt. Respici-

Augustinus. Resipientes enim ad passionem, vnum opus illorum dicunt; antecedentes intentiones &c. A facta diversa discernuntur. Vnde Aug. facta est, inquit; traditio a Patre, facta est traditio a Filio, & a Iuda facta est traditio; vna res facta est, id est, passio; quid ergo discernit inter eos? quia hoc tecum Pater & Filius in charitate, Iudas vero in proditione. Videntur quod non quia faciat homo, sed quia intentione conatur dandum est. In codemfacto, id est, operatione inuenimus Deum, quod Iudam: Deum benedicimus, Iudam defessamus, quia Deus cogitauit salutem nostram, Iudas cogitauit preium, quo vendidit Dominum suum; Filius pretium quod dedit pro nobis. Diversa igitur intentione diversa facta facta, cum tamen vna res sit ex diversis. Ecce dicit vnam rem ibi fusile, & diversa facta, quia fuit viae sibi passio, sed dicens actus, & actus quidem Iude & Iudorum mali, quibus operati sunt Christi passionem, quia bonum est, & opus Dei est. Passio igitur Christi & opus Iudorum dicitur, quia ex actibus eorum prouenit: & opus Dei, quia eo Autore, id est, eo volente fuit. Vnde Augustinus, Nemo auferit animam Christi ab eo, quia potestatem habet ponendi & sumendi. Ecce habet Autorem opis. Ponti Aribertii, ecce habet opus Autoris. Secundum generaliter condicendum quod Christus in carne aliquid patitur, opus Autoris est: quia enim sua voluntate, non alio cogente perpetuit, ipse Auter est opis. Item Augustinus super illud Psalmi 103. Ab iacreptione tua fugient, a voce tonitruis tui formidabunt, ascendunt montes, & descendunt campi, &c. terminum posuisti, &c. iussit Imperator, sed quis iussisset nisi Deus tonister? Quia Deus voluit, illi iussiunt & factum est. Ergo nullus hominum atroget sibi aliquid; formidabunt aquæ sed à voce tonitruis tui. Et infra, codem, Ascendunt montes, scilicet potestates seu iusto, & descendunt placido; quare non sequuntur modo, quare nondant operam, si non possunt cuire terram nostram, saltum contegere eam? Audi, terminum posuisti, quem non transgredierintur, neque reuertentur tegere terram. Amplius autem si non omnia prouenirent à prouidentia actuali, aliquis actus posset esse simpliciter malus, iniustus, & inordinatus, ordinatione scilicet præcedente. Est enim duplex ordinatio, scilicet præcedens & subsequens; Ordinatio præcedens est quæ præordinari rem ad esse, sicut Deus præordinauit creare mundum; Ordinatio subsequens est, quæ positare in esse, ordinat illum certo ordine per aliquid sibi conueniens, ut actu malum per misericordiam & per peccatum. C Talis igitur actus malus si non procedat à prouidentia præceptiva, sed tantummodo permissiva, est iniustus simpliciter & inordinatus, ordinatione scilicet præcedente. Nihil enim est iustum in talibus, nisi quod primæ regule iustitiae conformatur, quæ est actualis Dei voluntas, sicut vigesimum optimum docet, nec aliquid præordinatum simpliciter, quod non præordinatur ab illa quæ est principium huius ordinis & primaria ordinatrix. Nullus autem actus quantumcumque malus est simpliciter iniustus aut inordinatus ordinatione præcedente, quoniam tunc totum universum non optimè disponetur, cuius contrarium vigesimum septimum capitulum allegavit. Melius autem & sapientius disponitum universum, si tales actus disponantur ordinatione præcedente & subsequente, quam tantummodo subsequente. Quilibet ergo talis actus iustus est respectu Dei illum volentis, & respectu patientis qui illum patitur propter peccata sua, vel propter aliquam aliam causam approbatam à voluntate diuina, licet respectu agentis particularis, ut diaboli aut hominis sic iniustus, qui hunc facit animo malevolio & necenti, non anno diuina iniustus exercendus, sicut si tortor aliquem suspendendum iuste tradidisset sibi à Judice, non amore exercundi iustitiam, sed libidine vindicandi, non animo ex mandato Domini castigandi. Quemadmodum dicitur Isa. 10. de Senacherib Rège Assyriorum, qui fuit virga furoris Dei in populi delinquentem; sed quia hic nesciuit, nec animo tali fecit, peccauit, Vg. inquit, Assur, virga furoris mei, ad genit' fallacem miram eum, contra populu furoris mei mandabo illi, ut ponat illum in conciliatione. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita flumabit, sed ad conterendum erit cor eius, non ad cōtrigendum: Dicit enim, Nunquid non Principes mei simili Règes sunt? &c. totum proprijs virtibus superb' tribuendo. Et idcirco sequitur communio poena sibi, Eterit, inquit, cum impleverit Dominus cuncta opera sua (non Senacherib) in monte Sion, visitabo super fructum magnifici cordis Regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius. Dixit enim, In formidine manus meæ, ego feci, &c. Et sequitur opera eius, Propter hoc mittet Dominus in pinguis eius reuictatem, &c. Illa ergo concubatio populi iusta fuit respectu Dei illum volentis, & per illam virgam suam illum facientes, fuit iusta similiter respectu populi patientis, sed non respectu Senacherib illum crudeliter & lepe de quasi proprijs virtibus inferentis. Idem patet de Nabuchodonosor sicut superioris est oftensum, & de multis alijs flagellationibus populi. Dei expissime in Scriptura. Veridu in

A in tanta scendentia quecumque ex sensu proprio videat dicere insensata, ecce Doctores sentiantur qui hoc sentiunt, & negantur. Dicit igitur Beatus Augustinus 33. quæstionem 27. filio incedit; fieri potest ut per ipsam hominem diuina prouidentia & punitio & evitetur. Nam Iudorum impates & Iudan supplanteuit, & Gentilium laetus fuit. Item fieri potest, ut diuina prouidentia per hominem bonum & damnet & adiuuet, sicut ait Apostolus, Alijs sumus odore vestrum, alij sicut mortis in mortem. Sedeum omnis tribulatio aut poena impiorum sit, aut exercitatio iustorum, quia diuina tribula & palcam concidit, & frumentum a paleis exiit; unde & tribulatio nomen accepit. Rursum cum pax & quietis corporibus & bonos lucretur, & malos corrumpat, omnia haec diuina prouidentia pro meritis incedunt, animarum. Sed ramen non tibi eligunt boni ministerium tribulationis, nec mali amant pacem; quare ipsi quoque per quos agitur id quod ignorant, non iustitia quae referunt ad Deum, sed malevolentia lue mercedem accipiunt; quemadmodum nec bonis impetrabunt, quod ipsi prodebet;volentibus, noscere aliqui, sed bono animo benevolentia praeviam tributur. Summo enim Deo cuncta beatæ administrante quæ fecit, nihil inordinatum trahit, nihilque iniustum est, sive scientibus, sive nescientibus nobis. Sed cum in pacem offendit anima peccatrix, tum, quia pro meritis ibi est, vbi esse talem decet, & caputetur, quæ taleti pati, equum est, universum Dei regnum nulla sui fecidit deformans. Quamobrem quoniam non omnia nouimus, quae de nobis bene agit ordo diuinus in sola bona voluntate, secundum legem agimus; in ceteris autem secundum legem agimur, cum lex ipsa incomparabilis maneat, & omnia mutabilia gubernacione pulcherrima moderatur. Ideam de Natura boni 11. Naturæ Dei omnino noceri non potest, nec alius naturæ sub Deo iniustæ nocere potest, quia & cum peccando aliqui iniuste nocent, voluntas iniusta eis imputatur. Potestas autem quæ nocere permittitur non est nisi à Deo, qui & ipsi nescientibus non sit quid illi parci debant, quibus eos nocere permittit. Ecce infra codem 32. quia nocentium potestas non est nisi à Deo, sicut scriptum est; Per me Reges regnant, & Tyranni per me tenent terras. Dicit & Apostolus, Non est potestas nisi à Deo. Et Job, Qui regnare facit hypocrita proprie per nefaritatem populi. Et de populo Israeli dicit, Dedi eis Regem in ira mea; In iustum Job, non est in improbis accipientibus nocendi potestatem, & bonorum patientia probetur, & malorum iniurias puniatur. Nam per potestatem diabolo datum & Job probatus est, ut iustus appareret, & Petrus tentatus ne de se præsumeret; & Paulus Colaphizatus, ne se extolleret; & Iudas damnatus ut se suspenderet. Cum ergo per potestatem quarto diabolo dedit, omnia iustæ ipse Deus fecerit; non tamen pro his iustæ facit præmium, sed pro iniusta nocendi voluntate, quæ ipsius diaboli fuit, cireddetur supplicium. Item Beatus Gregorius 2. Moral. 12. Gregorius, super illud Job 1. Nudus egredius sum de veteri matris meæ &c. ita dicit; Quia verò consolacio non solum ex consideratione conditionis adhibenda est, sed etiam ex iustitia conditoris, cœde. subiungit, Dominus dedit; dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. D Sanctus vir, reuolante aduersario cuncta perdidat, sed tamen fecit, quia contra se Sarci tentandi, vites nisi permittuntur. Domino non habebat; Non ait, Dominus dedit; diabolus abstulit; sed, Dominus dedit, Dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod conditor dederet, hostis abstulisset; at postquam non abstulit nisi ipse qui dedit, sic recipit, non nostra abstulit. Vbi & bene subiungit, Sicut Domino placuit ita factum est: Cum enim in hac vita, ea, quæ voluntus, patientia, necesse est ut ad eum qui iniustum velle nihil potest, studia nostra, voluntas inclinatur. Magna quippe est consolacio in eo, quod dispergit, quod illo ordinante erga nos agitur, cui non iniustum placet. Si igitur iusta placere Domino, scimus, pati autem nulla, nisi quæ Domino placuerint, possimus, iusta sunt cuncta quæ patiuntur; & valde iniustum est, si de iusta passione murmuramus. Hoc etiam testatur Anselmus de Veritate 7. ita dicens; Si omnia haec sunt, quod in summa veritate sunt, Anselmus sine dubio haec sunt quod debent. Quicquid verò est quod debet, recte est. Igitur omne quod est, recte est. Et infra 8. mouet dubitationem de peccato, quomodo ipsum recte disputari, cum debet non esse, & de actu in malo voluntatis specialiter. ita querit, An putas esse onus. Debere male voluntatis affectum? Et respondet, quod debet esse, & non est. Debet enim esse, quia bene & sapienter abi' eo, quo non permittente fieri non posset, permittitur: & non debet esse, quantum ad illum cuius iniqua voluntate concepit. Sicut cum peccatis, ab aliquo, ad quem non pertinet, percūtur, quoniam iste debet percūti, & ille non debet percūtere; debet esse & non debet esse, percūsiō; & ideo recta, & non recta, negare non potest. Quid si ad seperata sapientia & bonitas consideres iudicium, sive ex altera parte tantum, sive ex utraque, agentis scilicet & patientis esse non debet percūsio; quia audeat negare debere esse quod à tantissima

Tunc. **A** pientia & bonitate permittitur? Negat qui auctor: ego non audio. Item Tirus, sicut allegatur in Glossa, super illud Lyc. 15. Auctantur multantes de Galilaeis, quorum Pilatus sanguinem misericordem faciens eorum, se dicit. Manifesta etiam hic, quia quemque ex iudicis accusatione reorum supplicium, non solum indicantem potest, sed etiam nutu Dei continunt. Unde siue iusta conscientia puniat Iudex, siue alius intendens condemnat, contumaciam est negotium divina censura. Et Chrysostomus super illud infra, codem, 18. Cedit hic turris in Silo, & occidit eos, sic dicit; Non omnes puniri dans alijs inducias potestendi, nec tantum cunctos futuram punitionem referunt, ne plures prouidentiam abnegarent. Licet ramen sic facerent, nulli negarent prouidentiam permisum, talia ergo cuncta proueniunt a prouidentia praecipua. Tota quoque Scriptura tam veteris Testamēti quam noui, tribuit Deo omnia potest verba actiū, & adiūcere inimicos, timorem immittere & paucem, in fūgam convertere, humiliare, deponere, euellere, disperdere, dissipare, destruere, flagellare, persecutare, vulnerare, occidere; ac edrum contrario cum multis hominibus similibus, cuiusmodi sunt salvator, adiutor, protector, salus, virtus, protectio, defensio, fortitudo, cum suis similibus infinitis; quod non esset nisi Deus aliquo modo hoc faceret, & non tantum permetteret, ut videtur. Quare & hoc omnia continentur sub sua prouidentia non permisus tantummodo, sed actualiter positius, & quodammodo praeceptiva. Hoc autem videatur argumentum Apostoli ad Rom. 11. Quia enim dicit diuinum responsum, Reliqui milia septem milia virotum qui non curauerunt genua sua ante Baal, arguit ipse quod fuit secundum operationem & electionem Dei, sic concludens: Sic ergo & in hoc tempore reliquie secundum electiōnem gratiae, salvi facti sunt. Et similiter arguit Glossa super illud Ierem. 31. Qui dispersit Israēl, congregabit eum, dicens; Non ergo potest hostium; sed Domini voluntas; Dominus ergo haec omnia verē facit. Vide & Eli. 45. Ego Dominus & non alter, formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum, ego Dominus faciens omnia. Nec alius Prophetae veritati contradicat, nē & aaledictionis incurrit. Sequitur enim ibi Vt qui contradicit factori suo, testa de famis. Quicunque etiam hanc vniuersalem multitudinem opérum virtutis Dei, mendaci glossa conantur restringere, inter inimicos Domini computantur dicente Psalmista, Psalm. 65. Iubilate Deo omnis terra, &c. Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua, in multitudine virtutum tuarum mentientur tibi inimici tui; et vsq; ad finem Psalmi prosequitur opera Domini communiter prosperis & aduersis. Alias insuper destraheretur hominibus initium & finis Christianae Religionis, scilicet timor & amor. Initium namque sapientia timor Domini, finis vero p̄cepti, imo & totius legis plenitudo est amor & charitas. Per timorem quis recedit a malo; & per amorem perseverat in bono; Timor concipitur ex aduersis, amor ex prosperis generatur. Qui ergo tollit a Deo prospera & aduersas, nisi secundum illam imprudentiam, prouideatam tantummodo permisum, non actualiter positivam, tollit ab eo timorem pariter & amorem. Ideoque dicit Augustinus 83. Questionaria 36. Nihil verius co quod dictum est. Initium sapientie timor Domini. Nemo est quippe, qui non magis dolorem fugiat, quam appetit volupatem. Eo fit, ut homines, quos nondum delectat pulchritudo virtutis, poenis a peccando deterretur, quae criminis per fiducios viros & diuinos praeditantur. Ut ergo timeatur Deus, diuina prouidentia regi omnia persuadendum est, non tan rationibus quas qui potest inuenire, potest etiam. Et pulchritudinem sentire virtutis, quam exemplis vel recentibus liqua occurrit, vel de Historia maxime veteris Testamēti & noui. Quicunque etiam istam prouidentiam Dei tollit, tollit & cuiuslibet tribulatio, patitur, spei, consolationis, & gaudii maximam portionem? Quis enim tam patienter, specialiter, consolatoriè, & gaudenter sustinebit aduersa, si credat ea sibi accidere ab inimico tantummodo, vel a casu, nec, per ea purgari peccata, exerceri virtutes, aut premia cumulari, sicut si credat haec immitti sibi a Deo actualiter prouidente, propero aliquod tale bonum? imo sic firmiter credere, sanctis Dei omnibus aspera lemebat, retundebat, acuta, & dura quilibet moliebat, amara quoque & contraria singula dulciter temperabat, etaque in tribibus omnibus solutum singulare, quod & mibi etiam peccatori est principale remedium, in aduersitatibus quibuscumque. O quam facile contrafieri sufficiat qui Deum timet velat, credens Deum vel ipsum talia sustinet, qui nihil nisi sapientissime & iustissime potest velle. Hoc, ut opinior, iugum Domini reddat suum, & omnes eius leues, & praefata laborantibus requiem animabus; quod & plene testatur Autoritas beati Gregorii 22. Moral. 17. superius recitata. Spem quoque in Deo tollit ab hominibus, qui sic ponit, & dat eis spem in Principiis, in hominibus, & in carne; Hiemini hominem ab aduersitatibus veraciter liberat; & in prosperitatibus verē locant, Deo quādormiente quodammodo & tantummodo permittente, in quotum consilium non veniet anima mea, imo consilium eorum longe sit a me, quia longe

longe, sit a consilio evertans, quantum ipsum est consilium vanitatis. Omnia enim quasi aduersa vel prospecta mandauit Deus antiquis Patribus, non facere filii suis, ut cognoscat generatione altera, sicut qui nascentur, & exurgunt, & natafrant filii specialiter ad hanc finem, ut ponant in Deo spem suam, & non oblitiscantur operum Dei, Psalm. 57. Minigitus deo adhuc benevolum est, ponere in Domino Deo ipsum meam; hanc enim spes non confundit. Item si pōnēs, nequum tollit prædicta ab hominibus in aduersis, sed & in prosperis tollit Deo amorem, honorem, & actionem multipliciter gratiarum, sicut capitulum proximum arguebat. Quis enim Deum suum amat, & bene nobilit, & gratias sibi ager, quia tollit modis permittit sui prospera evenerit, sicut & quandoque facit latro, vel tyranus, quantum faceret, tamen ex speciali amore politiū, prouisa actualiter & veraciter sibi daret? Item sic ponere, ponit homines cum ingratia & insipiente in negatione Dei, & reddit eos ad mala omnia propiniores. Vnde Job vicecum primo, recitata malorum prosperitate multiplici, sicut patet capitulo proximo, dixerunt mali Deo; Recede a nobis, quasi dicerebant; Satis bene nobis est sine te, & quasi cum insipiente, negantes Deum, dixerunt; Quis est Omnipotens ut scribamus ei? Psalm. quoque 72. recitata similiter prosperitate malorum, ut patet capitulo proximo: Dixerunt; Quomodo scit Deus, & c. Ecce ipsi peccatores obtinuerunt dominias, quāli arguerent, ergo non scit Deus, vel non curat, nec iuste distribuit res humanas, & quasi viles ruris dicerent similem cordem, ergo non est Deus; & ecce prona fides suboritur ad peccandum: Et dixi, ergo sine causa iustificauit cor meum, &c. & supra, eodem; Me autem pœnē moti sunt pedes, pœnē effusi sunt gressus mei, quia zelau super iniquos, pacem peccatorum videns, &c. Et Ecclesiastis 9. Vniuersa æquum eueniunt iusto, & impio, bono & male, mundo & immundo, immolanti victimas & sacrifici contemnenti; sicut bonus sic & peccator, unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hoc ad inferos deducuntur. Et supra eodem, octauo; Quia non profertur cito contra malos sententia, absque vlo timore filij hominum perpetrant mala. Contra haec igitur & huiusmodi pericula, Dei actualis prouidentia est in omnibus prædicanda.

C A P. XXXIII.

Quod respectu cuiuscunq; est Dei permisso, est & eius volutio actualis.

D Is autem non impertinenter coniungendum existimat, quod respectu cuiuscunq; est Dei permisso, est & eius volutio actualis: Hoc liquide, ex capitulo proximo sequitur cuiderenter. Item per vicecum secundum huius; Deus habet aliquem actum voluntatis respectu cuiuscunq; permisso, & non alium noluntur esse, & ita, per decimū, tunc non fieret, quare nec esset permisum. Hoc ictum & probat auctorates capitulo proximo allegatae, ad hoc quod nihil est iniustum simpliciter, quia a Deo permisum, si tandem illa permisio nullum actuum voluntatis haberet, non redderet quicquam iustum, sicut superior est argumentum. Item dicit Augustinus Enchir. 75. Non fit aliquid nisi Omnipotens fieri vellet, vel sinecedo ut fieri, vel ipse faciendo. Et sequitur cap. 76. Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri quæcumque futurum male; Non enim nisi iusto iudicio finit, & profecto bonum est omne quod iustum est. Quemuis ergo ea quae mala sunt in quantum mala sunt, non sunt bona; tamen ut non solum bona, sed etiam iustitiae sunt mala bonum est. Nam nisi esset hoc bonum ut essent mala, nullo modo esse finirentur, ab omnipotente bono, cui sine dubio semper quam facile est quod vult facere, tam facile est quod non vult esse non fieri. Ex quo videtur quod Deus habet actuū possumū voluntatis, volenti actualiter vel nolenti circa quicquamque. Probat enim quod bonum est mala esse per hoc, quod aliz non permittentur ab omnipotente bono; quod etiam probat per hoc, quod quam facile est ipsum facere quod vult, tam facile est non sine esse quod non vult, innuendo quod quilibet vult esse, vel non vult illud esse. Vel ergo intelligit ibi, non vult posse, ut importat actuū possumū contrarium huius verbi, vult, vel pure negative. Si possum, habet utrumque, id est quod ipse supponit utrum dimicetur in Deo, & ita quod cuncte; Deus vult hoc vel non vult hoc politiū, si pure negative, tunc per hoc non probat, quia nisi bonum esset mala esse, non esset, ne innuerentur esse, quod tamen inquit, cum dicit; Tam facile est quod non vult esse non sine esse, innuendo quod si mala esse, non esset bonum, sed malum, Deus hoc nollet, & si non hinc esse, quare recipia essent. Si tamen intelligat, non vult, pure negative, sic possit esse medium in Deo inter vult & non vult actualiter possum;

. siuit

positum, sicut est in lapide : *de homine deveniente, & sic non sequitur, non vult hoc, ergo A*
hoc non sit, sicut non sequitur de homine qui potest impeditre aliquid factibile, vel cuius pro-
*movere, non vult hoc, purus negans loquendo, ergo hoc non sit, nec *non sit* hoc esse; imo*
potest fieri ab alio, hinc ipse non velit, dum tamen actualiter possumus non nolit, quia non
non impedit, alium facientem. Item sicut per hoc, quod dicit, quam facile est ipsum quod
vult facere, intelligit aliquem actum: sic videtur, quod per hoc quod dicit, tam facile est ipsum;
quod non vult esse non sinecū, intelligat alium actum aquae facilem, & a qualiter efficacem,
nolle videlicet possumus. Constat insuper, quod ille sit atque permittebit, qui possit prohibere,
ne faciat, quare ille non sit, qui potest prohibere & facit. Cum ergo dicit Augustinus,
Quam facile est Deo quod non vult esse non sinecū, per non sinere, intelligit prohibere, quod
aliquem actum importat; sed quem auctum nisi nolle possumus, quod per oī tam efficax est
ad impediendum seu prohibendum, sicut velle ad faciendum quo dicensque: Quod etiam in
modo loquendi Augustini, non vult, importeret aliquem actum positum contrarium voluntati,
patet per eam infra, eodem, 80. sic dicentes: Quantum ad Angelicam & humanam crea-
turam peccantes attinet, quod Deus noluit, fecerunt; quantum vero ad omnipotentiam Dei
nullo modo id efficeri valuerunt. Si tamen hoc verbum, Noluit, solam negationem importaret,
videtur quod Angelus & homo potius facere quod Deus noluit, nec hoc eius omnipotentia
in aliquo derogaret. Item 1. cap. 80. infra, sic dicit, Miro & ineffabili modo non fit pra-
ter voluntatem Dei, quod etiam contra voluntatem eius fit, quia non fieret, si nos sineret; dec-
vitique nolens fieri, sed volens; nec sineret bonis fieri male, nisi omnipotens, & de malo facere
posset bene. Idem 22. de Canticis. Dei 4. Multa sunt à malis contra voluntatem Dei: sed rante est
ille sapientia, rautateq; virtutis, ut in eos exitus sue fines, quos bonos & iustos ipse prescrivit,
tenet omnia, quia voluntatis eius videntur aduersa. Item 26. contra Faustum, illud sane sci-
mus factum quod Dei voluntas habet, quod autem Dei voluntas non habet, fieri de quoquam
omniō non posse: Ergo Deus nescit permittit, sed actualiter vult fieri omnia factum. Idem
super illud Psal. 61. Semel locutus est Deus, Deus suo consilio permisit filium suum occidi ab
inimicis; Et infra, eodem, Deus non permisit, nisi iustum esset, iudicio permittit; mensura, pu-
nus, & pondere permittit: Permissio ergo Dei habet secum consilium, iudicium, mensuram,
numerum & pondus, ergo & auctum aliquem voluntatis. Idem de bono perseuerantia 56. alle-
gat S. Gregorius sic dicentes: Vnius diuinitatis quod vos confitemini trinitatem; si vero ali-
ter vultis, dicite vnius essentia, & Deus vocem dari vobis à Sancto Spiritu deprecabitur, id est,
rogabitur Deus, ut permittat vobis dari vocem, quia quod creditis, confiteri possitis. Illa tamen
vox permissa vobis dari esset veraciter & propriè donum Dei: Ad hoc enim adducit ibi Gre-
gorium, ut testetur, credere in Deum, & quod creditum, confiteri, donū Dei esse. Item B. Greg.
6. Moral. 1. super illud Job 5. Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, &c. ita dicit: Se-
pē enim nonnulli humana sapientia iustificat, dum desiderijs suis diuina iudicia, contrariae confi-
cunt, astutis eius r. luctari machinationibus conantur, & quo ad votum suum vim superne
D dispensantur interqueant, callidis cogitationibus instanter, subtiliora consilia exquirunt; sed
inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt, atq; omni potius Dei consilio
dum resistere nituntur, obsequuntur, quia sepe & hoc eis dispositioni aptè militat, quod ei
*per humanum studium frugile *resulat*. Sapientes ergo Dominus in ipsa eorum astutia com-*
prehendit, quando eius consilij humana facta etiam tunc congrue seruant, cum resistunt. Et
infra 12. Iustus namq; & misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitiis, alia per-
mitit iratus, atq; ea quæ permittit, sic tolerat, ut haec in sui consilij usum concurat. Unde mi-
ro modo fit, ut & quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit; quia dum
in bonum vult mala facta revertuntur, eius consilio militant etiam quæ eius consilio re-
pugnant. Hinc enim per Psalmistam dicitur, Magna opera tua exulta in omnes
voluntates eius. Sic quippe eius opera magna sunt, ut per omnes, quod ab hominibus
agitur, eius voluntas exquiratur. Hinc rursum dicit: Omnia quæcumque volunt, Do-
minus fecit, in Cœlo & in terra. Hinc Solomon ait: Non est sapientia, non est pruden-
tia, non est consilium contra Dominum. Restat ergo, ut in cunctis quæ agimus, vim superne
voluntatis inquiramus, cui videlicet cognoscere debet nostra actio deuotissima familiariter, &
quasi ducenti sui intentis persequi, ne ei etiam nolens seruat, si hanc superbiens declinat. Vi-
tari enim vis superne consilii nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se
sub eius nutibus refranat, eiisque sibi pondera levigat, qui hanc subiecto cordis humero
volens portat. Ex quibus ostenditur evidenter quod respectu cuiuscumque est diuina permis-
sio, est & diuina voluntas actualis, quod & plenè testatur eius Autoritas 2. Moral. 1. capitulo
proximo recitata. Sed contra istud militare videntur multi dicta Sanctorum, distinguendum
permis-

A permissionem contra voluntatem diuinam, & dicentium cum multa permettere que non vult, nec amar. Vnde & Propterea. 8. Ipsi regnauerunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non Hes. 8. cognoti: & item 14. Falsi prophetæ vaticinantes in nomine meo, & nominantes, & non Ierem. 14. precepisti, neque locutus sum ad eos. Et infra 23. non nubebam prophetas, & ipsi curre-
*ban, non loquebantur ad eos, & ipsi non prophetabant. Item tunc quæcumque qualiter eis, intraret in ouile, in ecclesiam, intraret per os illum, quoniam per Deum & Christum, nec aliquis id est, ascenderet alius, quod est contra illum bonum pastorem, Iohann. 10. Item tunc non est nemesis suum, & indignus erendum, quod indignus in magnis dignitatibus praeteriuntur, quod est contra communem contumaciam & doctrinam Sanctorum. Vnde & Ecclesiastis 10. Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie Principis, perfidum nullum in dignitate sublimi, & diuines letentes deorsum: Vidi seruos in equis, & Principes ambulantes, quasi seruos super terram. Item tunc nullus debetur de aliqua dignitate, vel aliquo statu quo-
cumque deponi: Deus enim poluit cum ibi: Nec aliquis deberet scribere, Talis permissione di-
uina, talis, vel talis, sed prouidentia, seu electione diuina. Nec est resistentia in aliquo cuilibet quilibet facienti, quia illud ex voluntate & ordinatione Dei facit. Vnde &
*Roboam cum domo Iuda & Beniamin, volenteribus pugnare contra Jeroboam & socios, ut rem-*Paral. 13.**
tegrare regnum diuinum, dixit ad eos: Dominus per Semeiam Prophetam. Non ascendeis, neque pugnabis contra fratres vestros; recuperatur vobis quicunque in dominum suum; quia hoc
*mea gestura est voluntate. 2. Paral. 11. & 3. Reg. 12: Quibus consentit Apolotus ad Rom. 1. *apostolus.**
ita monens, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdicitur: Non est enim potestas nisi à
*Deo, neque auctoritas nisi à Deo ordinata sunt: Itaque qui resistit potestatui, Dei ordinationi resis-*Augustinus.**
*tit, qui auctoritatem resistit, ipsi sibi damnationem acquirunt. Item tunc est obediendum pia-*ceptu, cui libet cunctumque, & cui libet suggestioni & appetitu cunctumque, omnia enim ista né-*Parab.**
*dum est permissionis, utrum & ex voluntate Dei procedunt: Pro istis autem faciliter disoluendis, sciriendum secundum Philos. 3. Ethic. 1. quod vello duplicitate dicitur, scilicet simpliciter, & secundum quid, sicut Mercator in particulo naufragij simpliciter vult salutem, sed quia fortassis hanc habere non potest, nisi merces ejiciat, vult ejercere merces suas: non autem vult hoc sim-*Autem.**
*pliiter, sed propter salutem. Vnde & Parab. 13. vult & non vult piger. Augustus quoque de spi-*ritu & litera 26. ita dicit: Neque die soler quis pia voluntate fecisse si quid fecerit inuitus, quan-*
*quam subtilibus aduerteramus, etiam quod quisque inuitus factus cogitur, & facit, voluntate fa-*cerit: sed quia malleum aliud, id est, volens facere dicitur. Malo quippe aliquis quis "alio*
facie" compellitur, quod voles euirare, facit quod doguit, & p. hoc si facit, non quidem
plesa & liberavoluntate, sed tamen non facit nisi voluntate. Dicunt etiam iuria, quod coacta
voluntas est voluntas: Tales autem operationes secundum Philos. vbi prius, sunt mixta ex
*voluntario & inuoluntario, & ideo quandoque denominantur ab uno illorum & discutuntur vo-*luntarie, quandoque ab alio & dicuntur inuoluntarie, vel non voluntarie, ita quod secundum*
B. Augustus, nunc allegans, talis inuitus & nolens facere dicitur. Quare & in Philos. 2. Topic.
*quod desiderium respectu alius desiderat potest esse triplex: aut vt hoīs, ut *fanatis*; aut vt *fanatis*, eorum que sunt ad finem, & consolare, vel consolari; aut vt coram, que sunt secundum accidentem, velut in vino ad mixtum dulce. Non enim quoniam vimum, sed quoniam dulce, nam per se, dulce desiderat; vimum autem per accidentem. Si *fanatis* austerum sit, jam non desiderat; per ac-*autem*
cidentem ergo desiderat. Hec Ethic. 9. 3: quis potest propter hoc eligit aut periretur, secundum
*scripturam quidem hoc eligit & periretur, secundum accidentem autem quod prius, simpliciter autem dicimus quod secundum scripturam. Et secundum coram, metap. 4. Accidentis vi-*deatur proprium non ens, & ideo Plato non male potius sophisticam circa non ens, quia circa eos per accidentem, quare & nulla est speculator circa illud; nec vila scientia activa, faci-*ta*, vel Theologia audiosola est de eo. Et 1. Philos. 2. sic dicit: Quoniam maxime propriè*
*dicimus Madicum, si quis facere, aut pati, aut fieri ex medico, si secundum quod Medicus, hoc pati, non potest, sed existens, & Doctor philosophicus & Theologicus loquentes fre-*quentier, ut debet propriè & in proportionib; non per accidentem, sed simpliciter & per se*
veris, dicunt voluntate, inquit, inveni per accidentem dicto modo, non vult illud vel nolle.
Quare & Philosophus 3. Ethic. 3. dicit: quod amorem propter vult & propter delectabile
*stunt, amicitiam secundum accidentem. Eratista 9. 1. propter in te inquit, & videlicet vult & dele-*ctabile, amicitia existente dissolvi solet, cum non sint, qñntum in grata amabunt. Non e-*
*ratione nū ipsos amabunt, sed existentia? Ex quid, si amare, si vult, vult, vult, amato, dicente Phi-*losopho & Ethic. 3. Amantes autem ad invenient vult, vult, vult, ad hanc, Cui & conve-*derant Anselmus de Casu diabol. 13. Qui vult aliquid propter beatitudinem, non aliud dicit**
*vult.***********

. reliquet

. Palmista.

. Solomon.

hoc idem
pater ex
multis-
lijs &c.

vult quam beatitudinem, ^{et} cum multis alijs Autoritatibus 26. huius ad hoc idem adductis. Sic & Deus simpliciter vult Electos, ^{et} non ut inveniatur in peccatis, sed quia dicitur, quod merita eorum praecedant, otioseque eti tyrannos rebellis & multiplices inimicos, sicut Schachet, Nabuchodonosor & alios, tuncquam virgines furores suos, vel sic visitaret in virga iniustas eorum, & in verbibus peccata eorum, siueque eos misericorditer castigaret, vel innocentias a peccatis taliter preterierat, veretiam iuratus eorum visiter exerceret. Quid enim mereatur patientia humilium & iustorum, nisi tam tribularet & pungeret iniuria malignorum, que omnia ex superioribus fari possent? quare & tales persecutores iustorum non vult Deus simpliciter esse vel per se quia, sed ita secundum quidam & per accidens propter Electos, ideoque dicitur frequenter Deum nolle illos: nec operas eorum, sed tantum permittere, sicut infirmus, qui ut cures, debet curari, vel viri, non dicit, volo, sed dicit, si sic oportet, permittam. Non enim, volo, quia non vult simpliciter, vult tamen secundum quid & per accidens, scilicet gratia sanitatis, qui etiam modus loquendi habeant in facta Scriptura expressa Gen. 47. dicitur Ioseph Aegyptius. Accipite & setite agros ut fruges habere possitis, quantum par tem Regi dabitis & quatuor reliquias permitto vobis in seminandum & cibos, libertis & familiis vestris. Dixit, permitto: nec dubium: quoniam voluit eos habere quatuor reliquias partes pro se & suis, sed principaliter magis voluit habere quatuor partem ad vius Regis, cuius negotiorum specialiter intendebat. Et Tobie 2. lequens Scriptura de execratione. Tobie, sic dicit: Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus cueniire illi, vt posterius daretur exemplum patientiae ipsius, sicut & sancti Iobs. Ecce dicit, quod Dominus permisit, & tamen voluit illam tentationem, quia fuit bona, & nullo modo mala per culpam, quod patet testante Raptore infra, codice 2. Quia inquit, acceptus eras Deo, neccesse erat ut tentatio te probaret, & hoc non fuit nisi ex voluntate divina. Deus ergo hanc voluit non tam simpliciter & propter se, sed secundum quid & per accidens, in quantum scilicet sui occasio patientia in Tobie, & posterius boni exempli. Patet ergo quomodo respectu eiusdem divina permisio & eius actualis voluntas non repugnat. Per hoc patet ad primum de Hosea, quod Regnauerunt & non ex me, scilicet volentes simpliciter, licet secundum quid & per accidens, ut est de Cœta, vel aliter, Regnauerunt, & non ex me, quantum scilicet in eis fuit, quia forte contra conscientiam propriam, & contra iustitiam humanam & iugatum, licet non contra iustitiam simpliciter quae est divina, sicut capitulum proximum ostendebat probando, quod nihil est iustitia simpliciter. Ad alta vero de Ieremia & Iohanne pater per idem quod Indigni prelati non sunt indigne ferendi, sed dignè quod diuinam iustitiam, quae sic disponit, possunt tamen indignè ferri quantum ad iustitiam propriam si ascendenter minus iuste, nobis tamen subdios turum reputo & subdere, ne iurum mutemur faciliter contra qualescumque prelatos, sed ipsos supponemus humiliiter propter Deum, qui præposuit eos nobis: Si enim sint muti vel mali, hoc forsitan est in peccatum peccatorum iustorum, qui tales meremur habere. Unde Job 34. Regnare facit hominem hypocrates propter peccata populi: Super quod dicit beatus Gregorius 25. Moral. 15. Nulus, qui talentum rectorem paritur, eum accuset, qui nimis suu fuit meriti peruersi rectoris subiacere dictio. Culpam ergo proprij magis accuset opere, quam in iustitiam gubernantis. Et infra, codice 16. Sic ergo secundum merita subditorum tribuantur personæ regnum: Quodquoque vero subditus propter peccata sua nequam malum prelatum suscipient, sed quod est magis mirabile, is quem bonum suscepit, permittatur in mandato. Quare dicit Gregorius infra vbi prius: Ita pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, ut keper pro merito regis etiam vero boni aere in qua vita Pastoris. Ille, Deo auctoritate, huius David Propheta, tumore repenitus elationis inflatus, populum numerando peccavit, & tamen vindictam populus, Dauid peccante, suscepit. Cur hoc? quia videlicet secundum merita plebium disponuntur corda Rectorum: Iustus vero iudex peccantis vitium ex ipso rum animaduertione corripuit, ex quoniam causa peccavit; sed quia ipse, sua scilicet voluntate superbiens a culpa aliena non sunt, iudicium ei ipsa etiam ipse suscepit. Nam etiam rei eos que corporaliter populum perculit, Rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit. Praefatus etiam bonus admilis & permanens bonus continuo, propter subditorum peccata, quandoque à predicationis & correctionis officio redditur obmutu scena. Unde Dominus Ezechiel in dicit, Lingua tuam adhuc tene faciam palatio tuo, & eis mudi, nec quasi vir oblongans, quia dominus exasperans est. Vbi Glossa super verbum exasperans, quasi dicere. Tanta amaritudinis sunt, & contra Deum contenciosis, ut non obiurgationem tantum mereatur iudicare, ex quo ualeat, ut multitudine fuerit peccatorum, indignos peccantes esse, qui a Domino corrigitur. Corrigant ergo prius subdia vita sua, & contra Prelatos suos non murmurentur, sed deo pro eis Domini deprecantur, in cuius inaubus corda sunt Regum,

A. Remanit enim de regnum. Neque procedit omnia argumentum consequentia, quia sicut Deus potest Precedere in alio, ita in deponatur, eum deponit. Ipse enim est, qui depositus potest de fide, nec potest in alio pro suo perpetuo, sed ad tempus; sicut dedit regnum Nabuchodonosor, & non in aliis post eum, non pretempore, sed donec venire tempus regni eius. Et quod in aliis tempore eius & ipsius, tempus durationis regni in aliquo magna, maiori, seu maxima communione necessario praecusat, que in noua sectas & regna, sicut inveniuntur Astrologemanticis, qui aedium tempore majorum regnum praesunire contineat, sed etiam in aliis Christianis. Alii in auctoritate communione omnibus arcantibus) sed tempus à Domino praesumunt. Ipse enim mutat tempora & estates, transmittit regna, arque constituit, Dan. 2. & regnum à gente in gentem transtutit proper iusticias, Ecclesiast. 10. Et sicut à gente in gentem, ita de tribu in tribum, de persona in personam, cuius testes sunt Saul & David, sicut aperte ostendebat. Et sicut transferit regna, ita & minores qualibet dignitates. Quia igitur aliqui minus digni, quandoque occupant dignitates, & hoc quantum ad eos attinet, licet secundum humanam & inferiorem iustitiam minus iuste, quamvis quantum ad diuinam & superiorem iustitiam aliquo modo iuste, bene possumus isti iudices, secundum humanam & inferiorem iustitiam iudicantes, eo quod circa futura ignorant diuinam & superiorem iustitiam, sed licet dei iustissimam voluntatem, velle eos deponi, licet forsitan non penitus absoluere, sed cum illa conditione expresa vel tacita: Si placitum fuerit coram Deo, & sic velle, licet agere ad depositionem nullum Prelatum, & si contingat sic agi eoque deponi, hoc totum sic secundum diuinam & superiorem iustitiam, ut est dictum. Hoc autem rotum confirmare videtur auctoritas Augustini ad Simplicianum prescripta vicecum quanto hicius. Quia tamen argumentum potest in caput arguentis similiter retorqui. Si enim quia aliqui scribunt, Talis permissione diuina talis vel talis, ideo pura permissione noua voluntate Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episcopo, sive Regi, omnes tales diuina prouidentia & gratia preferuntur, & nullus eorum pura permissione diuina, cum tamen aliqui eorum sint, aut esse possunt mali, sicut & in minoribus dignitatibus constituti. Item si quia Aliquis scribunt, Permissione diuina talis, propterea pura permissione Dei est talis vel talis: Simili ratione, quia aliquibus semper scribitur; Talis diuina prouidentia vel electione diuina, vel Dei gratia summo Pontifici, Episc

covertit quod voluntatis non removere, nec minus, & non posse. & de rebus & cōtempnia, & vniuersitate, omnia contra ordinantur, ergo tam agendo quam refrendo, generando & corrumendo & generaliter faciendo, & non faciendo, & proprie-
tate terminos quos nullatenus pretendent. Ad vultum patet per sedem: Preceptum
tyrannorum, lugitationes diaboli, & angelorum, carnis vult Deus nesciit, non vult, & obduratur,
omnibus, sed ad vnitatem omnium peccatorum, vel ad humilationem & ad prece-
cū ad exhortationē virtutum, & cumulum meritorum. Nec mirum, ipse enim Deus, si qua-
do precipit aliquid, & prohibet aliquid, nec tamen volunt hoc fieri, nec illud non fieri, vi-
patet Genes. 22. de Abraham, cui praecepit filium solare, nec tamen cum volunt im-
molaris, sed ad probandum fidem Abrahā sic praecepit. Et Mārītā nōn dicitur, ut
cīs illuminatis, quibus dixit: Vide ne quis sciat, illi autem executes diffamatio-
nem in totam terram illam, nec tamen in hoc secundum Patrum sententiam peccauerunt. Et
hoc est quod docet Lumbardus 1. sententia distinctione 45. & 47. manifeste. Hisce deo-
requaquam obstantibus, iustificari non potest, quin ratio permissionis & voluntatis propria,
scilicet actualliter positiua in Deo & hominibus sit diversa, non tamen contraria. Homines
namque volunt aliqua fieri, quia & fieri permittunt, nec rāmen, sicut quicquid determinat,
neque permittunt quicquid volunt: Nullus enim propriè permittere dicitur, teneop-
sum quippiam operari, sed aliud quem posset impedita vellere. Quare, & admiratione vi-
deor, quod Deus non quicquid vult, permittit, immo quicquid permittit fieri a quounque, vult
illud fieri ad eodem: Ipse namque voluntarie efficit, illud idem sicut 8mo hunc, & 9mo perspi-
cuē manifestant.

C A P. XXXIV.

Si, & quomodo Deus vult, & non vult, peccatum.

Ic restat consequenter inquirere, An Deus vult peccatum? Evidetur quod
aliquo modo vult; Deus namque permittit peccatum, quare videtur per
capitulum proximum quod aliqualiter *illud vult*. Item per capitulum
vigesimum secundū Deus habet velle vel nolle respectu peccati, & non nolle,
quia tunc non fieri per capitulum 10. ergo velle. Item Deus voluntate
providet, atque facit omnia opera voluntaria tam mala quam bona, cum
omnibus suis circumstantijs politius, ut est ex prioribus manifestum, quae
necessarij peccatum important. Item peccatum esse est verum, & non est primum verum,
sicut ex duodecimo huius partis est ergo verum ex primo vero, sicut ex codem 10. & 13.
clareret: Primum autem verum est *in Deo*, ut pater ibidem: Deus ergo est causa huius
veritatis, & non nisi voluntarie. Vult ergo Deus hanc esse veram, Peccatum est: quare &
sic esse ex parte rei, sicut significatur per *mar*: vult ergo peccatum esse; quanquam Lum-
bardus 1. sententia dist. quadraginta sexta repertus hoc argumentum, sophistum, & respon-
sione indignum, cui tamen videtur indignius respondere, & respondere ex parte instantiam
indignissimam confirmare. Nam secundum Philosopham 2. Topic. *mar* ista est argumen-
tum ad oppositionem; hāc autem instantia nihil opponit contra positionem prioris: Dicit
enim argumentum non tenere, sicut & in *mar* sententia. Deinde sicut in *mar* sententia, &
furtheri fieri verum est, ergo prohibetur verum. Verum est, quod non requirit, nec est instantia,
sicut credit. Prohibere namque importat negationem, & dicitur vult aut precepit, & que-
quam non fieri aut non esse, quare & confundit terminum sequentem confuse & distributive,
ita quod pro dici de nullo contingit descendere ad quodlibet suppositum negare, ut pater
ex primo Priorum, modo non sequitur. Deus prouidet furari, & omne furari est aliquid operari,
ergo Deus prohibet aliquid operari; quia iste terminus, aliquid operari, in Minore
supponit seu significat confusum tantum, ita quod non contingit ibi descendere ad quodlibet
ius suppositum; & in conclusione accipitur confusus & distributus ut est dictum, ut quia
mutatione suppositionis oritur fallacia figura dictions. Nec dubium quia illa conclusio non
sequatur, quia si Deus prohibet aliquid operari, vult vel precepit ne aliquid operari, & sic
non licet aliquid operari: Si tamen arguitur hoc modo, Deus prohibet furari, & furari est
aliquid operari, ergo aliquid operari & aliqua operatio prohibetur a Deo, bene levatur, &
est conclusio illa vera. Et eodem modo videatur esse devero & eius prohibitor. Veritas
nam sequitur esse vel non esse rei: Si enim arguitur hoc modo, Deus prohibet hoc verum,
vel hanc esse veram, Furatur, & hoc est verum, Furatur, ergo Deus prohibet verum,
non sequitur, bene tamen sequitur, quod aliquid verum, vel aliquam propositionem esse re-

Ipsa veit
peccatum.

II Deus,

ram Deus prohibet, & videtur cum genere cauere tale verum de rei modo, & futurum, & hoc
est, ut ne aliquis promotionis causa, Deus emperat, rationabiliter prohibere, & ita
effectuatur. Quare videtur prohibuisse cuilibet de seipso, ne talis vñquam sit vera, Ita fu-
turatur, Ita metatur, Sic de omnibus malis frumentis. Quare & Dei sunt illi aduersum
quod somnum malum dixerunt, quoniam causas. Amplius autem haec est vera, Peccatum est: Aliqua
ergo effectuante veritatis illos, & Dei ex causarum omnium prima causa, & causis causa le-
tior, causatio virtute prima causa, sicut precedentia docuerunt. Item aliqua est causa ve-
ritatis illius, & non solum termini, nec ipsum solum peccatum, cum ipsa nihil sit, ut patet
per se, non enim. Est ergo aliqua causa politiva, & Deus est omnium talium prima causa eius;
Alius peccatum est quod tam praevaricatio, ut patet 10mo huius, & omni negatione & praevaricione
prior affirmatio & habens, & causa illius, sicut decimo tertio huius patet: & omnis affe-
ctionis habens Deus est prima causa, ut patet ibidem. Item Deus est prima causa causa
liberale & non est, sicut 11mo, 12mo, 13mo, & 14mo probauerunt: Quare & non esse iustitia
debet, & esse peccatum. Item alias Deus non optimè disponenter vniuersum, nec perfectissime
ordinare. Melius enim & perfectius est ordinare, & disponere, immo praedisponere &
ordinare. Item capitulo proximo erat dictum, de omnibus, tam malis quam bonis, tam
primitiis quam posteriis, quam de bonis & posteriori tantummodo. Aties enim malis & aliasque
primitiis inveniuntur inordina, ordinatione huiusmodi precedente; & est aliiquid ini-
micium, & decorum simpliciter, quod ordinem vniuersitatis suam & pulchritudinem non
minutum decuparet, quod videtur contra præhabita capitulo precedentem. Item omnia quod
bonum est, a primo bono bonum est esse, & Deus vult illud esse; Peccatum autem esse
bonum est, ut patet per Autoritatem Augustini capitulo proximo allegaram. Hugo quo Hugo:
que 1. de Sacramentis 4. part. 14. ostendit quid Deus vult malum, grāne est adiecit, & non recipit hoc pia-
Et supra 13. ita dicit: Sicut dicitur Deus vult malum, grāne est adiecit, & non recipit hoc pia-
mens de bono, quia vult malum. Et ideo refutare hoc nō possit, non quia quod dicitur, non
bene dicitur, sed quia quod bene dicitur, non bene intelligitur. Habet enim zeum Dei, & sed
non secundum scientiam. Item omne quod expedit hominibus, est a primo bono vult om-
nibus, & Deus vult illud expedire, & esse, sed peccata expedit hominibus, nōdēm ike-
nia, sicut superius est ostegsum, sed etiam propria. Vnde ad Roman. 8. Diligenribus Deum
omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt, sancti; Talibus
enim vult Augustinus de correptione & gratia 35. vñque adeo Deus omnia cooperatur in
bonum, ut si qui horum deviant, & exorbitant, & hoc ipsum eis faciat proficere in bonum,
qui humiliores illud *reducant*, arque doctiores, ut Petrus; & Psalmo 82. Impie facies corum
ignominia, & querent nomen tuum Domine. Augustinus quoque 14. de Caritate Det 13. Psalmon.
Audeo dicere, superbi est vile incidere in aliquod apertum, quod si futura peccatum, vñ-
de si bī displaceant, qui sibi placendo cederent: Salubris est. Psalmon. 82. Psalmon. 82. Psalmon.
Dō flebit, quā libi placuit, quando pr̄missūt. Hoc dicit & facit Psalmon. 82. Impie facies
corum ignominia, &c. Item omne quod facit ad pulchritudinem vniuersi, Deus totius pul-
chritudinis pulcher Autor vult esse: Peccatum est huiusmodi, Nam secundum illam pro-
phetiam sententiam & famulam 2. de Cœlo 40. & 3. Meteor. & 1. Elench. Contraria, sive
opposita iuxta se posita magis apparent. Vnde & in De mundo 10. ita dicit: Quidam mira-
tus est, quomodo mundus contraria ex essentia principiis, dico autem, facit & humili-
dis, frigidis, & calidis, non corruptus est olim, & quasi miraretur ciuitatem quo pa-
cro perierat, & communis ex contumelias genitrix, egenis dico & dimitibus, inueni-
bus, debilibus, fortibus, ex reprobis atque probis; in alia translatione, ex malis atque
bonis, sed ignorans, quid erat civilis vñanimitatis, in alia translatione, concordia mirabi-
lisimum, dico autem quid e multis vna, & huius intermixta omnis natura, & fortis.
Fortassis autem glosat contra rationem naturam, & ex his efficeret consonum, non ex similibus.
Vnde ergo Marem facinora copulauit, nec virumque proprio sexu, & primum fecit.
Ex parte contra non per similia sicut videtur. Ars quoque naturam imitans facit
hoc: Nam picturam, alborum, nigrorum, citrinorum, & ruborum colorum commix-
turas, egit praecedentibus imagines consonas; Musica vero, acutus patet, & gra-
ves longos & breves sonos commixtus, in vocibus diuersis, vñam harmoniam perfec-
tit. Grammatica vero ex vocalibus & consonantibus literis mixtum faciens, totam
attenerit, & constituit. Idem autem, & erat, & quod ab obscuro dicebatur Heraclitus:
Coniungit conuersa, & non conuersa, conuentus, & differens, consonum & abso-
num, & ex omnibus vñis, & ex vñis omnibus. Sic rigitur & omnium coniunctus.
Glossa, dico, & terre vñque totius pecuniarum, maxime coniunctarum, prius coniunctarum
decorat.

decoracionis mortis, accumi humido, etiam frigido, gracie leui, rectum circulare, de-
rum, totum terram, & mare, certe, supernotum & Lunam, & torum cœlum, de-
cuit, que per omnia, in virtus, extinximus, & diversis, exire, certe, igne & aqua, re-
cum orbem creas, & disponens vniuersitatem, ac maxime, contrarias, in eo nam-
cas coges, adiunctim concordare, & ex his in genio, vniuersaliter, & in fine, coagula.
et omnes, quæ contrarijs ita dicitur. Hac autem omnia, videtur causa propria facta, & præstat
falsiter per secula. Alacen quoque, & Perpetua, sua pœnitentia, Quod nescium lux & simili-
tudo, verum & umbras, obscuritas, & diocesis facit pulchritudinem aliquid, vbi & exen-
pligantur, quod & pulchritudo seculorum, non in pœnitentia, sed in pœnitentijs, & exen-
tibus obducuntur pulchritores, quæ in noctibus luna. Cetero, & aperte, & cele-
stis, 33, ita dicens: Quare dies diei superat, & lux in eis, & somni annuis, ex hoc, & ex se-
cundis, & A Domini, & in seculum, facta, & excepit, & invenit, per Deum, & saeculum, & pœnitentiam, &
sapienciam dividuntur, & immutantur, vel alias, similitudine tempora & dies, & eos, coram, 34, B.
ex ipsiis posuit in nutritione, & omnes homines de terra, in malitudine, discipline. Do-
minus separavit eos, & immutauit vias eorum, & ex ipsiis, beocedit, & exaltans, tandem, & ex-
ad se applicans, ex ipsiis maledixit, & humiliavit, & conseruatis ad separationem, pœnitentiam,
quædūlū ligati in manu ipsius, plasmare & disponere illud, omnes, vix, cuius, secundum, &
penitentem, eis, sic homo, in manu, iūtus, qui se fecit, contra malum bonum est, & contra vi-
ta, & mortis, & contra virtutum, peccator, & sic, in eis, la omissa opera. Alius, & duo
Eius, Augustinus, & Iohannes, & de Civitate Dei, 18. Nullum
noſſit, quibus eos honorum, vbiſ, commendaret, arque, ita ordinaria, & culorum, & tanquam
pœnitentia, ex quibusdam, quæ, in iustitia, habere solet. Anucher, cuius, que, appel-
latur, & in omnibus locutionis, sunt, decentissima, que, latine, appellantur, opposita, vel con-
tra, quæ, in, & contra, contraria, contraria, opposita, scimus, pulchritudinem, redi-
tudo, componitur. Apertissime, hoc positum, est in libro, Ecclesiastic, ita modo: Contra ma-
lum, bonum, & contra mortem, vita, & sic, contra pium, peccator. Et infra, codem, 23. Sicur pi-
etate, cum colore nigra, * loco, super, & in uniuersitate, & in universitate, & in
peccatoribus, pulchra, est, quamvis, per seipso, consideratos, a deformitas turpet. Idem
que, de vera religione, 73, dicit, quod, pulchritudo, vniuersi, non, est, consideranda, in una, parte
tantum, sed, in omnibus, & in toto. Error, quoque, noſſer, pœnitentia, adhaerens, per se, fodus
est: sed, sicut, niger, color, in pictura, cum, tote, fit, pulchritudo, sic, totum, istum, agendum, decenter, e-
dit, ex, contrarijs, incommutabilis, diuina, providentia. Idem, quoque, Enochio, 7, In, pœnitentia,
scire, illud, quod, malum, dicitur, bene, ordinatum, & loco, suo, positum, eminentius, commendat-
tur, & magis, placeat, & laudabiliora, sunt, dum, comparantur, malis. Idem, insuper, de Na-
tura, boei, 6, ita, dicit. Pœnitentes, sic, in, vniuersitate, natura, ordinantur, ut, non, indecenter, &
decenter, interponimus, silentum, in, loquendo, quanto.

Alacer.

Ecclesiastici.

33.

Augustinus.

in

II confide-
rantium

Psalmus

55.

Porabol, 22.

Rom. 1.

Augustinus.

peccatoris

superbizi,

vbiſ, adolescentis, & homicidiam, pœnitentia, sum.

Cuius, pœnitentia, prius, apud, illam,

superbizi,

superbizi,

superbizi,

Cap. 34.

De Causa, Dei.

A superiorib, quæ, excedunt, le, esse, sapientias, quæ, at, habere, dictebant, quod, a, Deo, accéperant:
Quod, & docerunt, iuxta, quanto, contra, Julianum, 7, & post, diffusæ, & limititer, libro, sexto, 5, Di-
cit, quoque, Gregorius, super, Ezechiel, homil, 11. Peccatum, quod, per, pœnitentiam, citius, Gregorius,
non, sciebat, aut, peccatum, est, & causa, peccati, aut, peccatum, & pœna, peccati, aut, peccatum
simil, & causa, & pœna, peccati. Vnde, Moses: Nonnum, completa, sunt, peccata, Amorreos,
& David: Appone, iniuriam, super, iniuriam, eis, & aliis, Propheta: Sanguis
Iangumin, tetigit, id, est, peccatum, peccato, redditum, est. Paulus, quoque, ut, Propterea, tra-
didit, illos, &c. Iohannus, quoque, per, Angelum, dicitur: Qui, in, foribus, est, fordecat, adhuc,
Quem, sequitur, Iudorus, tecundo, De, summō, bono, 19, dicens: Quod, pœcum, precedens
est, causa, sequentis, peccati, sequens, verò, pœcum, pœna, est, precedentis, delicti, neq; id, quæ
uniqui, iusti, sunt, a, Deo, impelluntur, vi, mali, sunt, sed, dum, mali, sunt, indurantur, ut, dete-
riores, existant, sicut, dicit, Apostolus, Quoniam, veritatem, Dei, non, receperunt, ut, salvi, ferent, 3, Apolotus.

B immisit, illi, Deus, spiritum, erroris. Facit, ego, Deus, quod, statim, peccare, sed, in, quibus, tam, talia
peccata, preceferunt, ut, iusto, iudicio, eius, mereantur, in, desiderijs, ire. Respondebitur, forstati
quod, vnum, pœcum, est, pœna, alterius, sed, secundum, substantia, purum, actus, non, secundum
deformitatem, ipsius, sed, quomodo, est, hoc, verum, & actu, peccati, cui, magna, delectatio, &
nullus, penitus, tristitia, admiseretur, cum, etiam, nullus, actus, sit, essentialiter, per, se, malus, per, 26:
huius. Et, si quis, dixerit, quod, talis, actus, peccati, est, nocivus, homini, & pœnalis, in, quantum
avertit, ab, eo, iustitiam, debitam, quam, habebat, & oppositam, priuationem, inducit, haber, di-
cere, consequenter, quod, ablatio, & priuatio, talis, pœna, est, doris, eius, pœna, & illa, per, se, &
proprie, est, peccatum, sicut, 6. Huius, & Doctores, plurimi, contestantur. Alioquin, etiam, post
peccare, non, remaneret, peccatum. Quare, & Petrus, 2. Scit, dist, 3, 5, vlt, dicit, quod, priuatio, &
corruptionis, boni, dicitur, pœna, secundum, effectum, id, est, secundum, passionem, que, effec-
tus, peccati, id, est, peccate, ipsum, & ipsam, castitatis, & dicit, quod, dicit, huc, pœna, est, Dei. Vnde
& Augustinus, de, vera, religione, 24. Detectus, inquit, ille, qui, peccatum, vocatur, si, tanquam
febris, inuitum, occupat, restè, iniusta, pœna, videatur, quæ, peccantem, consequitur, & qua
damnatio, nuncupatur. Qui, & 5, contra, Julianum, 14, loquens, de, malo, homine, male, operante
sic, air; Quod, protegit, illi, peccatum, est, quia, malum, facit, & pœna, peccati, quia, in, illum, se, pa-
trum, Erat, quis, adhuc, respondet, a, dicit, in, Apolito, & simil, ut, gloriam, 3; Deus, tradidit
illos, &c. id, est, deferendo, tradi, permisit, sicut, etiam, quidam, Doctores, glossare, videtur, po-
test, argui, per, cap, proximum, si, permisit, eos, sic, tradi, quod, voluit, eos, sic, tradi. Item, dicit, Au-
gustinus, & concordant, alijs, duo, sancti, quod, vi, adulterer, sit, & mendax, &c. sunt, pœne, pec-
catoris, Sun ergo, alijs, modo, iusta, voluntaria, a, Deo. Item, peccatum, secundum, ch, alijs,
quo, modo, pœna, peccati, prioris, ut, pater, per, testimonia, Scripturæ, & Doctores, pœdi, 20, &
si, hoc, non, sit, per, intentionem, nec, voluntatem, Dei, nec, per, intentionem, nec, voluntatem, pœ-
cantis, nec, aliquius, alterius, hoc, esset, purè, casualiter, contra, 23, mutis, & etiam, tunc, non, ordi-
natè, nec, iuste, puniunt, illud. Nihil, enim, ordinatè, vel, iuste, puniunt, illud, nisi, ab, quo, iuste, iudi-
cetur, in, pœna, illius. Item, tunc, Deus, non, aliter, tradidit, mali, in, desideria, seu, pecca-
tum, prius. Sun ergo, alijs, modo, iusta, voluntaria, a, Deo. Item, peccatum, secundum, ch, alijs,
quæ, bonos, Ambos, enim, tradidit, tantummodo, permittendo, quod, est, contra, Scripturam, &
Doctores, pœmissos. Propter, namque, pedem, superbie, precedentem, cediderunt, qui, ope-
rarent, iniuriam, expulsi, sunt, nec, potuerunt, flare. Quare, & dicit, Iudorus, Neque, dum
qui, quicunque, iusti, sunt, a, Deo, impelluntur, ut, mali, sunt, &c. inveniendo, quod, aliqui, dicit, pœ-
cata, peccate, non, alios, quod, etiam, sapient, verba, Apostoli, allegata, Quoniam, veritatem
Dei, non, receperunt, immisit, illi, Deus, spiritu, erroris, & vbi, translatio, Ieronimi, dicit, expre-
sis. Ideo, immittere, illis, Deus, operationem, erroris, & credere, mendacio, 2, ad, Pief, 2. Et, Scrip-
tura, vbiq; le, quæ, de, talibus, dicit, Propter, quod, Ideo, Eo, quod, vel, aliquo, simile, quod,
Lumb, 2, Scit, dist, 30, offendit, quod, vnum, pœcum, est, pœna, alienus, & dicit, quod, pœ-
catum, in, quantum, est, pœna, peccati, prioris, est, a, Deo, nou, autem, in, quantum, pœcum, Vnde
ergo, intengit, quod, ut, est, pœna, peccati, est, a, Deo, taliummodo, permittente, & sic, est, ut, est,
peccatum, & diffrerentia, ergo, nulla, vbiq; quod, est, a, Deo, resolente, & ordinante, de, tunc, Deus, vult
peccatum, & diffrerentia, ergo, nulla, vbiq; quod, est, a, Deo, resolente, & ordinante, de, tunc, Deus, vult
la, respondio, nli, per, permissionem, intelligat, voluntatem, Dei, secundum, quid, sicut, expulsum
proximum, exponebat, sicut, & Doctores, sic, quandoq; glossantes, dicitum, Apostoli, & simil,
possunt, exponi. Hac, est, enim, responsio, de, expulso, Julian, haeretic, 5, libro, contra, cum, ab
Augustino, diffusus, resoluta. Iudeus, ex, iuste, 4, capitulo, recte, Augustinus, sic, ex-
pedit, dictum, Apostoli. Tradidit, illos, Dei, & id, est, tradidit, descendendo, & non, potenter, sed

E

patetia. Contra quem sic loquitur Augustinus. Quis in manu quomodo intelligendus sit Deus, in manu latet, & in oriente cum traditio defendo. Et infra codem, dicit apostolus quod malitia fecerunt. & adiunxit. Propter quod tradidit illis Deus in desideria cordis eorum. Propriate huc praecedens est poena peccati. & tamen etiam ipsa peccatum. Sed ut contra differens eum modo ubi videns istam solvit questionem, quia deiderat suis Apostolus traditio dicit. Iamen flagitorum inquis deideris astabantur. & adiungit quomodo per potentiam tradentis Dei, putandi sunt in talia facta cecidisse. Et Augustinus contra cum. Quid ergo plus factum est, oblecto te; aut ut quid diceret Apostolus. Tradidit illis Deus in desideria cordis eorum, si iam erant possiti quomodo mala desiderii cordis sui. Numquid autem consequens est, ut si quis habeat mala desideria, iam quam consequentias ac committenda eaem mali? Ac per hoc aliud est habere mala desideria, aliud tradi eis, ut consentiendo eis possideatur ab eis, quod sit cum diuino iudicio traditur eis. Et infra scriptura, per quod ostendit unum peccatum esse poenam alterius. Dominus inquit, miscuit illis spiritum erroris, & ledixerunt Aegyptum; Iterum, Quid errare feceritis nos, Domine, a via tua, obdetrasti corda nostra ut non timeremus te; Iterum, Ecce tu iratus es, & nos peccavimus, propterea errauimus; Iterum, Per Dominum confortator est cor genuum, ut obuiam tecum Israhel, ut exterminarentur; Iterum, Non audiuit Rex Romanorum, &c, ut Dominus statueret verbum Prophetarum; Iterum, Non audiuit Amalias, quoniam a Domino erat ut tradiceret, Iterum, Pro eo quod dilectionem vestram non receperunt, &c. Multe illis Deus operationem erroris, viscerant mendacio; Iterum, Propheta li errauerit, ego Dominus seduxi Prophetam, &c. Et iterum, Misit iram & indignationem per Angelos malos; & post testimonium de Amalia, dicit alia multa se posse commemorare, in quibus liquido apparet, occulto iudicio Dei fieri perfractam cordis, ut non audiatum quod verum dicitur & inde peccetur & scriptum peccatum, praecedens etiam poena peccati. Nam credere mendacio, & non credere veritatem, unum peccatum est. Venit tamen ab ea caccitate cordis, que occulo iudicio Dei, sed tamen iusto, etiam peccati poena monstratur. Et infra, eisdem, sic alloquitur Julianum, Quid est autem quod a dico, cum desideriis traditi dicuntur, reliqui per diuinam patientiam intelligendi sunt, & non per potentiam in peccata compulsi, quia non simul possit hinc duo idem. Apostolus, & patientiam & potentiam: vbi ait, Si autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam artilio in multa patientia vasa ire, que pertinet a sapientia interiorum. Et Infra 6. Quis dicit non peccasset Achab spiritu credendo mendaciam? Quis dicit hoc peccatum non fuisse poenam peccati venientem de iudicio Dei, ac quem legi mendacem spiritum sive missum, sive permisum? quis horum aliquid dicit, nisi qui dicit quod vult, & quod verum est audire non vult, quis vero ita desipiat, ut cum audierit quod in Psalmo cantur, Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori, hoc dicit crassus hominem, ne Deus tu patiens erga eum, si Deus non tradit ut mala fiant, nisi patiens bonum est prebendo cum fiant. Quid est autem quod quodiue dicimus, Ne nos forsitan in tentacionem, nisi ut non tradamus concupiscentias nostras, vnu quisque enim temptatur, & concupiscentia sua abstractus & illectus. An forte hoc a Deo petimus, ut non sit ergo bonus patens bonitas eius. Non ergo eius inuocamus misericordiam, sed potius ira cundam provocamus. Quis illa sapiat sanus, imo vel quis furiosus haec dicas? Tradit ergo Deus in patientia ignoramus, ut hanc que non conuenient, sed ipse conuenienter tradit, & hanc cadente peccata & peccatorum supplicia, & suppliciorum mentis fussionem. Si quis autem dixit cum Lombardo, quod Deus vult peccatum sub ratione, quia est poena non sub ratione qua est peccatum, potest sic argui contra eum. Ita peccatum & peccatum per se, felicitate sub ratione qua est peccatum necessario & inseparabile coniunguntur, & illa necessitas & inseparabilitas est a Deo, sicut ex praecedentibus latet pater. Ipse enim est prima necessitas, & primus necesse est. Vnde ergo illa iuste coniungit & esse coniuncta, & esse, vnde ergo peccatum est. Item quicunque in aqua duo est necessario & esse, & est, & est. Ut ter populus, & ipsa illa dupla copular, & scienter ac ratiabiliter vult unum, vult reliquum, maxime ut circa virtutem habeat aliquid a se voluntatis. Sicut vigeſtum secundum ostendit de Deo 3. Deus autem cuiuslibet ista duo taliter copular, & scienter ac rationabiliter vult unum, sicut ipso dicitur, ergo & peccatum. Hoc statim potest patere, quia si A & B taliter copular, & Deus vult A fieri & potest A fieri, & B necessario fieri non est. Deus nihil calabit operari, sed tamen ex iustitia, ne sapientissima omnibus in dubioveniente, tunc vigeſtum bonum docet. Dicit ergo quod C, & quod ambo faciunt. Adiungit, & quod ambo in coniunctione & coniunctio cuiuslibet antecedenter vel consequens ut videatur, saltem in vniuersali, licet non in particulari, & sub propria forma sua.

A sua. Qui namque vult aliquid totum; vulgarique modo omnes necessarias partes eius: Dicit quoque Philosophus. Priorum, quod quicunque opinatur aliquid antecedens, & quod liber eius consequens similiter opinatur, saltem in vniuersali, licet fortassis quandoque in particuliari, & sub forma propria oportet opinari quicquam consequentem. Cur ergo nequaquam de voluntate similiter iudicandum? Sed absit quod Deus quicquam vult in vniuersali & confusè, nullus nolit in particuliari & distincte, aut si oppositum eius vult, sicut praecedente clate manifestatur. Scit enim Deus distinctissime quicquid in antecedente quo liber continetur. Omnam enim consequentiam bonam boni, vultque omnem bonam consequentiam esse bonam. Quomodo ergo Deus quolibet suum voluntum rationabiliter summe volens, vult aliquid antecedens, & aliquid consequens eius non vult, non solummodo priuane, sed etiam positivè, per actum videlicet voluntati contrarium positivum. Si enim quicquam non vult, cur non potest rationabiliter illud sibi nolle? Sed quis tantam contrariearem & irrationalitatem in Deo vel leviter suspicatur? Nonne & si Deus velit quicquam, cur multa necessaria sunt annexa, quomodo liber fieri a quoque, illud sic fieri ab eo cum annexis huiusmodi vniuersis, decimo huius teste? & si aliquid tale annexum Deus non vult, potest rationabiliter illud nolle, resolutione videlicet politiæ; quod si ponatur per idem decimum illud non fit. Similiter illud fit & non fit, & similiter illud totum. An non & si Deus vult aliquid antecedens, illud est iustum saltem respectu voluntatis iustitiaeque diuinæ? quare & quodlibet consequens est simili modo iustum. Quapropter & à Deo totius Autoritatis iustitia voluntum & amarum, sicut prior testatur, & Psalmus 10. contestatur, iustus, inquietus, Dominus, & iustitiae dicit: Alioquin etiam possit Deus simul velle aliquid antecedens, & aliquid consequens eius nolle, immo & velle oppositum consequens, quare & aliquid iustum nolle, & oppositum iustum velle. Nonne & secundum omnem rationem & legem, Logicam, Philosophicam, humanam, & diuinam, qui concedit, facetur, dat, aut dicit aliquod antecedens, facit & similiter omnia & singula, quæ necessario consequuntur, nec debet admitti, neque permitti in opposito aliquius huiusmodi consequens. Quis enim opus sit, repugnans, contradictroria admittet rationalitatem ab eodem, quia nec veritas hec adinicitur? Quomodo ergo Deus per suam rationalitatem iusta voluntatem aliquid ordinat, dat, aut dicit, & aliquid ipsum necessarium consequens nullatenus ordinat, nec dat, aut dicit, quoniam vult, & dicit oppositum trius consequens: & licet ista per se satis perspicua videantur. Ecce etiam testimonium Philosophi 2. Tople, dicens, Omnis qui dixit quidam, quodammodo multa dixit, eo quod plurime vnuquodque ex necessitate consequentia, ut si dominem esse dixit, & quoniam animal est, dixit, & quoniam animal est, & quoniam bipes, & quoniam mentis & disciplina suscepibile. Quare quolibet vno interempto consequentium, intermititur & quod in principio est. Vide & Thomas 1. contra Genesim 81, sic ait, Sapientis voluntas ex hoc quod est de causa, est. Et ait, tu, qui ex causa de necessitate sequitur. Stultum enim est esse velle Solem existere super terram, & non esse dici claritatem. Et infra 83. Quicunque vult aliquid, necessario vult ea que necessario requiruntur ad illud, nisi sit ex parte eius defectus, vel propter ignorantiā, vel quia a recta electione eius quod est ad suum intentum, abducitur per aliquam passionem, quod de Deo dictum non possunt. Si ergo Deus volendo se, vult aliquid aliud a se, necessarium est cum velle omnem illud quod ad voluntum ab eo de necessitate requiritur, sicut necessarium est Deum velle animaliam rationalem esse, supposito quod vult hominem esse. Et infra 84. Si igitur Deus necessario vult ea que requiriuntur ad hoc quod supponit velle, impossibile est eum velle ea que eis repugnant. Hoc etiam testatur Philosophus 3. Ethic. 12. sub his verbis, Irrationabile iusta facientes non velle iniustum esse, aut suprantem, incontinentem. Si autem non ignorans aliquis operatur ex quibus erit iniustus, volens iniustus vnde erit. Item alias posset quis simili ratione, duorum taliter coniuctorum, puta vnuus rei spiritualis & alterius temporalis, emere vnum vel viam rem feliciter temporalem, reliquum vel reliquam non emendo, sed eam quasi gratis recipiendo, sine aliqua Symonia, eius contumam videntur dereliquerint per Dominum Papam Pachalem, sicut recitat in Canonice, Causa 1. quod 3. Si quis obicitur in hac verba: Si quis obicitur, non consecrationes eam, sed res quæ ex consecratione pronuntiantur penitus delipere probatur. Nam quisquis eorum alterum vendidit sine quo nec alterum pronuntiat, nullum insentitum dereliquit. Et recitat hoc Lombardus 4. sentent: disinctio 3. Ad hoc etiam facit Augustinus 83. quod est 15. arguens isto modo; Intellexus intelligit se ergo est finitus sibi, nec infinitus esse vult, quamvis possit quia nouus sibi esse vult. Amphius autem potest similiter agni de actibus homicidiis, ferri, & limibibus, [cum quibus] cum suis omnibus circumstantijs positus, necessario

cessario coniunctum est peccatum. Quod si Deus sic vult illos, immo & facit, sicut precedentia docuerunt, quod etiam vult peccatum. Itam quoque sententiam & Iohannes Scotorum super l. Sententie distinxit, qd. tunc videatur vos homines preceptus. Oppositum autem huius multipliciter suadetur: Si Deus vult peccatum, Deus est Autem peccator res Autem l. 83. Quod est, sic dicente Deo. Autore cum dicitur, non volente dicitur. Et tunc Deus Autore fieret homo deterior, contra Augustinum supra, codein, taliter arguente: Nullo nomine sapiente autore, si homo deterior, est autem Deus omnino noster, sapienter & praestantior, multo minus. Igitur autore Deo non sit homo deterior. Et infra Quod est, probat, quod Deus non est auter natus, quia non est causa deficiendi, nec tendendi ad nos esse quod fit peccando, cum ipse sit summum bonum & causa essendi. Item l. Deus vult peccatum, cum per decimum voluntas sua non possit esse nisi efficiat, ipse est alia causa peccati, & cum in omni causatione ipsius cum creatura, ipse sit causa prima ut videtur, sequeretur, quod Deus est prima causa peccati, contra Augustinum 3. De libero arbitrio 28. disputatio in nihiliter primam causam peccati, & sic finaliter coagulenter. Aut igitur voluntas est prima causa peccandi, aut nullum peccatum est causa peccandi, nec est cur rete impunitur peccatum nisi peccandi? Non est ergo nisi recte impunitur nisi voluntari. Et infra 35. Peccata, ut iamdiu differimus, non nisi propri voluntati animalium tribuenda sunt, nec vilavilior peccatorum causa querenda est. Item si Deus vult peccatum, & per hoc voluntas sua est etiam peccati & peccat. Item Augustinus de Confessione hereticorum 1. & falsa capitula libri i. p. nentium, responsione 5, dicit: Quod est, Deo proorsus non est peccatum, nec cuiusquam peccati autor est, sed naturae Creatoret ferre in qualibet refensione, dicit expresse, quod nullus ex Dei voluntate cadit in peccatum, nec praedestribit aliquos ad peccandum. Item tunc posset quilibet licet gaudere de peccato proprio, & similibus alieno quocunque: Sicut enim quod Deus vult illud. Item tunc omnis male voluntas habet rectitudinem voluntatis; hoc enim est velle si cut Deus vult eum velle, ut patet per Anselmum de libero arbitrio 8. & de concordia 5. & quilibet talis vult: sicut Deus vult eum velle. Item tunc quilibet sciens, hanc partem debet, vel faltem licet posset velle peccare; quia illa est voluntas Dei iusta, cui cogitare debet homo quantum potest, & licet conformare. Quare & sic faciens non peccat, simul ergo peccare & etiam non peccare. Unde & Augustinus 3. de libero arbitrio 26. Sic hoc debet quilibet qui accepit, & sic homo factus est ut necessario peccet, hec debet ut peccet. Cum ergo peccar, quod debet, facit; quod si scelus est dicere, neminem natura sua cogit ut peccet, sed nec aliena. Et infra 28. loquens de prima causa male voluntatis, sic ait: Quodcumque illa causa est voluntatis, aut iusta profectio est, aut iniusta, si iusta, quisquis ei obtemperaverit, non peccabit. Et Anselmus De veritate duo decimo. Quicquid debet esse recte & iuste est, nec aliquid recte & iuste est nisi quod debet esse. Item nullus iuste est accusator, aut vltor facti, cuius est auter, sed Deus iuste est accusator & vltor peccati. Item Psalmus quintus. Non Deus volens iniquitatem tu D es, & 44. dilexit isti iniquitatem, & vult iniquitatem. & Parabol. 6. Sex sunt, quae odit Deus, & septimum detestatur animatus &c. Et Abacuc 1. Domine, misericordia tua oculi tui ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris; Et Iob. 1. Sine ipso factum est nihil, id est, peccatum, secundum Augustinum homilia prima. Imo & istam sententiam, tota Scriptura Canonica, & omnes sancti, & doctores videntur probiter concorditer, & unanimiter sustinere.

Elegitq; que videtur discordia, si per distinctionem de voluntate premissemus caput proximo, reducatur ad medium, & secundum concorditer. Deus enim nequam similitudinem vult peccatum, sed secundum quid tantummodo, ut dicitur. Deum genit; velle similituditer aliquod factum, ut sonat in communione loquendi, est diligere, illud approbare tamquam bonum & finaliter premire, & quia Scriptura & Seneca sic locutus est. Vulgariter intelligit sic & non aliter, id est, illud non est accendere coram eis, quia illud animis abhorret; & bene secundum intellectum que habent. Tantum enim intelligunt Deum velle E secundum primum in membrum distinctionis premisse. Unde dicit Hugo 1. de Sacr. 4. part. 13. Cum dicitur, Deus vult bonum, bene sonat, si vero dicitur Deus vult malum, graue & scandens, & non recipit hoc pia mens de bono, quia vult malum. Videtur enim hoc solum dictum cum dicitur, Deus vult malum, quia bonus malum diligit, & approbar quod prauum est, & amicam sibi reputat iniquitatem, & gaudet de consummatione & dogmatis putat quod malum est; & id est, refutat hoc piz mens, non quia quod dicitur non bene dicitur, sed quia quod bene dicitur, non bene intelligitur. An non etiam dicit postea, quod in toto universo non est inordinatio, deformitas aut peccatum similituditer, sed secundum quid tantum? non similituditer, quia non in respectu causa prima & summae, omnia potius & priuatis, entia & noxa entia cum summa sapientia, pulchritudine,

A christidine: & iustitia suruaderit disponentis, sicut premissa decimo tertio huius, 14^a, & 33^b. Isolarentur. Nonne & 33. huius ostendit, quod nullus actus est initialis similitudinē, immo quod omnis actus est iustus respectu voluntatis divinae, licet aliquis sit iustus respectu voluntatis crederet. Volentiate divina, quantum ad ipsam aruit licet non possit similitudinē delicanter. Docetque vicissim utrum huius, quod omnis actus secundum substantiam ipsam actus, non est manus, sed bonus, & factus a Deo, quod & nonnulli huius confutantur. Quilibet ergo actus respectu Dei auter est iustus; quare & omne necessarium consequens actuū quocunque: Si ergo antecedens est iustus, & quodcumque ipsum necessarium consequens est peccatum. Videatur ergo quod non sit aliqua inordinatio, deformitas, aut peccatum similitudinē in toto universo, sed secundum quid tantummodo, respectu videlicet inferiorum causarum, ordinationem inferioris causa voluntatis, licet non voluntum perturbare. Quare & quantum in eis est, ipsam violant & perturbant, sicut ex vicelimo sexto, & proximo huius patet. Quapropter & potest non improbatib[er]e estimari, quod Deus sicut secundum quid vult peccatum, licet nou similitudinē, quia nou secundū secundum, sicut tricesimum tertium hoc verbum similitudinē exponebat. Non enim vult peccatum nisi sicut hic M[ed]icus la[m]edicaminibus suis vult, in quantum scilicet valet ad exercitium bonorum, ad punitionem malorum, ad pulchritudinem viuendi per antiperistasis contemplandam, & ad similia superius recitata. Quare & Ammonius superius tecitatus dicit, quod D[omi]n[u]s habent cognitionem omnium, etiam continentium, velut omnia, quae in mundo producentes, hedum substancialia, sed & operationes escarum, eas quae secundum naturam, & eas quae præter naturam. Et addit: Quod quidem præter naturam similiocravit cum necessario ordine subiecto decurrentia entium, in his quae natura sunt hoc participare, non principaliter, sed secundum modum qui dicitur, parvostafos, scilicet, secus existentia. Algazel etiam quinto Metaphysicorum vlt. agens de prouidentia Ammonius. ^{Ammonius.}

C Dei, & malo, sic ait; Bonum prouium est per se, malum vero prouium est accidentaliter. Vnumquid igitur ordinatum est, & hoc est similitudinē sententia Avice[n]de. Nonne & Scriptura & Ecclesia sic loquitur, s[ecundu]m dicens; Deum nolle mortem peccatoris, aut impij, nec in hominum perditione letari? Annon Dominus ipse dicit; Nunquid voluntate mea est mors impij? Eze. 18. An non & Sap. 1. sic scribitur; Deus mortem non fecit, nec letatur in perditione impiorum quibus & occurrunt multa similitudinē Scriptura. Annon & cōsimilitudinē Ecclesia loquitur cantat. ^{Ezechiel. 18. Sapient. 1.}

Sed quomodo debet ista sententia intelligi? certum est enim quod Dominus damnabit impios, maledictos, & filios perditionis, ad mortem & perditionem eternam; & hoc volendo non voluntione noua sed æternā, nec voluntione tristi libi, sed leta, quinque summa leta, sicut 39^a. pars corollarij primi huius, 9. huius, & 23. cum tercia parte corollarij primi huius, Scriptura Canonica, & fides Ecclesie clare docent. Annon & Scriptura restatur, quod famis & mors ad vindictam creata sunt, Ecclesiast. 39. Annon & Deus periclit. ^{Ecclesiast. 39.}

D Quod si audire volueris vocem Domini tui, &c. venient super te omnes maledictiones istae, ^{a. 19.} &c. Et sicut ante letatas est Dominus super vos, bene vobis faciens, si latabitur disperserit vos atque subueritens, Annon & Sapientia Dei dicit rebellibus; Ego in interitu vestro ridebo? ^{Deut. 28.}

Parabol. 1. nec mirum: Latabitur enim Dominus in omnibus operibus suis, Psalm. 103. Et quomodo ista contrarietas, vt videtur, ad concordiam reducetur, aut nulla est monstrabatur nisi suffragio distinctionis premisste? Quare & Augustinus 5. contra Iulianum 15. Hec, inquit Iuliano, asseveras esse contraria, quasi fieri non possit, utrumque atque idem in malum, & Diabolus iniquitate, & Dei aequitate peccantibus ingeneratur; neque hic sibi ipsa diuina aduersantur eloquia, quia scriptum est; Deus mortem non fecit; utique scriptum est; Vita & mors à Domino Deo, quia deceptor hominis causa mortis est Diabolus, quam non ut primus autor eius, sed ut peccator vltor intulit Deus. Huic quoque modo loquendi de velle, & nocte, concordant nonnulla Philosophica, & Theologica proximo huius scripta. Secundum distinctionis igitur biuum prælitate, currunt, vt videtur, nec obviavit iam obiecta. Illud nempe Augustinus, Deo autore, non sit homo deterior, videatur posse intelligi modo dicto, videlicet Deo autore principaliter, id est, principaliter hoc voleat. Si si cuiuslibet hoc non placet, dicat mihi quomodo Deo autore, facit homo omnem actum peccari, secundum substantiam totam actus, sicut tertium huius, & 4. 26. 27. & sequentia manifestat? & quomodo istud Deo conuenient, & non illud? & si Deo autore homo hoc facit, quomodo Deo autore non sit homo deterior? & certe per hoc unum potest ad omnia peccata obiecta quodammodo responderi. Verum est tamē & aliter, & veraciter dicit posse quodlibet delicer, Deus non est auter peccati, sicut recte facti, huius enim sic est auter, quod si posse solus supernaturaliter creat, & dat recte faciem fidei, spem, & charitatem, & forsan alios habitus ad meritū inclinantes, & omne merita facientes?

^{b. 103.} Augustinus.

C c. non